

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK BÖLÜMÜ

**TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR
REHNİ KANUNU UYARINCA TİCARİ
İŞLETME REHNİ**

Yüksek Lisans Tezi

M. Enes YILDIZ

Danışman

Prof. Dr. Şafak NARBAY

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.18.06.2019.

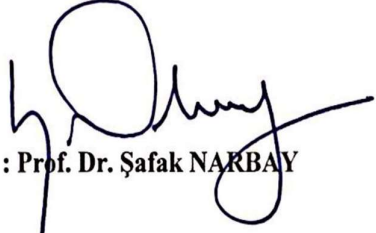
Muhammed Enes YILDIZ

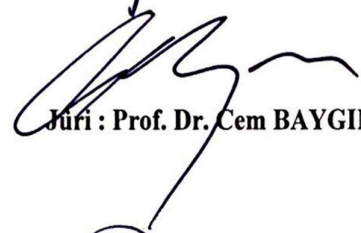

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

MUHAMMED ENES YILDIZ'a ait "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni" adlı çalışma, jürimiz tarafından Özel Hukuk Anabilim Dalının Özel Hukuk Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 18/06/2019

Danışman / Jüri : Prof. Dr. Şafak NARBAY

Jüri : Prof. Dr. Cem BAYGIN

Jüri : Doç. Dr. Mustafa TÜYSÜZ

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TİCARİ İŞLETME REHNİ

M. Enes YILDIZ

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel
Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019**

Tez danışmanı: Prof. Dr. Şafak NARBAY

ÖZET

Bir aynı teminat türü olan rehin, esas itibariyle Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) eşya hukuku kitabında düzenlenmiştir. Taşınırın rehin verilmesinde ilke, zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle gerçekleştirilmesidir (TMK m. 939/1). Ancak ticari yaşamın kendisine özgü gerekliliklerinden bahisle 21/7/1971 tarihinde kabul edilmiş olan 1447 sayılı (mülga) “Ticari İşletme Rehni Kanunu” (TİRK) taşınır rehnine bir istisna teşkil etmekte ve rehnin tesisi için rehin konusu taşınırın teslimini aramamaktaydı. Nitekim rehin konusu taşınırın tesliminin aranmaması bakımından benzer düşünce ile hareket eden kanun koyucu, küçük ve orta büyüklükteki (KOBİ) işletmelerin finansman ihtiyaçlarına katkı sağlamak ve piyasaların güncel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 20.10.2016 tarihinde kabul ettiği ve 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe koyduğu 6750 sayılı “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu” (TRK) ile 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nu ilga etmiştir.

Çalışmamızda, 7099 sayılı Kanun (RG. 10.5.2018/30356) ve Resmî Gazete'de (RG. 22.5.2018/30428) yayımlanan yönetmelik değişiklikleri ışığında, ticari işletme rehni bahsi incelenecektir. Ayrıca TRK, mülga TİRK'den farklı olarak, sadece ticari işletme rehnini düzenleyen bir kanun değildir. Hatta TRK'da, doğrudan sadece ticari işletme rehinlerine uygulanabilecek sadece birkaç özel düzenleme yer almaktadır

(TRK m. 5). Dolayısıyla TRK ve ikincil mevzuatında yer alan diğer hükümler, bünyesine uygun düştüğü takdirde ticari işletme rehinlerinde uygulama alanı bulabilecektir. Bu bağlamda çalışmada, TRK ve ikincil düzenlemeleri ekseninde bir ticari işletme rehininin tesisi, kapsamı, sözleşme hükümleri ve rehinin sona ermesi bahsi, uygulamada ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlar eşliğinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Ticari İşletme Rehni, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, Rehinli Taşınır Sicili*

**A PLEDGE OVER A COMMERCIAL ENTERPRISE WITHIN THE
PERSPECTIVE OF THE LAW ON CHATTEL MORTGAGE IN
COMMERCIAL TRANSACTION**

M. Enes YILDIZ

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Department of Private Law, Master Thesis, June 2019**

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Şafak NARBAY

ABSTRACT

The pledge, a kind of collateral security, has been virtually regulated under the Law of Property Book of the Turkish Civil Code (*TCC*). It can be claimed that the main principle in mortgaging the chattel is that it is carried out by transferring actual possession. (*TCC Art. 939/1*) However, due to the specific requirements of commercial life, the Law of a Pledge Over a Commercial Enterprise numbered 1447, which was enacted on 21/7/1971 (former law), had an exception on the chattel mortgage and in order to establish the pledge it had not required transferring the chattel that was a subject of a pledge. As a matter of fact that the lawmaker, who acts with similar thoughts in terms of not to search for transferring the chattel that is a subject of a pledge, has enacted the Law on Chattel Mortgage in Commercial Transaction (*CMCT*) numbered 6750 on 20/10/2016 and has put in force on 01/01/2017 in order to contribute the financial needs of small and medium-sized enterprises (*SMEs*) and to meet with the current needs of the financial markets. Thus, the old Law of a Pledge Over a Commercial Enterprise numbered 1447 was abolished.

In this study, a pledge over commercial enterprise will be evaluated within the light of the new changes on the Law numbered 7099 (O.G. 10.05.2018/30356) and the

By-Law that is published on the Official Gazette (22.05.2018/30428). In addition, the Law on Chattel Mortgage in Commercial Transaction, as distinct from the former the Law of a Pledge Over a Commercial Enterprise numbered 1447, does not only regulate a pledge over commercial enterprise. As a matter of fact, there are a few special regulations about the pledge over commercial enterprise in the Law on Chattel Mortgage in Commercial Transaction (Article 5). In this respect, the Law on Chattel Mortgage in Commercial Transaction and the other regulations in the secondary legislations can be only implemented on the pledge over commercial enterprise, where it is appropriate. Therefore in this work, the establishment, scope, contractual provisions and the end of a pledge over commercial enterprise will be analysed within the framework of the Law on Chattel Mortgage in Commercial Transaction and the secondary legislations and the possible problems that may arise in practice will be examined in details.

Keywords: *The Law on Chattel Mortgage in Commercial Transaction, a Pledge Over a Commercial Transaction, the Chattel Mortgage Registry*

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XVI
GİRİŞ.....	1
I. KONUNUN ÖNEMİ VE ÇALIŞMANIN AMACI.....	1
II. İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	2
III. TERMİNOLOJİ SORUNU	3

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME KAVRAMI, TİCARİ İŞLETME REHNİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNA GENEL BAKIŞ

I. TİCARİ İŞLETME KAVRAMI VE TÜRK HUKUKU'NDA TİCARİ İŞLETME REHNİNİN GELİŞİMİ.....	5
A. Genel Olarak “Ticari İşletme”	5
1. Gelir Sağlamayı Hedef Tutma.....	6
2. Devamlılık.....	7
3. Bağımsızlık.....	7
4. Esnaf Faaliyeti Sınırını Aşma	8
B. Türk Hukukunda Ticari İşletme Rehninin Gelişimi	9
C. Ticari İşletme Rehninin Hukuki Niteliği	11
D. Ticari İşletme Rehninin Ekonomik Önemi.....	13

II. “TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU”NA GENEL BAKIŞ	14
A. Kanunun Getiriliş Amacı	14
1. Teslimsiz Taşınır Rehin Hakkının Güvence Olarak Kullanımının Yaygınlaştırılması Amacı.....	15
2. Rehne Konu Taşınırların Kapsamının Genişletilmesi Amacı.....	17
3. Taşınır Rehninde Aleniyetin Sağlanması Amacı	18
4. Rehnin Paraya Çevrilmesinde Alternatif Yolların Sunulması Suretiyle Finansmana Erişimin Kolaylaştırılması Amacı.....	18
B. Kanunun Kapsamı	19
1. Zaman İtibariyle Kapsamı.....	19
2. Madde İtibariyle Kapsamı.....	20
C. Ticari İşlem Kavramı	21
D. TRK Uyarınca Rehne Konu Olabilecek Taşınır Varlıklara İlişkin Genel Değerlendirme.....	23
1. Genel Olarak	23
2. Kapsam Dışı Varlıklar	25
3. Tacirin TRK m. 5/1’de sayılan Varlıklardan Birini veya Birkaçını Rehnemesi Durumu	27

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME REHNİNİN KAPSAMI, TARAFLARI, REHİN HAKKININ KURULMASI VE REHNİN SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

I. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN KAPSAMI	29
A. Genel Olarak Ticari İşletme Rehninde Teminatın Kapsamı	29
1. TRK m. 8/3 Hükmünün, TRK m. 5/2 Karşısındaki Durumu.....	31

2. Ticari İşletme Rehninde Rehne Dâhil Unsurlar TRK m. 5/1’de Sayılanlarla Kısıtlanabilir mi?	33
3. Ticari İşletme Rehninin Kapsamına İlişkin Olarak Bir veya Birkaç Unsur İradi Olarak Kapsam Dışı Bırakılabilir mi?	35
B. İşletmenin Faaliyetine Tahsis Edilmiş Olan Her Türü Varlık.....	36
1. Genel Olarak “Tahsis Edilmiş Olma” Kavramı	36
2. Mevcut Varlıklar.....	36
a) Duran Malvarlığı	36
b) Döner (Dönen) Malvarlığı	41
c) Diğer Malvarlıkları (Özellikle Gayri Maddi Unsurlar)	43
3. Müstakbel Varlıklar	43
a) Genel Olarak.....	43
b) Müstakbel Varlığın Kapsamı	46
c) İşletmenin Faaliyetine Tahsis Edilecek Olma Zorunluluğu.....	47
II. REHNİN TARAFLARI	47
A. Rehin Veren (Rehin Borçlusu)	47
1. Genel Olarak TRK Kapsamında Rehin Veren Taraflar.....	47
2. Gerçek Kişi Tacir.....	50
3. Tüzel Kişi Tacir.....	56
a) Genel Olarak.....	56
b) “Adi Ortaklık” Hususu	56
c) Anonim Şirket	57
d) Limited Şirket.....	58
e) Kollektif Şirket	59
f) Kooperatifler.....	60

B. Rehin Alan (Rehin Alacaklısı).....	61
1. Tacir.....	62
a) Gerçek Kişi Tacir.....	62
b) Tüzel Kişi Tacir.....	63
2. Esnaf	63
3. Kredi Kuruluşları	64
a) Bankacılık Kanunu Uyarınca Faaliyet Gösteren Bankalar ve Finansal Kuruluşlar	65
b) 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Uyarınca Faaliyet Gösteren Finansal Kuruluşlar	66
c) Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu ve Özel Kurum ve Kuruluşlar	67
(1) Esnaf ve Sanatkâr Kooperatifleri	67
(2) KOSGEB	68
(3) Kredi Garanti Fonu (KGF)	70
(4) TÜBİTAK.....	71
(5) Türkiye Teknolojileri Geliştirme Vakfı (TTGV).....	71
d) Yabancı Kredi Kuruluşu.....	72
III. REHİN HAKKININ KURULMASI	73
A. Esasa İlişkin Şartlar.....	73
1. Rehinle Güvence Altına Alınacak Bir Alacağın Varlığı.....	73
2. Rehnedilen İşletmenin Ticaret Siciline Tescilli Bir Ticari İşletme Olması	
73	
3. Ticari İşletmeye Ait TRK m. 5’de Sayılan Varlıkların İşletme Borcunu Karşılایamaması.....	74
4. Rehin Verenin Fiil Ehliyetine Sahip Olması.....	75

B. Rehin Sözleşmesi	75
1. Hukuki Niteliği.....	75
2. Sözleşmede Yer Alması Gereken Zorunlu Unsurlar	76
a) Sözleşmenin Tarafları	76
b) Borcun Konusu ve Miktarı.....	78
c) Para Cinsi	79
d) Rehinin Azami Miktarı	80
e) Belirlenen Rehin Sistemi	80
f) Rehinin Dayandığı Sözleşmenin Konusu.....	82
g) Rehin Konusu Varlık ve Ayırt Edici Özellikleri.....	82
h) Masraf Kaydı.....	83
3. Rehin Sözleşmesinde Bulunabilecek İhtiyarı Kayıtlar	83
a) Sözleşmenin İfasına ve Geçerliliğine İlişkin Hükümler	84
(1) İfa Yerine İlişkin Sözleşme Hükümleri	84
(2) İfa Zamanına İlişkin Sözleşme Hükümleri	84
b) Rehin Hakkının Süreye Bağlanması.....	85
c) Rehin Hakkının Şarta Bağlanması.....	87
d) Boş Dereceye İlerleme Hakkı Tanıyan Kayıt	87
e) Özel Yolla Paraya Çevirme Yetkisi Tanıyan Kayıt.....	89
4. Rehin Sözleşmesine Konulması Mümkün Olmayan Bazı Kayıtlar	89
a) Mülk Edinme Kaydı (Lex Commissoria Yasağı).....	89
b) Yararlanmalı (Kullanımlı) Rehin Kaydı	90
5. Rehin Konusu Varlıklara İlişkin Değer Tespiti.....	91
a) Değer Tespitinin Amacı.....	91

b) Değer Tespitinin Gerekliliği ve Yapılma Zamanı.....	92
c) Değer Tespitini Talep Etmeye Yetkili Kişiler.....	94
d) Değer Tespiti Talep Usulü ve “Görevli ve Yetkili” Mahkeme.....	94
e) Değer Tespitini Yapacak Ekspirin Mahkemece Tayin Edilmesi ve Nitelikleri.....	95
f) Ekspir Raporu ve Rapora İtiraz Usulü.....	98
C. Şekle İlişkin Şartlar	101
1. Ticari İşletme Rehni Sözleşmesinin Şekli	101
a) Yazılı Şekilde Düzenleme.....	103
(1) Metin ve İmza Kısmı.....	103
(2) Sicile Tescil Edilebilmesi İçin Gerekli Şartlar.....	107
b) Elektronik Ortamda Düzenleme.....	107
2. Rehin Sözleşmesinin Tescili	110
a) Genel Olarak “Rehinli Taşınır Sicili”	110
b) Rehinli Taşınır Siciline Tescil.....	113
c) Tescilin Diğer Sicillere Bildirilmesi ve Hukuki Sonuçları	115
(1) Ticari İşletmenin Tamamının Rehnedilmesi Halinde (Ticari İşletme Rehni)	116
(2) Münferit Unsurların Rehnedilmesi Halinde	117
IV. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN HÜKÜMLERİ.....	118
A. TRK Kapsamında Tarafların Hak ve Borçları	118
1. Rehin Veren Hak ve Yükümlülükleri	118
a) Hakları.....	118
(1) Rehin kapsamındaki taşınır varlıklara zilyet olma ve kullanma yetkisi.....	118

(2) Ticari İşletmesine Yönelik Tasarruflarda Bulunma Yetkisi	119
(3) Art Rehin Kurma Yetkisi.....	121
b) Yükümlülükleri	123
(1) Rehinli Ticari İşletmenin Değerini Koruma ve Gerekli Tedbirleri Alma Yükümlülüğü	123
(2) Ticari İşletmenin Devri ve Alacağın Devrinde Sicile Bildirim Yükümlülüğü.....	124
(3) Katlanma Yükümlülüğü.....	125
2. Rehin Alanın Hak ve Borçları.....	125
a) Hakları.....	125
(1) Rehin Vereni Tescile Davet Hakkı.....	125
(2) Rehinli Ticari İşletmeyi Denetleme Hakkı	126
(3) Rehinli Ticari İşletmenin Değerinin Korunmasını Talep Hakkı	126
(a) Değer Düşüren Davranışlar İçin Hâkimden Yasaklama Kararı Talep Hakkı (Önleme Davası).....	128
(b) Gerekli Önlemleri Almak İçin Hâkimden Özel Yetki Alma Hakkı.....	128
(c) Hâkimden Özel Yetki Almadan Müdahalede Bulunma Hakkı	129
(d) Önlem Alırken Yaptığı Giderleri Talep Hakkı	129
(4) Ayni Hakları Koruyan Davaları Açabilme Yetkisi.....	131
(5) Tazminat Talep Etme Hakkı	132
(6) Alt Rehin Kurma Hakkı.....	134
(7) Temerrüt Sonrası Hakları.....	135
b) Yükümlülükleri	136

B. Ticari İşletme Rehni Hakkında Taşınmaz Rehni Hükümlerinin Uygulanması	137
---	------------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME REHNİNİN SONA ERMESİ

I. REHNİN SONA ERMESİ	139
A. Rehin Hakkının Sona Erme Nedenleri	139
1. Temerrüt Sonrasındaki Hukuki İmkânların Kullanılması.....	139
a) Ticari İşletmenin Devrinin Talep Edilmesi.....	140
(1) Hukuki Niteliğine İlişkin Genel Değerlendirme	140
(2) Mülkiyetin Devrini Talep Edebilecek Kişiler.....	143
(3) Mülkiyetin Devrinde Usul	144
(a) Takip Talebinin Oluşturulması.....	144
(b) Sıra Cetveli Düzenlenmesi ve Tebliği	145
(c) Ödeme Emri ve Ödeme Emrine İtiraz	147
(d) İcra Emri	148
(e) Mülkiyetin Devri Sonrasındaki Yükümlülükler.....	150
(i) Alacağın Eksper Tutarındaki Miktardan Fazla Olması ...	150
(ii) Alacağın Eksper Tutarındaki Miktara Eşit veya Daha Az Olması.....	153
(4) Rehin Sözleşmesinin İlam Niteliğinde Bir Belgeye Bağlanmış Olması Durumunda Ticari İşletmenin Devri Talebi.....	154
(5) Ticari İşletmenin TRK m. 14/1 ile Devrinin Ticaret Hukuku Bağlamında Kısaca Değerlendirilmesi	156
a) Devrin Hukuki Sebebi.....	157
b) Devrin Kapsamında Nelerin Yer Alacağı	158
c) Ticaret Siciline Tescil ve Türkiyet Ticaret Sicili Gazetesinde İlan	159
d) Devrin Başlıca Önem Arz Eden Sonuçları	160

(i) Ticari İşletmenin Borçlarından Sorumluluk.....	160
(ii) Tarafların Tacir Vasfını Kazanması ve Kaybetmesi	163
(iii) Diğer Sonuçları (rekabet yasağı, iş ilişkileri, ticaret unvanı, ayıp ve zapta karşı sorumluluk).....	163
b) Alacağını, Varlık Yönetim Şirketlerine veya Üçüncü Kişilere Devretme Talebi.....	165
c) Kiralama ve Lisans Haklarının Kullanılmasının Talep Edilmesi... 165	
d) Genel Hükümler Bağlamında Paraya Çevirmeye İlişkin Takip Yapılması.....	166
2. Alacağın Son Bulması	167
3. Rehin Hakkının Geçerlilik Süresinin Sona Ermesi	168
4. Ticari İşletmenin Yok Olması.....	169
5. Ticari İşletmenin Ticaret Sicilinden Terkini Hususu.....	169
B. Sona Ermenin Sonuçları.....	173
1. Sicil (Rehinli Taşınır Sicili) Kaydının Terkini.....	173
2. Ticaret Siciline ve Diğer Sicillere Terkin Bildirimi Yapılması	175
II. ÇIKACAK İHTİLAFLARDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	176
A. Görevli Mahkeme	176
B. Yetkili Mahkeme.....	177
SONUÇ	181
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	201
İNTERNET KAYNAKLARI.....	214

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirket
AY	: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
BankK	: Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
dpn.	: dipnot
E.	: Esas
EİK	: Elektronik İmza Kanunu
eTTK	: Eski Türk Ticaret Kanunu
FinK	: Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra İflas Kanunu
K.	: Karar
K./k.	: Kanun
karş.	: karşılaştırınız
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
m./md.	: madde
MERSİS	: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
mük.	: mükerrer
N.	: Numara
örn.	: örnek
PRODTR	: Avrupa Topluluğunda Sanayi Ürün Listesi (Ulusal)
RG.	: Resmî Gazete
RKHK	: Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
RTS	: Rehinli Taşınır Sicili
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SMK	: Sınai Mülkiyet Kanunu
t./T.	: tarih/Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TARES	: Taşınır Rehin Sicili
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tem.	: Temerrüt
TİRK	: Ticari İşletme Rehni Kanunu

TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TRK/TİTRK	: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TSHK	: Türk Sivil Havacılık Kanunu
TST	: Tapu Sicili Tüzüğü
TSY	: Ticaret Sicili Yönetmeliği
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
Yön.	: Yönetmelik

GİRİŞ

I. KONUNUN ÖNEMİ VE ÇALIŞMANIN AMACI

Ticari işletme, ticari yaşamda önemli bir iktisadi değer ve özel bir malvarlığı teşkil etmektedir. Ticari yaşam içerisinde önemli bir organizasyon olan ticari işletmeler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 11 uyarınca, bir bütün hâlinde hukuki işlemlere konu olabilmektedir. Şüphesiz ki bu işlemlerin içerisinde ticari işletmenin rehnedilmesi, ticaret hukuku açısından önemli bir yere sahiptir. Tacir, ticari işletme faaliyetine devam ederken, sayısız gerekçelerle (objektif veya sübjektif) finansman ihtiyacı yaşayabilir. Bu açıdan ticari işletme rehni kural olarak, tacirin ihtiyacı olan finansmanı karşılayarak, ticari faaliyetlerine sağlıklı bir şekilde devam etmesi amacına hizmet eder.

Ticari işletmenin rehninin yukarıda değindiğimiz önemine binaen, 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK) döneminde, ticari işletme rehni özelinde, birçok bilimsel çalışma gerçekleştirilmiştir. Bilindiği üzere 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TRK), 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nu ilga etmiştir. Mülga TİRK, tamamen ticari işletme ve esnaf işletmesi rehni odaklı düzenlemeler içermekteydi. Ancak yeni Kanun, her ne kadar eski Kanun'un halefi olma iddiasıyla TİRK'i ilga etmiş olsa da, ticari işletme ve esnaf işletmesi rehni bahsine odaklanarak kaleme alınmamıştır. Dolayısıyla TRK'da, birkaç madde düzenlemesiyle ticari işletme rehni gibi önemli bir konu düzenlenmeye çalışılmış, ticari işletme özelinde ortaya çıkacak sorunlar ise TRK'nın ticari işletme ve esnaf işletmesi eksenli olmayan diğer hükümlerinin tatbiki ile giderilmeye çalışılmıştır.

İfade edilmelidir ki bu hükümler, 6102 sayılı TTK'nın birinci kitabında yedi kısımda özel düzenlenen ticari işletme bakımından yetersiz görünmektedir. Geline bu noktada, mevcut TRK bağlamında ticari işletme rehni konusuna yönelik akademik çalışmaların azlığı, bizi bu konuda bilimsel çalışma konusu tercih etmeye ve gerçekleştirmeye yöneltmiştir. Zira ticari işletmenin rehnine ilişkin kurallar, TİRK'in ilga edilip TRK'nın yürürlüğe girmesiyle değişip yenilenirken, mevcut durumda

ortaya çıkabilecek sorunların irdelenmesi, eksikliklerin saptanması büyük önem arz edecektir. Aksi halde, gerçekleştirilen yasal değişikliklerin, ticari işletme rehni bağlamında isabetli olup olmadığı konusunda sağlıklı bir sonuca ulaşılması güçtür.

II. İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Çalışmanın konusu, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TRK) uyarınca “ticari işletmenin rehni”dir. Bilindiği üzere TRK’da teslimsiz taşınır rehninin yaygınlaştırılması amacıyla birçok varlık rehin konusu yapılabilmektedir (*karş. TRK m. 5*). “Ticari işletme” de, TRK’da rehin konusu yapılabilecek varlıklar listesi içerisinde sayılmaktadır. Dolayısıyla çalışmamızı, rehni kapsamı bağlamında, ticari işletme eksenli sınırlandırarak, gerek TRK m. 5/1’de sayılan “taşınır varlıkların”¹ münferiden rehnini gerekse bir ticari işletmeye ait olan TRK m. 5/1’de sayılan varlıkların münferiden rehnini kapsam dışı bıraktık. Zira ticari işletmenin hukuki işlemlere bir bütün hâlinde konu teşkil edebileceği ilkesi (*bkz. TTK m. 11/3*) uyarınca ticari işletmenin bir veya birkaç unsurunun TRK uyarınca rehnedilmesinin ticari işletme rehni anlamına gelmeyeceği kanısındayız. Aynı şekilde, TRK uyarınca rehin ilişkisinde rehin veren taraf sıfatını haiz olabilecek; esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler çalışmamız kapsamı dışında yer almaktadır.

Çalışmamız, esasen ticari işletme rehnine yönelik hüküm barındıran TRK m. 5/2 düzenlemesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. İlgili fıkra, ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâline değinilmiş olup, TRK m. 5/1’de listelenen ve işletmeye ait olan varlıkların ticari işletmenin borcunu karşılaması hâlinde ticari işletmenin tümü üzerinde rehin tesis edilemeyeceği amir hükmü yer almaktadır. Biz de bu noktadan hareketle, ticari işletmenin tamamı (tümü) üzerinde

¹ Kanun koyucunun tercih etmiş olduğu söz konusu “taşınır varlık” ifadesinin içerisine TRK m. 5/1 uyarınca sadece taşınırlar değil; haklar ve taşınmaz mülkiyetine dâhil unsurlar da (ağaçlar) girmektedir [bkz. **Saibe, Oktay Özdemir**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 53-83, s. 58]. Ayrıca öğretilde **Oktay Özdemir**, İsviçre’de sicilli taşınır rehinlerine ilişkin hazırlanan tasarıda geçen “taşınır varlık” ifadesine yönelik Antoine Eigenmann’ın “taşınmaz dışındaki tüm malvarlığı değeri” nitelendirmesini, TRK’da yer alan “taşınır varlık” ifadesinin kapsamı ile örtüştüğü ileri sürmektedir (bkz. **Oktay Özdemir**, s. 58).

gerçekleştirilecek olan rehne, bir başka ifadeyle “ticari işletme”nin rehnine odaklanarak konumuzu sınırlandırdık. Bu sebeple, ticari işletmenin münferit unsurlarının rehni çalışmamız kapsamı dışındadır.

Konunun inceleme planını, giriş kısmı hariç üç ana bölüm oluşturmaktadır. Birinci bölümün ilk kısmında kısaca ticari işletme kavramı açıklanarak ticari işletme rehninin gelişimi, hukuki niteliği ve ekonomik önemine değinilmiştir. İkinci ve son kısmında ise, 6750 sayılı TRK’nın amacı, kapsamı ve tezin konusunun daha net anlaşılmasına yardımcı olabilecek TRK ile ilgili bir kısım değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda tezin ikinci bölümünde, ticari işletme rehni sözleşmesinin kuruluşu, kapsamı ve tarafları detaylı olarak incelenmiştir. Nihayet üçüncü ve son bölümün ilk yarısında, ticari işletme rehninin sona erme sebepleri ve sonuçları ele alınıp, bölümün ikinci yarısında ise, ticari işletme rehninden dolayı ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkemelere ilişkin tespitler yapılmıştır.

III. TERMİNOLOJİ SORUNU

Bilindiği üzere, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, Kanun uyarınca tesis edilecek rehin ilişkilerinde, rehin konusu yapılabilecek varlıklar, 5’inci madde düzenlemesinde “a” bendinden “p” bendine kadar sayılmaktadır. Yapılan sayım içerisinde “l” bendinde “**ticari işletme**” yer almaktadır. Ticari işletmenin rehin konusu yapılmasından, ticari işletmenin malvarlığını oluşturan münferit unsurlarından bağımsız olarak bir bütün olarak rehnedilmesi anlaşılır. Fakat kanun koyucu, TRK m. 5/2 düzenlemesinde, “**ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması**” ifadesine yer vererek aslında “ticari işletme rehni” bahsini kast etmektedir. Yine aynı düzenlemenin son cümlesinde “**işletmenin tümü üzerinde rehin**” ifadesine yer vererek aynı fıkra içerisinde de iki farklı söyleme yer vermektedir. Aslında gerek *ticari işletmenin tamamı üzerinde* rehin kurulması ifadesinden gerek *ticari işletmenin tümü üzerinde* rehin tesisi ifadesinden anlaşılması gereken, teknik ismiyle “**ticari işletme**”

rehni"dir². Nitekim zaten TRK çerçevesinde, ticari işletmenin malvarlığı içerisinde yer alan münferit unsurların (m. 5/1'de sayılan) haricen rehnedilmesi mümkündür. Böyle bir durumda gerçekleştirilecek olan rehin, teknik manada bir ticari işletme rehni değil, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca gerçekleştirilmiş sıradan bir rehindir.

Çalışmamızda, TRK ve ikincil düzenlemelerinde yer alan bu farklı kavramlardan ziyade sadece "**ticari işletme rehni**" kavramını kullanmayı tercih ediyoruz. Nitekim yinelemek gerekirse "ticari işletme rehni" kavramından, TRK'da yer alan, işletmenin tamamının rehni veya işletmenin tümünün rehni anlaşılmalıdır. Zira kanun koyucu üzerinde rehin tesis edilebilecek varlıkları sayarken (5'inci maddenin birinci fıkrası), ticari işletmenin tamamı veya ticari işletmenin bütünü ifadelerini kullanmayarak "ticari işletme" demekle yetinmiştir. Bize göre, doğru olan ve mülga TİRK döneminden bu yana alışılmış yeknesak kavram da budur. Kaldı ki, TTK m. 11'de yer alan bütünlük ilkesi bağlamında ticari işletme bir bütün olarak hukuki işlemlere konu oluşturur. Bu sebeple TRK m. 5/2'de yer alan "tamamı", "bütünü" gibi ifadelerin Kanun metninde yer verilmiş olmasının isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Ancak TRK'nın ileri sürmüş olduğu bu kavram kargaşasının neticesinde, okuyucu tarafından tereddüt oluşturmaması adına çalışmamızda yer yer "ticari işletme rehni" ifadesinin yanında parantez içerisinde "tamamı" veya "tümü" gibi vurgulamalara yer verdik. Bu vurgulamadaki hedefimiz, açıklama yapılan yerlerdeki konunun, ticari işletmeye ait münferit bir unsur üzerinde gerçekleştirilen rehni kast etmediğinin altını çizmektir. Nitekim "ticari işletme rehni (ve esnaf işletmesi rehni)" TRK'nın 5'inci maddesinin 2'nci fıkrasında özel olarak düzenlenmiş olup, TRK bünyesinde rehin konusu yapılacak diğer varlıklardan nitelik olarak oldukça farklıdır.

² Benzer şekilde adlandırma için bkz. **Başak, Şit İmamoğlu**; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*, Ankara, 2017, s. 33.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME KAVRAMI, TİCARİ İŞLETME REHNİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNA GENEL BAKIŞ

I. TİCARİ İŞLETME KAVRAMI VE TÜRK HUKUKU'NDA TİCARİ İŞLETME REHNİNİN GELİŞİMİ

A. Genel Olarak “Ticari İşletme”

Bütünlük ilkesi başlıklı TTK m. 11’in birinci fıkrasında ticari işletme; “...*esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.*” şeklinde tanımlanmaktadır³. Maddenin ikinci fıkrasında, ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak kararnamede gösterileceği belirtilmektedir.

Ticari işletme, sahibinden bağımsız bir kişiliğe sahip değildir⁴. Dolayısıyla ticari işletmenin malvarlığı, işletme sahibi olan kişinin (gerçek veya tüzel) işletmeye özgülediği değerlerin toplamını ifade eder⁵. Netice itibariyle ilke, ticari işletmeye dâhil değerlerin özel bir malvarlığı oluşturmadığı, işletme sahibinin malvarlığına dâhil olduğudur⁶. Buna ilave olarak ticari işletmenin hukuki niteliği öğretide derin

³ eTTK dönemine ilişkin doktrinde yapılan tanımlamaları karşılaştırmak için bkz. **Hayri, Domanıç**; *Ticaret Hukukun Genel Esasları*, Dördüncü Bası, İstanbul 1988, s. 119-122.

⁴ “...*ticari işletme, maddi ve gayri maddi unsurları bünyesinde barındıran iktisadi bir değer olarak bir bütün teşkil etse de; belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal topluluğu sıfatı olmadığı için, kişi değildir*” tespiti için bkz. **Rıza, Ayhan/Hayrettin, Çağlar**; *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Bası, Ankara 2018, s. 100.

⁵ Bkz. **Mehmet, Bahtiyar**; *Ticari İşletme Hukuku-Ders Notları-Soru Örnekleri*, Güncellenmiş 19. Bası, İstanbul (Ekim) 2018, s. 25, 26.

⁶ İstisna için bkz. SerPK m. 53. Öğretide ticari işletmenin özel malvarlığı oluşturup oluşturmadığına yönelik tartışmalar için bkz. **Reha, Poroy/Hamdi, Yasaman**; *Ticari İşletme Hukuku*, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 16. Bası, İstanbul 2017, s. 40, 41. Ayrıca bkz. **Sabih, Arkan**; *Ticari İşletme Hukuku*, Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış ve Genişletilmiş 24. Bası, Ankara 2018, s. 33; **Bahtiyar**, s. 26; **H. Ercüment, Erdem**, “Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşletmenin Devri”, *Türk Ticaret Kanunu İle İlgili Makaleler (2009-2016)*, 1. Baskı, İstanbul 2017, s. 307, 308.

tartışmalara yol açmıştır⁷. Bu açıdan çalışmada, ticari işletmenin iktisadi bir bütün teşkil ettiği ifade edilip, ticari işletmenin hukuki niteliğine yönelik başkaca açıklamalara yer verilmeyecektir.

Ticari işletme kavramına yönelik yukarıda yapılan açıklamalara ilaveten aşağıda ticari işletmenin olmazsa olmaz unsurları hakkında genel değerlendirmeler yapılarak, ticari işletme bahsi neticelendirilmektedir.

1. Gelir Sağlamayı Hedef Tutma

Ticari yaşamda faaliyet sürdüren tüm işletmelerde olduğu üzere, ticari işletmelerde de gelir sağlama hedefinin olması şarttır⁸. Nitekim TTK m. 11/1’de de açıkça gelir sağlama kriteri vurgulanmaktadır. Burada önem arz eden husus, fiilen ticari işletmenin gelir sağlanmış olmasından ziyade, gelir sağlama “amacının”⁹ bulunmasıdır¹⁰.

⁷ Bkz. ve karşı. **Halil, Arslanlı**; *Kara Ticaret Hukuku Dersleri-Umumi Hükümler*, 3. Bası, İstanbul 1960, s. 106-110; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 33, 34; **Ayhan/Çağlar**, s. 100.

⁸ Bkz. **Domanıç**, s. 123, 124; **Poroy/Yasaman**, s. 33, 38; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 27; **Abuzer, Kendigelen (Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya Arslan/Nomer Ertan, N. Füsün)**; *Ticari İşletme Hukuku*, Beşinci (Tıpkı) Bası, İstanbul (Kasım) 2015, s. 149. Gelir sağlama niyetinin olmadığı durumda fiilen gelir sağlamış olsa dahi söz konusu kıstas bağlamında, ticari işletmenin varlığından söz edilemeyeceğine yönelik görüş için bkz. **Oğuz, İmregün**; *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, İstanbul 1995, s. 9. “Gelir sağlama amacı” kavramının ticari işletmenin bir unsuru olarak yer almasına ilişkin karşılaştırmalı görüş ve eleştiriler için bkz. **Alihan, Aydın**; “6102 Sayılı (Yeni) Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticari İşletme Kavramı ve Ticari İşletmenin Hukuki İşlemlere Konu Olması”, Kadir Has Üniversitesi Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Ticari İşletme Hukuku Alanında Getirdiği Yenilikler Sempozyumu [25-26 Kasım 2011], İstanbul, 2012, s. 11, 12.

⁹ Gelir sağlama amacının içinde; işletmenin çalışma alanının genişlemesi, yeni makine ve teçhizata sahip olması, müşterilerinin artması, büyüme ve gelişme isteklerinin de gizli olduğu yönünde bkz. **Mahmut Tefvik, Birsal**; *Ticari İşletme Hukuku Cilt I*, İzmir 1970, s. 69, 70. Nitekim müşteri topluluğunun, bir işletmenin devamlı satım kabiliyetini gösterdiği, asgari bir iş hacmi seviyesini garanti ettiği, bu bakımdan müşteri unsurunun belki de ticari işletmenin en önemli unsuru olduğu yönünde bkz. **Ergün, Özsunay**; *Ticari İşletmede “Kıracılık Hakkı”nın Korunması (TTK m. 11/2 Üzerinde Bir Araştırma)*, Ankara 1962, s. 6, 7.

¹⁰ Gelir elde etme unsurunun, malvarlığında muhtemel bir eksilmeyi önlemeye yönelik organizasyonları da kapsayacak şekilde olduğuna ve söz konusu kriterin geniş yorumlanması gerektiğine ilişkin bkz. **Yaşar, Karayalçın**, *Ticaret Hukuku I. Giriş- Ticari İşletme*, 3. Bası, Ankara, 1968, s. 158, 159; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 28; **M. Ali, Erten**; *Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni*, Ankara 2001, s. 3; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 149, N. 281.

Özetle, iktisadi nitelik taşımayarak salt ideal amaçlı faaliyetler sürdüren bir işletme, ticari işletme vasfına sahip olamayacaktır¹¹.

2. Devamlılık

Ticari işletme vasfının kazanılmasında diğer bir önemli ilke devamlılıktır. Zira TTK m. 11/1’de (*ayrıca bkz. ve karşı. Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 4/1-r*) devamlılık unsuru net bir şekilde ifade edilmiş olup, faaliyetleri, devamlılık ilkesine tabi olmayan işletmenin, ticari işletme vasfına bürünemeyeceğinin altı çizilmektedir¹².

Devamlılık unsurundan salt “daimilik” anlaşılmalıdır¹³. Bir başka ifadeyle devamlılık unsuru, işletmenin sürdürdüğü faaliyetin belirsiz süreli ve kesintisiz olması şeklinde anlaşılmalıdır¹⁴. Şöyle ki, faaliyetin konusu gereği kesintili olması, devamlılık unsurunun varlığına engel teşkil etmeyeceği gibi, önemli olan husus devam kastı ve niyetinin varlığıdır¹⁵.

3. Bağımsızlık

Eski TTK döneminde, mehz İsviçre Hukuku’ndan esinlenilerek Türk doktrininde oy birliği ile kabul edilen bağımsızlık unsuru, yeni TTK m. 11/3’de hükme bağlanmıştır¹⁶. Bağımsızlık unsurundan, ticari işletmenin iç ilişkisinde, işleten dışında başka bir kişinin iradesine bağımlı olmadan faaliyet, göstermesi anlaşılmalıdır¹⁷. Zira idari anlamda merkeze bağlı faaliyet yürüten ticari işletmenin şubeleri ayrı bir işletme

¹¹ Detaylı açıklama ve örnekler için bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 149, N. 280 vd.

¹² Bkz. **Poroy/Yasaman**, s. 31; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 150, N. 285;

¹³ Bkz. **İmregün**, s. 9.

¹⁴ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 149, N. 281.

¹⁵ Örnekler ve detaylı açıklamalar için bkz. **Arslanlı**, s. 20; **İmregün**, s. 9; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 151, N. 285. Tesadüfen yapılan işlem ile devamlılığın gerçekleşmeyeceği yönünde görüş ve devamlılık unsuruna yönelik örnekler için bkz. **Domaniç**, s. 123.

¹⁶ eTTK döneminde Türk doktrininde ileri sürülen bağımsızlık unsuruna ilişkin görüşler için bkz. **Karayalçın**, s. 160; **Poroy/Yasaman**, s. 31; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 151, N. 287; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 31.

¹⁷ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 151, N. 287.

olarak nitelendirilemez¹⁸. Ancak, tacir yardımcısı olarak faaliyet sürdüren acente, komisyoncu ve simsar tarafından sürdürülen faaliyetler idari açıdan bağımsız niteliğe sahip olduklarından, bu kişilere ait olan işletmeler, diğer koşulların da varlığı durumunda birer ticari işletme sayılırlar¹⁹.

Bağımsızlık unsuru bakımından sadece hukuki anlamda bağımsızlık önem taşımaktadır. Nitekim rekabet hukuku bağlamında aynı kişi tarafından yönetildikleri için ticari ve ekonomik bağımlılık arz eden teşebbüslerin²⁰, yukarıda belirttiğimiz bağımsızlık kıstasını zedelemeyeceği söylenmelidir²¹.

4. Esnaf Faaliyeti Sınırını Aşma

Ticari işletmenin gelir sağlama amaçlı faaliyetlerinin esnaf işlemesi boyutlarını aşması, TTK m. 11 bakımından şarttır. Yukarıda bahsettiğimiz gelir sağlama, devamlılık ve bağımsızlık unsuru esnaf işletmelerinde de mevcut olabilmektedir²². Bu bağlamda esnaf faaliyeti sınırının aşılması unsuru ticari işletmeler bakımından hayati önem arz etmektedir.

Esnaf faaliyeti sınırının aşılması ilkesini açıklarken kısaca esnaf işletmesi kavramına değinmekte fayda vardır. Nitekim belirtilmelidir ki esnaf işletmesine

¹⁸ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 31; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 151, N. 287; **Bahtiyar**, s. 24. Doktrinde bağımsızlık unsuruna aksi yönde verilen örnekler arasında ticari temsilci, ticari vekil ve depo, imalat atölyesi gibi birimlerin yer almasının isabetli olmadığına yönelik açıklamalar için bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 152, N. 287.

¹⁹ Bkz. **Poroy/Yasaman**, s. 31; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 31; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 152, N. 287.

²⁰ RKHK m. 3/1 uyarınca teşebbüs; “Piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzelkişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimleri” ifade etmektedir.

²¹ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 152, N. 288; **Halit, Aker**; *Ticari İşletme Kirası*, Ankara 2012, s. 53.

²² Elde edilen gelirin esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşması işletmenin, ticari işletme özelliğini kazandıran temel unsur olduğu yönünde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 28. Ayrıca karşı. **Turgut S., Erdem**; *Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku Prensipleri*, Genişletilmiş İkinci Bası, İstanbul 1965, s. 68, 69.

yönelik net bir tanım TTK'da yer almamaktadır. 507 sayılı Kanun'u yürürlükten kaldıran 5362 sayılı Kanun²³ m. 3-a uyarınca esnaf ve sanatkâr şöyle tanımlanmıştır;

“İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri,” ifade eder.

Esnaf ve sanatkâr ile tacir ve sanayicinin ayırımına ilişkin olarak 2007 tarihli Bakanlar Kurulunun kararı²⁴, ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın Bakanlar Kurulunca çıkarılacak kararname ile gösterileceğinin ifade edildiği TTK m. 11/2 ve 5362 sayılı Kanun'un uygulanması bakımından esas teşkil etmektedir.

B. Türk Hukukunda Ticari İşletme Rehninin Gelişimi

Ülkemizde ticari işletme rehnine yönelik ilk kanunlaştırma hareketi²⁵, 1909 tarihli Fransız Ticari İşletme Rehni Kanunu model²⁶ alınarak 1971 yılında gerçekleştirilmiş ve akabinde ikincil düzenlemeler²⁷ çıkartılmıştır. Söz konusu dönemdeki bu kanunlaştırmaya yönelik mecliste lehte ve aleyhte birtakım eleştiriler

²³ (R.G. 21.6.2005/25852)

²⁴ (R.G. 21.8.2007/26589, Karar S. 2007/12362). Ayrıca detaylı bilgi için bkz. **İsmail, Kırcı**; “Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayicinin Ayırımına İlişkin 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (Batider)*, Prof. Dr. Seza Reisoğlu'na Armağan, 2007, C. XXIV (24), S. 2, (Aralık) Y. 2007, s. 295 vd.; ayrıca tacir ve esnaf ayırımına ilişkin hukuki mütalâa için bkz. **Abuzer, Kendigelen**; *Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl, Hukuki Mütalâalar (Mahkeme Kararları İle Birlikte) Cilt III (Ticari İşletme-Kıymetli Evrak ve Borçlar Hukuku)*, İstanbul (Kasım) 2001, s. 1-9.

²⁵ Öğretide **Davran'ın** 27 Nisan-3 Mayıs 1959 tarihlerinde düzenlenmiş olan “Ticaret ve Banka Hukuku Haftası” etkinliğinde sunduğu “Teslim Şartlı Menkul Rehni-Sicilli Menkul Rehni” adlı tebliğinden sonra konunun Türk Hukukunda ilgi gördüğü ve etraflıca çalışmaların yapıldığına ilişkin bkz. **Bülent, Davran**; *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 1972, s. 87.

²⁶ Bkz. **Seza, Reisoğlu**; “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, *Bankacılar Dergisi*, S. 47, Y. 2003, s. 107; **Şaban, Kayıhan**; *Ticari İşletme Rehni*, İstanbul 1996, s. 15.

²⁷ TİRK m. 23 uyarınca çıkarılan 25.7.1972 tarih ve 7/4776 sayılı Ticari İşletme Rehni Hakkında Tüzük (RG. 21.8.1972/14283) ve söz konusu Tüzük'ün 19. maddesi uyarınca çıkarılan Ticari İşletme Rehni Tüzüğü'nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik (RG. 4.11.1972/14326).

yapılmıştır²⁸. Bu kanunlaştırma hareketinin temelinde, o dönem öğretilerde kararlılıkla ileri sürülen özel bir düzenleme getirilmesi gerekliliğinin yattığı görülmektedir²⁹. Nitekim 1447 sayılı TİRK düzenlemesi ile tacir, kredi ihtiyacının karşılığında ticari işletmesinin faaliyetlerine özgülediği değerli taşınırını teslimsiz rehneme³⁰ ve söz konusu taşınırarla işletme faaliyetlerine devam etme imkânına kavuşmuştur.

2016 yılının Ağustos ayında, gerekçesinde ifade edildiği şekliyle *KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması, rekabet güçlerinin artırılması ve dolayısıyla ülkemiz ekonomisinin dengeli ve istikrarlı büyümesine katkı sağlanması* amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni* adlı kanun tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulmuştur³¹. 20.10.2016 tarihinde kabul edilen (6750 sayılı) Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TRK), 1.1.2017 tarihinde yürürlüğe girerek, 21.7.1971 tarihli ve 1447 sayılı Ticari İşletme Kanunu'nu yürürlükte kaldırmıştır. TRK'nın yürürlüğe girmesinden bir gün önce (31.12.2016 tarihinde) ve 1.1.2017 tarihinde yürürlüğe girmek üzere; "*Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik (kısaca: Temerrüt Yönetmeliği)*", "*Rehlinli Taşınır Sicili Yönetmeliği (kısaca: Sicil Yönetmeliği)*" ve "*Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıklarının Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik (kısaca: Değer Tespiti Yönetmeliği)*" adında, Kanun'un usul ve esasları düzenlemek üzere Bakanlığa yetki verdiği konuları ele alan üç adet yönetmelik düzenlemesi, 29935 sayılı (3. Mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. TRK ve söz konusu ikincil düzenlemelerinin 1.1.2017 tarihinde yürürlüğe girmesinden yaklaşık bir yıl sonra, 7099 sayılı ve 15.2.2018 tarihli "*Yatırım*

²⁸ Olumlu ve olumsuz eleştiriler için bkz. **Kayıhan**, s. 13, 14.

²⁹ Ticari işletmeler için özel bir düzenlemeye gereksinim duyulduğu yönünde bkz. **İmregün**, s. 16; Ticari işletme rehni fikrinin hukukumuzdaki gelişimine yönelik öğretilerde ileri sürülen görüşler için bkz. **Kayıhan**, s. 12.

³⁰ Teslimsiz rehin (*hypotheca*) Roma Hukuku'nda, rehin gösterenin söz konusu malı kullanarak borcunu daha kolay ifa edebileceği düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Hypotheca'nın konusu hem taşınır hem de taşınmaz mallar oluşturmaktaydı. Detaylı bilgi için bkz. **Bengi Sermet, Sayın Korkmaz**; "Roma Hukuku'ndaki Ayni Teminatın Tarihsel Gelişimi ve Rehin Hakkı (PIGNUS ve HYPOTHECA)", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 9, S. 36, Ekim 2018, s. 86 vd. Ayrıca bkz. **Sıtkı, Akyazan**, "Ticari İşletme Rehni", *Batider*, C. VIII, Y. 1976, s. 67 vd.

³¹ 31853594-101-1311-3259 sayılı, 9.8.2016 tarihli "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı", (68696 numaralı TBMM Genel Evrak).

Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile, öğretiden yükselen görüş ve eleştiriler ışığında TRK’nın bir kısım maddelerine (4, 5, 7, 11, 14, 15 ve 18) kapsamlı ekleme ve değişiklikler yapılmıştır. Kanun değişikliğini takiben yaklaşık üç ay sonra, 22/05/2018 tarih ve 30428 sayılı Resmi Gazete’de, “*Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*”, “*Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*” ve “*Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*” yayımlanarak, TRK ile ikincil düzenlemeleri arasında uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Netice itibariyle mülga TİRK ile getirilmiş olan özel bir teslimsiz taşınır rehni türü olan “ticari işletme rehni”, TRK ile, bu istisnai niteliğini korumaktadır.

C. Ticari İşletme Rehninin Hukuki Niteliği

Genel manasıyla rehin hakkı, para ile ölçülebilen değeri kaim olduğundan, malvarlığı hakları arasında yer alan aynı bir haktır³². Ancak buradaki aynı hakkın eşya üzerinde sağladığı yetki sınırlı olduğundan “sınırlı bir aynî haktır”. Dolayısıyla mutlak haklar içerisinde yer alır, herkese karşı ileri sürülebilir ve belirli bir süre kullanılmamakla zamanaşımına³³ uğramaz³⁴. Rehin hakkının akıbeti geçerli bir alacağın varlığına tâbi olduğundan aynı zamanda bir “fer’i aynî hak”tır. Dolayısıyla

³² Bkz. **Oğuzman/Barlas**, s. 151, N. 503, 504; **Mustafa, Dural/Suat, Sarı**; *Türk Özel Hukuku Cilt I (Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri)*, 13. Baskı, İstanbul 2018, s. 159; **Mehmet, Ayan**; *Eşya Hukuku-III-Sınırlı Aynî Haklar*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Ankara (Ocak) 2017, s. 158.

³³ TMK m. 864 uyarınca rehlin tapu kütüğüne tescil edilmesinden sonra alacak için zamanaşımı işlemez. Ancak taşınır rehinde durum farklılaşmaktadır. Nitekim bu husus TBK m. 159’da; “*Alacağın bir taşınır rehniyle güvenceye bağlanmış olması, bu alacak için zamanaşımının işlemesine engel olmaz; bununla birlikte alacaklının, hakkını rehinden alma yetkisi devam eder.*” şeklinde belirtilmektedir. Tahsil edilemeyen kısmın ise eksik borç niteliğinde olduğuna yönelik bkz. **Ayan**, s. 158; ayrıca “sonradan eksik borç” kavramı için bkz. ve karşı **Fikret, Eren**; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı (Tıpkı Basım), İstanbul (Ekim) 2009, s. 88.

³⁴ Bkz. **Ayan**, s. 158.

ilke, alacak herhangi bir nedenle sona erdiğinde veya alacak bir başkasına temlik edildiğinde rehin hakkının da kendiliğinden sona ermesidir³⁵.

Mülga TİRK döneminde ticari işletme rehninin hukuki niteliğine yönelik farklı görüşler yer almaktaydı. Görüşlerin farklılığı, ticari işletme rehninin aynî hak olup olmadığı üzerindeydi. Bir kısım yazarlar ticari işletme rehninin kapsamına maddi unsurlar girdiği kadar gayri maddi unsurların da girdiğinden bahisle işletmenin rehninden doğan hakkın aynî hak olmadığını savunmaktaydı³⁶. Aksi görüşteki yazarlar ise, işletmenin rehninden doğan hakkın bir bütün teşkil ettiği, dolayısıyla işletmenin bünyesinde yer alan gayrimaddi malvarlığı unsurlarının rehin kapsamında olmasından bahisle rehin hakkının aynı hak olduğunu savunmaktaydı³⁷.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, ticari işletme rehninin hukuki niteliğine yönelik özel bir düzenleme yoktur. Ancak TRK m. 2/1-ı düzenlemesinde genel olarak rehin hakkının; *“Taşınır varlığın türünden, rehin verenin veya rehinli alacaklının durumundan, rehinle güvence altına alınan borcun niteliğinden veya tarafların onu rehin hakkı olarak adlandırmasından bağımsız olarak bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla alacağın devrinde devralanın alacak hakkı da dâhil olmak üzere, taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın tesis edilen sınırlı aynı hakki,”* ifade ettiği belirtilmiştir³⁸.

³⁵ Bkz. **A. Lâle, Sirmen**; *Eşya Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2017, s. 570; **Oğuzman/Barlas**, s. 151, dpn. 504. İfade edilmelidir ki bu husus taşınır rehni bakımından mutlak bir nitelik arz etse de, taşınmaz rehni çeşitlerinden olan ipotekli borç senedi ve irat senedi bakımından istisna teşkil eder. Nitekim ipotekli borç senedi ve irat senedinde senet bağımsız nitelik taşımaktadır (bkz. **Bülent, Köprülü/Selim, Kaneti**; *Sınırlı Aynî Haklar*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983, s. 255, 410; **Jale, Akipek/Turgut, Akıntürk/Derya, Ateş**; *Eşya Hukuku*, İstanbul 2018, s. 810-811; **Sirmen**, *Eşya Hukuku*, s. 570; **Ayan**, s. 159, dpn. 19).

³⁶ Bkz. **Erhan, Türker**; *Ticari İşletme Rehni*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No: 228/150, Eskişehir 1981, s. 53-54; **Alpay, Antmen**; *Ticari İşletme Rehni*, Ankara 2001, s. 54.

³⁷ Bkz. **Kayhan**, s. 19; **Meliha, İpek**; “Ticari İşletme Rehni, (Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Diyarbakır 2002, s. 27 (www.yok.gov.tr); **İbrahim Murat, Haznedar**; *Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi*, İstanbul 2008, s. 16.

³⁸ Öğretide **Sirmen**, düzenlemedeki “sınırlı aynı hak” nitelendirmesini isabetli bulmakta ve özellikle alacaklar ve diğer devredilebilir haklar üzerinde TRK uyarınca kurulacak rehin niteliğine yönelik doğabilecek tartışmaların baştan önlenmiş olduğu ileri sürmektedir [bkz. **A. Lâle, Sirmen**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca hukuki nitelendirme yaparken konuyu iki ayrımda incelemek gerekir. Birinci ayırım, ticari işletmeye ait bir veya birden fazla unsurun rehnedilmesi, ikincisi ise, ticari işletmenin tamamının bir başka deyişle “ticari işletme”nin rehnedilmesidir. Bu ayırımdaki önem, TRK m. 5’de sayılan varlıkların bir kısmının taşınır eşya, bir kısmının “hak”, bir başka ifadeyle, bir kısmının maddi bir kısmının ise gayri maddi varlıklar olmasıdır. Zira Medeni Hukukumuz bağlamında alacaklar³⁹, diğer haklar ile ticari işletme (veya esnaf işlemesi) üzerinde kurulabilen rehin haklarının hukuki niteliği tartışmalıdır⁴⁰.

Netice itibariyle, TRK uyarınca akdedilecek ticari işletme rehni sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle doğan rehin hakkı, kanaatimizce, sınırlı aynî bir haktır (karş. TRK m. 2/1-ı)⁴¹. Ayrıca bu hak, ferî nitelikte olup geçerli bir alacak hakkını teminat⁴² altına almak üzere tesis edilir. Nitekim ticari işletme rehni hak sahibi yani rehin alacaklısı, aynî hak sahibine bahşedilen usus (kullanma), fructus (yararlanma) ve abusus (tasarrufta bulunma) yetkilerinden sadece abusus yetkisine sahiptir. Bir başka ifadeyle rehin alacaklısı, alacağını tahsil edemediği takdirde rehin konusu ticari işletme üzerinde TRK m. 14’deki (mülkiyetin talep edilmesi, icra marifetiyle takip yapılması vs.) imkânları kullanma yetkisine sahiptir.

D. Ticari İşletme Rehninin Ekonomik Önemi

Hukukumuzda 1971 yılında TİRK ile giren ticari işletme rehninin ekonomik önemi, zilyetliğin teslimine gerek duymadan ticari işletmelerin daha kolay ve iyi

Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 24]. **Nomer (Ergüne)** ise, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme üzerindeki rehin hakkının hukuki niteliğinin tartışmalı olduğuna işaret etmektedir (bkz. **Halûk Nami, Nomer/Mehmet Serkan, Ergüne; Eşya Hukuku (Zilyetlik-Tapu Sicili-Mülkiyetin Genel Hüğümleri-Taşınır Mülkiyeti-Rehin Hakları)**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Bası, İstanbul (Ocak) 2019, s. 312).

³⁹ Ayrıca bkz. ve karş. **A. Lâle, Sirmen; Alacak Rehni**, Ankara 1990, s. 5-10.

⁴⁰ Alacaklar, diğer haklar ile ticari işletme veya esnaf işletmesi üzerindeki rehin haklarının hukuki niteliğinin tartışma konusu olduğuna yönelik bkz. **Nomer (Ergüne)**, s. 312.

⁴¹ TRK kapsamında kurulan rehin hakkının sınırlı aynî hak niteliğinde olduğuna ilişkin bkz. **Bahtiyar**, s. 61.

⁴² Ticari işletme rehninin bir aynî teminat teşkil ettiği yönünde bkz. **Nami, Barlas**, “Yeni Medenî Kanununun Aynî Teminatlara İlişkin Düzenlemeleri”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, Cilt II, Beta, İstanbul 2003, s. 570.

imkânlarla krediye ulaşma olanağından gelmektedir⁴³. Ticari işletmeler ister yeni kurulmuş olsun ister uzun yıllar faaliyet sürdürmüş olsun, çeşitli şartlarda sermayeye ihtiyaç duyarlar. Bu sermaye ekseri nakit para olmakla birlikte işletmenin faaliyet konusuna göre değişiklik arz edebilir. İşte her zaman bu ihtiyacın giderilmesi işletmenin öz kaynaklarıyla sağlanamayabilir⁴⁴. Bu durumda ticari işletmeler krediye ihtiyaç duyarlar ve ticari işletme rehni ekonomik önemi burada karşımıza çıkar. Nitekim kredi verecek olan gerçek veya tüzel kişiler, verilecek kredi karşılığında teminat gösterilmesi ister⁴⁵. Gerek mülga TİRK gerek 6750 sayılı TRK ile sağlanmak istenen menfaat, ticari işletmelerin ekonomik yaşam içerisinde ihtiyaç duydukları krediye veya finansmana kolaylıkla teminat göstererek ulaşmalarıdır. Bu bağlamda ticari işletme rehni, ekonomik yaşam içerisinde ticari yaşama özgü hızı ve pratikliği sağlamakla birlikte ekonominin dinamik kalmasına imkân vermektedir.

II. “TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHİNİ KANUNU”NA GENEL BAKIŞ

A. Kanunun Getiriliş Amacı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun amacının düzenlendiği birinci maddede, başlıca dört unsurun yer aldığı görülmektedir. Bu unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- ✓ Teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması,
- ✓ Rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi,
- ✓ Taşınır rehninde aleniyetin sağlanması,
- ✓ Rehni paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimin kolaylaştırılması.

⁴³ Bkz. **Türker**, s. 11; **Haznedar**, s. 20; **Kayıhan**, s. 4.

⁴⁴ Bkz. **Kayıhan**, s. 15.

⁴⁵ Bkz. **İrfan, Baştuğ/H. Ercüment, Erdem**; *Ticari İşletme Hukuku (Ders Notları)*, Ankara 1993, s. 38; Kredi alınırken teminat talep edilmesinin, kredinin geri ödenmemesi riskini azaltmaya hizmet ettiği yönünde bkz. **E. Gökçe, Karabel**; *Ticari İşletme Rehni Paraya Çevrilmesi*, Ankara 2011, s. 48.

Kanun'un genel gerekçesinde belirtildiği üzere özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin dünya ekonomisindeki yerinin altı çizilmekte ve KOBİ'lerin ülkemizdeki etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir⁴⁶. Bu bağlamda yine gerekçede, KOBİ'lerin ülkemizdeki gelişmelerinin önündeki başlıca sorunun, finansmana erişimde karşılaşılan zorluklar olduğu ifade edilmektedir⁴⁷. Ayrıca öğretilerde TRK'nın, korunmaya değer kişinin rehinli alacaklı olduğu yönündeki anlayıştan vazgeçtiği hatta tepki niteliğinde bir Kanun olduğu ifade edilmektedir⁴⁸.

1. Teslimsiz Taşınır Rehin Hakkının Güvence Olarak Kullanımının Yaygınlaştırılması Amacı

Türk Medeni Hukuku bağlamında kanun koyucu taşınır rehnine ilişkin herhangi bir tanım yapmamıştır⁴⁹. Öğretilerde yapılan tanımlamalardan yola çıkıldığında, taşınır rehninin, belirli bir alacağı güvence altına almak amacıyla belirli bir taşınır üzerinde kurulan ve alacaklıya borç zamanında ifa edilmediği takdirde rehin konusu şeyi paraya çevirtip satış bedelinden alacağını tahsil edebilme yetkisi veren mutlak hak⁵⁰ olduğu sonucuna varılmaktadır⁵¹. TMK'da taşınır rehni olarak;

- ✓ Teslime bağlı rehin (TMK m. 939, 941-953),
- ✓ Hayvan rehni,
- ✓ Sicile tescilli zorunlu olan taşınır malların rehni (TMK m. 940),

⁴⁶ 9.8.2016 T., 31853594-101-1311-3259 S. Kanun tasarısı ek-2, TBMM Genel Evrak nu: 68696.

⁴⁷ Öğretilerde **Gümüş**; TRK uyarınca, bir kredi kuruluşu (bkz. TRK m. 2/1-e) niteliği taşımayan tacir ve/veya esnafların kendi aralarında rehin sözleşmesi tesis edilebilecek olmalarını, Kanun'un genel gerekçesindeki KOBİ yaklaşımından sapan bir eğilim olarak nitelendirmektedir [bkz. **Mustafa Alper, Gümüş**; "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar", Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 199.]

⁴⁸ Bkz. **Arvas**, s. 53.

⁴⁹ Bkz. **Ergüne (Nomer)**, s. 371.

⁵⁰ Doktrinde taşınır rehninin teknik anlamda sınırlı aynı hak türü olmadığı ileri sürülmektedir. Rehin konusu şey bakımından herhangi bir ayırım yapmaksızın taşınır rehnini sınırlı aynı hak türü olarak nitelendirmemek gerektiğini, örneğin alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin tesis edildiği hâllerde aynı hakkın değil, mutlak bir hakkın söz konusu olduğuna işaret etmektedirler. Zira aynı hakkın konusunu maddî varlığa sahip nesnelere oluşturabilmektedir. Nitekim bu yönde açıklamalar için bkz. **Ergüne (Nomer)**, s. 372, N. 1166; **Ayan**, s. 259.

⁵¹ Taşınır rehnine yönelik tanımlamalar için bkz. **Ergüne (Nomer)**, s. 372, 373; **Ayan**, s. 259.

- ✓ Hapis hakkı (TMK m. 950-953),
- ✓ Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin (TMK m. 954-961),
- ✓ Rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin sözleşmesi (TMK m. 962-969),
- ✓ Rehinli tahvil (TMK m. 970-972),

düzenlenmektedir.

Yukarıda saydığımız taşınır rehinlerinden başka, bir kısım özel kanunlar tarafından düzenlenmiş taşınır rehinleri de mevcuttur. Şöyle ki;

- ✓ Gemi ipoteği (TTK m. 1014 vd.),
- ✓ Yük alacaklısı hakkı⁵² (TTK m. 1201),
- ✓ 4.6.1985 tarih ve 3213 sayılı Maden Kanunu tarafından düzenlenmiş olan “maden cevheri rehni”,
- ✓ 21.7.1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun tarafından düzenlenmiş olan “umuma açık yerlerin işletilmesinden doğan kamu alacakları için bu yerlerdeki eşya üzerinde kurulan rehin”,
- ✓ 4.6.1937 tarih ve 3202 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanunu tarafından düzenlenmiş olan “çiftçi malları üzerinde rehin”,
özel kanunlar uyarınca düzenlenen taşınır rehinlerine örnek mukabilinde sayılabilir⁵³.

Burada liste halinde verilen örneklere bir yenisi TRK ile eklenmiştir. Kanun koyucunun teslimsiz taşınır rehni türü olarak TRK’yi düzenlemiş olması ve rehin konusu ve tarafları bakımından kapsamlı düzenlemeler yapmış olması, güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılmasına hizmet etmektedir. Öncelikle ifade edilmelidir ki,

⁵² Yük alacaklısı hakkının bir tür kanuni rehin hakkı olduğu yönünde açıklamalar ve Yargı kararları için bkz. **Ayan**, s. 261, dpn. 18.

⁵³ Şu husus vurgulanmalıdır ki kanun hükmünün açıkça öngörmediği yeni bir taşınır rehininin kurulması mümkün olmamakla birlikte bu konuda sınır sayı (numerus clauses) ilkesi geçerlidir. Detaylı açıklama için bkz. **Köprülü/Kaneti**, s. 443, 444; **Kemal T., Gürsoy/Fikret, Eren/Erol, Cansel**; *Türk Eşya Hukuku (Zilyetlik, Tapu Sicili-Mülkiyet-Sınırlı Ayni Haklar)*, Gözden Geçirilmiş İkinci Bası, Ankara 1984, s. 1088-1090; karş. **M. Kemal, Oğuzman/Özer, Selici/Saibe, Oktay Özdemir**; *Eşya Hukuku (Zilyetlik-Tapu Sicili, Taşınmaz ve Taşınır Mülkiyeti, Kat Mülkiyeti, Sınırlı Ayni Haklar)*, 19. Bası, İstanbul, Ekim 2016, s. 27- 29, N. 127-129; **Ayan**, s. 262.

ticari yaşamda yer alan aktörlerin güvence veya teminat göstermeksizin finansal ihtiyaçlarını karşılamaları pek mümkün değildir. Ancak, örneğin bir tacirin taşınır varlığını güvence göstermesi durumunda da, dolaysız zilyetliğini kredi alacaklısına geçirmek durumunda kalması ve borcunu ödemede teminat gösterdiği taşınırı kullanamaması riski ortaya çıkmaktadır. Tacirin, ciddi menfaat sağladığı teminat konusu taşınırını kullanamayacak olması, borcun ödenmesinde güçlük yaratacak ve bir kısır döngüye⁵⁴ sebebiyet verecektir⁵⁵. Bu noktada TRK hükümleri, teslimsiz taşınır rehnine imkân vererek, taşınırın güvence olarak kullanımını yaygınlaştırabilecektir.

Teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaşmasına hizmet edebilecek bir diğer düzenleme TRK m. 3'de karşımıza çıkmaktadır. TRK m. 3, *ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi* yapabilecek olan kişilerin kapsamını genişletmektedir. Mülga TİRK'e göre değerlendirmek gerekirse daha geniş bir kitlenin, TRK kapsamında rehin ilişkisi içerisinde yer alıp teslimsiz taşınır rehni imkânlarından yararlanabileceği söylenecektir. Nitekim TRK m. 3 ile, tacir ve esnafın yanısıra çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişilerin de rehin ilişkisine katılımı sağlanmaktadır. Genel perspektifte bu durum, teslimsiz taşınır rehinin güvence olarak kullanımının yaygınlaşmasına imkân sağlayacaktır.

2. Rehne Konu Taşınırların Kapsamının Genişletilmesi Amacı

Yukarıda⁵⁶ TRK'nın, bir teslimsiz taşınır rehni türü olduğundan ve rehin borçlusunun taşınır varlığının dolaysız zilyetliğini kendisinde muhafaza ederek borcunu ödemede rehin konusu şeyden yararlanabileceğini ifade ettik. TRK m. 1'de ve genel gerekçede ifade edilen rehne konu taşınırların kapsamının genişletilmesi amacına yönelik olarak kanun koyucu bir kısım hükümler sevk etmektedir. Nitekim

⁵⁴ Bkz. **O. Gökhan, Antalya/Faruk, Acar; Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)**, 2. Bası, İstanbul (Nisan) 2017, s. 2.

⁵⁵ Teslimsiz taşınır rehni türleri ve taşınmaz rehninde tapuda eklenti gösterilmesi suretiyle bu hususun aşılmasına çalışıldığına ilişkin bkz. **Antalya/Acar**, s. 2.

⁵⁶ Bkz. Çalışma 1. Bölüm, II, A.

ileride⁵⁷ detaylı olarak belirtileceği üzere, TRK m. 5’de, mülga TİRK m. 3’e nazaran oldukça fazla malvarlığı değerleri sayılarak, TRK kapsamında teslimsiz taşınır rehnine konu yapılabilecek unsurlar genişletilmektedir. TRK m. 5 düzenlemesi ile rehin konusu yapılabilecek şeylerin genişletilmiş olması TRK’nın amacının düzenlendiği madde ile tutarlılık göstermektedir.

3. Taşınır Rehninde Aleniyetin Sağlanması Amacı

Türk Medeni Kanunu (m. 939) bakımından teslim bağli taşınır rehninde aleniyetin sağlanması, söz konusu taşınırın zilyetliğinin alacaklıya devri ile mümkün olmaktadır⁵⁸. Ancak TRK’nın teslimsiz bir taşınır rehni düzenlemesi olması, ortaya bir aleniyet meselesini gündeme getirecek iken eşzamanlı, hukukumuz bakımından yeni bir sicil olan “Rehlinli Taşınır Sicili (*kısaca: Sicil*)” sistemi tahsis edilmiş ve aleniyet hususu düzenlenmiştir. Rehlinli Taşınır Sicili, TRK m. 8’de düzenlenmekte olup, detayları, çıkarılan Rehlinli Taşınır Sicili (RTS) Yönetmeliğinde yer almaktadır⁵⁹.

4. Rehnin Paraya Çevrilmesinde Alternatif Yolların Sunulması Suretiyle Finansmana Erişimin Kolaylaştırılması Amacı

Rehnin paraya çevrilmesinde etkin bir sistemin olması ve alternatif yollarla donatılması, rehin alacaklısı bakımından önem arz eden bir durumdur. 6750 sayılı TRK’nın temel amacı olan finansmana erişimin kolaylaştırılması hususu bakımından rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması, rehnin tarafları arasında bir denge fonksiyonu göstermektedir. Zira finansmana erişimin kolaylaştırılması borçlu lehine olmakla birlikte rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması da rehin alacaklısı lehinedir. Nitekim Kanun, gerek 1447 sayılı TİRK’den gerekse mevcut teslimsiz taşınır rehinlerinden farklı ve yeni hükümler barındırmak suretiyle rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yöntemler sunmaktadır.

⁵⁷ Bkz. Çalışma 1. Bölüm, II, D.

⁵⁸ Karş. Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1092, 1093.

⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, C, 2, a).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun rehnin paraya çevrilmesinde (daha doğru bir ifadeyle, rehinli alacaklının alacağına kavuşması hususunda) getirdiği alternatif yöntemler Kanun'un 14'üncü maddesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemlerin başında, rehin borçlusunun temerrüdü durumunda, rehin konusu taşınır varlığın mülkiyetinin, rehin alacaklısı tarafından talep edilmesi gelmektedir. Mülkiyetin talep edilebilecek olması yeni bir imkândır. Esasen kanun koyucu menfaatler dengesini koruma eğilimindedir⁶⁰. Zira finansman sağlayacak olanların da menfaatlerinin korunması kanımızca, geniş perspektifte teslimsiz taşınır rehninin kullanımının yaygınlaşmasına hizmet edecektir.

Ayrıca, TRK m. 14'de yer alan alternatif yollar sadece mülkiyeti talep etmekten oluşmamaktadır. Şöyle ki, alacağın 5411 sayılı Kanun⁶¹ uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredilmesi, zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans haklarının kullanılabilir olması, TRK ile getirilen alternatif yollardan diğerleridir. Bütün bu imkânlar, rehin borçlusunun finansmana erişme kolaylığı ile rehinli alacaklının temerrüt sonrasında sahip olacağı haklar arasındaki dengeye hizmet etmektedir.

B. Kanunun Kapsamı

1. Zaman İtibariyle Kapsamı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 17'de ifade edildiği üzere, 21.7.1971 tarihli ve 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK) yürürlükten kaldırılmıştır. TRK'nın yürürlük tarihi ise 1.1.2017 olarak belirtilmektedir (m. 20). Yine TRK Geçici madde 1'de;

*“ Bu Kanun, yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan **dava ve takiplere**⁶² uygulanmaz. (1)*

⁶⁰ Mülkiyetin talep edilebilecek olmasının menfaatler dengesine hizmet ettiği yönünde açıklamalar için bkz. **Antalya/Acar**, s. 144.

⁶¹ 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (R.G. 1.11.2005/25983 Mük.)

⁶² Anayasa Mahkemesinin 11.4.2019 tarihinde aldığı bir kararla (RG. 17.05.2019/30777, E., 2019/9, K. 2019/27, T., 11.4.2019) TRK geçici m. 1'de yer alan “*dava ve*” ibaresinin Anayasa

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ticari işletme veya esnaf işletmeleri üzerinde tesis edilen rehin haklarına ilişkin ilgili mevzuat hükümleri uygulanmaya devam eder. (2)”

düzenlemesi yer almaktadır. Bu bağlamda, TRK'nın yürürlük tarihi olan 1.1.2017'den önceki ticari işletme veya esnaf işletmesi rehinleri, mülga 1447 sayılı TİRK'e tâbi olacak ve çıkan uyuşmazlıklar mülga TİRK uyarınca Asliye Ticaret Mahkemesi'nde⁶³ çözüme kavuşturulacaktır.

Yine, geçiş hükümlerinin düzenlendiği Uygulama Yönetmeliği geçici m. 1/2'de, TRK'nın zaman itibariyle uygulanmasına ilişkin düzenleme yer almaktadır. Şöyle ki;

“Kanun ve bu Yönetmelik, mülga 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanununa göre kurulan ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinlerine uygulanmaz. (1).

Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri, 10 uncu, 11 inci ve 12 nci maddelerde belirtilen varlıklar üzerinde Kanun ve bu Yönetmeliğin yürürlüğünden önce kurulmuş bulunan rehinlere uygulanmaz. (2).

Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmaz. (3)”

Bu bağlamda ifade edilmelidir ki, 1.1.2017 tarihinden önce TRK m. 5/1'de belirtilen varlıklar üzerinde tesis edilmiş rehin haklarına da TRK uygulanmayacaktır.

2. Madde İtibariyle Kapsamı

6750 sayılı TRK'nın madde itibariyle kapsamını, TRK m. 3'de belirtilen rehlin tarafları ve m. 5'de belirtilen varlıklar ile sınırlandırmak mümkündür. Nitekim TRK m. 1/3'de Kanun'un uygulama alanı belirtilmektedir. Şöyle ki;

aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle iptaline, “*takiplere*” ibaresinin ise başvuran mahkemenin yetkisizliğinden bahisle iptal edilemeyeceğine hükmetmiştir.

⁶³ 6750 sayılı TRK'da görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin düzenleme yer almamaktadır. Görevli ve yetkili mahkemeyi HMK ve TTK hükümleri uyarınca her somut olaya göre belirlemek gerekmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Çalışma 3. Bölüm, II.

*“Bu Kanun, bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulan ve **konusu bu Kanunda sayılan taşınır varlıklar** olan rehinli işlemlere uygulanır.”*

Yukarıdaki hüküm esasen TRK'nın kapsamını çizmeye yardımcı niteliktedir. “Konusu bu Kanunda sayılan taşınır varlıklar” ibaresinden ilk bakışta sadece TRK m. 5/1’de sayılan varlıklar anlaşılabilir. Ancak, TRK uyarınca ticari işletmenin bir başka deyişle tamamının (veya esnaf işletmesinin) üzerinde kurulacak rehinlerde, TRK’da (m. 5) sayılan taşınır varlıkların dışında kalan varlıkların da rehin kapsamında yer alabileceğinden, TRK’nın madde itibariyle kapsamı m. 5/1’i aşabilmektedir. Nitekim TRK’da, ticari işletme (veya esnaf işletmesinin) tamamı üzerinde kurulacak rehinlerde, işletmenin faaliyetine özgülenmiş tüm varlıkların rehin kapsamında yer alacağına yönelik karine getirilmiştir.

C. Ticari İşlem Kavramı

“Ticari işlem⁶⁴” kavramı, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun adında yer almak suretiyle karşımıza çıkmaktadır. Burada ifade edilen ticari işlem kavramının ne anlama geldiğini irdelemekte fayda görüyoruz. Zira TRK kapsamında rehin tesis edilmesi için rehinle güvence altına alınan alacağın, “ticari işlemlerden doğması” gerekmelidir⁶⁵. İlk bakışta “ticari iş” kavramını çağrıştıran bir anlama sahip olsa da ticari işlem kavramının ticari iş kavramı ile doğrudan bağlantısı yoktur. Nitekim bir işin ticari iş mi yoksa diğer işlerden mi (adi iş, tüketici işlemi vs.) olduğu hususu, TTK (m. 3, m. 19) hükümleri göz önüne alınarak tespit edilmektedir. Ancak ticari işlem kavramı, TTK’da herhangi bir hükme konu teşkil etmemektedir. Zira TTK m. 3’e göre;

“Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.”

⁶⁴ Öğretide **Eren**; “Ticaret hukukunun konusunu oluşturan **ticari işlem** ve ilişkiler, genel borç ilişkilerine oranla bazı özellikler taşır” tespitiyle, ticari işlemlerin ticaret hukukunun konusu teşkil eden bileşenlerden biri olduğunu vurgulamaktadır (bkz. **Eren**, *Borçlar* s. 16.). Ticari işlem kavramı, ticaret hukuku sistemleri içerisinde yer alan, 1789 Fransız İhtilali sonucu bütün ayrıcalıkları kaldırmaya yönelik bir fikrin eseri olan objektif sistemde temel teşkil etmektedir. Nitekim objektif sistemin hareket noktası “ticari işlem”dir. İşlemin taraflarının tacir olup olmamasının bir önemi yoktur. Bkz. **Sami, Karahan**, “Ticari İşletme Kavramı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. XVII, S. 4, s. 39.

⁶⁵ Bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 162.

Ticari iş karinesinin düzenlendiği TTK m. 19'da ise şöyledir;

“Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adı sayılır.

Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.”

Yukarıda zikredilen iki hüküm bir işin ticari iş olup olmadığı noktasında yol göstermektedir.

Öncelikle “ticari işlem” kavramında yer alan “ticari” sözcüğünün ne anlamda kullanıldığı belirtilmelidir. TRK ve Yönetmeliklerde, ticari işlem kavramına yönelik tanımlayıcı veya açıklayıcı bir hüküm yer almamaktadır. Kanımızca, kanun koyucu “ticari” ibaresiyle, TRK kapsamında rehne vücut verebilecek her türlü borç ilişkisini kast etmektedir. Zira, bir esnafın veya tacirin yine bir esnaf veya tacirden, ailesiyle birlikte oturmuş olduğu evine mobilya almak için borç alması neticesinde TRK kapsamında rehin tesis etmesi mümkündür. Taraflar arasında teknik anlamda bir ticaret yapma saiki yer almasa dahi, bir borç ilişkisi kurulduğu ve TRK'nın taraf ve kapsam yönünden çizdiği çerçeveye uyduğu için ortada bir ticari ilişki olduğu söylenecektir. Şayet örnekteki tarafların, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi aktedebiliyor olmaları, ortada bir “ticari” işlemin varlığını kabule netice vermektedir.

Ticari işlem kavramının bir diğer bileşeni olan “işlem” kelimesinin manası önemlidir. Buradaki işlem kavramı “hukuki işlem” kavramı ile karşılaştırılarak analiz edilmelidir. “Hukuki işlem”, belirli bir hukuki sonucun doğması arzu edilerek yapılan ve hukuk düzeninin de bu arzuya o hukukî sonucu bağladığı irade açıklaması olarak tanımlanmaktadır⁶⁶. Ticari işlemin bünyesinde pek tabii bir hukuki işlemi barındırabilir. Ancak, TRK hükümleri ve ikincil mevzuat kapsamındaki ticari işlem

⁶⁶ Bkz. **Oğuzman/Barlas**, s. 177, N. 605; **Dural/Sarı**, s. 195 vd. Ayrıca, hukuki işlem kavramının soyut bir kavram olduğuna yönelik değerlendirme ve detaylı bilgi için bkz. **Eren, Borçlar**, s. 111-117.

kavramı içerisinde; hukuki fiiller, dolayısıyla hukuki fiillerin alt başlığı olan hukuki işlem benzeri fiiller ve maddi fiiller de pekâlâ bulunabilmektedir. Nitekim TRK kapsamında her türlü alacak rehinle güvence altına alınabildiğinden, hukuki işlemden doğmayan alacakların da TRK’da yer alan *ticari işlem* kavramı bünyesinde pekâlâ rehinle teminat altına alınabilmesi mümkündür. Dolayısıyla, ticari işlem kavramındaki işlem ibaresini salt hukuki işlem olarak değerlendirmek kanaatimizce, mümkün gözükmemektedir.

D. TRK Uyarınca Rehne Konu Olabilecek Taşınır Varlıklara İlişkin Genel Değerlendirme

1. Genel Olarak

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin tesis edilmek istendiğinde ilke, tarafların, Kanun’un 5’inci madde düzenlemesinde yer alan varlıklardan birini, birkaçını veya tamamı rehin kapsamı içerisine alarak sözleşmeyi düzenlemeleridir. TRK m. 5/1 düzenlemesinde sayılan, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek varlıklar şunlardır: “*alacaklar*”, “*çok yıllık ürün veren ağaçlar*”⁶⁷, “*fikri ve sınai mülkiyete konu haklar*”, “*hammadde*”, “*hayvan*”, “*her türlü kazanç ve iratlar*”, “*başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar*”, “*kira gelirleri*”, “*kiracılık hakkı*”, “*makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik*

⁶⁷ TMK m. 704 uyarınca taşınmaz mülkiyetinin konusunu; arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ve kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler oluşturmaktadır. Ayrıca arazi mülkiyeti, o arazinin bütünleyici parçalarını, dolayısıyla arazideki tüm yapıları, bitkileri ve kaynakları kapsamaktadır (TMK m. 684, m. 718). Detaylı açıklama için bkz. **Fikret, Eren; Mülkiyet Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, 2016, s. 202. Bu bağlamda TRK m. 5’de çok yıllık ürün veren ağaçlar ilke olarak taşınmaz mülkiyeti hükümlerine tabi iken, TRK ile taşınır rehni konusu yapılması izaha muhtaçtır. Her ne kadar Yargıtay’ın söğüt ve kavak ağaçlarının (arazide sürekli kalma niyeti olmaksızın dikildiği ve söz konusu ağaçların sanayi alanında veya günlük ihtiyaçlarda kullanılmak üzere kesilebileceği gerekçesiyle) taşınır mülkiyetine tabi olacağı yönünde kararları olsa da, burada mevzu bahis olan “çok yıllık ürün veren ağaçlar”dır. Söğüt ve kavak ağaçlarının taşınır mülkiyetine tabi olacağı yönündeki Yargıtay kararları için bkz. **Eren, Mülkiyet**, s. 355, 356, dph. 516-518. Dolayısıyla TRK m. 5’de zikredilen ağaçlar, söğüt ve kavak ağaçlarının aksine, sürekli kalma niyetiyle dikilen ve dikim amacı da ürünlerinden yararlanılmak olan ağaçlardır. Bu bağlamda TRK’nın çok yıllık ürün veren ağaçları taşınır varlık olarak kabul etmesi ve arzun mütemmim cüzü (ayrılmaz parçası) olarak görmemesi, eşya hukuku bağlamında tartışmaya açıktır.

cihaz gibi menkul işletme tesisati”, “*sarf malzemesi*”, “*stoklar*”, “*tarımsal ürün*”, “*ticaret unvanı ve/veya işletme adı*”, “**ticari işletme veya esnaf işletmesi**”, “*ticari plaka ve ticari hat*”, “*ticari proje*”, “*vagon*”. Bu saymış olduğumuz varlıklardan *üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet haklarının* da yine TRK uyarınca rehnin kapsamında yer alabileceği Kanun’da ifade edilmektedir (m. 5/1-ö). Yine Kanun’da, burada zikretmiş olduğumuz varlıklara *benzer her türlü taşınır varlık ve hakkın* da rehin sözleşmesinin kapsamında yer alabileceği, 15.2.2018 tarih ve 7099 sayılı Kanun düzenlemesi ile Kanun’a eklenmiştir. Ayrıca, her tür sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacakların (6183 sayılı *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri saklıdır*) da rehne konu edilebileceği ifade edilmektedir (TRK m. 5/5).

Bu noktada akla, TRK m. 5/1 hükmündeki “a” bendinden “p” bendine kadar olan sayımın sınırlandırıcı (numerus clausus) olup olmadığı sorusu gelmektedir. TRK’nın genel gerekçesinde, Kanun’da yapılmış olan sayımın sınırlandırıcı nitelikte olduğu vurgulanmaktadır. Bir başka ifadeyle kanun koyucu, TRK m. 5/1’de saymış olduğu varlıkların haricinde başka bir varlığın üzerinde TRK uyarınca rehin tesis edilmesini engellemek arzusundadır. Ancak mevcut 5’inci madde düzenlemesi ile bu pek mümkün gözükmemektedir. Zira ilgili maddede yapılan sayımın sınırlayıcı nitelikte olduğunu söylemek güçtür. Öncelikle sayımın içerisinde “*her türlü kazanç ve iratlar*”, “*...her türlü lisans ve ruhsatlar*”, “*...her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisati*”, “*sarf malzemesi*”, “*stoklar*”, “*tarımsal ürün*” ve “*benzeri her türlü taşınır varlık ve hak*” ibarelerinin yer alıyor olması, mevcut sayımın sınırlayıcı niteliğini zedeleyen ve kapsama yönelik çerçeve çizilmesini engelleyen bir tablo ortaya çıkarmaktadır⁶⁸. Kanun metninde, her ne kadar sınırlayıcı bir kapsam oluşturulmak istenirse de adeta örnek kabilinden bir sayım yapıldığı izlenimi verilmiştir. Yine, hangi varlıkların kapsam dışı olduğunu Kanun metninden çıkarmak pek mümkün değildir.

⁶⁸ TRK m. 5/1’de yer alan sayımın çerçevesinin geniş olmasına rağmen sınırlandırıcı mahiyette olduğu yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 67. Örneklemeye usulü ile düzenlendiğine ilişkin bkz. **Turhan, Esener/Kudret, Güven**; *Eşya Hukuku*, Genişletilmiş ve 6750 Sayılı Kanun Eklenti 7. Baskı, Ankara 2017, s. 579.

Kanaatimizce söz konusu sayım tarzı, Kanun'un uygulanmasına ilişkin, ileride sorun teşkil edebilecek niteliktedir.

Kanun'da, rehin hakkının, TRK m. 5/1'de sayılan varlıklardan biri veya birden fazlası üzerinde kurulabileceği ifade edilmektedir (TRK m. 5/6). Bu bağlamda örneğin bir tacir TRK m. 5/1'de sayılan varlıkların tamamına sahipse acaba bu varlıkların tamamını rehin konusu yapabilecek midir? Kanaatimizce "birden fazlası" ibaresi TRK m. 5/1'de sayılan varlıkların tamamını kapsayabilecek niteliktedir. Bir başka ifadeyle "birden fazlası" ibaresinin üst sınırı, TRK m. 5/1'de sayılan varlıkların tamamıdır. Özetle tacir, ticari işletme rehni oluşturmayacak şekilde, m. 5/1'de yer alan unsurların tamamını rehin konusu yapabileceği kanısındayız.

2. Kapsam Dışı Varlıklar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek rehinlerin kapsamına ilişkin temel prensip, TRK m. 5/8 ve m. 8/3 hükümleriyle düzenlenmiştir;

*"Mevzuatı gereği özel sicillerine kaydı gereken **rehinler** Sicile Bildirilir (m. 5/8, 1'inci cümle)."*

*"Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan **taşınır rehinlerine** ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmez (m. 8/3)"*

Söz konusu iki maddenin de altını çizmiş olduğu husus, özel mevzuatı gereği üzerinde rehin tesis edilmesi özel siciline tescile tabi olan varlıkların, kapsam dışında yer alması gerektiğidir⁶⁹. Burada bir taşınır varlığı kapsam dışına çıkarırken dikkat edilmesi gereken husus, taşınır varlığının kendine özgü sicili olup, sicile tescili zorunlu taşınır varlık olması değil; kendine özgü sicili olup, **rehnedilmesi için** kendi siciline

⁶⁹ Bkz. **Hamamcıoğlu/Karamanhoğlu**, TRK m. 8/3 hükmünün lafzi açıdan farklı yorumlara yol açabilecek nitelikte olduğunu ifade ederek, TRK m. 5'te belirtilmeyen ve özel sicilleri bulunan uçak, gemi gibi varlıkların rehinlerinin tümüyle kendi özel mevzuatları uyarınca gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (bkz. **Esra, Hamamcıoğlu/Argun, Karamanhoğlu**; "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin Bazı Tespitler", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIII (13), S. 2, Y. 2016, s. 126, dpn. 80).

tescil (kurucu nitelikte) zorunluluğu bulunmasıdır (örneğin; sicile kayıtlı bir hava aracı ipoteği⁷⁰).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/5 hükmü uyarınca *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*⁷¹ ile *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*⁷² hükümleri saklı tutularak TRK uygulaması bakımından kapsam dışı bırakılmıştır. Bu iki Kanun'dan kaynaklanan alacak hakları TRK bakımından rehin konusu dışındadır.

Temerrüt Yönetmeliği 2'nci maddesinde, üzerinde rehin tesis edilebilecek varlıkların kapsamına ilişkin hükümler ihdas edilmiştir. 1'inci fıkrada, "*Kanunun 3'üncü maddesinde sayılan taraflar arasında akdedilen ve rehne konu taşınır varlığı rehin alacaklısına teslim⁷³ etmeksizin Rehinli Taşınır Siciline tescil edilmek suretiyle kurulan rehinlere uygulanır*" denilmek suretiyle genel bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır. Burada rehlin, belirli taraflar arasında gerçekleştirilebileceği ve Türk Medeni Kanunu anlamında zilyetliğin geçirilmesi suretiyle kurulacak rehin haklarının kapsam dışında olduğu izah edilmiştir. Yönetmeliğin 2'nci fıkrasında esas itibariyle, üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek varlıkların kapsamı çizilmektedir. Şöyle ki;

"Bu Yönetmelik hükümleri;

a) Birinci fıkra kapsamında olmayan rehin,

b) Sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehni,

⁷⁰ Sicile kayıtlı bir hava aracı ipoteğinin kurulması için rehin hakkının uçak siciline tescili, kurucu niteliktedir (bkz. **Serdar, Hızır/Alisher Turaev**; "Türk Hukuku'nda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi", *AÜHFD*, C. 57, S. 3, s. 381.). Ayrıca, tescil talebinin, ipotek tesis etme borcunun ifasını sağlayan tasarruf işlemi niteliğinde olduğu yönünde bkz. **Funda, Kurtuluş**; "Hava Aracı İpoteği", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, (Ocak) Y. 2017, s. 173.

⁷¹ 21.7.1953 t., 6183 s.

⁷² 31.5.2006 t., 5510 s.

⁷³ Kanaatimizce burada kast edilen husus "zilyetliğin geçirilmesi (nakli)"dir. Zira "teslim", zilyetliğin geçirilme yollarından sadece biridir. Zira belirtmek gerekir ki yerleşmiş terminoloji, "teslimsiz taşınır rehni" tarzındadır.

c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre kurulmuş (**Ek ibare:RG-22/5/2018-30428**) teslime bağlı taşınır rehni,

ç) 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre kurulmuş araç rehni,

d) 14/10/1983 tarihli ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununa göre kurulan hava aracı ipoteği,

e) 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre kurulan gemi ipoteği,

f) 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununa göre kurulan maden hakları ve cevher rehni,

sözleşmelerine uygulanmaz.”

Yukarıdaki hükümde kural olarak, m. 5/8 ve m. 8/3 ekseninde, rehin kurulması bir sicile tescili zorunlu olan varlıkların kapsam dışında bırakıldığı görülmektedir. Bunun yanında TMK uyarınca zilyetliğin devri ile kurulan taşınır rehinleri, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehninin de kapsam dışında bırakılmaktadır.

3. Tacirin TRK m. 5/1’de sayılan Varlıklardan Birini veya Birkaçını Rehnetmesi Durumu

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/1 uyarınca üzerinde rehin kurulabilecek varlıklar şunlardır: “a) Alacaklar, b) Çok yıllık ürün veren ağaçlar, c) Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, ç) Hammadde, d) Hayvan, e) Her türlü kazanç ve iratlar, f) Başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar, g) Kira gelirleri, ğ) Kiracılık hakkı, h) Makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı, ı) Sarf malzemesi, i) Stoklar, j) Tarımsal ürün, k) Ticaret unvanı ve/veya işletme adı,, l) Ticari işletme veya esnaf işletmesi, m) Ticari plaka ve ticari hat, n) Ticari proje, o) Vagon, ö) Bu fıkrada

sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları, p)(ek: 15.2.2018-7099/28 m.) Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak”.

Tacir, ticari işletmesi üzerinde rehin tesis etmeksizin, TRK m. 5/1’de sayılan varlıklardan biri veya birkaçı (ticari işletme rehnine yol açmayacak şekilde tamamını da olabilir) rehnederek, ihtiyaç duyduğu finansmana erişebilir. Mülga TİRK döneminde tacir, taşınır varlıklarının zilyetliğini karşı tarafa geçirmeden rehin ilişkisi kurmak istediğinde, kural olarak ticari işletmesini bir bütün hâlinde rehin konusu yapmaktaydı. Ancak, TRK ile ticari işletmesini bütün hâlinde rehne konu etmeden, TRK m. 5/1’de zikredilen varlıklardan birini, birkaçını veya tamamını rehin konusu yapabilmektedir. Tacirin TRK m. 5/1’de zikredilen varlıkları rehin konusu yapması bir ticari işletme rehni değildir. Zira tacir, ticari işletmesi ile bağlantı olmayan bir “kira gelirini (ki TRK m. 5/1’deki taşınır varlıklar içerisinde yer almaktadır)” TRK bağlamında rehin konusu yaparak finansmana erişebilir ve eriştiği finansmanı ister ticari işletmesi ile bağlantılı bir şekilde ister farklı ihtiyaçları için kullanabilir. Bu bağlamda TRK uyarınca tacirin TRK m. 5/1’de zikredilen varlıkları münferiden rehin konusu yapması bir “ticari işletme rehni” olarak düşünülmemeyeceğinden, çalışmamızda bu hususa ilişkin detaylı incelemeye girilmeyecektir. Nitekim bir çiftçinin, üretici örgütünün veya serbest meslek erbabının TRK bağlamında rehin tesis etmesi ile bir tacirin TRK m. 5/1’de zikredilen varlıklardan biri, birkaçı veya tamamı üzerinde rehin tesis etmesi arasında, TRK bağlamında esaslı bir farklılık yoktur.

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME REHNİNİN KAPSAMI, TARAFLARI, REHİN HAKKININ KURULMASI VE REHNİN SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

I. TİCARİ İŞLETME REHNİN KAPSAMI

A. Genel Olarak Ticari İşletme Rehninde Teminatın Kapsamı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde, rehnin kapsamının net bir şekilde ortaya konulması sorun teşkil edecek niteliktedir. Zira mülga TİRK m. 3’de, “ticaret unvanının ve işletme adının”, “rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, araç, alet ve motorlu nakil araçlarının”, son olarak da “ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai hakların” rehnin kapsamında yer alması gerektiği ifade edilmekteydi. Ayrıca taraflar aralarında anlaşarak, *ticaret unvanı, işletme adı ve menkul işletme tesisatı dışında kalan unsurlardan* bir veya birkaçını rehnin dışında bırakabilmekteydi (TİRK m. 3/2). TRK’da, ticari işletme rehnine yönelik, rehnin kapsamını belirlemeye ilişkin detaylı bir düzenleme yoktur. Rehnin kapsamına yönelik sadece TRK m. 5/2 hükmü mevcut olup hükümdedir; *rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlığın* rehnedilmiş sayılacağına ilişkin karine getirilmiştir. “Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehni” başlıklı Temerrüt Yön. m. 17’de ise benzer yönde; *“ticari işletme ve⁷⁴ esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır varlıklar (...)”⁷⁵ rehnedilmiş sayılır*” hükmü yer almaktadır. Esasen TRK ve ikincil mevzuatta, ticari işletme rehnine yönelik gerek kapsam gerekse diğer konulara yönelik hüküm ihtiva eden başkaca bir düzenleme yoktur.

⁷⁴ Yönetmelikte geçen “ve” ibaresi “veya” olarak değiştirilmelidir.

⁷⁵ “ve taşınmaz” ibaresi, 22.5.2018 tarihli Kanun değişikliği ile metinden kaldırılmıştır. Kanun koyucunun bu değişikliğinin akabinde artık ticari işletme rehinlerinde “taşınmazın” yer aldığına yönelik tartışmaları sona erdireceği düşünülebilir.

Ticari işletme rehninde (tamamı) kanımızca, rehne dâhil unsurlar sadece TRK m. 5/1’de sayılan varlıklardan müteşekkil değildir. İşletmenin faaliyetine özgülenmiş, TRK m. 5/1 haricindeki varlıklar da rehnin kapsamında yer alacaktır⁷⁶. Zira TRK m. 5/2-son cümle uyarınca ticari işletmeye ait TRK m. 5/1’de sayılan varlıklardan birinin veya birkaçının (bu varlıkların tamamı da olabilir), **borcun tamamına ek olarak beşte birini**⁷⁷ karşılayacak değere sahip olması durumunda, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması yasaktır. Kanımızca m. 5/2 düzenlemesinde vurgulanan, işletmenin TRK m. 5/1’deki varlıklarının yetersiz olduğu durumda, başkaca unsurların da rehne dâhil edilmek suretiyle işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi gerektiğidir. Bu doğrultuda kanaatimizce ticari işletme rehninde rehnin kapsamını sadece TRK m. 5/1’deki varlıklar oluşturmayacaktır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na 15.2.2018 tarihinde, 7099 sayılı Kanun’un 29’uncu maddesiyle eklenen hüküm uyarınca taşınır varlığın, gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürün ve ikamesi mallar, taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamına girecektir (TRK m. 7/1). 1447 sayılı mülga TİRK’de, alacaklının sigorta tazminatı üzerinde de rehin hakkına sahip olacağı ifade edilmekteydi (bkz. TİRK m. 9). TRK’nın değişiklik öncesi ilk halinde, rehin konusu varlıklar için sigorta yapılmasının gerekliliğine yönelik bir hükme işaret edilmemişti⁷⁸. Öğretide bu boşluğun, TTK’nın “sigorta türlerine ilişkin özel hükümler” kısmında, “zarar sigortaları” bölümünde, “mal sigortalarına” ilişkin

⁷⁶ Öğretideki görüşler ve açıklamalarımız için bkz. Çalışma 2. Bölüm, I, A, 1, b.

⁷⁷ TRK m. 5/2’de, birinci fıkrada yer alan taşınır varlıkların borcu karşılaması hâlinde işletmenin tümü üzerinde rehin kurulamayacağı hükme bağlanmıştır. Yönetmelik m. 17/3’de ise, sınırlı olarak sayılan taşınır varlıklardan biri veya birkaçının, borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmenin tümü üzerinde rehin kurulamayacağı belirtilmektedir.

⁷⁸ Bunun bir eksiklik olmadığı, TTK m. 1456 uyarınca rehin hakkı ile sınırlanmış bir maldaki malike ait menfaatin sigortalandığı takdirde (Kanunda aksine düzenleme yoksa) rehin hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği, TRK’da sigorta yapılması yönünde bir engel bulunmadığı, bu yönüyle kanun koyucunun taraf iradelerine üstünlük tanıdığını ve bu hususu piyasa aktörlerine bıraktığı yönünde bkz. Arvas, s. 55.

“menfaat üzerindeki sınırlamalar, a) sınırlı ayni hak” başlıklı 1456’ncı hükmü ile giderilebileceği önerilmekteydi⁷⁹.

Aşağıda, *işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık* ibaresini detaylı bir şekilde irdeleyip, ticari işletme rehinlerine yönelik teminatın kapsamını belirlemeye çalışacağız.

1. TRK m. 8/3 Hükümünün, TRK m. 5/2 Karşısındaki Durumu

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 8/3’de; “*Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmez.*” düzenlemesi yer almaktadır. Bu düzenlemenin, ticari işletme rehni bakımından istisnai bir hüküm barındıran TRK m. 5/2 ile birlikte değerlendirilmesi öğretide farklı neticelerle sonuçlanmaktadır. Bir kısım yazarlar özetle, ticari işletme rehninde (tamamının) m. 8/3 hükmü dolayısıyla işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olsa dahi, motorlu nakil araçları⁸⁰, gemi, hava aracı gibi diğer kanunlar gereği bir sicile

⁷⁹ Karş. Şit İmamoğlu, s. 41; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 61, 62; Arvas, s. 55.

⁸⁰ “Tescil belgesi alma zorunluluğu” başlıklı KTK m. 19 hükmü aynen şöyledir;

“**Madde 19** – Araç sahipleri araçlarını yönetmelikte belirtilen esaslara göre yetkili kuruluşa tescil ettirmek ve tescil belgesi almak zorundadırlar.

Ancak :

a) Tescil edildiği ülkenin tescil belgesi ve tescil plakası bulunan ve geçici olarak Türkiye’ye girmesine izin verilmiş olan araçlar,

b) Tescil edildiği ülkenin tescil belgesi ve tescil plakası bulunan ikili ve çok taraflı anlaşmalara göre, Türkiye’de tescil zorunluluğundan muaf tutulmuş araçlar,

c) Araç imal, ithal, ihraç edenlerin ve satıcılığını yapanların, ithal, ihraç, depolama, teşhir ve satış amacıyla geçici olarak bu işlere mahsus yerlerde maliki olarak bulundurdukları motorlu araçlar.

d) Tescil zorunluluğu bulunan motorlu taşıtlarla çekilenler ile 22 nci maddenin (c) bendine göre tescili gerekli görülenler hariç, bütün motorsuz taşıtlar,

Bu hükmün dışındadır.”. Görüldüğü üzere hukuk sistemimizde ilke, KTK m. 19 uyarınca, motorlu taşıtların ilgili sicile tescilinin zorunlu olduğudur. Ancak yine KTK m. 19’da, bunun istisnaları öngörülmüştür. Detaylı bilgi için bkz. ve karş. İlhan, Helvacı; *Hukukî Mütalaalar, Cilt: II (2010-2015), [Borçlar Hukuku (Özellikle Sözleşmesel Uyuşmazlıklar), Miras Hukuku-Eşya Hukuku, Tüzel Kişiler (Dernekler ve Vakıflar), 1. Baskı, İstanbul (Ocak) 2017, s. 575 vd.* Ayrıca, motorlu nakil araçlarının rehninin trafik siciline tescil ile kurulacağı yönünde bkz. Ali, Eskiocak; *Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu*, İstanbul 2010, s. 33.

tescili zorunlu olan varlıkların, rehnin kapsamı dışında yer alacağını ifade etmektedir⁸¹. Diğer bir kısım yazarlar ise özetle ticari işletmenin bir bütün halinde hukuki işlemlere konu olacağı ilkesi ekseninde, (*karş. TTK m. 11*), ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş (*bkz. ve karş. TRK m. 5/2*) varlıkların tümünün (motorlu nakil araçları, gemi, hava aracı, maden⁸² ruhsatı gibi rehni için ilgili sicillerine tescil gerekenler de dâhil) rehnin kapsamında yer alması gerektiği sonucuna varmaktadır (ayrıca *bkz. ve karş. TRK m. 5/2; m. 5/8; m. 8/3; Temerrüt Yönetmeliği m. 17; Sicil Yönetmeliği m. 13/2*)⁸³. Kanaatimizce rehni için kendi özel sicillerine tescili gereken varlıklar, ticari işletme rehninde kapsama dâhil olabilecektir. Nitekim bu varlıkların TRK uyarınca **münferiden** rehnini engelleyen TRK m. 8/3 hükmü, ticari işletme rehninin düzenlendiği istisnai bir hüküm olan TRK m. 5/2 karşısında etkisiz kalacaktır⁸⁴.

⁸¹ Bu yönde *bkz. Arkan, Ticari İşletme Hukuku*, s. 59, 60. Benzer yaklaşımla *karş. Bahar, Öcal Apaydın*, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 169-170 (Eylül-Ekim), Y. 2018, s. 113.

⁸² Maden rehninin teslimsiz bir taşınır rehni olduğuna yönelik detaylı açıklamalar için *bkz. Seza, Reisoğlu, Menkul İpoteği-Teslimsiz Menkul Rehni*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 200, Ankara, 1965, s. 17; *Erdoğan, Göger; Maden Hukuku*, Ankara 1979, s. 129-136; *Özcan, Uçkan; Maden Hukuku ve Yeraltı Suları*, Eskişehir 1988, s. 52 *Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir*, s. 1009, N. 3594; *Şeref, Ertaş*; “Tescilli Taşınır Rehinleri”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, C. 8, Özel Sayı, Y. 2013, s. 1176, 1177. Maden ipoteği ve maden rehnine yönelik detaylı açıklamalar için *bkz. Ömer, Günay, Maden Hukuku-Kavramlar-İlkeler-Tanımlar*, Ankara (Şubat) 2016, s. 127, 128, 129.

⁸³ Bu doğrultuda görüşler için *bkz. Poroy/Yasaman*, s. 57; *Celal, Göle/Gökhan, Aydoğan*; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Mart 2017, C. XXXIII (33), S. 1, s. 32, 33; *Şafak, Narbay/M. Enes, Yıldız*; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehlinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. XXXIV (34), S. 4, Y. 2018, s. 80, 82.

⁸⁴ Komisyon çalışmalarında yer alan *Arvas*’a göre, “yalnızca makine, araç, alet ve motorlu nakil vasıtaları değil işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş tüm taşınırlar rehne konu edilmiştir” (*bkz. Arvas*, s. 50). Bu ifadeden anlaşılana, TRK’da münferiden rehnine imkân tanınmayan (motorlu nakil aracı gibi) unsurların, ticari işletme rehninde kapsam dâhilinde yer almasının hedeflenmiş olduğu yönündedir. Bu düşünce tarzıyla hareket edildiğinde, TRK m. 8/3 sınırlandırmasının ticari işletme rehinlerinde uygulanmayacağı ileri sürülebilir.

2. Ticari İşletme Rehninde Rehne Dâhil Unsurlar TRK m. 5/1'de Sayılanlarla Kısıtlanabilir mi?

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda ve ikincil düzenlemelerinde soruna ilişkin bir hüküm yoktur. Öğretide gündeme getirilen bu husus, farklı yaklaşımlara yol açmıştır⁸⁵. **Antalya/Acar**, TTK m. 11/3, cümle 2'de belirtilenler sebebiyle, TRK m. 5/2 uyarınca ticari işletme rehninin kapsamının TRK m. 5/1'de sayılanlarla örtüşmesinin gerekli olmadığını ifade etmişlerdir⁸⁶. **Şit İmamoğlu**'na göre, ticari işletme rehinlerinde, rehnin kurulduğu anda işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan ve TRK m. 5'te sayılan varlıkların rehnin dâhilinde olduğu kabul edilmelidir⁸⁷. **Arkan**, TRK m. 5/1'de sayılmayan "müşteri çevresi"nin ticari işletmenin tamamı üzerinde kurulan rehnin kapsamında yer alıp almayacağı örneği üzerinden soruna değinerek, 7099 sayılı Kanun değişikliği ile m. 5/1'e eklenen (p) bendinin⁸⁸ sorunu bertaraf

⁸⁵ Soruna yönelik değerlendirme ve eleştirel yaklaşım için bkz. **Narbay/Yıldız**, s. 74-76. Ayrıca **Narbay/Yıldız**, TRK m. 5/2'de çizilen kapsamının, ticari işletmelere yönelik "bütünlük ilkesi" bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ve bu yönüyle TRK m. 5/2'nin, TRK m. 5/1'de sayılanlarla daraltılamayacağı kanaatini paylaşmaktadırlar (bkz. **Narbay/Yıldız**, s. 75, 76).

⁸⁶ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 96.

⁸⁷ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 33; aynı yönde görüş için bkz. **Damla, Gürpınar**; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 2, 2017, s. 72, dpn. 17; **Damla, Gürpınar**; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 1, 2017, s. 126, dpn. 26; **Burcu, Karakuş Erbaş**; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması*, Ankara 2018, s. 144. Ayrıca yazar, TTK m. 11/3 bağlamında bir kapsam belirlenmesinin, ticari işletmelerle esnaf işletmeleri arasında eşitsizlik oluşturacağını ileri sürmektedir (bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 144).

⁸⁸ TRK m. 5/1 düzenlemesine 15.2.2018 tarihli 7099 sayılı Kanun değişikliği (m. 28) ile eklenen söz konusu "p" bendinde; "benzeri her türlü taşınır varlık ve hak" ibaresi yer almaktadır. Öğretide **Narbay/Yıldız**, 7099 sayılı Kanun değişikliğine yönelik "Yukarıda da belirttiğimiz üzere, "Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak" ibaresi, 7099 sayılı Kanun'un 28'inci maddesi ile madde metnine eklenmiştir. Getiriliş amacı ise, sadece TRK'da belirtilen taşınır varlıkların değil, KOBİ'lerin sahip olduğu her türlü taşınır ve hakkın rehne konu olabilmemesinin önünü açmaktır (bkz. 30.1.2018 tarihli 31853594-101 1508-31 sayılı Kanun Tasarısı ekinde yer alan madde gerekçesi). Yine 7099 sayılı Kanun'un 27'nci maddesi ile TRK m. 4'e eklenen; "Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz" hükmüyle, ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için genel tanımlama yolu ile rehin kurulması imkânı getirilmeye çalışılmıştır (bkz. Tasarıda yer alan 20'nci madde gerekçesi). Bu iki düzenleme birlikte ele alındığında, artık TRK uyarınca kurulacak rehinlerde rehnin kapsamına girebilecek unsurların neler olabileceğinin sınırlı olarak sayılabilmesi mümkün değildir. İki düzenlemede de yer alan ifadeler ucu açık ve muğlaktır." değerlendirmesinde bulunmaktadırlar (bkz. **Narbay/Yıldız**, s. 49, 50, dpn. 27).

ettiğini, dolayısıyla m. 5/1'deki sayımın tahdidi olmaktan çıktığını ve bu doğrultuda açıkça sayılmayan bazı unsurların da rehnin kapsamında yer alabileceğine işaret etmektedir⁸⁹. Yine benzer doğrultuda **Göle/Aydoğan ve Poroy/Yasaman** ise, TRK m. 5/1'deki sınırlı sayı ilkesine göre düzenlenen sayımın, ticari işletmenin bir bütün olarak rehninde geçerli olmadığını ifade ederek, ticari işletme rehninde kapsamın TRK m. 5/1 ile sınırlandırılmayacağına işaret etmektedirler⁹⁰. Benzer şekilde **Öz**, her türlü varlık ifadesinin TRK m. 5/1'de sayılanların dışındaki varlık ve eşyaları kapsayacağı, dolayısıyla ticari işletme rehni söz konusu olduğunda TRK m. 5/1'de sayılmayan varlıkların da rehnedilmiş sayılacağına işaret etmektedir⁹¹.

Görüşler değerlendirildiğinde temelde iki farklı yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, ticari işletme rehninde kapsamın TRK m. 5/1 ile sınırlı olduğu, ikincisi ise ticari işletme rehninde TRK m. 5/1'deki sayımın önem arz etmediği ve ticari işletmenin faaliyetine özgülenmiş her türlü varlığın rehne dâhil olabileceği yönündedir. Kanaatimizce, TRK m. 5/2'deki "*rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık rehnedilmiş sayılır*" ifadesinden anlaşılması gerekenin, rehne dâhil olacak unsurların kapsamının TRK m. 5/1 ile sınırlanmamış olduğudur. Nitekim bu yaklaşım, TTK m. 11'de yer alan bütünlük ilkesiyle de örtüşecektir. Ayrıca Kanun'da açıkça belirtildiği üzere, ticari işletme rehni tesis edilebilmesinin ön şartı, TRK m. 5/1'de sayılan unsurlardan bir veya birkaçının maddi değerinin, borcu karşılayamayacak olmasıdır. Bu durumda, TRK m. 5/1'de yer alan unsurların değerinin zaten teminat için yetersiz olduğundan bahisle, ticari işletme rehninde, TRK m. 5/1 sınırlandırmasının geçerli olmadığı, harici başka varlıkların da kapsama alınması gerektiği görüşünü paylaşmaktayız. Aksinin kabulü halinde ticari işletme rehninde motorlu nakil araçları başta olmak üzere değerli birçok varlık rehnin kapsamına alınamayacaktır, çünkü TRK m. 5/1'de motorlu nakil aracı açıkça

⁸⁹ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 58.

⁹⁰ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 33 (ayrıca karşı. **Göle/Aydoğan**, s. 31); **Poroy/Yasaman**, s. 57. Ayrıca karşı. **Esener/Güven**, s. 579.

⁹¹ **Turgut, Öz**; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Temmuz)*, C. 16, S. 2, Y. 2017, s. 158.

sayılmamaktadır⁹². Buna ilaveten, 7099 sayılı Kanun değişikliği ile TRK m. 5/1'e eklenen "p" bendinin gerekçesinde, KOBİ'lerin sahip olduğu **her türlü taşınır ve hakkın**⁹³ rehne konu edilebilmesinin önünün açılmak istendiği açıkça ifade edilmiştir⁹⁴. Kanun koyucunun bu yaklaşımla gerçekleştirdiği kanun değişikliği de, ifade etmiş olduğumuz görüşle tutarlılık arz ettiği kanısındayız.

3. Ticari İşletme Rehninin Kapsamına İlişkin Olarak Bir veya Birkaç Unsur İradi Olarak Kapsam Dışı Bırakılabilir mi?

Mülga TİRK m. 3'de yer alan özel bir hüküm ile sadece bazı unsurların kapsam dışı bırakılmasına müsaade edilmekteydi⁹⁵. Ancak TRK ve ikincil düzenlemelerinde bu doğrultuda bir hüküm ihdas edilmemiştir. Konuya ilişkin doktrinde isabetle belirtildiği üzere, Kanun'da zorunlu asgari kapsam öngörülmediğinden dolayı işletmeye dâhil olan bir ya da birkaç varlığın rehin sözleşmesi dışında bırakılabileceği, bu durumun da ticari işletme rehni sözleşmesini geçersiz kılmayacağı ifade edilmektedir⁹⁶.

⁹² Motorlu taşıtların, TRK m. 5/1-h düzenlemesi (TRK m. 5/1-h; "*Makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı*") bağlamında üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınırlar arasında sayıldığı, dolayısıyla motorlu taşıtların TRK kapsamında rehnedilebileceğinin kabul edilmesi gerektiği yönünde aksi görüş için bkz. **Elif Cemre, Hazıroğlu**; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Haziran 2017, C. XXXIII (33), S. 2, s. 184, 185, 197.

⁹³ Kanaatimizce, her türlü taşınır varlık ve haktan ne anlaşılması gerektiği, daha da önemlisi ne tür bir benzerlik aranması gerektiği belirli değildir. Dolayısıyla uygulamada, çok çeşitli varlıkların TRK uyarınca münferiden rehin konusu yapılmasına ilişkin taleplerin, Sicil görevlilerine sunulması muhtemeldir.

⁹⁴ Bkz. 30.01.2018 tarihli, 31853594-101-1508-31 sayılı Kanun Tasarısının ekinde yer alan madde gerekçesi.

⁹⁵ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 62.

⁹⁶ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 95; **Göle/Aydoğan**, s. 31; bir veya birkaç unsurun kapsam dışı bırakılmasının uygulamada TRK'nın amacına aykırı sonuçlara yol açabileceğine de işaret ederek aynı yönde **Narbay/Yıldız**, s. 73-76. Ayrıca, soruna ilişkin sadece tespit içeren açıklamalar için bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 62; **Poroy/Yasaman**, s. 57.

B. İşletmenin Faaliyetine Tahsis Edilmiş Olan Her Türlü Varlık

1. Genel Olarak “Tahsis Edilmiş Olma” Kavramı

İşletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olma kriteri sadece ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinlerine özgüdür. TRK bünyesinde ticari işletme (tamamı) ve esnaf işletmesi rehni harici gerçekleştirilecek rehinlerde, faaliyete özgülenme veya tahsis şartı yoktur. Örneğin tacir, TRK m. 5/1’de zikredilen varlıklarından birini veya birkaçını, işletmesinin faaliyetine özgülenmiş olsun veya olmasın, rehin kapsamına alarak TRK uyarınca rehin tesis edebilecektir⁹⁷. Fakat tacir, ticari işletmesi üzerinde rehin tesis etmek durumunda kalırsa, rehnin kapsamında yer alacak varlıklar, ticari işletmenin faaliyetine özgülenmiş veya özgülenecek olmak zorundadır. Esasen tahsis olma şartı, TTK m. 11’de yer alan bütünlük ilkesi ile uyumludur. TTK m. 11 uyarınca ilke ticari işletmelerin, bir bütün halinde devredilebileceği ve diğer hukuki işlemlere konu olabileceği doğrultusundadır. Şüphesiz ki ticari işletme rehni, diğer hukuki işlemlerin başında gelmektedir.

2. Mevcut Varlıklar

a) Duran Malvarlığı

Duran malvarlığı kavramı, özellikle TTK m. 11/3’de (karş. TTK m. 73/2) karşımıza çıkmaktadır⁹⁸. Temel manasıyla duran malvarlığı, ticari işletmenin faaliyetlerine sürekli olarak özgülenmiş olan taşınır ve taşınmaz mallar ile bunların bütünlüyci parça ve eklentilerini⁹⁹ kapsar¹⁰⁰. Ticari işletmenin, devir veya diğer hukuki işlemlere (rehin gibi) konu olması halinde aksi kararlaştırılmadıkça duran malvarlığının da kapsam içerisinde yer alacağı ifade edilmektedir (bkz. TTK m. 11/3).

⁹⁷ Aynı yönde bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 146.

⁹⁸ TTK m. 11’in gerekçesinde, “6762 sayılı Kanun, duran malvarlığını, tartışmalara ve tereddütlere yol açan “tesisat” sözcüğü ile ifade etmişti.” denilmektedir.

⁹⁹ Mülga TİRK dönemindeki ticari işletme rehinlerine yönelik eklenti değerlendirmeleri için bkz. ve karş. **M. Cahit, Günel**; *Taşınmaz Rehninin Kapsamı Çerçevesinde Eklentinin Hukuki Durumu*, İstanbul 2013, s. 70 vd.

¹⁰⁰ Bkz. **Bahtiyar**, s. 27.

Ticari işletme rehninde, işletmenin hangi duran malvarlıklarının kapsam içerisinde yer alacağı tartışılabilir. Hemen belirtelim ki aşağıda detaylı olarak açıklandığı üzere işletmeye ait duran malvarlığı unsuru olan “taşınmaz”, öğretideki çoğunluk görüşü doğrultusunda kapsam dışında yer aldığını belirttik. Yine duran malvarlığı unsurları içerisinde rehnedilmesi için kendi özel siciline tescili zorunlu olan (bkz. TRK m. 8/3) (örn: motorlu nakil araçları, gemi vs.) unsurların ticari işletme rehni kapsamında içerisinde yer alıp almadığı tartışmalıdır¹⁰¹. Bizim kabul ettiğimiz görüş doğrultusunda, örneğin motorlu nakil aracı gibi rehni için kendi mevzuatı uyarınca ilgili siciline tescili zorunlu olan duran malvarlıkları, ticari işletme rehni kapsamında yer alacaktır.

Ancak duran malvarlığı kavramının kapsamında yer alan “taşınmaz”ın, ticari işletme rehninde kapsam içerisine alınması mümkün müdür? Konu, TRK ve ikincil düzenlemelerinin kaleme alınışındaki muğlaklık sebebiyle, hemen aşağıda değindiğimiz üzere öğretide farklı görüşlere yol açmıştır. TRK’da ve İkincil mevzuatta, konuyla doğrudan bağlantılı hükümler şöyledir;

- TRK m. 5/2 uyarınca; *“Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan **her türlü varlık** rehnedilmiş sayılır...”*
- Temerrüt Yön. m. 17/1; *“Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır (“**ve taşınmaz**” ibaresi RG. 22.5.2018/30428 ile ilga edilmiştir¹⁰²) varlıklar rehnedilmiş sayılır.”*

Konuya ilişkin olarak **Göle/Aydoğan**, konuyu lafzi, amaçsal, tarihsel ve sistematik açıdan değerlendirerek *olması gereken hukuk bakımından taşınmazların TRK kapsamında rehnedilmesinin öngörülmüş olmasının, isabetli olmadığı kanaatine*

¹⁰¹ Bu konuda bkz. çalışma “2. Bölüm, I, A, 1-a”daki açıklamalarımız.

¹⁰² Söz konusu yönetmelik değişikliği öncesinde öğretide **Şit İmamoğlu**, Yönetmelik m. 17/1 düzenlemesinde taşınmazların da rehnin kapsamında yer aldığına ilişkin hükmün kanuna aykırı olduğunu ifade etmekteydi (s. 34). Aynı yönde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 59.

varmışlardır¹⁰³. **Arkan**, TRK'daki amacın, teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanılmasının yaygınlaştırılması olduğu, TRK m. 2/1-ı'da rehin hakkı kavramının izahında "taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın" tesis edilen sınırlı aynı hakkın ifade edildiği, TRK m. 1/5 uyarınca tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırların dahi Kanun kapsamında yer almadığı gerekçeleriyle, taşınmazı kapsam dışı olarak değerlendirmiştir¹⁰⁴. **Gürpınar**, **Göle/Aydoğan** ve **Şit İmamoğlu**'nun görüşlerine katılarak, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olsalar bile taşınmazların TRK m. 5/2 kapsamında değerlendirilemeyeceği, TRK'nın amacı ile bağdaşmadığı, zaten tapu siciline kaydedilerek rehnedilebilen taşınmazlar bakımından işlem güvenliğini zedeleyici sonuçlar doğuracağı, TRK'da taşınmazların kapsam dışında olduğunu ifade eden açık bir hükmün bulunmamış olmasının sonucu değiştirmeyeceği, ayrıca "işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş unsurlar" ibaresinden sadece TRK m. 5'de sayılan taşınır varlıkların kast edildiğini kabul etmenin çok daha isabetli olacağı kanaatinde¹⁰⁵. Buna karşılık **Öz** tarafından, TRK'nın kapsamına ilişkin m. 1 hükmünden TRK'nın taşınmazları kapsamadığı düşünülse de TRK m. 5/2 hükmünün çelişki oluşturduğu, madde 5/2'de geçen **her türlü varlık** ifadesinin *işletmeye ait taşınmazları* kapsayacağı ve dolayısıyla taşınmazların da, (ticari) işletmenin tamamının rehninde kapsam içinde yer alacağı ileri sürülmektedir¹⁰⁶.

Temerrüt Yönetmeliği m. 17/1 hükmünün lafzı, TRK m. 5/2 düzenlemesine paralel bir şekilde kaleme alınmıştır. Yönetmelikteki düzenleme, TRK m. 5/2'nin çizmiş olduğu çerçeveyi açıklayıcı mahiyettedir. Ancak, Kanun ve Yönetmelik düzenlemesinde değerlendirilmesi gereken birkaç sorun yer almaktadır.

¹⁰³ Lafzi açıdan; TRK'nın adı da dâhil olmak üzere hiçbir maddesinde taşınmazdan bahsedilmemiş olması, amaçsal açıdan; taşınmazların zaten özel sicillerine teslimsiz rehnedilebilme olanaklarına sahip olduklarından TRK kapsamına alınmasına gerek olmadığına, tarihsel ve sistematik açıdan; TİRK-TMK-TRK ilişkileri bağlamında taşınmazların rehnedilebilmesinin makul görülemeyeceği sonucuna varmışlardır. Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 33.

¹⁰⁴ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 59.

¹⁰⁵ Bkz. **Gürpınar**, *İncelemeler*, s. 72, dpn. 17; **Gürpınar**, *Farklılıklar*, s. 126, dpn. 26.

¹⁰⁶ Bkz. **Öz**, s. 158.

Öncelikle ifade edilmelidir ki 22.5.2018 tarihli Yönetmelik değişikliği öncesinde, TRK’da yer almayan “taşınmaz” ibaresinin, yönetmelikte yer almış olması isabetli değildi. Zira olması gereken hukuk bakımından (*de lege feranda*) kanaatimizce, **taşınmaz** gibi önemli bir hususun, önce TRK’da düzenlenmiş olması, sonrasında yönetmelikte detaylarına yer verilmiş olması, hukuk güvenliği ve normlar hiyerarşisi bağlamında esaslı bir zorunluluktur.

Biz, konuyu birkaç açıdan ele alarak güncel mevzuat kapsamında, ticari işletme rehninde (tamamının) taşınmazların, kural olarak rehnin kapsamına dâhil olmayacağı kanaatini paylaşmaktayız. Nitekim hemen aşağıda konu, farklı perspektiflerden tahlil edilmeye çalışılmıştır. Şöyle ki;

- ✓ **Lafzi ve sistematik açıdan;** TRK’nın, gerek genel gerekse madde gerekçesinde, taşınmaz bahsine yönelik açıklık yoktur. 22.5.2018 tarihli yönetmelik değişikliği ile kaldırılan “taşınmaz” ibaresi bizlere, kanun koyucunun iradesinin, taşınmazı ticari işletme rehninde kapsam dışında bırakmaya yönelik olduğunu göstermektedir¹⁰⁷. Ancak burada, özel bir düzenleme olan TRK m. 5/2’deki; “*Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır...*” ibaresinin kapsamına, ticari işletmeye özgülenmiş taşınmazların da girebileceği, dolayısıyla yönetmelikteki (m. 17) taşınmaz ibaresinin kaldırılmış olmasının TRK’nın bu hükmü neticesinde önemli olmadığı eleştirisi de ileri sürülmeye müsaittir. Ancak bu durumda da, kanun koyucunun söz konusu ibareyi yönetmelikten niçin kaldırdığı sorusu akla

¹⁰⁷ Değişiklik öncesi (22.5.2018 tarihli) Yönetmelik m. 17’ düzenlemesinin (taşınmaz ibaresinin yer aldığı düzenleme), TRK m. 5/2 bağlamında aykırılık teşkil etmediği görüşünün ileri sürülmesi imkân dâhilindeydi. Çünkü TRK m. 5/2 düzenlemesinde, “*rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır*” ibaresi, teknik olarak taşınır ve taşınmaz varlıkları bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim TRK ve ikincil düzenlemelerin oluşturulmasında komisyon içerisinde yer alan (bkz. **Arvas**, s. 12) **Arvas**’a göre, 6750 sayılı TRK ile, mülga TİRK döneminde taşınmazın kapsam dışında yer almasına yönelik görüşlerin bertaraf edildiği ifade edilmektedir (bkz. **Arvas**, s. 51). Yazarın ifadesinde anlaşılan, kanun koyucunun, 6750 sayılı TRK ile ticari işletme rehinlerinde taşınmazı kapsam içerisine alma amacıyla kanun ve ikincil düzenlemelerini oluşturduğudur.

gelir. Dolayısıyla güncel düzenlemeler ekseninde, kanun koyucunun iradesinin, TRK m. 5/2'ye rağmen, taşınmazı kapsam dışına alma yönünde tecelli ettiğini kabul etmek, bizce daha tutarlı olacaktır. Yine, TRK ve ikincil düzenlemelerin incelenmesinin neticesinde, taşınmazın rehnin kapsama dâhil edilmesi neticesinde ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlara yönelik herhangi bir hükmün yer almadığı, örneğin tapu sicili gibi önemli bir hususun ismen dahi zikredilmediği, dolayısıyla taşınmazın kapsama alınmasının rehnin sona ermesi süreçlerinde birçok soruna yol açabileceği¹⁰⁸, bu bakış açısıyla taşınmazın lafzi ve sistematik açıdan ticari işletme rehninde kapsam dışında yer almasının mevcut hükümler nazarında isabetli olacağı kanaatindeyiz.

✓ **Tarihsel ve amaçsal açıdan;** 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu döneminde ticari işletme rehninde işletmenin taşınmazlarının rehin kapsamı dışında kaldığı, bunlar üzerinde bu yolla rehin tesisine gerek duyulmayacağı ifade edilmekteydi¹⁰⁹. Esasen ileri sürülen temel gerekçe, ticari işletmenin faaliyet gösterdiği taşınmazın tapu siciline tescil yoluyla rehin verilebileceğidir (TMK m. 856). Ancak mülga TİRK m. 7'de, yükümlü ticari işletmenin faaliyet gösterdiği taşınmazın bu ticari işletmeye ait olması durumunda, ticari işletme rehninin bu taşınmazın beyanlar hanesine yazılması belirtilmekteydi. Öğretide **Ertaş**, böyle bir beyanın hukuken *taşınmazı*, ticari işletme rehni kapsamına dâhil ettiğini ileri sürmektedir¹¹⁰.

Ayrıca taşınmazın, “tapu siciline tescil yoluyla rehin verilebilme imkânına sahip olması” gerekçesinin, TRK uyarınca yeterli bir gerekçe teşkil ettiği kanısında değiliz. Zira, ulaşım araçlarının (otomobil, gemi, uçak vs.) ticari işletme rehni haricinde, kendi sicillerine tescil ile (teslimsiz) rehin verilebilmeleri mümkün olmamakla birlikte, ticari işletme (tamamının)

¹⁰⁸ Eklentiler bağlamında ortaya çıkabilecek sorunların bazıları için bkz. ve karşı. **Günel**, s. 70-74.

¹⁰⁹ Birçoğu yerine bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 236; karşı. **Şeref, Ertaş**; “Ticari İşletme Rehni”, İrfan Baştuğ Anısına Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜFD)*, Özel Sayı, Y. 2005, C. 7, s. 42.

¹¹⁰ Bkz. **Ertaş**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 44; karşı. **Şeref, Ertaş**, *Tescilli Taşınır Rehinleri*, s. 1168.

rehninde, bizim de katıldığımız görüş uyarınca, kapsama dâhil olmaktadır. Bu bağlamda kanaatimizce, taşınmazlar için ileri sürülen “**tapu siciline tescil yoluyla rehin verilebilme imkânına sahip olması**” hususu, TRK hükümleri karşısında yer bulamayacaktır¹¹¹. Bizim, taşınmazı rehlin kapsamı dışında değerlendirmeye yönelik temel gerekçemiz, kanun koyucunun iradesini bu yönde ileri sürmesinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar Kanun ve ikincil düzenlemelerinin ortaya çıkışında kanun koyucu taşınmazı ticari işletme rehni kapsamına alma niyetiyle hareket etmiş olsa da¹¹², 22.5.2018 tarihli yönetmelik değişikliği ile bu amacından ayrıldığı düşüncesindeyiz. Bunun yanı sıra tarihsel bağlamda mülga TİRK döneminde de taşınmaz, öğretilerde büyük çoğunlukla, ticari işletme rehinlerinde kapsam dışı olarak değerlendirilmiştir¹¹³. Bu minvalde tarihsel ve amaçsal bakış açısıyla, güncel mevzuat eksenin, ticari işletmenin faaliyetine özgülenen taşınmazın ticari işletme rehni kapsamında yer almayacağı görüşü, bizce daha isabetli bir kabuldür.

b) Döner (Dönen) Malvarlığı

1447 sayılı TİRK döneminde döner malvarlığı unsurları (örneğin; hammadde, üretilmiş mallar, alacaklar vs.) ticari işletme rehlinde kapsam dışında yer almaktaydı¹¹⁴. TRK’da açıkça *hammadde, alacaklar, her türlü kazanç ve iratlar, sar*

¹¹¹ Ancak burada, taşınmazın, diğer haricen (ticari işletme rehline ihtiyaç duymadan) rehin verilebilecek (otomobil, uçak, gemi vs.) unsurlardan niteliği bağlamında farklı olduğu, diğerlerinin esasen bir taşınır varlık olduğu ve bu yönüyle taşınmazın taşınır varlıklarla birlikte değerlendirilemeyeceği akla gelebilir. Ancak bu düşünce tek başına tapu siciline tescil yoluyla rehin verilebilme imkânı dolayısıyla taşınmazın kapsam dışında kalması görüşüne gerekçe oluşturmayacaktır.

¹¹² Bu konuda bkz. **Arvas**, s. 51.

¹¹³ Ancak Kanaatimizce, 2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 11/3 bağlamında, bütünlük ilkesi bağlamında, ticari işletmenin faaliyetine özgülenen taşınmazların ticari işletmenin devrinde kapsam içerisinde yer alması, ki bunun sadece bir yazılı sözleşme gerçekleştiriliyor olması karşısında, 1971 tarihli 1447 sayılı TİRK döneminde taşınmazın kapsam dışı olarak değerlendirilmesi eleştirilebilir.

¹¹⁴ Taşınır döner malvarlığı unsurlarının rehlin kapsamına dâhil edilmesinin ticari işletmenin faaliyet gösterememesi ile eş anlamlı sonuç doğuracağı, bu sebepten mülga TİRK döneminde kapsam dışında yer aldığı yönünde bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 236; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 64, dpn. 4.

malzemesi gibi döner malvarlığı olarak adlandırabileceğimiz varlıkların **münferiden** rehin konusu yapılabileceği hüküm altına alınmış olması¹¹⁵ (bkz. TRK m. 5/1), tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde de söz konusu döner malvarlıklarının rehin kapsamında yer alıp almayacağı sorunu ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki tacir, sahip olduğu hammadde veya sarf malzemesini **münferiden** TRK bünyesinde rehin konusu yapabilmektedir. Peki tacirin tesis edeceği ticari işletme rehni (tamamının) hammadde veya sarf malzemesi gibi döner malvarlığı unsurları rehin kapsamında yer alacak mıdır? Öğretide konuya ilişkin farklı görüşler ileri sürülmektedir¹¹⁶. Kural olarak, ticari işletmenin bilançolarında, ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilen varlıklar bağlamında döner malvarlığı da yer almaktadır (TTK m. 73/1)¹¹⁷. Kanaatimizce, söz konusu döner malvarlıkları şayet rehin konusu yapılacak ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmişse ve rehni kuruluşu anında mevcut ise, ticari işletme rehni kapsamında yer almalıdır¹¹⁸. Şöyle ki, sistematik yaklaşımla, ticari

¹¹⁵ Hammadde rehni, belirlilik ilkesi bakımından sorunlu bir konu olduğu ve TRK bünyesinde münferiden rehne yönelik detaylı bilgi için bkz. **Oktay Özdemir**, s. 70-72.

¹¹⁶ Öğretide **Şit İmamoğlu**, ticari işletme rehni döner malvarlığının rehin kapsamına dâhil olabilmesi için ya tacirin işletmesinin olağan faaliyeti kapsamında elden çıkarılan malvarlıklarının rehin yükünden kurtulacağına TRK’da öngörülmüş olması gerektiğini ya da sabit-değişken rehin sistemine (fixed charge-floating charge) geçilmesi gerektiğini ifade etmektedir (bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 30, 31); aynı yönde bkz. **M. Ali, Erten**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 189. Floating charge (değişken rehin) bağlamında ayrıca bkz. ve karşı. **Roderick J., Wood**; “The Floating Charge on Land in the Western Provinces”, *Canadian Business Law Journal*, C. 20, 1992, s. 141; özellikle icra aşamasındaki yerine ilişkin değerlendirmeler için bkz. **Kasak, Anto**; “Special Treatment of the Floating Charge in Insolvency Proceedings”, *Juridica International*, S. 23, Y. 2015, s. 70 vd.

Antalya/Acar, hammaddenin duran malvarlığı olmadığı gibi işletmeye sürekli özgülünen malvarlığı (karş. TTK m. 11/3) olmadığından bahisle, tesis edilecek ticari işletme rehni sözleşmesinde kendiliğinden rehni kapsamına girmeyeceğini ileri sürmektedirler (bkz. **Antalya/Acar**, s. 72). Aksi doğrultuda bkz. **Sabih, Arkan**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 149; karşı. **Arvas**, s. 51. TRK’da döner malvarlığı (hammadde, sarf malzemesi, stok) unsurlarının rehin verileceğinin kabul edildiği, ancak bunun esaslı bir sistem değişikliği (sabit-değişken rehin sistemi) neticesinde mümkün olabileceğini yönünde bkz. **Erten**, *Teminatın Kapsamı*, s. 189.

¹¹⁷ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 64.

¹¹⁸ Hammadde rehni dolayısıyla Temerrüt Yönetmeliği m. 15/3 düzenlemesinden yararlanabileceği yönünde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 65. Ayrıca TRK m. 7/1’de yer alan, ikame malların rehni kapsamında yer alabileceği ifadesi de ticari işletme rehinlerinde uygulama alanı bulabilecektir (karş. **Oktay Özdemir**, s. 71).

işletme rehninde rehnin kapsamını belirtirken, TRK m. 5/1’de sayılısın veya sayılmasın, mevcut ve işletmeye tahsis edilmiş *her türlü varlığın* rehnedilmiş sayılacağı kanun koyucu tarafından ifade edilmektedir (bkz. m. 5/2). Dolayısıyla, münferiden rehnine müsaade edilmiş olan döner malvarlıklarının, ticari işletmenin rehninde de kapsam dışı kalmasına yol açabilecek bir düzenleme, TRK ve ikincil mevzuatlarında yer almamaktadır. Kanaatimiz özetle, ticari işletme rehninde (tamamı), rehnin kuruluşu anında mevcut ve işletmeye tahsis edilmiş olan döner malvarlıklarının rehnin kapsamında yer alacağı yönündedir.

c) Diğer Malvarlıkları (Özellikle Gayri Maddi Unsurlar)

Ticari işletmelerin gayri maddi unsurlarının içerisinde; ticaret unvanı, işletme adı, sınai mülkiyet hakları, know-how, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar, alacak hakları gibi ekonomik değer teşkil eden, cismani varlık teşkil etmeyen veya varlığı bir bütün olarak görülemeyen haklar yer alır¹¹⁹. TRK m. 5/1 uyarınca; kiracılık hakkı, alacaklar, her türlü kazanç, üçüncü kişi zilyetliğindeki hak veya paylı mülkiyet hakları vs. gibi gayri maddi unsurlar, TRK uyarınca münferiden rehne konu teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla, TRK m. 5/2 hükmündeki ticari işletme rehni teminat kapsamına, işletmenin TRK m. 5/1’de sayılan varlıklarının yanı sıra sayılmayanların da gireceğinden bahisle¹²⁰, işletmenin TRK m. 5/1’de sayılan ve sayılmayan (örn: know-how gibi) gayri maddi unsurlarının da rehin kapsamında yer alacağı kanısındayız.

3. Müstakbel Varlıklar

a) Genel Olarak

Mülga TİRK m. 3/1-b’de, **rehnin tescili anında mevcut** ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkları kapsam içerisine almaktaydı. Öğretide, henüz montaj için hazırlıklara başlanmamış olan ve işletme dışındaki depolarda muhafaza

¹¹⁹ Bkz. **Bahtiyar**, s. 28.

¹²⁰ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, I, A, 1, b.

edilen menkul işletme tesisatının veya gümrüğe gelmiş menkul işletme tesisatının ticari işletme rehni kapsamında yer alıp alamayacağına yönelik görüş birliği yoktu¹²¹.

Mülga TİRK düzenlemesine benzer bir şekilde, TRK ve Temerrüt Yön. m. 17 düzenlemelerinde de “*rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine ...*” denilmek suretiyle, işletmenin mevcut varlıklarını çağrıştıran kısıtlamaya gidilmiştir. Ancak, TRK m. 5 düzenlemesinde **3’üncü fıkrada**; *işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde* rehin hakkının kurulabileceği, **4’üncü fıkrada ise**; *işletmelerin mevcut veya müstakbel taşınır varlıklarının getirileri üzerinde* dahi rehin kurulabileceğine hükmedilmiştir. Buradaki hükümler birlikte değerlendirildiğinde iki farklı yoruma müsaittir. **İlk yorum**, ticari işletme rehni kural olarak rehin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine özgülenmiş varlıkların gireceği, ancak tarafların anlaşarak müstakbel taşınır varlıkları ve onların getirilerini de rehin kapsamına dâhil edebileceği yönünde yapılabilir. **İkinci yorum** ise, söz konusu m. 5/3 ve m. 5/4 hükmünün *sadece ticari işletmenin münferit unsurlarının rehni*nde söz konusu olabileceği, ticari işletme rehni (tamamının rehni) ise m. 5/2 düzenlemesi esas alınarak **rehnin kuruluşu anında mevcut** ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların rehin kapsamında yer alabileceği, dolayısıyla ticari işletme rehni müstakbel taşınır varlıkların rehin kapsamına hiçbir şekilde alınamayacağı yönünde yapılabilir¹²².

Bize göre, ifade ettiğimiz ilk yorum tarzı yaklaşımın benimsenmesi, TRK’nın amacı ve ikincil düzenlemeleri göz önüne alındığında daha isabetlidir¹²³. Temerrüt Yön. m. 12’de müstakbel taşınır varlıkların rehni düzenlenerek; “*henüz malikin mülkiyetinde bulunmayan ancak ileride mülkiyete konu olabilecek 11 inci maddede sayılan taşınır varlıklar da rehin konusu edilebilir.*” denilmektedir. Yine, aynı

¹²¹ **Reisoğlu**, ismarlanmış olup da henüz mevcut olmayan veya gümrüklerde bulunduğu için faaliyete tahsis edilmemiş olan menkul işletme tesisatının, kurulmuş olan rehin kapsamında yer almayacağını ifade etmiştir (bkz. **Reisoğlu**, *Son Yasal Düzenleme*, s. 110). Mülga TİRK dönemine ilişkin görüşler ve değerlendirme için ayrıca bkz. **Erten**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 33, 34.

¹²² Nitekim bu yönde görüş için bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 145, dpn. 412.

¹²³ Bu yönde bkz. **Esener/Güven**, s. 578.

yönetmelik m. 13’de, mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirisinin rehini düzenlenip; “*rehin, mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirileri üzerinde kurulabilir.*” ibaresi kaleme alınmıştır. Görüldüğü üzere 12’nci ve 13’üncü maddenin lafzında, TRK m. 5/3 ve m. 5/4’de yer alan “*işletmelerin*” kısıtlamasına gidilmemiştir¹²⁴. Kanaatimizce, TRK m. 5 ile Temerrüt Yönetmeliği hükümlerinin birlikte değerlendirilmesiyle, söz konusu “işletmelerin” kısıtlamasının bilinçli olarak kanunlaşmadığı, dolayısıyla işletme rehinleri dışındaki TRK bünyesinde tesis edilecek rehinlerde de müstakbel varlıkların rehin konusu yapılmasının mümkün olduğu sonucuna gidilmelidir.

Kanaatimizce TRK m. 5’de yer alan düzenlemeler ile Temerrüt Yön. m. 12’de yer alan düzenleme birbirinden son derece farklı manalar barındırmaktadır. Temerrüt Yön. m. 12’de, ileride mülkiyete konu olabilecek 11’inci maddede zikredilen varlıkların rehin konusu yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu bakımdan, 11’inci maddede “ticari işletme”nin de zikrediliyor olması, “(Türk Ticaret Hukukunda kavram olarak rastlanmamış olan) müstakbel ticari işletme” üzerinde rehin tesis edilebilir mi sorusunu dahi gündeme getirebilecektir. Kanun koyucunun burada *müstakbel ticari işletme* rehinine yönelik bir imkân getirmeyi amaçladığı kanaatinde değiliz. Zira aksi yöndeki düşünce, müstakbel (henüz kurulmamış fakat kurulması plânlanan) ticari işletmenin sahibinin henüz tacir olup olmadığı sorunsalı, MERSİS numarasının sözleşmede yer alması zorunluluğu gibi çok çeşitli sorunları devamında getirebilecektir.

¹²⁴ Öğretide **Antalya/Acar**, Kanun’daki “işletmelerin” kısıtlamasıyla, ticari ve esnaf işletmesinin malvarlığına dâhil olanlar için bu imkânın getirilmiş olduğu, örneğin serbest meslek erbabı veya çiftçinin, TRK kapsamında müstakbel varlıklar üzerinden rehin kurma imkânına sahip olmadığı çıkarımını yapmaktadırlar (bkz. **Antalya/Acar**, s. 85). Ancak Kanun’un yapımındaki çalışmalarda yer alan **Arvas**’a göre, “işletmelerin” kısıtlamasının yerinde olmadığı, Kanun’da amaçlanan durumun bu olmadığı, söz konusu “işletmelerin” ibaresinin kısıtlama getirme saikiyle bilinçli olarak getirilmediği ileri sürülmektedir (bkz. **Arvas**, s. 61, 62).

b) Müstakbel Varlığın Kapsamı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, müstakbel taşınır¹²⁵ varlık; “*mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan ve Kanunun 5'inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen varlıklar*” olarak tanımlanmıştır (m. 2/1-f; ayrıca bkz. Temerrüt Yön. m. 12). Tanımdan yapılan çıkarım uyarınca müstakbel taşınır varlığın, TRK m. 5/1'de sayılan varlıklardan olması gerekmektedir. Peki ticari işletme rehni kapsamında alınabilecek olan müstakbel taşınır varlıklar sadece TRK m. 5/1'de zikredilenlerle mi sınırlı olacaktır? Kanaatimizce, ticari işletme rehni kapsamında, TRK m. 5/1'de sayılmayan ve işletmenin faaliyetine tahsis edilecek olan müstakbel taşınır varlıkların da, tarafların yapacakları sözleşme ile rehin kapsamına alınması mümkündür. Zira ticari işletme rehni kapsamında, TRK m. 5/1'de zikredilmeyen fakat rehni kuruluşu anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü taşınır varlıklar rehin kapsamına alınmaktadır¹²⁶. Zira aksi yönde bir düşüncenin kabulü halinde, rehni kuruluşu anında **mevcut fakat TRK m. 5/1'de zikredilmeyen varlıklar** rehin kapsamında yer alabilecek olup, rehni kuruluşu anında **mevcut olmayan ve ilk durumda kapsama alınan aynı tür varlıkların** rehni kapsamına alınamayacağı gibi bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Eğer bir varlık, ticari işletmede mevcut iken rehin kapsamında yer alabiliyorsa, aynı varlık henüz mevcut değil fakat ileride işletmeye dâhil (faaliyetine tahsis) olacak ise rehni taraflarının anlaşmaları ile rehin kapsamında yer alabilmelidir.

Tarafların aralarında ayrıca anlaşmaları ile, müstakbel taşınır varlıkların getirilerini de ticari işletme rehni kapsamına almaları mümkündür (bkz. TRK m. 5/4; ayrıca bkz. Temerrüt Yön. m. 13).

¹²⁵ Eşya hukuku bağlamında “müstakbel taşınırlara” ilişkin değerlendirmeler için bkz. **Mehmet Serkan, Ergüne**; *Taşınır Mülkiyeti*, 1. Baskı, İstanbul (Ağustos) 2017, s. 79, 80.

¹²⁶ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, I, A, 1, b.

c) İşletmenin Faaliyetine Tahsis Edilecek Olma Zorunluluğu

Ticari işletme rehninde kapsam içerisine alınabilecek olan müstakbel taşınır varlıkların işletmenin faaliyetine özgülenecek olmasının bir zorunluluk teşkil edip etmediği yönünde tereddüt oluşabilir. Örneğin ticari işletmenin faaliyet gösterdiği binaya süs için alınacak ve siparişi verilmiş bir tablo, taraflarca kararlaştırılarak ticari işletme rehninin kapsamına dâhil edilebilir mi? Öncelikle TRK ve ikincil düzenlemelerinde, bu konu özelinde bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Kanaatimizce mevcut varlıklar için aranan kriterler, aynı varlıkların müstakbel olması durumunda da aranmalıdır. Bu bağlamda taraflar ancak, ticari işletmenin faaliyetine özgülenecek müstakbel varlığı kapsam içerisine alabilmelidirler.

II. REHNİN TARAFLARI

A. Rehin Veren (Rehin Borçlusu)

1. Genel Olarak TRK Kapsamında Rehin Veren Taraflar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek rehin ilişkilerinde yer alabilecek taraflara yönelik m. 3 hükmü şöyledir;

“Rehin sözleşmesi;

a) Kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında,

b) Tacir ve/veya esnaf arasında,

yapılır.”

Hükmün “a” bendinde, rehinli alacaklının kredi kuruluşu olduğu durumda; tacir, esnaf, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek veya tüzel kişilerin rehin veren sıfatını haiz olabilecekleri ifade edilmiştir. Buna ilave olarak “b” bendinde ise, tacir ve esnafın yatırımlarını karşılıklı destekleyebilmeleri amacıyla¹²⁷, kendi aralarında hem

¹²⁷ Bkz. TRK m. 3 gerekçe metni.

rehin alacaklısı hem de rehin veren olarak rehin sözleşmesi tesis edebilecekleri belirtilmiştir.

Ayrıca, TRK m. 3 düzenlemesiyle birlikte rehin veren taraf olarak karşımıza çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek veya tüzel kişi gibi mülga TİRK’de yer almayan yeni kişi ve kurumlar olarak çıkmaktadır. Ancak belirtelim ki söz konusu taraflar, çalışmamızın konusu ticari işletme rehni olduğundan, kapsam dışı kalmaktadır¹²⁸. Aşağıda, TRK uyarınca bir “ticari işletme” rehni tesisinde, rehin veren sıfatını haiz olabilecek rehin veren tarafları ele alınacak olup, TRK uyarınca ticari işletme rehni harici rehin veren sıfatını haiz olabilecek çiftçi, üretici örgütü vs. gibi taraflara yönelik açıklama yapılmayacaktır.

Ancak ifade edilmelidir ki TRK’da taraflara ilişkin sınırlı sayım, alacağın temlik yöntemiyle genişletilebilir ve başta rehin alacaklısı olamayacak kişiler de sonrasında rehin alacaklısı vasfını haiz olabilirler¹²⁹. TRK’da açıkça, rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrine imkân tanınmaktadır (*karş. TRK m. 12/6; Temerrüt Yön. m. 4/1-j ve k bentleri*). TBK m. 189 uyarınca, alacağın devrinde devralan, alacağın yanısıra, ona bağlı öncelik hakları (imtiyazlar) ile bağlı hakları (fer’i haklar) da elde etmektedir¹³⁰. Bu bağlamda ticari işletme rehni ile teminat altına alınmış bir alacak devredildiğinde teminatın, yeni alacaklıya geçmesi için ayrıca bir işlem yapılmasına gerek yoktur (*Rehinli Taşınır Sicili’ne bildirim yükümlülüğü için bkz. TRK m. 12/6*)¹³¹.

¹²⁸ Ayrıca bkz. **Emin, Çamurcu**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXI, S. 3, Y. 2017, s. 221 vd.

¹²⁹ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 32-37. Mülga TİRK döneminde rehin alacaklısının alacağını TİRK m. 2’deki şahıslar harici birine devretmesine ilişkin öğretide iki farklı görüş yer almaktaydı. İlk ve ağırlıklı görüş, söz konusu sınırlandırmanın sadece rehnin kuruluşu anında aranması gerektiğini ileri sürmekteydi (bkz. **Reisoğlu**, *Son Yasal Düzenleme*, s. 110; **Türker**, s. 82; **Kayıhan**, s. 30; **Haznedar**, s. 44. Aksi görüş ise, TİRK m. 2’deki taraf belirlemesinin sınırlı olduğundan, yeni alacaklının TİRK’in amacı da gözetildiğinde rehinli alacaklı sıfatına sahip olamayacağını ifade etmekteydi (bkz. **Antmen**, s. 75, 76; **Karabel**, s. 74, 75).

¹³⁰ Bkz. **Hüseyin, Hatemi/Emre, Gökyayla**, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 4. Bası, İstanbul 2017, s. 394, N. 20; *karş. M. Kemal, Oğuzman/M. Turgut, Öz*; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2*, Gözden Geçilmiş 14. Bası, İstanbul 2018, s. 582, N. 1738; **Sirmen**, *Eşya Hukuku*, s. 654, 655.

¹³¹ Sicil’e bildirim yükümlülüğü için bkz. Çalışma 2. Bölüm, IV, A, 1, b), (2).

Yine, TRK m. 5/9'da, “Üçüncü kişiler, bu Kanun kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni kurabilir” denilmektedir¹³². Hükümdeki üçüncü kişiler ifadesinden, **herhangi bir kişi** anlaşılabilir (bkz. Temerrüt Yönetmeliği m. 10/5). Bu kişi, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilecektir. Zira, TRK ve ikincil düzenlemelerinde, aksi yönde bir hükme yer verilmemiştir. Hükümde dikkat çeken bir diğer husus, lehine teslimsiz taşınır rehni tesis edilecek *borçlunun*, rehlin taraflarının sayıldığı TRK m. 3'deki rehin verecek olanlardan birisi olup olmadığıdır. Bu husus, Temerrüt Yönetmeliği m. 10/5'deki; “*herhangi bir kimse, ikinci fıkrada sayılan kişiler lehine (tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı) 11'inci maddede sayılan taşınurlarından¹³³ birini veya birkaçını rehin olarak gösterebilir*” düzenlemesi ile açıklığa kavuşturulmuştur. Ticari işletme rehinlerinde, söz konusu *borçlu lehine rehin tesis edecek üçüncü kişinin* tacir vasfını haiz olduğu açıktır. Zira bu kişi, ticari işletmesini rehin konusu yapmaktadır.

Ayrıca, üçüncü kişinin borçlu lehine rehin tesisinde, üçüncü kişinin rehin sözleşmesinde ne şekilde yer alacağına ilişkin Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-c'de; “Üçüncü kişinin borçlu lehine taşınır varlığını rehin göstermesi halinde üçüncü kişinin kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,”nın yer alacağı ifade edilmiştir. Üçüncü kişinin tacir olduğu durumda, bir başka deyişle başkasının borcu için bir tacirin ticari işletmesini rehin gösterdiği hâlde, rehin sözleşmesinde hangi vasıfla yer alacaktır (**tacir** olarak mı **üçüncü kişi** olarak mı)? Nitekim rehin veren tarafın tacir olduğu durumda sözleşmede, *ticaret unvanı ve MERSİS numarasının* yer alması gerektiği, Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-b-1'de açıkça zikredilmektedir. Kanaatimizce kanun koyucu burada bu ayrıma dikkat etmemiştir. Kanun koyucu, üçüncü kişinin

¹³² Mülga TİRK döneminde konu öğretide tartışılmıştır. Çoğunluk görüşü, ticari işletmenin üçüncü bir kişinin borcu için rehnedilebileceği yönünde olup, öğretide **Teoman**, esas itibarıyla TİRK'in ratio legis'ini gözönüne alarak sunduğu birtakım gerekçelerle, aksi yönde görüş bildirmiştir. Görüşler için bkz. **Ömer, Teoman**; “Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, [Birinci Cilt], İstanbul 2007, s. 79 vd. Artık mevcut TRK düzenlemesi ile, (yasanını isabetli olup olmadığı tartışılabilirse de), üçüncü kişi lehine ticari işletme rehni tesisi mümkün hale getirildiği kanaatindeyiz.

¹³³ Burada geçen *taşınurlardan* ibaresi, **taşınır varlıklarından** olarak düzeltilmelidir.

borçlu lehine rehin tesis edebilmesi için, borçlunun, TRK m. 3’de sayılan kişilerden biri olmasına vurgu yapmış, üçüncü kişinin ise tacir, esnaf vs. harici kişilerden (herhangi bir vatandaş) oluşabileceği düşüncesiyle hareket etmiştir. Burada, tacirin kendi borcu için tesis edeceği ticari işletme rehinlerinde sözleşme metninde *ticaret unvanı ve MERSİS numarasının* (bkz. *Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-c*) yer alacağı, fakat başkasının borcu için tesis edeceği ticari işletme rehinlerinde *kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresinin* (bkz. *Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-b-1*) yer alacağı gibi çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu çelişkinin ortaya çıkması, TRK’nın ve İkincil mevzuatının genel sistematığının, **ticari işletme rehni** odaklı kaleme alınmamasının bir sonucudur. Kanaatimizce üçüncü kişi tacir başkası (TRK m. 3’de zikredilenlerden) lehine ticari işletmesini rehin göstermek istediğinde, ticaret unvanı ve Mersis numarasını sözleşmede göstermesi, çelişkili uygulamanın giderilmesine hizmet edecektir.

2. Gerçek Kişi Tacir

Mülga 1447 sayılı TİRK uyarınca rehin veren, ticari işletmenin **maliki** olan gerçek veya tüzel kişiydi (TİRK m. 2/1). Kanun koyucunun “*malik*” kavramını tercih etmesinin özel bir anlamı vardı¹³⁴. Şöyle ki, ürün kirasına konu teşkil eden bir ticari işletme üzerinde rehin hakkı, kiracı olarak işleten ve dolayısıyla tacir sıfatını haiz olan kişi tarafından değil, tacir sıfatına sahip olmayan ticari işletmenin maliki gerçek veya tüzel kişi tarafından tesis edilebilmekteydi¹³⁵.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, mülga TİRK m. 2/1’de yer alan “malik” ifadesine yer verilmemiştir. Bu halde, rehin konusunun ticari işletme olduğu ihtimalde, rehin veren sıfatına kimin sahip olacağı hususunda bir duraksama yaşanmaktadır. Esasen bir ticari işletme üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi, işletmenin maliki bulunan kişiye aittir, ki bu kişi TTK m. 12 uyarınca kural olarak tacir sıfatını haizdir. Burada sorun, 1447 sayılı TİRK döneminde çok defa örneklere konu teşkil eden ürün kiracısı bağlamında ortaya çıkmıştır. Ticari işletmeyi **ürün kiracısı**

¹³⁴ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 232, N. 436-438.

¹³⁵ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 232, N. 437; **Aker**, s. 267.

olarak işleyen tacir acaba ticari işletme üzerinde TRK uyarınca rehin tesis edebilecek midir? Böyle bir durumda söz konusu yetki tacir olamayan fakat işletmenin maliki olan kişiye mi ait olacaktır? Öncelikle ifade etmek gerekir ki bu soruların gündeme gelmesinde, gerek TRK'da (karş. m. 3, m. 5/2) gerek TRK Yönetmeliklerinde, rehin konusunun ticari işletme olduğu hususunun detaylı olarak düzenlenmediğinden kaynaklanmaktadır. Öğretide **Şit İmamoğlu**, ürün kirasına konu işletmelerin tamamı üzerinde artık rehin tesis edilmesinin mümkün olmadığı, kanun koyucunun böyle bir sonucu öngörmediği fakat mevcut düzenleme bağlamında ulaşılabilecek sonucun bu yönde olacağını ileri sürmektedir¹³⁶.

Rehin veren tarafında yer alacak olan tacirin, ticaret siciline kayıtlı olması zorunlu mudur? TRK m. 4'de rehin hakkının kurulması hususu düzenlenirken, 6'ncı fıkrada rehin sözleşmesinde yer alması gereken zorunlu unsurlar belirtilmektedir. Fıkranın "a" bendinde, rehin sözleşmesine taraf olabilecekler belirtilerek bu kişilerin sözleşmede ne şekilde yer almaları gerektiği düzenlenmektedir. TRK m. 6/4-a'nın kaleme alınışı şöyledir;

"a) Rehin sözleşmesinin tarafı;

1) Ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası,

2) Gerçek kişi veya esnaf ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,

3) Çiftçi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası ile Çiftçi Kayıt Sistemi numarası,

4) Üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası ile temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası".

¹³⁶ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 16. Yazar böyle bir durumda sadece, ürün kiracısı tacirin kendisinin malik olduğu münferit taşınır üzerinde rehin tesis edebileceği veya başka bir nedenden dolayı tacir sıfatını haiz olan malikin ürün kirasına konu teşkil ettiği ticari işletme üzerinde rehin hakkı tesis edebileceğini ifade etmektedir (bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 16).

Öncelikle yukarıdaki düzenlemenin birinci bendinde geçen “**ticari işletme**” tabiri öğretide de belirtildiği üzere isabetli değildir¹³⁷. Zira ticari işletmelerin tüzel kişilikleri bulunmadığından¹³⁸ rehin sözleşmesine taraf olmaları hukuk sistemimiz bağlamında mümkün değildir. İlgili bentte geçen ticari işletme ibaresini tabiri “tacir” olarak anlamak gerekir. Bu bağlamda yukarıdaki düzenlemeyi Temerrüt Yönetmeliği ışığında ele aldığımızda rehin sözleşmesinin tarafı tacir ise sözleşmede tacirin; ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ve varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin bilgileri (adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası) yer almak zorundadır (Temerrüt Yön. m. 9/1-b). Bu bağlamda rehin veren tarafında yer alacak olan tacirin, ticaret siciline kayıtlı olması zorunludur. Her ne kadar tacir vasfının kazanılmasında ticaret siciline kayıt zorunluluğu yer almasa da¹³⁹, TRK uyarınca rehin tesis edilebilmesi için tacirin MERSİS numarasına¹⁴⁰ sahip olması, dolayısıyla ticaret siciline kayıtlı olması **zorunlu bir unsurdur**. Zira MERSİS numarasının yer almadığı bir sözleşmenin tescil talebinin, sicil yetkilisi tarafından reddedilmesi gerekmektedir. Burada ayrıca belirtmelidir ki bir ticari işletme rehninde, söz konusu ticari işletmenin de ticaret siciline kayıtlı olması zorunludur (bkz. TRK m. 4/6-a. 1). TRK’da bu doğrultuda açık bir hüküm yer almamaktadır. Ancak ticari işletme üzerinde Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil ile rehin tesis edildikten sonra Ticaret Sicili’ne bildirim yapılması hususunun düzenlenmiş olması, ticari işletmenin, rehin tescil edilmeden önce Ticaret Sicili’nde kayıtlı olması gerektiğine işaret etmektedir¹⁴¹ (karş. TRK m. 5/2). Nitekim öğretide de

¹³⁷ Bkz. **Şit İmamoglu**, s. 22-23; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 51, dpn. 4; **Arvas**, s. 46. Nitekim isabetli olarak, Kanun uyarınca çıkarılan Temerrüt Yönetmeliğinde “ticari işletme” ibaresi yerine “tacir” kavramı tercih edilmiştir (karş. Temerrüt Yön. m. 9).

¹³⁸ Bkz. **Ali, Bozer/Celal, Göle**; *Ticari İşletme Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Beşinci Bası, Ankara (Ekim) 2018, s. 14.

¹³⁹ Bkz. Nomer Ertan (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya), s. 267, N. 511.

¹⁴⁰ “Tanımlar” başlıklı Temerrüt Yön. 4’üncü maddesinin “i” bendinde MERSİS tabiri ile, Merkezi Sicil Kayıt Sistemi tarafından ticaret siciline kayıtlı tacirlere verilen tekil numaranın ifade edildiği kaleme alınmıştır.

¹⁴¹ Öngörülüş olan bildirim tek başına bu sonucun çıkarılmasında yeterli olmadığı ancak işlem güvenliği bakımından varılması gereken sonucun bu olduğu yönünde bkz. **Şit İmamoglu**, s. 9.

ticari işletme rehнинin, ticaret siciline kayıtlı işletmeler üzerinde tesis edilebileceğinin altı çizilmektedir¹⁴².

Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan “tacir sayılanlar (TTK m. 12/2)” ve “tacir gibi sorumlu olanların (TTK m. 12/3)”, TRK uyarınca ticari işletme rehni tesis etmesi hususu ayrıca değerlendirilmelidir. TRK m. 2-ğ hükmüne göre tacir; “13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre **tacir kabul edilen kişiyi**” ifade etmektedir. TTK m. 12/2 uyarınca tacir sayılanlar, “bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır” şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda MERSİS numarasının rehin sözleşmesinde bulunması zorunluluğundan bahisle **tacir sayılanlardan** sadece, **MERSİS numarası sahibi olan kişilerin** rehin veren sıfatını haiz olacağı anlaşılmaktadır¹⁴³. Bu yönüyle bir ticari işletmeyi kurup açtığını gazete, sirküler vb. hususlarla halka bildirmiş ancak **MERSİS numarası sahibi olmayan bir kişi**, her ne kadar tacir sayılsa da, TRK uyarınca ticari işletme rehni tesis edemeyecektir. Zira ticari işletme rehinde ticari işletmelerin de sicile kayıtlı olması zorunluluğu gözetildiğinde, tacir sayılan fakat işletmesini sicile tescil ettirmemiş kişinin işletmesi üzerinde rehin tesis etmesi mümkün değildir¹⁴⁴.

Bilindiği üzere, TTK m. 12/3 uyarınca “bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur”. TRK merceği altında konu

¹⁴² Bu yönde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 51, **Arvas**, s. 45-46.

¹⁴³ Bu yönde bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 166, 167.

¹⁴⁴ Tacir sayılan veya tacir gibi sorumlu olan bir kişinin MERSİS numarasını edindiği ihtimalde artık kişinin “tacir” vasfını haiz olduğu, dolayısıyla bu durumda “tacir sayılan” kişinin değil aslında “tacir”in rehin tesis ettiği yönünde bir sonuç akla gelebilir. Fakat MERSİS numarası sahibi olmak “tacir” sıfatına sahip olmak için kurucu bir unsur olmadığından, MERSİS numarası sahibi her kişinin “tacir” olduğu yönünde kesin bir sonuç çıkmamaktadır. Zira “tacir” vasfı konusunda kriter, ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işletmektir. Özetle, MERSİS numarası sahibi, ancak işletmesini henüz fiilen işletmeye başlamamış olan bir kişi (kural olarak “tacir” değildir), TTK m. 12/2 uyarınca tacir sayıldığından, tacir sayılanların da TRK m. 2/1-ğ bendi uyarınca rehin sözleşmesi tarafı olması mümkün olduğundan, rehin veren konumunda bulunabilecektir.

değerlendirildiğinde, “*tacir gibi sorumlu olanların*”, sadece tacir olmanın külfetlerine katlanmak zorunda olduğu, dolayısıyla nimetlerinden yararlanamayacağı gerekçesi ile rehin sözleşmesi tarafı olamayacağını ifade etmek¹⁴⁵, sonuç bakımından isabetli olmasının yanı sıra, gerekçeleri bağlamında daha farklı ele alınmalıdır. Zira söz konusu durumun tacire özgü bir “nimet” olup olmadığı hususu bir yana olmakla birlikte zaten her durumda, “*tacir gibi sorumlu*” olan kişinin rehin konusu ticari işletme ile bağlantılı MERSİS numarasına sahip olmadığından (zira TTK’daki hükümde, bir ticari işletme açmış gibi hareket eden kişiden bahsediliyor) bahisle, ticari işletme rehni sözleşmesinde rehin veren sıfatını haiz olamayacağı açıktır.

Son olarak, ticari temsilcinin özel yetki almadan ticari işletme rehni tesis edip edemeyeceği meselesine değinmekte yarar vardır. Bilindiği üzere, Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 547/1 uyarınca ticari temsilci; “...*işletme sahibinin, ticari işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında, ticari temsil yetkisi ile kendisini temsil etmek üzere, açıkça ya da örtülü olarak yetki verdiği...*” kişidir¹⁴⁶. Atanmış olan ticari temsilcinin ticari işletme bağlamında yetkileri TBK m. 548’de düzenlenmiştir. Şöyle ki;

*“Ticari temsilci, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı, işletme sahibi adına kambiyo taahhüdünde bulunmaya ve onun adına **işletmenin amacına giren** her türlü işlemleri yapmaya yetkili sayılır. (1)*

Ticari temsilci, açıkça yetkili kılınmadıkça, taşınmazları devredemez veya bir hak ile sınırlandıramaz. (2)”.

¹⁴⁵ Bu yönde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 52. Öğretide konuya TRK m. 2-ğ bendindeki tacir tanımında (“*Tacir: 13.1.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre tacir kabul edilen kişiyi ifade eder*”) yer alan **tacir kabul edilen** kavramıyla yaklaşan **Aytaç**, tacir gibi sorumlu tutulanların tacir kabul edilen kapsamında değerlendirilemeyeceğinden bahisle **rehnalan** tarafında yer alamayacağını belirtmekte, rehin veren kısmına ilişkin ayrıca bir değerlendirmede bulunmamaktadır [bkz. ve karşı. **Zühtü, Aytaç**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara 2018, s. 97, dpn. 24; 107.]

¹⁴⁶ TBK m. 547’deki tanım uyarınca ticari temsilcinin, **gerçek** kişi olarak düşünülmesi gerektiğine yönelik görüş için bkz. **Poroy/Yasaman**, s. 235, 236.

Mülga TİRK’de, konuya ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemişti. Öğretide ise ticari temsilcinin, ticari işletme rehni tesis ederken özel yetkiye ihtiyaç duyup duymadığı yönünde farklı görüşler ileri sürülmekteydi. Çoğunluk görüşü, ticari temsilcinin ticari işletme üzerinde rehin tesis edebilmesi için “özel” olarak yetkilendirilmesi gerektiği yönündeydi¹⁴⁷. Görüşün temelinde; ticari temsilcinin ticari işletmenin faaliyetine son verebilecek nitelikteki rehin işlemini yapamayacağı, ticari işletmeye dâhil taşınmazları bir aynı hakla sınırlandırma yetkisine sahip olmayan ticari temsilcinin (bkz. TBK m. 548/2), çok daha ağır sonuçlar doğurabilecek ticari işletme rehni konusunda evleviyetle yetkisiz olduğu gerekçeleri yatmaktaydı¹⁴⁸. TRK’da ticari temsilcinin ticari işletme rehni tesis edip edemeyeceğine ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu bağlamda **Şit İmamoğlu**, ticari temsilciye yönelik özel bir düzenleme yer almadığından, mülga TİRK dönemine ilişkin tartışmanın güncelliğini koruduğunu ifade etmiştir¹⁴⁹. Zira TRK’nın yürürlüğe girmesinden sonra öğretide, ticari temsilcinin, ticari işletme rehni tesis edebilmesi için özel olarak yetkilendirilmesi gerektiği de ifade edilmiştir¹⁵⁰. Kanaatimiz, TRK’da özel bir düzenleme yer almadığından, TBK m. 548/2 çerçevesinde yorum yaparak, ticari işletmeye ait taşınmaz üzerinde özel yetki olmadan ipotek tesis edemeyen ticari temsilcinin, yine özel yetki olmadan ticari işletme rehni tesis edemeyeceği yönündedir. Ancak TRK ve

¹⁴⁷ Bkz. **Merih Kemal, Omağ**, “Türk Hukukunda Ticari İşletme Rehni”, *İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Dergisi*, S. 1, Y. 1976, s. 192-193; **Arkan**, s. 54; **Reha, Poroy/Hamdi, Yasaman**; *Ticari İşletme Hukuku*, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 15. Bası, İstanbul 2015, s. 55; **H. Ercüment, Erdem**; “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, *Bankacılar Dergisi*, S. 76, Y. 2011, s. 46; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 232, N. 438; **Oruç Hami, Şener**; *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi*, Ankara 2015, s. 211. Öğretide Kırca ise, ticari işletme rehniyle, işletmenin faaliyetlerine son vermek değil, ihtiyaç duyulan kredinin temini suretiyle muhtemelen durma aşamasında gelmiş olan ticari işletmenin faaliyetlerine devamının sağlanması amaçlandığı gerekçesiyle **aksi yönde** görüş ileri sürmüş ve ticari temsilcinin özel yetki almadan ticari işletme rehni tesis edebileceğini ifade etmiştir (bkz. **İsmail, Kırca**, *Ticari Mümessillik*, Ankara 1996, s. 114, 115).

¹⁴⁸ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 232, N. 438; **Şener**, *Ticari Temsilci*, s. 211.

¹⁴⁹ **Şit İmamoğlu**, ticari işletmenin rehne konu yapıldığı rehin sözleşmesinde, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin rehin sözleşmesinde gösterilmesini düzenleyen TRK m. 4/6-a.1 hükmünün, ticari temsilcinin özel yetki almadan ticari işletme rehni tesis edip edemeyeceği yönündeki tartışmayı sona erdirecek açıklıkta olmadığı görüşündedir (bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 23.).

¹⁵⁰ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 190.

ikincil düzenlemeleri, ticari temsilcinin özel yetki almadan ticari işletme rehni tesis edemeyeceği görüşünün zayıflamasına yol açabilecek bazı düzenlemeler de barındırmaktadır (bu yönde karş. TRK m. 4/6, a-1; RTS Yönetmeliği m. 22/1¹⁵¹). Örneğin, mülga TİRK m. 2/1'de, rehin sözleşmesinin tarafı olabilecek kişinin sadece ticari işletmenin **maliki** olabileceği belirtilmişti. Öğretide bu hüküm, ticari işletmede görevlendirilen bir yardımcının (ticari temsilci olsa dahi), özel yetki almadan ticari işletme rehni tesis edememesine ek gerekçe oluşturabileceği şeklinde yorumlanmaktaydı¹⁵². Bir başka deyişle, ticari işletme rehni sözleşmesine taraf oluşturabilecek kişi sadece ticari işletmenin maliki olarak TİRK'de belirtildiğinden, tacir yardımcısı olan ticari temsilcinin özel yetki almadan işletmenin malikine tanınan bu işlemi gerçekleştiremeyeceği ileri sürülmüştü. Ancak TRK'da, rehin sözleşmesinin tarafının işletmenin malikinden ziyade, **tacir** olabileceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda TRK'da, tacir odaklı bir yaklaşım sergilenmiş olması, mülga TİRK döneminde ek gerekçe oluşturduğu ileri sürülen **malik** yaklaşımını dayanaksız bırakmış gözükmektedir.

3. Tüzel Kişi Tacir

a) Genel Olarak

Tüzel kişi tacirlerin TRK uyarınca ticari işletme rehni tesis etmeleri mümkündür. Zira TRK'da gerçek veya tüzel kişi ayrımına gitmeden “tacir”in rehin veren sıfatını haiz olacağı düzenlenmektedir (TRK m. 3). Yine rehin veren tüzel kişi tacirin ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi, temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin bilgileri (kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası) rehin sözleşmesinde yer almak zorundadır (bkz. Temerrüt Yön. m. 9/1-b).

b) “Adi Ortaklık” Hususu

Adi ortaklık tarafından işletilen bir ticari işletmenin, TRK uyarınca rehin konusu yapılması mümkündür. Öncelikle ifade edilmelidir ki, tüzel kişiliği haiz olmayan adi

¹⁵¹ Karş. Çalışma 2. Bölüm, III, C, 2, b.

¹⁵² Bkz. Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan), s. 232, N. 438

ortaklığın, ticaret hukuku öğretisinde şirketler hukuku konularıyla birlikte ele alınmasından bahisle, biz de bu bakımdan konuyu “tüzel kişi tacir” başlığı altında incelemeyi uygun gördük. Öğretide hemen hemen oybirliği ile adi ortaklığın, onu oluşturan kişilerden bağımsız bir hak süjesi teşkil etmediği ve bu bağlamda adi ortaklığın hak ehliyetine sahip olmadığı kabul edilmektedir¹⁵³. Bu yönüyle adi ortaklık şeklinde bir ticari işletmenin işletilmesi¹⁵⁴ durumunda ortakların her biri, bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten sıfatıyla tacir olacaktır. Adi ortaklık ilişkisinde malvarlığı üzerinde kural olarak elbirliği mülkiyeti söz konusu olduğundan, ticari işletme üzerinde rehin tesis edilmesi için tüm ortakların birlikte rehin sözleşmesini imzalamaları zorunludur¹⁵⁵.

c) Anonim Şirket

Anonim şirketler tüzel kişi tacir olduklarından (karş. TTK m. 16/1), TRK uyarınca rehin veren sıfatına sahiptirler. Anonim şirketlerde ticari işletme rehni tesis etmeye yetkili organ, esas sözleşmede bu yönde özel bir hüküm bulunmasa dahi, yönetim kuruludur¹⁵⁶. *Ultra vires* ilkesinin kural olarak kaldırıldığından bahisle¹⁵⁷ bir anonim şirketin esas sözleşmesinde, ticari işletme rehni ile ilgili özel bir düzenleme bulundurulmasına gerek yoktur.

¹⁵³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Nami, Barlas**; *Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, 3. Bası, İstanbul 2012, s. 74-75.

¹⁵⁴ Adi ortaklığın bir ticari işletme işletip işletemeyeceği hususu öğretilde farklı görüşlerin ileri sürmesine neden olmuştur. Bu yönüyle **Karayalçın**, adi ortaklığın, geçici süreli ilişkilere uygun olduğu, dolayısıyla “sürekli” gibi zorunlu bir unsuru bünyesinde barındıran ticari işletmeler için uygun olmadığı kanaatindedir (bkz. **Yaşar, Karayalçın**, *Ticaret Hukuku II. Şirketler Hukuku*, İkinci Bası, Ankara, 1973, s. 187-193). Ancak öğretilde çoğunluk görüşü, bir ticari işletmenin adi ortaklık tarafından işletilebileceği yönündedir. Detaylı bilgi için bkz. **Reha, Poroy/Ünal, Tekinalp (Ersin, Çamoğlu)**, *Ortaklıklar Hukuku I*, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2014, s. 44, 49.

¹⁵⁵ Aynı yönde bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 16. Rehin sözleşmesi düzenlenmesinin, olağanüstü bir işlem olduğundan (TBK m. 625/son) bahisle en azından iç ilişkide oy birliği aranması gerektiği yönünde bkz. **Tamer, Bozkurt**; *Ticari İşletme Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2018, s. 93.

¹⁵⁶ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 54; TTK m. 371/1 gereği yönetim kurulunun şirket amacı ve işletme konusuna giren her türlü işlemi yapabileceği gerekçesiyle aynı sonuç için bkz. **Bozkurt**, s. 93.

¹⁵⁷ Bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, *Ortaklıklar Hukuku I*, s. 91, N. 125.

Anonim şirket tarafından tesis edilecek ticari işletme rehninin, TTK m. 408/2-f hükmü¹⁵⁸ ekseninde ayrıca değerlendirilmesi gündeme gelebilir. Şöyle ki, anonim şirketin, sahibi olduğu tek fabrikası (ticari işletmesi) üzerinde rehin tesis etmesi, şirketin önemli miktardaki malvarlığının toptan satışı olarak düşünülebilir. Bu halde söz konusu durum (TTK m. 408/2-f) anonim şirket genel kurulunun devredilemez görev ve yetkileri içerisinde yer aldığından, tesis edilecek ticari işletme rehnine yönelik kararın genel kurul tarafından alınması gerekecektir. Burada “önemli miktarda şirket varlığının toptan satışı” kavramının nasıl yorumlandığı önem arz etmektedir¹⁵⁹. Kanaatimizce, istisnai bir düzenleme olan TTK m. 408/2-f hükmünün lafza bağlı kalınarak sadece satış işlemleri bağlamında dar yorumlanması, dolayısıyla ticari işletme rehinlerinde uygulanmaması gerekmektedir. Dolayısıyla ticari işletme rehinleri, önemli miktarda malvarlığının toptan satışı kapsamında değerlendirilmemeli ve anonim şirket genel kurulunun devredilemez görev ve yetkilerinden TTK m. 408/2-f bendi içerisine dâhil edilmemelidir. Bu bağlamda ticari işletme rehni tesisine genel kurul değil, yönetim kurulu karar verecektir.

d) Limited Şirket

Limited şirkette müdürler, kanunların ve şirket sözleşmesinin özellikle genel kurula görev ve yetki vermediği bütün konularda, görevli ve yetkilidirler (TTK m. 625/1)¹⁶⁰. Yine şirketin üst düzey yönetilmesi ve yönetim için gerekli talimatların

¹⁵⁸ Anonim şirketlerde genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerinin düzenlendiği TTK m. 408/2'nin söz konusu “f” bendinde, “önemli miktarda şirket varlığının toptan satışı” ibaresine yer verilmektedir. Bu minvalde söz konusu hükümle birlikte, bir anonim şirketin önemli miktarda şirket varlığı toptan satılmak istendiğinde yetki, yönetim kurulundan ziyade genel kurula verilmektedir.

¹⁵⁹ Öğretide **Kendigelen**, Adalet Komisyonu aşamasında eklenen (f) bendinin, anonim şirketin temsili bakımından TTK'nın sistemine yabancı olduğunu, farklı anlamlar yüklenmeye açık olan “önemli miktarda şirket varlığı” ibaresinin uygulamada ciddi sorunları gündeme getirebileceğini ifade etmektedir [bkz. **Abuzer, Kendigelen**; *Yeni Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler)*, 3. (Tıpkı) Bası, İstanbul (Mayıs) 2016, s. 308. Ayrıca bkz. **Levent, Biçer/Esra, Hamamcıoğlu**, “Anonim Ortaklıklarda Genel Kurulun Devredilemez Yetkileri Kapsamında Önemli Miktarda Şirket Varlığının Toptan Satışı ve Uygulama Alanı (TTK. 408/2-f)”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1, (Haziran) Y. 2013 (Haziran), s. 33-52].

¹⁶⁰ Bkz. **Ersin, Çamoğlu (Reha, Poroy/Ünal, Tekinalp)**, *Ortaklıklar Hukuku II*, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2017, s. 506, N. 1719a vd.

verilmesi, müdür veya müdürlerin devredilemez yetki ve görevlerindedir (TTK m. 625/1-a). Bu yönüyle şirket sözleşmesinde özel bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmadan limited şirkette müdürlerin alacakları bir kararla ticari işletme rehni tesis etmeleri kural olarak mümkündür¹⁶¹. Ancak şirket sözleşmesinde, müdürün veya müdürlerin aldıkları belirli husustaki kararları, genel kurulun onayına sunmaları gerektiği öngörülebilir (TTK m. 625/2). Bu halde ticari işletme rehni kurulmasına yönelik karar genel kurul tarafından onaylanmalıdır.

e) Kollektif Şirket

Bilindiği üzere, kollektif şirketler ancak bir ticari işletme işletmek için kurulabilirler (bkz. TTK m. 211)¹⁶². Kollektif şirketlerde yönetimin kapsamı TTK m. 223'de düzenlenmektedir. Şirketin yönetimi kapsamındaki hususlar, şirketin amacını ve konusunu elde etmek için yapılması gereken olağan işlem ve işlemlerle sınırlıdır (TTK m. 223/1). Şirketi yönetenler, şirket menfaatine uygun gördükleri işlemlerde, **olağan işlem ve işlemlerle sınırlı olmak şartıyla**, sulh, feragat ve kabul ile tahkime de yetkilidirler. Fakat, bağışta bulunmak, kefil olmak, üçüncü kişi lehine garanti vermek, ticari mümessil tayin etmek ve şirket konusuna girmiyorsa taşınmazları satmak, satın almak, teminat göstermek, şirketin özüne ilişkin üretim araçlarını elden çıkarmak, rehnetmek veya **ticari işletme rehni kurmak gibi olağan iş ve işlemler dışında kalan hususlarda** ortakların oybirliği şarttır (TTK m. 223/1). TTK'da, kollektif şirketler bakımından ticari işletme rehni tesis etmek, olağanüstü işlem olarak nitelendirilmektedir¹⁶³. Bir kollektif şirketlerin sadece ticari işletmek üzere kurulabileceğinden bahisle ticari işletme rehni tesis edilmesinin ortakların oybirliği şartına bağlanmış olması isabetlidir. Çünkü rehin konusu borcun ifa edilmemesi halinde şirketin ticari işletmesinin paraya çevrilmesi ve dolayısıyla şirketin sona ermesi durumu ile karşı karşıya kalılabilecektir.

¹⁶¹ Aynı yönde bkz. **Bozkurt**, s. 93.

¹⁶² Bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, *Ortaklıklar I*, s. 189.

¹⁶³ Bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, *Ortaklıklar I*, s. 208, 209.

f) Kooperatifler

Türk Ticaret Kanunu m. 124/1’de ifade edildiği üzere ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve **kooperatif** şirketten ibarettir¹⁶⁴. Kooperatiflere ilişkin özel düzenlemeler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda (KoopK.) yer alır¹⁶⁵. KoopK m. 1’de (değişik: 21/4/2004-5146/ 1 m.) yer alan tanıma göre; “*Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara...*” kooperatif denir.

Türk Ticaret Kanunu ve KoopK’da, kooperatiflerin sermaye mi yoksa şahıs şirketi mi olduğuna ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Öğretide **Şener**, bunun bilinçli bir tercih olduğunu, kooperatiflerin, iki şirket (sermaye ve şahıs) tipinin de özelliklerini barındırmasının yanı sıra sadece kendisine özgü düzenlemeleri de içerdiğini ifade etmektedir¹⁶⁶. Kooperatifler, özel hukuk tüzel kişisi olan bir kişi birliği olarak nitelendirilmektedir¹⁶⁷. Dolayısıyla, tüzel kişiliği haiz bir ticaret ortaklığı olarak karşımıza çıkan Kooperatifler, haklar iktisap edebilecekleri gibi borç da üstlenebilirler¹⁶⁸. Öğretide belirtildiği üzere, kooperatifler bir **ticari işletme de** işletebilirler¹⁶⁹. Bu bağlamda, işlettikleri ticari işletmeyi, tacir vasfı altında rehin konusu yapmaları mümkün olmalıdır.

¹⁶⁴ eTTK döneminde, kooperatiflerin ticaret şirketi sayılıp sayılmayacağı tartışmalara yol açmaktaydı [tartışma ve görüşler için bkz. **Mehmet, Bahtiyar**; *Ortaklıklar Hukuku (Kısa Karşılaştırma ve Değerlendirmeler, Dersler-Soru Örnekleri)*, Güncellenmiş 13. Bası, İstanbul (Ocak) 2019, s. 1, 2. Ayrıca bkz. **Oruç Hami, Şener**; *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara (Şubat) 2017, s. 109].

¹⁶⁵ 1163 sayılı, 24.4.1969 Kabul Tarihli Kooperatifler Kanunu (RG. 10.5.1969/13195).

¹⁶⁶ Bkz. **Şener**, *Ortaklıklar*, s. 109.

¹⁶⁷ Bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, *Ortaklıklar Hukuku II*, s. 596, N. 1764.

¹⁶⁸ Bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, *Ortaklıklar Hukuku II*, s. 596, N. 1764.

¹⁶⁹ Bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, *Ortaklıklar Hukuku II*, s. 1772, N. 598.

Bu noktada, ticari işletme rehni tesisini gerçekleştirecek yetkili organ üzerinde durmak gerekir. Bilindiği üzere yönetim kurulu, KoopK. ve şirket anasözleşmesi hükümleri ekseninde, kooperatifi yöneten ve onu temsil eden icra organıdır¹⁷⁰. Yönetim kurulu üyeleri ise, genel kurulun tarafından seçilir (bkz. KoopK. m. 42). Şirketin icra organının yönetim kurulu olması nedeniyle, gerçekleştirilecek bir ticari işletme rehnine karar verecek mercii yönetim kurulu olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca, yönetim kurulu yetkilerini, yönetim kurulu üyesi olan veya olmayan bazı kişilere devredebilir (bkz. KoopK. m. 58). Bu durumda temsile yetkili kişiler, kooperatif şirketin amacının gerektirdiği her türlü hukuki işlemleri yapma yetkisini haizdirler (bkz. KoopK. m. 59/1). Şayet temsil yetkisinin sınırlandırılması mümkündür. Fakat, kural olarak, temsil yetkisinin sınırlandırılması, iyiniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hiçbir hüküm ifade etmez (bkz. KoopK. m. 59/1; KoopK’da, sınırlandırmanın geçerli olabileceği birtakım istisnalar öngörülmüştür¹⁷¹). Bu halde kanaatimizce, temsil yetkisini haiz bir kişi (eğer anasözleşme ile bir yasaklama getirilmemişse), kooperatif şirketin amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapma yetkisini haiz olduğundan, finansmana erişebilme adına özel yetkiye ihtiyaç duymaksızın ticari işletme rehni tesis edebilmelidir.

B. Rehin Alan (Rehin Alacaklısı)

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 3 uyarınca; “kredi kuruluşları”, “tacir” veya “esnaftan” birinin, rehin alacaklısı olabileceği düzenlenmektedir. Rehin verenin *çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek veya tüzel kişiden* herhangi biri olması durumunda rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması zorunludur (TRK m. 3/1-a). Bunun yanında rehin veren tacir veya esnaf ise, rehin alacaklısı da tacir veya esnaf olabilmektedir (TRK m. 3/1-b).

¹⁷⁰ Bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, *Ortaklıklar Hukuku II*, s. 666, N. 1974. Burada ifade edelim ki, yönetim kurulu üyeleri ve temsile yetkili şahısların, genel kurulun devredemeyeceği yetkileri kullanmaları yasaklanmıştır (bkz. KoopK. m.59/son fıkra).

¹⁷¹ Örneğin KoopK m. 59/1-son cümle: “*Temsil yetkisinin sadece esas müessesenin veya bir şubenin işlerine hasrolunmasına veya kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair ticaret siciline tescil edilmiş olan kayıtlar saklıdır.*”.

1. Tacir

Bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişiye tacir denir (TTK m. 12/1). Bunun yanında, TTK m. 12'nin ikinci fıkrasında tacir sayılanlar, üçüncü fıkrasında da tacir gibi sorumlu olanlar düzenlenmektedir. TRK'da tacirin; 6102 sayılı TTK'ya göre ***tacir kabul edilen***¹⁷² kişiyi ifade ettiği belirtilmiştir (TRK m. 2/1-ğ). Bu bağlamda TTK m. 12/2 uyarınca tacir sayılanların da TRK kapsamında rehin alacaklısı olabilmeleri mümkündür. Ancak rehin alacaklısının tacir olması halinde rehin sözleşmesinde; *ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası* yer alması gerektiğinden (TRK m. 4/6-a-1; Temerrüt Yön. m. 9/1-a-1), tacir sayılan bir kişinin de söz konusu şartları yerine getirmesi gerekir¹⁷³. Tacir gibi sorumlu olanların (TTK m. 12/3) ise, rehin alacaklısı olmaları mümkün değildir¹⁷⁴. Zira rehin veren kısmındaki bu hususa ilişkin gerekçelerimiz, rehin alacaklısı bahsinde de aynen geçerlilik arz etmektedir¹⁷⁵.

a) Gerçek Kişi Tacir

Türk Ticaret Kanunu m. 12/1 hükmü uyarınca “tacir denir” olarak nitelendirilen ve aynı zamanda tacir sayılan gerçek kişi TRK uyarınca rehin alacaklısı olabilmektir¹⁷⁶. Rehin sözleşmesinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası yer almak zorundadır (Temerrüt Yön. m. 9).

¹⁷² Öğretide **Aytaç**, *tacir kabul edilen* ifadesinin, donatma iştirakini kapsamayacağı yönünde görüş ileri sürmektedir (bkz. **Aytaç**, s. 97.).

¹⁷³ Aynı doğrultuda bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 166, 167.

¹⁷⁴ Aynı yönde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 52; **Ayhan/Çağlar**, s. 167; rehin sözleşmesinin tarafı olamayacaklarına ilişkin **Bozer/Göle**, s. 51; **Belin, Köroğlu Ölmez**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2017, s. 261-286, s. 14.

¹⁷⁵ Bkz. ve karşı Çalışma 2. Bölüm, II, A, 2.

¹⁷⁶ Değerlendirmelerimiz bakımından bkz. Çalışma 2. Bölüm, II, A, 2.

b) Tüzel Kişi Tacir

Türk Ticaret Kanunu m. 16'da tüzel kişi tacirlere ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Esasen TTK'da, tüzel kişilerin tacir sıfatı konusunda gerçek kişilere nazaran herhangi bir tanımlama yoktur¹⁷⁷. Şöyle ki TTK m. 16'da, "Tüzel kişiler" başlığı ekseninde *tacir sıfatına sahip olan tüzel kişiler ve her ne suretle olursa olsun tacir sıfatını kazanamayan tüzel kişiler* sayılmaktadır¹⁷⁸. Bu minvalde tüzel kişi tacirleri şu şekilde listeleyebiliriz (TTK m. 16/1);

-ticaret şirketleri (Kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirket)

-amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler,

-kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar, tüzel kişi tacir sayılmaktadır.

Bunun yanında, TTK m. 16/2 uyarınca belirtilen tacir sayılamayacak tüzel kişiler¹⁷⁹, TRK uyarınca rehin alacaklısı vasfını haiz olamayacaklardır.

2. Esnaf

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 3/1-b uyarınca esnaf sadece, rehin verenin tacir veya esnaf olduğu durumda rehin alacaklısı olarak rehin sözleşmesi aktebilir. TRK kapsamında esnaf tabirinden; 7.6.2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununa göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkâr anlaşılmalıdır (TRK m. 2/1-c). 5362 sayılı Kanun uyarınca esnaftan; "*İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup,*

¹⁷⁷ Bkz. Nomer Ertan (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya), s. 262, N. 498.

¹⁷⁸ Bkz. Nomer Ertan (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya), s. 262, N. 498.

¹⁷⁹ "Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğinde işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar." (TTK m. 16/2).

ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimselerin” anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir (m. 3/1-a). Bir diğer tanımlama da 6102 sayılı TTK m. 15’de yer almaktadır. Şöyle ki; “ister gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan ve geliri 11’inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır”.

Esnafın rehin alacaklısı olduğu rehin sözleşmesinde, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi yer almak zorundadır (Temerrüt Yön. m. 9/1-a). Bunun yanında, şayet varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası da yer almak zorundadır.

3. Kredi Kuruluşları

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, kredi kuruluşlarının rehin alacaklısı olabileceği ifade edilmektedir (m. 3/1-a). TRK’da kredi kuruluşları tabiri ile; 19.10.2005 t. ve 5411 s. Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21.11.2012 t. ve 6361 s. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan *diğer kamu veya özel kurum veya kuruluşlar* kast edilmektedir. Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar ibaresi, oldukça açık uçlu genel bir ifadedir. Mülga TİRK döneminde Kanun’da, alınacak kredinin niteliği bakımından bir sınırlandırma getirilmediği gerekçesiyle, 90 sayılı KHK gereğince kurulmuş finansman şirketlerinin de ticari işletme rehni bağlamında rehin alacaklısı olabilmeleri imkanının tanınması gerektiği ileri sürülmekteydi¹⁸⁰. TRK’daki kredi kuruluşları kavramı bu yönüyle isabetli olsa da, kredi kuruluşlarına ilişkin detaylı (kuruluşların ayırıcı unsurları, taraf olmaya yönelik koşulları gibi) hükümlerin

¹⁸⁰ Bu yönde görüş için bkz. **Erten**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 22. Aksi yönde görüş ve 90 s. KHK’nın faktoring şirketleri bakımından ayrıca değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. **Haznedar**, s. 42.

bulunmaması, (özellikle kredi kuruluşlarının kapsamı bakımından) Kanun'un uygulamasında sorunlar teşkil edebilir. Bu bağlamda kanaatimizce, bir kamu veya özel kuruluşun TRK kapsamında rehin alacaklısı olup olamayacağını tespit etmek için, tabii olduğu mevzuat incelenerek faaliyet alanı belirlenmeli ve kredi sağlayıp sağlayamayacağı göz önüne alınarak karar verilmelidir. Burada şu hususun da altı çizilmelidir ki bu kurum ve kuruluşlar her şeyden önce tüzel kişi tacir vasfını haiz ise zaten, TRK m. 3/1-b uyarınca, tacir veya esnaf ile TRK kapsamında rehin sözleşmesi akdedebileceklerdir.

a) Bankacılık Kanunu Uyarınca Faaliyet Gösteren Bankalar ve Finansal Kuruluşlar

5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca Türkiye'de kurulu **mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları**, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki **şubeleri, finansal holding şirketleri¹⁸¹, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu** ve bunların faaliyetleri, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümlerine tâbidir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, rehin alacaklısı olabilecek bankanın niteliğine ve türüne yönelik bir ayırım yapılmamıştır. Bu hususta bir bankadan, rehin alacaklısı olması yönüyle aranacak ilk kriter, 5411 s. Kanun'a tabii olmasıdır. Dolayısıyla bankanın; mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankası olmasının önemi yoktur (bkz. ve karşı. Bankacılık Kanunu m. 2 ve m. 3). Peki yabancı bankalar açısından durum nedir? Bankacılık Kanununda, yurt dışında kurulu ve Bankacılık Kanundaki nitelikleri barındıran kuruluşların şubelerinin de 5411 s. Bankacılık Kanunu'na tabii olacağını ifade etmektedir (BankK m. 2). Bu bağlamda yabancı bir bankanın yurt içinde şube açmadan doğrudan TRK uyarınca rehin alacaklısı olması pek mümkün gözükmemektedir (zira bu durumda BankK'nın kapsamı dışında kalacaktır). Ancak söz konusu yurt dışındaki bankayı, *kredi ve kefalet*

¹⁸¹ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca **finansal holding** ile; "*İçlerinden en az bir tanesi bir kredi kuruluşu olmak şartıyla bağlı ortaklıklarının tümü veya çoğunluğu kredi kuruluşu veya finansal kuruluş olan şirket*" kastedilmektedir (m. 3).

sağlayan kamu veya özel kurum veya kuruluş olarak değerlendirirsek farklı sonuçlara varabiliriz. Zira TRK’da kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşların rehin alacaklısı olabileceği ifade edilmekte ve buna ilişkin bir kapsam belirtilmemektedir. Bu yönüyle yurt dışında faaliyet gösteren banka, Türkiye’de şubesi olmadığından 5411 s. K. kapsamında yer almasa da, bir kredi ve kefalet sağlayan kurum veya kuruluş olduğundan bahisle TRK kapsamında yer alabilmesi gündeme gelebileceği kanaatindeyiz.

b) 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Uyarınca Faaliyet Gösteren Finansal Kuruluşlar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca 6361 sayılı Kanun kapsamında faaliyet gösteren finansal kuruluşlar rehin alacaklısı olabilmektedir (TRK m. 3/1-a; m. 2/1-e). “*Rehin hakkının kurulması*” başlıklı TRK m. 4’de, rehin sözleşmesinde tarafların ne şekilde yer alması gerektiği düzenlenmekte, fakat kredi kuruluşlarına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Temerrüt Yön. m. 9’da rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması halinde; kurum adı, adresi ve yetkili kişinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzasının sözleşmede zorunlu olarak yer alması gerektiği belirtilmektedir.

Mülga TİRK döneminde, 6361 sayılı “*Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FinK)*” kapsamında yer alan şirketlerin, sermaye şirketi olarak kurulmaları zorunlu olduğundan ve finansal kuruluş olarak nitelendirildiğinden bahisle ticari işletme rehninde rehin alacaklısı (bkz. ve karşı. mülga TİRK m. 2) olarak taraf olabilecekleri ifade edilmekteydi¹⁸².

¹⁸² Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 230. 6361 sayılı FinK düzenlemesinden önce yürürlükte olan 90 sayılı KHK döneminde, finansman şirketlerinin TİRK kapsamında rehin tarafı olup olamayacakları tartışmalıydı. 13.12.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6361 sayılı Kanun’un 52’nci maddesiyle yürürlükten kaldırılan mülga “*Ödünç Para Verme İşleri Hakkında*” 90 sayılı KHK m. 3/1-b düzenlemesinde, finansman şirketleri tanımlanmaktaydı. Tanıma göre finansman şirketleri, “*Devamlı ve mutad iştiğal konusu olarak her türlü mal ve hizmet alımını kredilendirmek üzere ödünç para veren tüketici kredi şirketlerini*” ifade etmekteydi. Ayrıca yine aynı KHK m. 12 düzenlemesi neticesinde söz konusu finansman şirketleri anonim şirket olarak kurulmak zorundaydı. Bu doğrultuda söz konusu finansman şirketleri, “*tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri olduklarından (bkz. ve karşı. mülga TİRK m. 2)*”, mülga TİRK m. 2’de yer alan rehin alacaklısı

c) Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu ve Özel Kurum ve Kuruluşlar

Rehin alacaklısının **kredi kuruluşu** olabileceği TRK m. 3’de belirtilmiş olup m. 2’de “kredi kuruluşu” tabiri tanımlanmıştır. Tanım içerisinde, “**kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar**” ifadesine yer verilerek, kapsam oldukça geniş tutulmuştur. Bu kurum ve kuruluşların nelerden müteşekkil olduğunun tespitine yardımcı olabilecek bir düzenleme Temerrüt Yön. m. 4/1-h’de (karş. Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik m. 4/1-d¹⁸³) yer almaktadır. Düzenlemede, “*özel kanunları uyarınca kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk kişileri*”nin ifade edildiği vurgulanmaktadır. Söz konusu kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşları tek tek saymak mümkün değildir. Ancak TARES internet portalı üzerinden hazırlanacak bir rehin sözleşmesinde taraflar kısmına ilişkin olarak KOSGEB, TÜBİTAK, Kredi Garanti Fonu (KGF) gibi kurumlar, kredi ve kefalet sağlayan özel ve kamu kurum ve kuruluşlarına örnek mahiyetinde özel olarak listelenmektedir. Bu bağlamda biz de TARES’de yer alan kurum ve kuruluşları ayrı başlıklar altında ana hatları ile değerlendirdik. Burada şu hususun da altı çizilmelidir ki bu kurum ve kuruluşların çoğu “tacir” vasfını haiz olduklarından, rehin verenin tacir veya esnaf olduğu durumda, doğrudan TRK m. 3/1-b uyarınca rehin alacaklısı olabilmeleri pek tabii mümkündür.

(1) Esnaf ve Sanatkâr Kooperatifleri

Esnaf ve Sanatkâr Kooperatifleri kavramı karşımıza, Tares internet portalı üzerinden düzenlenecek rehin sözleşmelerinde çıkmaktadır. Portal’da, “Esnaf ve

kapsamına girmektedirler. Bir kısım yazarlar, finansman şirketlerinin tüketici kredisi verdikleri, 4077 sayılı TKHK uyarınca tüketici kredisinin ancak tüketiciye verilebileceği gerekçeleriyle finansman şirketlerinin ticari işletmeler üzerinde rehin hakkı sahibi olmalarını imkân dâhilinde değerlendirmemekteydi (bkz. **Haznedar**, s. 41. Ancak **Haznedar**, sadece faktoring şirketleri bakımından bu görüşe katılmaktadır.). Aksi görüşteki yazarlar ise, mülga TİRK’de, alınacak kredinin niteliğine yönelik bir sınırlandırma getirilmediğinden bahisle 90 s. KHK uyarınca kurulan şirketlerin de ticari işletme rehni tarafı olabileceklerini ileri sürmekteydiler (bkz. **Erten**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 22.).

¹⁸³ Temerrüt Yön. m. 4 ve Değer Tespiti Yön. m. 4’de yapılan kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar tanımlarında farklılıklar yer almaktadır. Temerrüt Yönetmeliğinde geçen “*özel hukuk kişileri*” ifadesi, TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği bağlamında daha da geniş bir kitleyi ifade etmektedir.

Sanatkâr Kooperatiflerinin” rehin alacaklısı olabilecekleri açıkça belirtilmektedir. Bu minvalde söz konusu kooperatifler, TRK m. 3/1-a’da belirtilen tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişilere karşı TRK bünyesinde rehin alacaklısı olabilecektir. Bu bağlamda bir tacir, ticari işletmesini teminat göstererek Esnaf ve Sanatâr Kooperatiflerinden finansman desteği alabilecektir. Esasen yukarıda belirttiğimiz üzere Kooperatifler tacir vasfını haiz özel hukuk tüzel kişisidirler. Dolayısıyla TRK m. 3/1-b’deki, tacir ve esnafların kendi aralarında rehin tesis edebileceklerine ilişkin hüküm uyarınca tacir vasfını haiz olan Esnaf ve Sanatkâr Kooperatifleri, bir başka tacir veya esnafa karşı da, rehin veren sıfatını da haiz olabileceklerdir.

(2) KOSGEB

Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla¹⁸⁴ 1990 yılında, 3624 s. Kanun¹⁸⁵ düzenlemesiyle, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından kurulmuş bir kamu kurumudur.

KOSGEB faaliyetlerini sürdürürken, geri ödemeli veya geri ödemesiz birtakım desteklerde bulunmaktadır. Kanaatimizce KOSGEB’in bulunduğu **geri ödemeli kredilere** ilişkin olarak TARES internet portalı üzerinde KOSGEB’e rehin alacaklısı olarak yer alma yetkisi tanınmıştır. Nitekim KOSGEB’in kredi ve kefalet sağlayan bir yönünün olması, TRK’da belirtilen kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar içerisinde yer almasını sağlamaktadır. Bu yönüyle KOSGEB’in, TRK bünyesinde rehin alacaklısı olarak rehin ilişkisi tarafı olması mümkündür.

¹⁸⁴ Bkz. 3624 s. K. m. 1/1 (bu madde 2.7.2018 tarihli 703 sayılı KHK m. 77 ile mülga edilmiştir).

¹⁸⁵ RG. 20.4.1990/20498, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Teşvik ve Muafiyetleri Kanunu” (Bu Kanunun adı “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun” iken, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK’nin 77’nci maddesiyle, belirttiğimiz şekilde değiştirilmiştir.).

KOSGEB KOBİ Kredi Faiz Desteği Yönetmeliği¹⁸⁶ kapsamında, 2018/17 sayılı KOSGEB İcra Komitesi Kararı ile kabul edilerek uygulamaya konulan “KOSGEB Kredi Faiz Destek Programı”nın 13. maddesine dayanılarak hazırlanan “KOSGEB Kredi Faiz Destek Programı Uygulama Esasları” m. 14/3 düzenlemesi şöyledir; “KOSGEB Kredi Faiz Desteği kapsamında alınan makine teçhizat, kredi vadesi süresince başka bir gerçek veya tüzel kişiye satılamaz, kiralanamaz, devredilemez. Söz konusu taşınırın, Kredi Garanti Fonu A.Ş. (KGF) tarafından düzenlenmiş Kefalet Mektubu ile satın alınması halinde kredi vadesi süresince KGF tarafından kefalet karşılığı olarak, **rehin**, bloke, hapis hakkı tesis edilebilir.”. Söz konusu hüküm esasen, Kredi Garanti Fonu A.Ş. (KGF) tarafından düzenlenen kefalet mektubu ile KOSGEB’den kredi alınıp, bu kredi vesilesiyle alınan makine veya teçhizata yönelik KGF’ye rehin hakkı tanınmasını düzenlemektedir. Ancak TARES internet portalında KOSGEB, doğrudan rehin alacaklısı olabilecek kişiler (Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu ve Özel Kurum ve Kuruluşlar) içerisinde sayılmaktadır. Bu bağlamda KOSGEB’in, KGF’den bağımsız olarak, sunmuş olduğu kredilere ilişkin TRK bünyesinde rehin hakkı sahibi olması mümkün gözükmemektedir. Konumuzla bağlantılı bir örnek vermek gerekirse bir tacir, KOSGEB’in faaliyetleri için gerekli diğer özel şartları yerine getirdikten sonra, ticari işletmesi üzerinde KOSGEB’e yönelik rehin tesis ederek ihtiyaç duyduğu krediye kavuşabilecektir. Ancak ifade etmek gerekir ki, günümüzde KOSGEB’in uygulamaları çoğunlukla KGF ile ilişkili olarak¹⁸⁷ gerçekleştirilmekte, KOSGEB’in kredi sunmadan önce ilgililerden teminat mektubu karşılığında kredi verdiği gözlemlenmektedir.

¹⁸⁶ RG. 19.09.2009/27354.

¹⁸⁷ “KGF ile KOSGEB arasında 27.06.2014 tarihinde imzalanarak yürürlüğe giren “KOSGEB desteklerinden yararlanacak KOBİ’lere KGF’nin Doğrudan Kefaleti Protokolü” kapsamında, KGF teminat yetersizliği nedeniyle, KOSGEB destek programlarındaki geri ödemeli desteklere erişmekte zorlanan KOBİ’lerin sorunlarına çözüm olmakta, KOBİ’lerin bankalardaki limitlerini kullanmadan kamusal desteklerden yararlanabilmelerini sağlamaktadır.” (<http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/desteklerimiz/kefalet-verdigimiz-kurum-ve-kuruluslar/kefalet-verdigimiz-kurumlar>, Erişim Tarihi 27.01.2019).

(3) *Kredi Garanti Fonu (KGF)*

Kredi Garanti Fonu (KGF), 14 Temmuz 1993 tarih, 93/4496 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kuruluş organizasyonunu tamamlamış, kurumsal bir kefalet kuruluşudur (çok ortaklı finansal bir kuruluş). Temel gayesi, teminat yetersizliği nedeniyle çeşitli kredi ve destek imkânlarından yeterince yararlanamayan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ve KOBİ dışı işletmelerin, “müteselsil kefil” olmak suretiyle krediye erişimlerini sağlamaktadır¹⁸⁸. Esasen KGF, genellikle hazinenin desteğiyle, kredi talep edene kefil olarak finansmana erişmesine yardımcı olmaktadır. Bunu gerçekleştirirken de, kredi verecek kurumun, kredi alacak kişiden talep ettiği teminatlara, kefil olduğu tutar oranında ortak olmaktadır¹⁸⁹. TRK’da ve ikincil düzenlemelerinde KGF’ye yönelik özel bir hüküm yoktur. Ancak TARES internet portalında KGF, kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar içerisinde, rehin alacaklısı bölümünde açıkça belirtilmektedir. Mülga TİRK döneminde, kredi kullanmak isteyen tacir ile KGF arasında ticari işletme rehni sözleşmesi düzenlendiği, bu sözleşmelerin ticaret siciline tescilinin de harçtan muaf tutulduğu görülmektedir¹⁹⁰.

Her ne kadar KGF’ye ilişkin özel bir düzenleme TRK’da yer almasa da, KGF’nin kredi ve kefalet sağlama fonksiyonu göz önüne alındığında, TRK bünyesinde rehin alacaklısı olarak ticari işletme rehni gerçekleştirmesi mümkündür¹⁹¹. Tacir, ticari işletmesini rehin olarak teminat gösterip KGF’nin kendisine yönelik hizmetlerinden yararlanabilecektir.

¹⁸⁸ <http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/bilgi-merkezi>, E.T. 27.1.2019.

¹⁸⁹ 2016/9538 sayılı, 31.10.2016 tarihli, Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Karar m. 5/1 (RG. 22.11.2016/29896).

¹⁹⁰ Bkz. Şirketin Bankadan Kullanacağı Kredilere İlişkin Olarak, Şirket ile Kredi Garanti Fonu A.Ş. Arasında Düzenlenen Ticari İşletme Rehni Sözleşmesinin Ticaret Siciline Tescilinin Harçtan İstisna Olup Olmadığı Hakkında Özelge (03.01.2012 T., B.07.4.DEF.0.29.10.00-HK-2-2 S.) (www.legalbank.com, E.T. 27.01.2019).

¹⁹¹ Aynı yönde bkz. ve karşı. **Aytaç**, s. 102.

(4) TUBİTAK

“Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TUBİTAK)”, 278 sayılı “*Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun*” ile kurulmuş olup, söz konusu kuruluş Kanunu’nda hüküm bulunmayan hallerde özel hukuk hükümlerine tabi olan bir kamu kurumudur. TRK ve ikincil düzenlemelerinde, TUBİTAK’a özgü özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak TUBİTAK ifadesi, TARES internet portalında, rehin alacaklılarına ilişkin bölümde, *kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar* altında özel olarak yer almaktadır. Kanaatimizce TUBİTAK’ın faaliyetlerini yürütürken sunduğu kredilere ilişkin olarak TRK bünyesinde rehin alacaklısı olarak yer alması mümkündür¹⁹². Çünkü TRK’da geçen “kredi ve kefalet sağlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar” ifadesi, TUBİTAK’ı da kapsama alacak kadar geniş bir şekilde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda bir tacir, ticari işletmesi üzerinde TUBİTAK’a rehin hakkı sağlayarak finansmana erişebilecektir.

(5) Türkiye Teknolojileri Geliştirme Vakfı (TTGV)

Türkiye Teknolojileri Geliştirme Vakfı, kanunla¹⁹³ kurulmuş, teknoloji ve inovasyon alanında faaliyet gösteren bir vakıftır. TRK ve yönetmeliklerde, TTGV’ye yönelik herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Ancak hazırlanan TARES internet portalında, Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu ve Özel Kurum ve Kuruluşlar içerisinde söz konusu vakıf açıkça sayılmaktadır. Bu bağlamda, TTGV’nin faaliyetlerini sürdürürken sunmuş olduğu kredilere ilişkin TRK bünyesinde rehin alacaklısı sıfatını haiz olması mümkündür.

¹⁹² Aynı yönde bkz. **Aytaç**, s. 102, 103.

¹⁹³ 5072 sayılı 22.01.2004 Kabul Tarihli Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İlişkilerine Dair Kanunu (RG. 29.1.2004/25361). Ek 1’inci maddesinde (Ek: 25/6/2009-5917/35 md.); “*Türkiye Cumhuriyeti ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası arasında 5/4/1991 tarihinde imzalanan ve Bakanlar Kurulunun 14/6/1991 tarihli ve 91/1939 sayılı Kararı ile onaylanan milletlerarası anlaşma uyarınca kurulmuş olan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, kurulduğu tarih itibarıyla kanunla kurulmuş vakıf niteliğini haizdir.*” denilmektedir.

d) Yabancı Kredi Kuruluşu

Kredi kuruluşlarının rehin alacaklısı olabileceği, bilindiği üzere TRK m. 3/1-a'da ifade edilmektedir. Peki yabancı kredi kuruluşları (*bankalar, finansal kiralama ve faktoring şirketleri vs. bkz. ve karş. TRK m. 2/1-e*) bu kapsam içerisinde yer alacak mıdır? TRK ve ikincil düzenlemeler içerisinde, kredi kuruluşları bakımından yerli veya yabancı ayrımı gözetilmemektedir. Bunun yanı sıra, TARES internet portalı kullanılarak hazırlanacak olan rehin sözleşmelerine ilişkin taraflar bölümünde, “yabancı kredi kuruluşu” ibaresi yer almaktadır. Bir başka ifadeyle yabancı kredi kuruluşunun, TARES üzerinden rehin sözleşmesi tarafı olması imkân dâhiline alınmıştır.

Daha önce de açıkladığımız üzere¹⁹⁴Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, kredi kuruluşlarının kapsamına bakıldığında, yabancı bir kredi kuruluşunun ticari işletme rehni tarafı olup olamayacağına yönelik tespit yapılırken, öncelikle mevzu bahis kredi kuruluşunun tabi olduğu mevzuat hükümlerinde herhangi bir yasaklamanın olup olmadığı incelenmelidir.

Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşların taraf olduğu rehin sözleşmelerinde bulunması gerekli zorunlu unsurlar; kurum adı, adresi ve yetkili kişinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası olarak belirlenmiş olup başkaca bir şart aranmamaktadır (Temerrüt Yön. m. 9/1-a-1). TRK ve yönetmelik hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda, yurt dışında kurulu ve faaliyet gösteren bir kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşu, Türkiye'de bir şubeleri olmasa dahi, TRK uyarınca rehin alacaklısı sıfatını haiz olabileceklerdir.

¹⁹⁴ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, II, B, 3, c.

III. REHİN HAKKININ KURULMASI

A. Esasa İlişkin Şartlar

1. Rehinle Güvence Altına Alınacak Bir Alacağın Varlığı

Eşya Hukukumuz bağlamında temel manasıyla rehin hakkı, alacak yerine getirilmediği durumda, hak sahibine bir taşınmaz veya taşınır mülkiyetini veya bir başka hakkı paraya çevirmek ve elde edilen bedelden öncelikle alacağını almak yetkisini veren bir hak olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁵. Buradaki hak, diğer rehinlerde olduğu gibi ticari işletme rehninde de bir sınırlı aynı hak olup ferî niteliktedir¹⁹⁶. Bu bağlamda ticari işletmenin rehin konusu yapılacağı bir hukuki ilişkide öncelikle bir alacağın varlığı şarttır. Öğretide ticari işletme üzerinde tesis edilen rehin hakları için, alacağın doğumuna sebep olan sözleşmenin geçersiz olması halinde rehin hakkının da geçersiz olacağı ifade edilmektedir¹⁹⁷.

2. Rehnedilen İşletmenin Ticaret Siciline Tescilli Bir Ticari İşletme Olması

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca açık bir düzenleme yer almamasına rağmen ticari işletme rehni sadece **sicile kayıtlı** ticari işletmeler üzerinde kurulabilir¹⁹⁸. Zira TRK m. 4/6-a'da, MERSİS numarasının rehin sözleşmesinde yer almasının zorunlu olduğu belirtildiğinden, sicile kayıtlı olmayan bir ticari işletmenin üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir¹⁹⁹. Nitekim mülga 1447 sayılı TİRK döneminde de ticari işletme rehni ancak sicile kayıtlı ticari işletmeler üzerinde tesis edilebilmekteydi²⁰⁰.

¹⁹⁵ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 895, N. 3176.

¹⁹⁶ Bkz. Çalışma 1. Bölüm, I, C.

¹⁹⁷ Bkz. **Kayıhan**, s. 38; **Erten**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 36.

¹⁹⁸ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 51.

¹⁹⁹ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 51.

²⁰⁰ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 228, N. 431.

3. Ticari İşletmeye Ait TRK m. 5’de Sayılan Varlıkların İşletme Borcunu Karşıluyamaması

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na göre, ticari işletme rehninin bir bütün olarak rehin sözleşmesine konu olabilmesi için, teminat altına alınması düşünülen borcun, TRK m. 5/1’de yer alan taşınır varlıklar tarafından karşılanamamış olması zorunludur (bkz. TRK m. 5/2). Eğer bu varlıklardan bir kısmının veya tamamının değeri, borcu karşılamaya yetecek ise ticari işletme üzerinde rehin tesis edilemeyecektir²⁰¹. TRK m. 5/2’de yer alan bu ilke, Temerrüt Yönetmeliği m. 17/3’de farklı şekilde kaleme alınmaktadır. Şöyle ki; “*Borç miktarının belirli olması halinde 11 inci maddede yer alan diğer taşınır varlıklardan biri veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmelerin tümü üzerinde rehin kurulamaz.*”. Öğretide Yönetmelikte yer alan beşte bir şartının, TRK’ya aykırı düştüğü ve geçersiz olduğu ileri sürülmektedir²⁰². TRK’da, borcun miktarı karşılığında teminat gösterilmesi yeterli kabul edilmişken Yönetmelikte, borç miktarına ek olarak beşte bir fazlasına yetecek teminatın gösterilebilmesi şartı aranmaktadır. Yönetmelik hükmündeki beşte bir şartı kanaatimizce, rehinli alacaklıyı koruma eğiliminde yaklaşım sergilemeyi amaçlamaktadır.

Temerrüt Yönetmeliği’nde, m. 17/3’den başka (bir başka ifadeyle ticari işletme rehni haricindeki rehinleri kapsayacak şekilde), TRK’da yer almayan, başkaca bir beşte bir şartı daha öngörmüştür (m. 11/2). Şöyle ki; “*Borç miktarının belirli olması halinde birinci fıkrada sayılan varlıklardan ancak borç miktarının tamamına ek olarak azami beşte bir oranına yetecek kadarı üzerinde rehin kurulabilir.*”. Hükümden anlaşılan, örneğin 100.000 TL’lik borç için, en fazla 120.000 TL değerinde TRK m. 5/1’de sayılan varlıklar teminat gösterilebilir. Eğer örneğin bir çiftçinin elinde 150.000

²⁰¹ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 32, 33; **Arkan, Rehin**, s. 144. Nitekim mülga TİRK dönemindeki ek 2’nci madde değişikliğiyle, sanayi işletmelerinin rehninde, tüm taşınır işletme tesisatının rehne konu edilmesine ilişkin zorunluluğa son verilip, bu tarz işletmeler bağlamında tarafların anlaşması ile taşınır işletme tesisatından bir veya birkaç tanesinin rehne konu edilmesi mümkün hale getirilmişti (bkz. **İlhan, Helvacı**, “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine (Ticari İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2)”, İÜHFM, C. XV, S. 1, Y. 2007, s. 284.).

²⁰² Bkz. **Arkan, Rehin**, s. 144.

TL'lik hammadde mevcutsa, 100.000 TL'lik borç için TRK uyarınca söz konusu hammaddesini rehin tesis edemeyecek demektir. Kanımızca bu düzenleme, rehin borçlusunun, rehin alacaklısı karşısında korunmasına hizmet eder görünümündedir.

4. Rehin Verenin Fiil Ehliyetine Sahip Olması

Bir hukuki işlemin geçerli olabilmesi için irade beyanında bulunan kişi ve kişilerin işlemi yapma hususunda gerekli ehliyetine sahip olmaları, hukuki işlemin geçerliliği için zorunludur²⁰³. Fiil ehliyeti, kendi fiilleri ile kendisini hak sahibi kılabilme, borçlandırabilme ve sorumlu kılabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır²⁰⁴. Bir ticari işletme üzerinde rehin tesis etme yetkisine sahip olan kişi kural olarak ticari işletmenin fiil ehliyetine sahip maliki olmakla birlikte, malik olmayan tacirin de ticari işletme rehni verebilmesi mümkün görünmektedir. Bu konuya ilişkin olarak rehlin tarafları bölümünde detaylı açıklamalarda bulunduğumuzdan burada yinelemedik²⁰⁵. Özetle ifade etmek gerekirse, Medeni Kanunumuz bağlamında fiil ehliyetine sahip olmayan bir kişinin yapmış olduğu ticari işletme rehni sözleşmesi geçersizdir ya da geçersiz olacaktır²⁰⁶.

B. Rehin Sözleşmesi

1. Hukuki Niteliği

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca hazırlanacak bir ticari işletme rehni sözleşmesi, borçlandırıcı işlem olup, tesis edilecek rehin hakkının hukuki

²⁰³ Detaylı bilgi için bkz. **Oğuzman/Barlas**, s. 205

²⁰⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Hüseyin, Hatemi**; *Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı)*, İstanbul 2005, s. 13.

²⁰⁵ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, II, A, 2.

²⁰⁶ Bkz. **Kayıhan**, s. 39.

sebebini oluşturmaktadır²⁰⁷. Öğretide söz konusu rehin sözleşmesinin isimsiz (atipik) sözleşme olduğu ifade edilmektedir²⁰⁸.

2. Sözleşmede Yer Alması Gereken Zorunlu Unsurlar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 4/6'da, Kanun uyarınca gerçekleştirilecek herhangi bir rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu kayıtlara ilişkin düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme, ticari işletme rehinlerinde de uygulama alanı bulacaktır. Bu düzenlemenin yanı sıra, “*rehin sözleşmesinde yer alacak unsurlar*” başlıklı Temerrüt Yönetmeliği m. 9'da, rehin sözleşmesinde yer alması gereken zorunlu unsurlar detaylı olarak ele alınmıştır. Söz konusu zorunlu kayıtlardan birisini içermeyen sözleşme geçerli olmayacak ve Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilemeyecektir (Sicil Yönetmeliği m. 27/1-b)²⁰⁹. Aşağıda yeri geldikçe belirtileceği üzere TRK m. 4/6'da yer almayan bazı hususlar, Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1 uyarınca sözleşmede bulunması zorunlu unsurlar olarak düzenlenmiştir.

a) Sözleşmenin Tarafları

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, rehin sözleşmesinin her iki tarafının da sözleşmede yer alıp almayacağı açıkça düzenlenmemiştir. İlgili TRK m. 4/6 düzenlemesi aynen şöyledir;

“Rehin sözleşmesinde aşağıdaki hususların yer alması zorunludur:

a) Rehin sözleşmesinin tarafı;

1) Ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası,

²⁰⁷ Bkz. ve karşı. **Mehmet Serkan, Ergüne**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 119; **Sirmen**, *Eşya Hukuku*, s. 651.

²⁰⁸ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 127; **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 119.

²⁰⁹ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 55. Yine bu hususlardan birinin eksik olması durumunda sicil yetkilisinin sözleşmenin tesciline yönelik talebi reddetmesi gerektiği yönünde bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 21.

2) Gerçek kişi veya esnaf ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,

3) Çiftçi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası ile Çiftçi Kayıt Sistemi numarası,

4) Üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası ile temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası.

b)..."

Görüldüğü üzere, ilgili madde düzenlemesinde rehin sözleşmesinin tarafı olarak sadece ticari işletme, gerçek kişi veya esnaf, çiftçi ve üretici örgütüne yer verilmektedir. Rehin sözleşmesinin hangi tarafının (rehin alan mı rehin veren mi? Yoksa her ikisi birlikte mi?) sözleşmede zorunlu olarak yer alması gerektiği, TRK m. 4/6 düzenlemesinden anlaşılamamaktadır. Öğretide, Kanunda yer alan ifadeden bahisle, sözleşmede yer alması gereken tarafın “rehin veren” olarak anlaşılmasının doğru olduğu savunulmaktadır²¹⁰. Ancak Temerrüt Yönetmeliği m. 9’da, rehin sözleşmesinde hem rehin alacaklısının hem de rehin borçlusunun, Yönetmelikte belirtilen şekilde yer almasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. TRK ve Temerrüt Yönetmeliği hükmünü birlikte ele aldığımızda kanaatimizce, sözleşmenin her iki tarafının da belirtilen şekilde sözleşmede yer alması zorunludur. Ayrıca TRK m. 2/i’de, rehin sözleşmesinin; “rehin hakkını tesis etmek amacıyla rehin veren ile alacaklı²¹¹ arasında imzalanan sözleşmeyi” ifade edeceği belirtilmektedir. Niteliği itibariyle sözleşmede her iki tarafın da imzalarının bulunması zorunlu olduğundan bahisle, rehin sözleşmesinde de iki tarafın bilgilerinin evleviyetle yer alması

²¹⁰ Bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 175. Rehin sözleşmesinde sadece rehin veren taraf borç altına girdiğinden bahisle, TBK m. 14/1 gereği sadece onun imzalamasının yeterli olduğu yönünde bkz. **Bedia, Güleş/Hakkı Mert, Doğu**; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 147-148, Y. 2016 (Kasım-Aralık), s. 63. Sadece rehin veren tarafının değil, rehin alacaklısının da sözleşmede yer alması gerektiği yönünde aksi görüş için bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 22.

²¹¹ Kanunda yer alan “alacaklı” kavramına yönelik görüş ve eleştiriler için bkz. **Antalya/Acar**, s. 16-18.

gerekmektedir. Bu bağlamda kanaatimizce, TRK m. 4/6'da geçen “taraf” ibaresi sözleşmenin her iki tarafını da kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır²¹².

b) Borcun Konusu ve Miktarı

Sözleşmede yer alması gereken zorunlu hususlara ilişkin TRK m. 4/6-c bendinde; “ *borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği...*” ibaresi yer almaktadır. Sözleşme içeriğinde bulunması gereken zorunlu hususların düzenlendiği Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-d ve e bentlerinde ise; “ *güvence altına alınan alacağın miktarının belirli olması halinde borç ve güvence miktarı*” ve “ *güvence altına alınan alacağın belirli olmaması halinde rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği*” gibi hususların sözleşmede yer alması gerektiği ifade edilmektedir. Öncelikle belirtelim ki TRK'da “borç” tabirine vurgu yapılırken Yönetmeliklerde “güvence altına alınan alacak” tabiri tercih edilmektedir. Esasen TRK'da yer alan “borcun konusu” tabiri ile izah edilmek istenen şey “teminat altına alınan alacaktır”²¹³. Yine *Antalya/Acar*'ın ifade ettiği üzere, belirlilik ilkesi gereği rehin sözleşmesinde temel borç ilişkisine yer verilmelidir²¹⁴. İlâveten belirtelim ki, TARES internet portalı üzerinden hazırlanacak sözleşmelerde doldurulması zorunlu alan olarak belirtilen “borcun konusu” başlığı; “ *kredi sözleşmesi, kredi çerçeve sözleşmesi, vadeli satış, borç/alacak, cari hesap, kefalet vs.*” gibi örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Bu eksende, kanun koyucunun TRK'da işaret ettiği “borcun konusu” tabirinden, rehin ilişkisine temel teşkil edecek asıl ilişkinin ne olduğunun belirtilmesi anlaşılabilir.

²¹² Rehin sözleşmesinin taraflarına ilişkin diğer hususlar için bkz. Çalışma 2. Bölüm, II.

²¹³ Bkz. *Antalya/Acar*, s. 47. Söz konusu “*borcun konusu*” tabiri ile kanun koyucunun, taşınır rehininin sadece para alacağı için kurulması gerektiğini, uygun düştüğü ölçüde diğer borçlar için de rehin verilebileceğini kabul ettiği yönünde bkz. *Ayhan/Çağlar*, s. 175, dpn. 286.

²¹⁴ Yazarlar, TRK'da temel borç ilişkisine herhangi bir atf yapılmadığını, ancak sağlıklı olanın rehin sözleşmesinde temel borç ilişkisinin belirtilmesi olduğu, aksi halde birden fazla borç olması varsayımında hangi borç için güvence verildiğinin anlaşılamayacağını ifade etmektedirler (bkz. *Antalya/Acar*, s. 47).

c) Para Cinsi

TRK m. 4/6-b'de; “*ödenecek para cinsi*”nin, rehin sözleşmesinde yer alması gerektiği ifade edilmektedir. Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-f bendinde ise aynı husus, “*rehin tutarının para cinsi*” şeklinde daha açık bir ifadeyle yer almaktadır. Öğretide söz konusu ifade biçimi, yabancı para²¹⁵ borcu için taşınır rehni sözleşmesinin yapılabileceği ve rehin hakkının kurulabileceği şeklinde yorumlanmaktadır²¹⁶. Bilindiği üzere mülga TİRK döneminde, yabancı para üzerinden ticari işletme rehni tesis edilip edilemeyeceği hususunda farklı görüşlere yer verilmekteydi²¹⁷. Nitekim TRK m. 4/6-b'de, para cinsinin belirtilmesinin tarafların takdirine bırakılmış olması, yabancı para cinsi üzerinden ticari işletme rehni kurulup kurulamayacağı hususundaki tartışmaları geride bırakacak niteliktedir²¹⁸.

Ayrıca, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda²¹⁹ Değişiklik Yapılmasına Dair Karar²²⁰ m. 1 ile eklenen; “*Türkiye’de yerleşik kişilerin, Bakanlıkça belirlenen haller dışında, kendi aralarında menkul ve gayrimenkul alım satım, taşıt ve finansal kiralama dâhil her türlü menkul ve gayrimenkul kiralama, leasing ile iş, hizmet ve eser sözleşmelerinde sözleşme bedeli ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülükleri döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırılamaz.*” şeklindeki hükmün, TRK uyarınca yabancı para üzerinden tesis edilecek ticari işletme rehinlerine uygulanıp uygulanmayacağı hususunda tereddüt oluşabilir. Ancak, düzenlemenin istisnai niteliği göz önüne alınıp lafza bağla kalındığında, ticari işletme rehnini kapsamadığı kanaatindeyiz.

²¹⁵ Yabancı para kavramına ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Cem, Baygın**, *Yabancı Para Üzerinde Borçlanmalar ve Hukuki Sonuçları*, İstanbul 1997, s. 31 vd; **Ahmet, Nar**; *Yabancı Para İpoteği*, Ankara 2009, s. 21-34,

²¹⁶ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 49.

²¹⁷ Tartışma ve görüşler için bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 244, N. 459; karşı. **Baştuğ/Erdem**, s. 41; **Erdem**, s. 50.

²¹⁸ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 21; **Göle/Aydoğan**, s. 22; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 54; **Ayhan/Çağlar**, s. 176, dpn. 287.

²¹⁹ RG. 11.8.1989/20249, 89/14391 sayılı Karar.

²²⁰ RG. 13.09.2018/30534, 85 sayılı Karar.

d) Rehnin Azami Miktarı

Borcun konusu ve miktarının (miktar belli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiğinin) belirtilmesinin akabinde, TRK m. 4/6-b’de, rehnin azami miktarının da yer almasının zorunlu olduğuna işaret edilmektedir. Öğretide, borcun miktarının belirli olmadığı ihtimalde zaten rehnin ne miktar için güvence teşkil edeceği belirtileceğinden ayrıca *rehnin azami miktarı* ibaresinin burada yer alması gereksiz olarak ifade edilmektedir²²¹. Esasen “rehnin ne miktar için güvence oluşturduğu” ve “rehnin azami miktarı” ibareleri aynı değildir. Zira ilk ifade biçiminde daha kesin bir miktar taraflarca kabul edilmektedir. İkinci durumda ise, bir aralık bırakılmakta ve rehnin güvence teşkil edeceği azami bir üst sınır çizilmektedir. Ancak her sözleşmede rehnin azami miktarının belirtilmesi şartı isabetli değildir. Türk medeni hukuk sistemimizde taşınır rehni, alacağın tamamı için güvence teşkil eder²²². Bir başka ifadeyle, TMK m. 946/2 uyarınca, güvencenin kapsamına asıl (ana) alacak, sözleşme faizi, gecikme faizi ve takip masrafları dâhildir. Ancak taraflar rehin sözleşmesinde, rehinle teminat altına alınan alacağın azami miktarını (üst sınırını) belirleyebilmektedirler. Bu halde asıl alacak, takip giderleri, gecikme faizi, anapara faizi gibi teminat kapsamında olacak alacaklar, bu üst sınır içerisinde kaldıkları oranda teminattan yararlanır (karş. TRK m. 7/1)²²³.

e) Belirlenen Rehin Sistemi

Taşınmaz rehinlerinde karşımıza çıkan sabit derece sisteminin ticari işletme rehinlerinde uygulanabilmesi, TRK’nın getirmiş olduğu yeniliklerden biridir. “Öncelik hakkı” başlıklı TRK m. 11 düzenlemesinde, “...derece sırası belirtilmeksizin birden fazla rehin hakkı tesis edilmesi halinde alacaklıların öncelik hakkı, rehnin kurulma anına göre belirlenir. Derece sistemi belirtilmesi hâlinde ise derece sırası esas alır.” hükmünü barındırarak taraflara öncelik hakkı konusunda seçim imkânı

²²¹ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 21, dpn. 37.

²²² Bkz. **Ayan**, s. 266.

²²³ Bkz. **Ayan**, s. 266; **Aşlı, Makaracı Başak**; *Taşınır Rehni Sözleşmesi*, 1. Baskı, İstanbul (Nisan) 2014, s. 198 ve ayrıca dpn. 93.

tanınmaktadır. İlgili TRK düzenlemesinden çıkarılan sonuca göre, TRK kapsamında tesis edilecek rehin ilişkilerinde ilkenin, **ilerleme sistemi**, istisna olanın ise **sabit derece sistemi** olduğu görülmektedir²²⁴. Nitekim “*rehin sistemleri*” başlıklı Temerrüt Yönetmeliği m. 24/2’de bu husus; “*tarafarca herhangi bir rehin sisteminin belirlenmemesi halinde rehin, ilerleme sistemine göre kurulmuş sayılır*” hükmüyle açıkça ifade edilmektedir.

Rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu olan içeriklerden birinin kaleme alındığı Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-ğ’de; “*Rehin kuruluşunda belirlenen rehin sistemi ile sabit derece sisteminin kabul edilmiş olması halinde derecenin itibari değeri ve rehin alacaklısının derece ve sırası,*” denilerek, rehin kuruluşunda derece sistemlerinden (sabit derece sistemi veya ilerleme sistemi) hangisinin seçildiğinin rehin sözleşmesinde bulunmasının zorunlu olduğu ifade edilmektedir. Ancak, TRK’da rehin sözleşmesinin zorunlu içeriğinin düzenlendiği 4’üncü madde düzenlemesinde böyle bir hükme yer verilmemiştir. Özetle TRK’da yer almayan bir şart, Temerrüt Yönetmeliğinde bulunmaktadır. Bu durumda taraflarca ilerleme sistemi tercih edilmek istendiğinde (zira hemen yukarıda TRK uyarınca kural olanın ilerleme sistemi olduğunu ifade ettik) acaba rehin sözleşmesinde böyle bir hüküm bulunmak zorunda mıdır? Öncelikle şunu ifade etmeliyiz ki, TRK’da zorunlu olarak öngörülmemen bir hususun Yönetmelikle zorunlu olarak öngörülmesi normlar hiyerarşisine aykırıdır. Soruya cevap olarak ise, TRK’da aslolan yöntemin ilerleme sistemi olduğu ve TRK’da seçilecek derece sisteminin rehin sözleşmesinde yer almasının zorunlu olduğuna ilişkin bir hükmün bulunmadığı gerekçeleriyle, ilerleme sisteminin tercih edilmek istendiği bir rehin ilişkisinde bu hususun rehin sözleşmesinde yer almasının zorunlu olmadığı kanaatindeyiz.

Esasen TRK uyarınca kural olanın ilerleme sistemi, istisna olanın sabit dereceler sistemi olduğu göz önüne alındığında, hangi rehin sisteminin tercih edildiğinin sözleşmede zorunlu olarak yer almasına ihtiyaç yoktur. Çünkü taraflar, rehin sözleşmesinde derece sistemine ilişkin herhangi bir hükme yer vermemişlerse ilerleme

²²⁴ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 110.

sistemini tercih etmiş oldukları, TRK ve Yönetmeliklerde açıkça belirtilmektedir. Burada asıl sorun, sabit derece sistemi seçilmek istendiğinde rehin sözleşmesinde bu hususun muhakkak bulunup bulunmayacağı hususudur. Bir başka deyişle, taraflar sabit derece sistemini tercih etmek istediklerinde rehin sözleşmesinde buna ilişkin bir hüküm yer almak zorunda mıdır? Ya da taraflar sözleşme dışı böyle bir anlaşma yapabilirler mi? Öğretide *Antalya/Acar* haklı olarak, TRK m. 11/1'deki "belirtilmesi" ibaresi ve TRK m. 10/2'deki "rehin sözleşmesi" ifadesinden, rehin sözleşmesinde açıkça sabit derece sisteminin tercih edildiğine yönelik hükmün bulunmasının zorunlu olduğunu ifade etmektedirler²²⁵. Derece sistemi başlıklı TRK m. 10/2 yer alan ifade aynen şöyledir; "*Rehin sözleşmesinde sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı verilebilir. Rehin sözleşmesi dışında bir sözleşme ile bu hakkın tanınması hâlinde sözleşmenin geçerliliği, Sicile tescil edilmesine bağlıdır.*". Bu düzenlemeden dolayı olarak yapılan çıkarım, sabit derece sistemi tercih edilmek istendiğinde kural olanın, rehin sözleşmesine bu yönde bir hüküm konulması olduğu yönündedir.

f) Rehnin Dayandığı Sözleşmenin Konusu

"Rehnin dayandığı sözleşme konusunun" rehin sözleşmesinde bulunması Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-ç uyarınca zorunlu iken, TRK'da böyle bir zorunluluğa işaret eden hükme rastlanmamaktadır. Esasen "rehnin dayandığı sözleşme konusu" tabiri ile ne kast edildiği belirsizdir. Burada kanaatimizce ifade edilmek istenen, tarafları rehin sözleşmesi yapmaya yönlendiren hukuki ilişkinin belirtilmesidir. Zira başka türlü bir mana çıkarılması güçtür.

g) Rehin Konusu Varlık ve Ayırt Edici Özellikleri

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca bir taşınır varlığın rehin verilmesinde, rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici özelliklerini belirten seri numarası, markası, üretim yılı, şasi numarası, belge seri numarası, varsa GTİP ya da PRODTR sanayi ürünü kodu gibi hususların rehin sözleşmesinde yer alması

²²⁵ Bkz. *Antalya/Acar*, s. 112.

zorunludur (TRK m. 4/6-c). Yine m. 4/6-c bendinde, niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için maddede zikredilen unsurların (seri numarası, GTİP, sanayi kodu vs.) aranmayacağı, 15/2/2018 tarihli 7099 sayılı Kanun değişikliği ile Kanun metnine eklenmiştir. Kanaatimizce, m. 4/6-c düzenlemesi ile rehin konusu varlığın, mümkün olduğu ölçüde, çekişmeye mahal bırakmayacak nitelikte ve taşınır varlığın niteliğine en uygun şekilde belirtilmesi hedeflenmektedir. Ticari işletme rehni rehinde rehin konusu varlık “ticari işletme”dir. Bir başka deyişle, ticari işletme rehni tesis edilmek istendiğinde belirtilecek ayırt edici özellikler ticari işletmeye ait olmalıdır. Şöyle ki ticari işletmenin bünyesinde bulunan ve rehni kapsamında yer alacak olan ticari işletmeye ait malvarlıklarının tek tek belirtilmesine gerek yoktur²²⁶. Rehin sözleşmesinde hangi ticari işletmenin rehin konusu yapıldığının duraksamaya yer vermeyecek şekilde belirtilmesi durumunda, TRK m. 4/6-c’deki zorunluluğun yerine getirilmiş olacağı kanaatindeyiz.

h) Masraf Kaydı

Rehin hakkının Rehinli Taşınır Sicili’ne tescilinden doğan masrafların hangi tarafa ait olduğunun ticari işletme rehni sözleşmesinde gösterilmesi zorunludur (karş. TRK m. 4/8; Temerrüt Yön. m. 9/1-i).

3. Rehin Sözleşmesinde Bulunabilecek İhtiyarı Kayıtlar

Türk hukukundaki genel kabul uyarınca taşınır rehni sözleşmesi “isimsiz sözleşme²²⁷” olarak nitelendirilmektedir²²⁸. Dolayısıyla taraflar, sözleşme serbestisi ilkesi doğrultusunda, TRK’da yer alan düzenlemelere aykırı olmamak kaydıyla, rehin sözleşmesine koyacakları hükümlerle birbirlerine hak ve yükümlülük tesis edebilirler

²²⁶ Kanun ve yönetmeliklerde konuya ilişkin bir düzenleme yer almadığından bahisle rehni kurulması esnasında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların ayırt edici özelliklerinin rehin sözleşmesinde gösterilmesi gerektiği yönünde bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 179. Antalya/Acar, mülga TİRK’de öngörülmesi olan ticari işletmenin unsurlarının liste halinde rehin sözleşmesinde yer alması kuralının, bir başka deyişle TRK’da liste usulünün, terkedildiğini belirtmektedir (bkz. **Antalya/Acar**, s. 94)

²²⁷ Borçlar Kanununun özel borç ilişkileri kısmında veya özel bir kanunda düzenlenmemiş olan sözleşmelere, isimsiz sözleşmeler denmektedir (bkz. **Eren**, s. 192.).

²²⁸ Bkz. **Makaracı Başak**, s. 108, 109; **Ergüne (Nomer)**, s. 396, N. 1231; **Antalya/Acar**, s. 127.

(TRK m. 12/1). Hemen ifade edilmelidir ki, rehin hakkının aynı haklara dâhil olması ve aynı haklara özgü emredici düzenlemeler bulunması hasebiyle rehin hakkına ilişkin genel esaslara aykırı sözleşme yapılamayacaktır²²⁹ (özellikle TBK m. 5; TBK m. 27). Yine burada önem arz eden bir diğer husus, TRK’da hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanacak olmasıdır (m. 18). Bu bağlamda kanaatimizce, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin (konumuz özelinde ticari işletme rehni sözleşmesinin) sebep olacağı taşınır rehin hakkının; zilyetliğin devri gerekmeden ve bir sicile tescil ile gerçekleştirileceği (sicilli taşınır rehni²³⁰) göz önüne alındığında, sözleşmede yer alacak ihtiyari kayıtların özellikle taşınmaz rehni hükümleriyle birlikte değerlendirilmesi isabetli olacaktır.

a) Sözleşmenin İfasına ve Geçerliliğine İlişkin Hükümler

(1) İfa Yerine İlişkin Sözleşme Hükümleri

Tescil ile rehin hakkının tesis edileceği göz önüne alındığında tarafların, rehin hakkının (TRK tabiri ile rehin sözleşmesinin) tescil edileceği yeri belirlemeleri mümkündür. TRK’da tescilin hangi sicil biriminde (noter) gerçekleştirileceği hususunda bir düzenleme yoktur. Ancak TARES internet portalı üzerinden hazırlanacak sözleşmelere ilişkin olarak, “işlemin yapılacağı il” ve “işlemin yapılacağı noterlik” hususlarının portal üzerinden seçilmesi, sözleşmenin tamamlanması için önkoşul olarak yer almaktadır. Bu hususun yasal dayanağı TRK’da ve Yönetmeliklerde mevcut değildir.

(2) İfa Zamanına İlişkin Sözleşme Hükümleri

Rehin tesis etme borcunun ifa zamanının tespiti önem arz eden bir durumdur. Mülga TİRK’de rehnin tescili için on (10) günlük süre öngörülmekteydi (bkz. TİRK m. 5/2). Nitekim o dönemde söz konusu bu on günlük süreye uyulmamasının hukuki

²²⁹ Aynı haklar yönünden “sınırlı sayı” ve “tipe bağlılık” ilkelerinin emredici olduğu, bu ilkelere aykırı TRK kapsamında düzenlenecek bir sözleşmenin kesin hükümsüz sayılacağı yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 127.

²³⁰ Bkz. **Davran**, s. 87; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 242, N. 454.

sonuçları hususunda öğretide farklı görüşler yer almaktaydı²³¹. TRK'da bu yönde benzer bir süre düzenlemesi yoktur. Taraflar aralarında tescil için bir süre kararlaştırabilirler. Şayet böyle bir süre kararlaştırılmazsa, TBK m. 90 uyarınca, sözleşmenin akdedilmesiyle birlikte tescil yaptırma yükümlülüğü derhal muaccel olacaktır²³².

b) Rehin Hakkının Süreye Bağlanması

Türk Medeni Hukuk öğretisinde genel kabul, taşınır ve taşınmaz rehinlerinde rehin hakkının süreyle sınırlandırılabilmesi yönündedir²³³. Ancak taşınmaz rehinlerindeki süre sınırının dolmasının nasıl bir etki doğuracağı hususunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. Birinci görüş yazarları²³⁴, sürenin sona ermesiyle rehin hakkının kendiliğinden sona erdiğini ileri sürmekteyken, diğer görüş savunucuları ise²³⁵ rehin hakkının kendiliğinden sona ermeyeceğini, tapudan terkin gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmektedirler.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, rehin hakkının süreye bağlanması hususuna ilişkin bir hüküm mevcut değildir. Ancak, Temerrüt Yönetmeliği m. 21/1'de;

²³¹ Noterde düzenlenen ticari işletme rehni sözleşmesinin düzenlenme tarihini takip eden on gün içerisinde Ticaret Sicili'ne tescil ettirilmesinin emredici (mülga TİRK m. 5/2) bir hüküm olduğu, bu süre geçtikten sonraki tescil taleplerinin geçersiz olduğu ileri sürülmekle birlikte, aksini savunanlar da mevcuttu. Öğretideki görüşler için bkz. ve karşı. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 243, 244, N. 456; **Reisoğlu**, *Uygulama-Sorunlar*, s. 388. On günlük süre içerisinde ticari işletme rehni sözleşmesinin Ticaret Sicili'ne tescili gerçekleştirilmediği için geçersiz olduğuna ilişkin bkz. Yarg. 19 HD., 9.6.2003 T., 2003/4054 E., 2003/6072 K.; Yarg. 21 HD., 15.02.2003 T., 2003/7748 E., 2003/10323 K.; Yarg. 19 HD., 26.09.2003 T., 2003/5837 E., 2003/8884 K. (Kazancı İçtihat Bankası, E.T. 10.9.2017).

²³² Bkz. **Antalya/Acar**, s. 65, 128, 129; **Makaracı Başak**, s. 183.

²³³ Bkz. **Faruk, Acar**; *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul, 2015, s. 205.

²³⁴ Bkz. **İlhan, Helvacı**, *Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştıralı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı*, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 409; **Köprülü/Kaneti**, s. 347; **Sirmen**, *Eşya Hukuku*, s. 589; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 922, N. 3258. Ayrıca bu görüşü savunan yazarlar, TMK m. 796/2'nin kıyasen uygulanması gerektiğini ileri sürmektedirler. Dolayısıyla taşınmaz maliki tek taraflı talebiyle rehni terkinini sağlayabilecektir. İpotek hakkının süreye bağlı olduğu durumlarda sürenin sona ermesiyle hakkın ortadan kalkacağı ancak, ipoteğin teminat altına aldığı borcun ödenmesi vadeye bağlanmış ve vade de bu süreyi aşyorsa, ipotek süresinin dolmasına rağmen ipoteğin devam edeceği yönünde bkz. ve karşı. **Esener/Güven**, s. 530.

²³⁵ TST m. 16/2 düzenlemesinin söz konusu görüşü güçlendirdiği yönünde bkz. **Acar**, *Rehin Hukuku*, s. 206.

“Rehin hakkı, rehin sözleşmesinde süre kaydı konulması halinde belirlenen süre boyunca geçerlidir.” denilerek, rehin sözleşmesinde, rehin hakkına yönelik süre sınırlaması yapılabileceği açıkça ifade edilmektedir. Yine bu yönde, bir sonraki “*rehin hakkının sona ermesi*” başlıklı 22’inci madde düzenlemesinde, rehin hakkının, belirlenen sürenin sona ermesiyle sona ereceği hükmü yer almaktadır. Netice itibariyle m. 22’nin kaleme alınışından, rehin hakkının süreye bağlanması halinde, süre sona erdiğinde rehin hakkının sona ereceği, söz konusu süre bitiminden itibaren rehinin paraya çevrilmesinin (ve TRK’da öngörülen diğer alternatif yollar) talep edilemeyeceği anlaşılmaktadır²³⁶. Sicile tescil suretiyle rehin hakkı tesis edileceğinden, belirlenen süre sınırı, Rehinli Taşınır Sicili’nde yapılacak inceleme neticesinde öğrenilebilecektir.

Kanaatimizce, TRK uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde rehin hakkına yönelik süre sınırlaması belirtildiğinde, taşınmaz rehni bahsinde ileri sürülen “terkin gerekliliği” görüşü kabul edilmelidir. Bir başka ifadeyle, eğer ticari işletme rehniinde süre kararlaştırılsa, süre sona erdiğinde rehin hakkı kendiliğinden sona ermeyecek, Rehinli Taşınır Sicili’nden terkin işlemi gerçekleştirilmesi gerekecektir. Ancak hemen ifade edilmelidir ki “Rehin Sözleşmesinin Terkini” başlıklı RTS Yönetmeliği m. 29 düzenlemesinde sürenin bitmesi durumu kaleme alınmamıştır. Özellikle m. 29/1 şöyledir;

“Rehin sözleşmesi aşağıdaki hallerden birinin gerçekleşmesi halinde Sicilden terkin edilir:

a) Alacağın son bulması üzerine rehin alacaklısı tarafından terkin talep edilmesi.

b) Rehin verenin borcun son bulduğunu tevsik eden mahkeme kararı üzerine bildirim yapması.

²³⁶ Taşınır rehinleri bakımından bu doğrultuda bkz. **Makaracı Başak**, s. 190. Ancak, **Antalya/Acar**, taşınmaz rehinleri bakımından TST m. 16/2 hükmü bağlamında rehin hakkının sürenin bitmesiyle kendiliğinden sona ermeyeceğini, TRK’da da sicil sistemi oluşturulduğunu ve tapu siciline benzediğini ileri sürmektedir. Fakat yazarlar, TRK’da, TST m. 16/2 benzeri bir düzenleme yer almadığından, tescilin kayıt ve şarta bağlanabileceğini, dolayısıyla süreye tabi tutulmasının da mümkün olabileceğini ifade etmektedirler (bkz. **Antalya/Acar**, s. 130).

c) *Mahkemeler tarafından rehin sözleşmesinin terkin edilmesine karar verilmesi.*”

Maddede terkin hususu düzenlenirken, sürenin sona ermesi durumuna değinilmemiştir. Ancak, ticari işletme rehni sicille kurulan bir rehin türü olduğundan, taşınmazlardaki süre sınırının sona ermesine ilişkin yorum, kanaatimizce ticari işletme rehninin bünyesine en uygun olanıdır.

c) Rehin Hakkının Şarta Bağlanması

Zilyetliğin devri ile gerçekleştirilen taşınır rehinlerinde rehin hakkının kurulması kurucu ve bozucu şarta bağlanabilmektedir²³⁷. Taşınmaz rehinlerinde ise, “*istem, tescili bozucu veya hükümsüz kılıcı kayıt ve şarta bağlanamaz*²³⁸” yönündeki TST m. 16/2 hükmü uyarınca rehin hakkının şarta bağlanması mümkün değildir²³⁹. Peki ticari işletme rehninin bozucu veya geciktirici şarta bağlanması mümkün müdür? TRK ve Yönetmeliklerde konuya ilişkin bir düzenlemeye yer almamaktadır. Öğretide *Antalya/Acar*, TRK’da TST m. 16/2 benzeri bir düzenlemeye yer verilmediğinden bahisle Rehinli Taşınır Sicili’ne yapılacak tescilin kayıt ve şarta bağlanmasının mümkün olduğunu ileri sürmektedirler²⁴⁰. TST m. 16/2 hükmünün getirilişinde, tapuda yer alan tescillerin (sicil dışı bir şekilde) kendiliğinden bozulmasının (zira sicil dışı kazanımlarda kanunilik ilkesi mevcuttur) engellenmesi amacı yatmaktadır²⁴¹.

d) Boş Dereceye İlerleme Hakkı Tanıyan Kayıt

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 10/2’de derece sisteminin tercih edildiği rehin ilişkisine yönelik; “*Rehin sözleşmesinde sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı verilebilir. Rehin sözleşmesi dışında bir sözleşme ile bu hakkın tanınması hâlinde sözleşmenin geçerliliği, Sicile tescil*

²³⁷ Bkz. **Makaracı Başak**, s. 192.

²³⁸ Bozucu şartın yanında geciktirici şartların da bu kapsamda yer alacağına ilişkin bkz. **Sirmen**, *Eşya Hukuku*, s. 180.

²³⁹ Karş. **Antalya/Acar**, s. 130.

²⁴⁰ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 130.

²⁴¹ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 383, N. 1454.

*edilmesine bağlıdır.” hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla, taraflar ticari işletme rehni sözleşmesinde boşalan dereceye geçme hakkı düzenleyebilecekler gibi, sonradan yapacakları anlaşmayı Sicile tescil ettirmek suretiyle de kararlaştırabilirler. Nitekim derece sistemi tercih edilen ticari işletme rehinde, farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına doğrudan boşalan dereceye geçme hakkı vermez (karş. Tem. Yön. m. 26/4). Yönetmelikte, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına rehin sözleşmesi ile boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınması halinde bu hususun Sicile tescil edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Tem. Yön. m. 26/6). Devamında (m. 26/7); “*Sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına boşalan dereceye geçme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliği, Kanun ve bu Yönetmelikte belirtilen rehin sözleşmesi şekil şartına itibar edilmesine, boşalan derecenin öncelik hakkından istifade edebilmesi Sicile tesciline bağlıdır.*” hükmü yer almaktadır.*

Yine TRK m. 11/2’de; “*Sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı verilmesi hâlinde ilk sırada yer alan rehin alacaklısı alacağını tamamen almadan bir sonraki rehin alacaklısına ödeme yapılmaz.*” denilmek suretiyle, ilerleme sistemi tercih edilen ticari işletme rehnine yönelik boşalan dereceye geçme hakkı tanınmıştır. Söz konusu 11’inci madde düzenlemesinde yukarıdaki 10’uncu madde düzenlemesinden farklı olarak, rehin sözleşmesi harici ayrı bir sözleşme ile boşalan dereceye geçme hakkı tanınmasından bahsedilmemektedir. Yönetmelik düzenlemesinde ise (Temerrüt Yön. m. 25/6), “*sonraki sırada yer alan alacaklıya rehin sözleşmesi ile boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınması halinde önceki sırada bulunan diğer rehin alacaklılarının muvafakatinin alınmış olması gerekir. Bu halde yeni rehin alacaklısı boşalan derecenin öncelik sırasına sahip olur.*” denilmektedir. Ayrıca bir sonraki fıkrada (m. 25/7); “*Boşalan dereceye ilerleme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliği, önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının muvafakati üzerine Kanun ve bu Yönetmelikte belirtilen rehin sözleşmesi şekil şartına itibar edilmesine, boşalan derecenin öncelik hakkından istifade edebilmesi için bu sözleşmenin Sicile tesciline bağlıdır.*” denilmiştir.

e) Özel Yolla Paraya Çevirme Yetkisi Tanıyan Kayıt

Öğretide tartışmalı bir husus olan özel yolla paraya çevirme yetkisi, TRK uyarınca da geçerliliği sürdürmektedir²⁴². İfade edilmelidir ki, Roma Hukuku'ndaki uygulamanın aksine Türk Hukuku'nda, rehnin paraya çevrilmesi, kamu yararı düşüncesiyle kamusal makamların denetimi altında ve özel kurallar eşliğinde gerçekleştirilmektedir²⁴³. *Antalya/Acar*'a göre, ticari işlemlerde özel yolla paraya çevirme yetkisi tanınması pratik bir yol olarak gözükebilir²⁴⁴.

4. Rehin Sözleşmesine Konulması Mümkün Olmayan Bazı Kayıtlar

a) Mülk Edinme Kaydı (Lex Commissoria Yasağı)

Temelleri Roma hukukuna²⁴⁵ kadar uzanan lex commissoria ilkesinin ana gayesi, rehin alanın, borçlunun krediye olan ihtiyacından yararlanarak, daha kıymet arz eden malı ele geçirmesini önlemek ve ahlâka aykırı bir netice sağlanmasını yasaklamaktır²⁴⁶. Özetle ifade edilecek olursa, borç muaccel olmadan önce, temerrüt hâlinde rehin konusunun rehinli alacaklıya geçirileceğine dair anlaşmalar geçersizdir (bkz. TMK m. 873/2; m. 949; karş. TBK m. 27/1; TRK'da lex commissoria yasağına

²⁴² Tartışmaya yönelik detaylı bilgi ve görüşler için bkz. *Antalya/Acar*, s. 133, dnp. 202.

²⁴³ Roma Hukuku'ndaki ius distrahendi (satma yetkisi) kavramının gelişi ve uygulaması hakkında detaylı bilgi için bkz. *Sayın Korkmaz*, s. 90-93.

²⁴⁴ Bkz. *Antalya/Acar*, s. 133. İpoteğin paraya çevrilmesinde özel satış yetkisinin önemine ilişkin bkz. *Hande, Bengisu*; "Birden Fazla Taşınmaz Üzerinde Kurulan İpoteğin Paraya Çevrilmesinde Taşınmazların Satışına İlişkin Sorunlar", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 83, S. 4, Y. 2009, s. 1915-1918; *Orhan Emre, Konuralp*, "Alacaklıya Rehni Özel Yoldan Paraya Çevirtme Yetkisi Verilmesi", *Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. 16, Özel Sayı, Y. 2014, s. 2876, 2877. Özel yolla satışa ilişkin İngiliz hukuku'ndaki uygulama ve yararlar için ayrıca bkz. ve karş. *Aytuğ Ceyhun, Çakır*; "Legal Framework of Mortgage Law in the United Kingdom and Its Implementation", *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, C. 2, S. 6, Y. 2018, s. 58-60.

²⁴⁵ Lex Commissoria yasağının Roma Hukuku'ndaki tarihsel süreci için bkz. *Sayın Korkmaz*, s. 101.

²⁴⁶ Bu konuda bkz. Çalışma 3. Bölüm, I, A, 1., a). Ayrıca bkz. *Gürsoy/Eren/Cansel*, s. 1110. Ayrıca, Lex commissoria yasağının dolanılması anlamına gelen bazı tespit ve değerlendirmeler için bkz. *Nedim, Meriç/Ahmet Cahit, İyilikli*, "Taşınmaz Teminatının Üçüncü Kişi Alacaklının Alacağını Perdeleyip Takibi Semeresiz Bırakması Üzerine Bir İnceleme", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 33, Ocak 2018, s. 71, 72.

yönelik özel bir hüküm yoktur)²⁴⁷. Nitekim TRK uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde, rehin sözleşmesinde lex commissoria yasağına aykırı bir hüküm konulması, o kaydın geçersizliğine yol açacaktır²⁴⁸. Eğer taraflar, söz konusu bu kaydı, rehin hakkının varlık nedeni (sine qua non) olarak kabul etmişlerse bu hâlde rehin sözleşmesinin de geçersizliği gündeme gelebilecektir²⁴⁹. Ancak, TRK m. 14 düzenlemesinde, birinci sıradaki alacaklıya temerrüt durumunda rehinli taşınır varlığın mülkiyetini talep yetkisi verildiğinden, tarafların düzenleyecekleri ticari işletme rehni sözleşmesinde bu yönde bir hüküm tahsis etmelerine gerek yoktur.

b) Yararlanmalı (Kullanımlı) Rehin Kaydı

Medeni Kanunumuz uyarınca tesis edilen teslim bağı taşınır rehinlerinde rehinli alacaklı, rehin konusu taşınırı kullanamaz ve ondan yararlanamaz²⁵⁰. Ancak tarafların aksini kararlaştırabilmeleri mümkündür²⁵¹.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek rehin ilişkilerinde “kullanımlı rehin (antichresis)” kararlaştırılmayacağı, kanunun amacının rehinli taşınırın rehin verenin zilyetliğinde kalması olduğu ifade edilmektedir²⁵². Aynı doğrultuda belirtmek gerekir ki, yıllardan beri süregelen ve ticari işletme rehni özel kılan temel husus, tacirin ticari işletmesinden yararlanmaya devam ederek borcunu ödeyebilecek olmasıdır²⁵³. Bu sayede borç ödenir ve rehinli ticari işletme rehinden arındırılır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerindeki temel gaye de, tacirin ticari işletmesini işleterek borcunu ödeyebilmesi

²⁴⁷ Detaylı bilgi için bkz. **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1110, 1111.

²⁴⁸ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 131.

²⁴⁹ Bkz. ve karşı. **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1111;

²⁵⁰ Bkz. **Ergüne (Nomer)**, s. 411, N. 1276.

²⁵¹ Bu hâlde “yararlanmalı rehin” söz konusu olduğu yönünde bkz. **Ergüne (Nomer)**, s. 411, N. 1276.

²⁵² Bkz. **Antalya/Acar**, s. 132.

²⁵³ Karş. **Reisoğlu**, *Menkul İpoteği*, s. 3, 4; **Baştuğ/Erdem**, s. 38; **Ali Haydar, Karahacıoğlu/M. Edip, Doğrusöz/Mehmet, Altın**, *Türk Hukukunda Rehin (İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler ve Yargıtay Kararları)*, Ankara 1996, s. 92.

ve teminat gösterdiği ticari işletmesini teminattan arındırabilmesidir. Bu minvalde TRK kapsamında tesis edilecek ticari işletme rehni sözleşmesinde “yararlanmalı rehin” kaydı konulması, kaydın kesin hükümsüzlüğüne yol açabilecektir²⁵⁴. Ticari işletme rehinlerinde teminatın kapsamını oluşturan bazı unsurlar üzerinde rehin verenin kullanma hakkını kesintiye uğratmayacak tarzda rehinli alacaklıya da kullanma imkânı verilebilir mi? Kanaatimizce temel prensipten ayrılmamak adına bu soru olumsuz yanıtlanmalıdır.

5. Rehin Konusu Varlıklara İlişkin Değer Tespiti

a) Değer Tespitinin Amacı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 13/1’de, rehin sözleşmesi taraflarının, rehin hakkının tesisi öncesinde, rehne konu taşınırın²⁵⁵ değerinin tespiti amacıyla m. 13/2’deki usuller çerçevesinde değer tespiti yaptırabileceğine işaret edilmektedir. Bu doğrultuda detaylı düzenlemelere, “*Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik* (kısaca: Değer Tespiti Yönetmeliği)”de yer verilmiştir. TRK m. 13’ün madde gerekçesinde, “*Madde ile, rehne konu taşınırın değerinin tespiti amacıyla ekspertiz hizmetinden yararlanmaya imkân...*” tanındığı belirtilerek, niçin değer tespitinin TRK’da özel olarak düzenlendiğine değinilmemiştir. Zira tarafların, TRK haricinde de, değerlendirme hizmeti veren kişi ve kurumlardan her daim yararlanmaları mümkündür.

Rehne konu taşınır varlığın, rehin sözleşmesi öncesinde değerinin, bu konudaki uzmanlar tarafından tespit ettirilmesinin, rehnin her iki tarafı için de faydalı olacağı kanaatindeyiz. Çünkü gerçek değeri objektif ve somut kriterlerle ortaya çıkartılmamış bir rehin konusu taşınır varlığın (ticari işletmenin) değerinin yüksek gösterilmesi rehinli alacaklıya zarar verebileceği gibi, düşük gösterilmesi de rehin verene zarar verebilir. Yüksek gösterilen bir değer, asıl borcun ifa edilmemesi durumunda, verilen teminatların karşılıksız kalmasına yol açarak rehinli alacaklıya zarar verebilir. Buna

²⁵⁴ Bkz. ve karşı. **Antalya/Acar**, s. 132.

²⁵⁵ TRK m. 13/1’de geçen “taşınırın” ifadesinin “taşınır varlığın” şeklinde anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz (karş. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 1).

karşın düşük gösterilen bir değer de, alınacak kredi için daha fazla ek güvence verilmesi gerekliliği doğurur ki, bu da rehin verenin zarar görmesine yol açabilecektir. Dolayısıyla rehin konusu ticari işletmenin değerinin objektif olarak ortaya konması, rehin veren, şayet varsa lehine rehin verilen ve rehin alacaklısı/ları bakımından son derece oranda yararlı olacağı kanısındayız.

b) Değer Tespitinin Gerekliliği ve Yapılma Zamanı

Konuya ilişkin TRK m. 13/1’de değer tespitinin kural olarak, rehin hakkının tesisinden **önce** gerçekleştirileceğine işaret edilmektedir. Ancak, TRK m. 13/2’de, **temerrüt sonrasında** da değer tespitinin yaptırılacağı düzenlenmiştir. Değer tespitinin gerçekleştirilme zamanına ilişkin TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği’nde zorunluluk öngören bir hüküm yoktur. Fakat, temerrüt durumunda ekspertiz yaptırılmasını talep hakkının sadece rehinli alacaklıda olduğu unutulmamalıdır (*bkz. TRK m. 13/2; Değer Tespiti Yönetmeliği m. 5/2*).

Yine TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği’nde, rehin hakkının tesisinden önce değer tespiti yaptırılması bir **zorunluluk** olarak öngörülmemiştir²⁵⁶. Nitekim Değer Tespiti Yönetmeliği m. 7/1’de, rehin konusu taşınır varlığın değerinin **herhangi bir değerlendirme hizmeti alınmadan taraflarca serbestçe kararlaştırılabileceği**, açıkça belirtilmektedir. Bu bağlamda bir ticari işletme rehni sözleşmesi düzenlenirken tarafların istedikleri değeri kararlaştırmaları her zaman mümkündür. Bir diğer deyişle, rehin hakkı tesisi için değer tespiti yaptırma zorunluluğu yoktur. Şayet değer üzerinde taraflar mutabık olamazlarsa o hâlde, Değer Tespiti Yönetmeliği’ndeki hükümler çerçevesinde yetkili mahkemeden eksper atanmasını talep edebilirler (*bkz. ve karşı. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 9/1*).

Ticari işletme rehlinde, TRK m. 5/2 (*işletmeye ait TRK m. 5/1’de sayılan varlıklardan biri veya birkaçının teminat için yeterli olması durumunda ticari işletme üzerinde rehin tesis edilemeyeceği*) hükmü dikkate alındığında, rehin hakkı tesis edilmeden önce ekspertiz yaptırılma zorunluluğunun TRK’da öngörülmemiş

²⁵⁶ Aynı yönde bkz. ve karşı. **Antalya/Acar**, s. 122.

olmasının isabetli bulunmadığı kanaatindeyiz. Zira, TRK m. 5/2’de düzenlemesindeki şart yerine getirilmedikçe ticari işletme üzerinde rehin tesis edilemez. Bu bakımdan ticari işletmenin bünyesinde yer alan TRK m. 5/1’deki varlıkların değerlerinin tespit edilmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Burada eksper raporu aranmasının zorunlu olmasına ilişkin bir diğer gerekçemiz, TRK m. 5/1’de yer alan varlıklardan birinin veya birkaçının borcu karşılamasına rağmen ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumudur. Kanaatimizce TRK m. 5/2 düzenlemesinin lafzı, emredici olduğu yönünde çağrışım yapmaktadır. Ayrıca yine rehinli taşınır varlığa ilişkin tarafların serbestçe değer tespiti yapabilecekleri Değer Tespiti Yönetmeliği’nde açıkça zikredilmektedir. Bu durumda ticari işletmenin TRK m. 5/1’deki münferit unsurlarına ilişkin değerlerin serbestçe tayin edilmesinin TRK m. 5/2’deki zorunluluk ile bağdaşmadığı kanaatindeyiz. Kanun koyucunun, ticari işletme rehnine özgü değerlendirme yaptırılmasına ilişkin düzenleme getirmesi isabetli olacaktır.

Yine temerrüt sonrası durumlara ilişkin olarak rehinli alacaklı tarafından gerçekleştirilecek takip taleplerinin ekinde, Değer Tespiti Yönetmeliği uyarınca düzenlenen **ekspertiz/değerleme raporuna** yer verileceği belirtilmektedir (*bkz. Temerrüt Yönetmeliği m. 31/5*). Yine takip talebini alan ilgili icra müdürlüğünün, **ekspertiz/değerleme raporunda belirlenen** rehinli taşınır varlığın değerini esas almak üzere Temerrüt Yönetmeliği 33’üncü madde düzenlemesine göre rehin alacaklılarının öncelik sırasını ve alacak miktarlarını gösteren bir cetvel hazırlayacağı hükme bağlanmıştır (*bkz. Temerrüt Yönetmeliği m. 32*). Buna ilave olarak, **temerrüt sonrasında mülkiyetin talep edilmesini mütakiben** öngörülen yükümlülükler bahsinde de, eksper raporunun baz alındığı, rapordaki değerlere göre hareket edildiği açıkça belirtilmiştir (*bkz. Temerrüt Yönetmeliği m. 38*). Bu doğrultuda, temerrüt sonrası durumlara ilişkin hükümlerin, rehinli alacaklının ekspertiz raporu için mahkemeye başvurulmasının zorunlu olduğuna işaret ettiği kanaatindeyiz²⁵⁷.

²⁵⁷ Aynı doğrultuda bkz. **Antalya/Acar**, s. 122.

c) Değer Tespitini Talep Etmeye Yetkili Kişiler

Talepte bulunmaya yetkili kişilere ilişkin hüküm barındıran Değer Tespiti Yönetmeliği m. 5 düzenlemesi şöyledir;

*“Rehin hakkının **kurulması öncesinde** rehin veren, lehine rehin verilen veya rehin alacaklısı ile bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri rehne konu taşınırın değerini tespit ettirmek üzere yetkili mahkemeden talepte bulunabilir. (1)*

*(2) (Mülga ibare:RG-22/5/2018-30428) (...) borçlunun **temerrüdü sonrasında yalnızca rehin alacaklısı** rehne konu taşınır varlığın değerini tespit ettirmek üzere yetkili mahkemeden talepte bulunabilir. (2)”*

Yukarıdaki hükümden anlaşıldığı üzere, ticari işletme rehni sözleşmesi kurulmadan önce değer tespiti yaptırmak maksadıyla; **rehin veren, lehine rehin verilen** veya **rehin alacaklısı**, mahkemeye başvurabilecektir. Borçlunun temerrüde düşmesinden sonra ise sadece rehinli alacaklıya bu imkân tanınmıştır. Peki temerrüt durumunda sadece birinci derecede rehin alacaklısı mı ekspertiz için mahkemeye talepte bulunabilir? Kanaatimizce TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliğinde açıkça sınırlandırma yapılmamış olmasından ve değer tespitinin esasen tüm rehinli alacaklıların menfaatine netice vereceğinden bahisle alacağı muaccel olmuş rehinli alacaklılardan herhangi biri tarafından talep edilebileceği ileri sürülebilir. Bir başka deyişle, bunu ileri sürebilecek rehinli alacaklının alacağının muaccel olması gerektiği kanaatindeyiz. Zira bu imkân, temerrüt durumunda rehinli alacaklıya verilmiştir. Bu bağlamda henüz alacağı muaccel olmamış sonraki sırada yer alan rehinli alacaklının burada değer tespitini talep etme yetkisini haiz olmaması gerekir.

d) Değer Tespiti Talep Usulü ve “Görevli ve Yetkili” Mahkeme

Değer tespiti, **yetkili sulh hukuk mahkemesinden** talep edilir. TRK m. 13’de, temerrüt sonrası hakların kullanımında veya rehinli taşınır varlığın birleşmesi veya karışması durumunda **rehinli alacaklının**, rehin verenin yerleşim yerindeki **sulh hukuk mahkemesinden** eksper tayinini isteyebileceği belirtilmiş olup, rehin verenin veya lehine rehin verilen kişinin hangi görevli ve yetkili mahkemeden talep edeceği açıkça gösterilmemiştir. Bununla birlikte, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 6’da, rehlin

tarafından bağımsız olarak, değer tespiti talep edilecek görevli ve yetkili mahkemenin, rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi olduğuna işaret edilmiştir. Bu bağlamda, talebin kimden geldiğinden ari olarak (rehinli alacaklı olabileceği gibi, rehin veren veya lehine rehin verilen de olabilir) değerlendirme hizmeti için başvurulacak mahkemenin, **rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi** olduğu kanısındayız. Zira TRK m. 13'deki, rehinli alacaklıya yönelik ayırımının bilinçli olarak tercih edilmediği, Değer Tespiti Yönetmeliği hükümlerinin birlikte değerlendirilmesiyle anlaşılmaktadır. Yine kanaatimizce, ticari işletme rehinlerine özgü olarak yetkili mahkemenin rehin verenin yerleşim yerinden ziyade rehinli ticari işletmenin bulunduğu yer sulh mahkemesi olarak tercih edilmesi, olması gereken bakımından (*de lege ferenda*), daha isabetli olurdu.

Değer Tespiti Yönetmeliği m. 11/3 uyarınca, değerlendirme tespiti talebinden doğan yargılama giderleri ile değerlendirme hizmet ücretleri²⁵⁸, taraflarca eşit olarak ödenir. Ancak bu hükmün emredici olmadığı kanaatindeyiz. Nitekim taraflarca aksinin kararlaştırılması, pekâla mümkün olmalıdır.

e) Değer Tespitini Yapacak Ekspertin Mahkemece Tayin Edilmesi ve Nitelikleri

Değerlendirme hizmeti için mahkemeye başvurulmasının akabinde mahkemece değerlendirme yapması için eksper görevlendirilir. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 4/1-c bendinde eksperin; *"1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bankalara Değerlendirme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik uyarınca yetkilendirilmiş kişi veya kuruluşları..."* ifade edeceği belirtilmiştir. Ancak, 12 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren *"Bankaların Değerlendirme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerlendirme Hizmeti*

²⁵⁸ Değer Tespiti Yönetmeliği m. 11 uyarınca: *"Değerlendirme hizmet ücretleri, ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Bakanlık tarafından belirlenir ve ücret tarifesinde ilan edilir (1). Değerlendirme hizmeti verecek eksperler tarafından tarifede gösterilen hizmet ücretlerini aşan bir ücret talep edilemez (2). Değer tespiti talebinden doğan yargılama giderleri ile değerlendirme hizmet ücreti taraflarca eşit olarak ödenir (3). Bakanlık, ücret tarifesinde gösterilen ücretleri artırmaya ve azaltmaya yetkilidir (4)."*

*Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*²⁵⁹” (m. 22) düzenlemesi ile söz konusu “1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan *Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*” yürürlükten **kaldırılmıştır**²⁶⁰. Bu doğrultu belirtilmelidir ki, mahkeme tarafından tayin edilecek eksperin niteliği ve eksperlerin oluşturacağı raporda gözetileceği hususlar, 2017 tarihinde yürürlüğe giren “*Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*” hükümleri bağlamında değerlendirilmelidir²⁶¹.

Yetkili mahkeme, ekspertiz talebini aldıktan sonra **üç gün** içerisinde, “*Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*” hükümleriyle yetkilendirilmiş²⁶² olan kişi veya kuruluşlardan birine, bir başka deyişle ekspere²⁶³, değerlemede bulunma görevini verir (bkz. *Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8/1*). Mahkeme kural olarak, **rehin verenin yerleşim yerinde** faaliyet gösteren eksperlerden birini görevlendirir (bkz. *Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8/2*). Ancak söz konusu yerde faaliyet gösteren yetkili eksper bulunmaması veya bulunan eksperin itiraz üzerine değiştirilmesi hâlinde, **rehin verenin yerleşim yerine en yakın yerde** faaliyet gösteren eksper görevlendirilir (bkz. *Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8/ 2-son cümle; m. 8/3*).

²⁵⁹ RG. 12.01.2017/29946.

²⁶⁰ Bu minvalde Değer Tespiti Yönetmeliğinde gerçekleştirilmesi gereken güncellemeler, 22.5.2018 tarihinde gerçekleştirilen Yönetmelik değişikliklerinde gözden kaçırılmıştır.

²⁶¹ Yine ifade edelim ki, söz konusu 2017 tarihli Yönetmelik m. 4’de; “*Bu Yönetmelik kapsamında yapılacak değerlemelerde, ilgisine göre, 6/3/2006 tarihli ve 26100 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: VIII, No: 45) ile Türkiye Muhasebe Standartlarının değerlemeye ilişkin hükümleri esas alınır.*” denilmesinin yanısıra ayrıca, değerlendirme hizmeti verilirken gözetilmesi gereken ilkeleri de (başta bağımsızlık olmak üzere) devamı maddelerinde sıralamaktadır.

²⁶² Yetkilendirilmiş olan eksperler TARES internet portalında güncel olarak yayımlanır (bkz. *Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8/4*).

²⁶³ Bkz. ve karşı. *Değer Tespiti Yönetmeliği m. 4/1-c*.

Mahkeme tarafından tayin edilen eksperin değiştirilmesine yönelik itiraz, ancak eksperin rapor düzenlemesinden sonra, rapordan memnun kalınmaması durumunda ileri sürülebilecektir. Bir başka deyişle TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliğinde, mahkemece atanan eksperin henüz göreve başlamadan değiştirilmesini talep edilmesinden bahsedilmemiştir. Esasen birtakım haklı gerekçeler (örneğin atanan eksper ile taraflardan birinin husumet içerisinde olması gibi) gösterilmek suretiyle mahkemece atanan eksperin henüz göreve başlamadan değiştirilmesini talep imkânı getirilmesi, kanaatimizce isabetli olacaktır.

Değer Tespiti Yönetmeliği m. 12'ye göre eksperlerin bir kısmı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından, bir kısmı ise Bakanlık tarafından denetlenmektedir. Değer Tespiti m. 12/1'de; **5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlara Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri uyarınca değerlendirme hizmeti verecek eksperler ile bunların faaliyetlerinin gözetim ve denetimi, Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde yetkili kurum tarafından yapılır.**” denilmiştir. Yetkili kurumdan ise, **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu** anlaşılır (bkz. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 4/1-ı). Bu hükmün yanı sıra, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 12/2'de, hangi durumlarda denetimin Bakanlık (Ticaret Bakanlığı) tarafından yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Şöyle ki; **“21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlara, kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlara, rehin alacaklısı tacir ve esnaflara Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri uyarınca değerlendirme hizmeti verecek eksperler ile bunların faaliyetleri Bakanlığın denetimine tabidir.”** Bakanlığın gerçekleştireceği denetimlerde, **“Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”** düzenlemesinin; bağımsızlık, bağımsızlığın ortadan kalkması, mesleki özen ve titizlik, kalite güvence sistemi, değerlendirme faaliyeti, mesleki sorumluluk sigortası, mesleki sorumluluk sigortasının tazmini, yetki iptali ve sırların saklanması ve kuruma bildirim hükümleri, kıyasen uygulanır (bkz. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 12/3). Bakanlık, yapılacak denetimlerde, değerlendirme hizmeti verecek eksperlerden, TRK ve Değer

Tespiti Yönetmeliği hükümleri ile ilgili göreceği bütün bilgileri, **gizli dahi olsa** istemeye, tüm defter, kayıt ve belgelerini incelemeye yetkilidir (bkz. *bkz. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 12/3*). Bakanlık uyarınca yapılacak denetimlerde eksperlere, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 12/5’de bazı yükümlülükler öngörülmüştür. Şöyle ki; “*Bakanlık tarafından ikinci fıkra uyarınca yapılacak denetimlerde rehne konu taşınır varlığın değerinin tespiti amacıyla görevlendirilen eksperlerin denetim öncesi ve sırasındaki yükümlülükleri şunlardır:*

a) *Bakanlık tarafından istenilen bilgileri vermek,*

b) *Defter, kayıt ve belgeleri incelemeye hazır bulundurmak,*

c) *Tüm bilgi işlem sistemini denetimin amaçlarına uygun olarak Bakanlığın denetim yapan personeline açmak,*

ç) *Verilerin güvenliğini sağlamakla ve muhafaza etmek zorunda oldukları her türlü defter, belge ve karneler ile vermek zorunda buldukları bilgilere ilişkin mikrofiş, mikrofilm, manyetik teyp, disket ve benzeri ortamlardaki kayıtlarını ve bu kayıtlara erişim veya kayıtları okunabilir hale getirmek için gerekli tüm sistem ve şifrelerini inceleme için ibraz etmek ve işletmek.”* Düzenlemeden anlaşıldığı üzere değerlendirme hizmeti sunmuş eksperlere, bir kısım bilgi ve belgeleri saklama yükümlülüğü öngörülmüştür. Ancak bu bilgi ve belgelerin ne kadar süre saklanması gerektiği belirtilmemiştir. Eksperlerin sorumluluklarına ilişkin TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği’nde detaylı düzenlemelere yer verilmemiş olması, ayrıca eksperlere yönelik yükümlülüklerin yaptırımlarına da değinilmemiş olması, kanaatimizce uygulama bağlamında sorun teşkil edebilecek niteliktedir.

f) Eksper Raporu ve Rapora İtiraz Usulü

Eksper bağımsız ve tarafsız bir şekilde, rehne konu taşınır varlığın (ticari işletmenin) değerini, ***Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*** hükümlerinde belirtilen usul ve esaslara uygun şekilde belirlemelidir (*karş. Değer Tespiti Yönetmeliği m. 9/3*).

Ticari işletmenin üzerinde rehin tesis edilmesi hâline özgü olarak raporun kapsamına ilişkin TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği'nde özel hükümlere yer verilmemiştir. Ticari işletmeler, maddi ve gayri maddi varlıklardan müteşekkildir. Kanaatimizce gerçekleştirilecek olan değer tespitinde ticari işletmenin malvarlığını oluşturan tüm değerler incelenecek, işletmenin aktif ve pasifleri değerlendirilecek, müşteri çevresinden piyasadaki durumuna kadar tüm hususlar ele alınıp, bütünlük ilkesi ışığında gerekçeli olarak bir değer belirlenecektir.

Değer Tespiti Yönetmeliği m. 10/1 hükmünde, yetkili mahkeme tarafından görevlendirilen eksperlerce yapılan ve ilgililere (rehin verene, varsa lehine rehin verilene, rehin alacaklısına) mahkemece tebliğ edilen değer tespitine ilişkin itiraz usulü düzenlenmiştir. Hüküm aynen şöyledir;

*“Yetkili mahkeme tarafından görevlendirilen eksperlerce yapılan değer tespitine bu tespitin tebliğinden itibaren **üç iş günü** içerisinde itiraz edilebilir. (1)*

*Yetkili mahkeme, itiraz üzerine Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yetkilendirilmiş **bir başka eksper** üç gün içinde görevlendirir. (2)*

*İtiraz üzerine mahkeme tarafından yaptırılan değer tespiti **kesindir**. Aynı taraflarca bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren **iki yıl geçmedikçe** aynı taşınır varlıklara ilişkin yeniden değer tespiti talep edilemez. (3)*

*Aynı taraflarca **itiraz edilmeksizin bir yıl içerisinde** yapılan ve aynı taşınır varlıklara ilişkin ikinci değer tespit talebi itiraz hükmündedir. (4)”*

Birinci fıkrada, mahkemece atanan eksperin hazırlamış olduğu rapora, üç gün içerisinde itiraz edileceği belirtilmiştir. Bu sürenin hukuki niteliğine ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Kanaatimizce söz konusu sürenin hukuki niteliğine ilişkin hak düşürücü olduğunun tespiti, (aşağıda detaylıca değindiğimiz üzere) hükmün son fıkrası gözetildiğinde, pek kolay olmayacaktır. Rapora kimlerin itiraz edeceği açıkça belirtilmemiştir. Kanaatimizce raporun tebliğ edildiği rehin veren, rehinli alacaklı ve varsa lehine rehin verilen kişinin rapora itiraz edebilmesi gerekmektedir. Nitekim eksper raporunun kendilerine tebliğ edilmesi gerektiği Değer Tespiti Yönetmeliği m.

9/4'de açıkça ifade edilmektedir. Bu tebliğin neticesinde, eksperin mahkemeye sunmuş olduğu rapora da, tebliğ edilen kişiler tarafından itiraz edilebilmesi kanaatimizce isabetli olur.

İkinci fıkrada belirtildiği üzere, itirazın mahkemeye iletilmesini takiben üç gün içerisinde mahkemece yeni bir eksper tayin edilir. Bu yeni eksper, rehin verenin yerleşim yerinde veya orada mevcut değilse yerleşim yerine en yakın yerde faaliyet göstermesi gerekir (bkz. *Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8/3*). Üçüncü fıkrada, itiraz üzerine mahkeme tarafından yaptırılan değer tespitinin **kesin olduğu** belirtilmiş, aynı taraflarca bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren **iki yıl geçmedikçe** aynı taşınır varlıklara ilişkin yeniden değer tespiti talep edilemeyeceği de ayrıca hükme bağlanmıştır. Ancak belirtelim ki, ***Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*** m. 20'de, aynı konuya ilişkin yeni değerlendirme hizmeti alınması bahsinde farklı bir usul öngörülmektedir. Şöyle ki; *“4 üncü madde kapsamında değerlendirme hizmeti alınan konuya ilişkin yapılan değer takdirinin banka tarafından gerçeğe uygun bulunmaması durumunda 30 gün içerisinde bu Yönetmelikte öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde başka bir değerlendirme kuruluşuna değerlendirme yaptırılabilir. Aynı konuya ilişkin yeni değer ilk değer asgari yüzde yirmisi oranında farklı olması durumunda üçüncü bir değerlendirme yaptırılır. Değerleme raporlarından birbirine en yakın olanlar arasından düşük olan değer esas alınır.”*. Esasen Değer Tespiti Yönetmeliği'ne de benzer bir düzenleme getirilmesi isabetli olurdu. Zira Değer Tespiti Yönetmeliği'ne göre ikinci eksper raporu, birincisinden çok farklı bir değer ihtiva etse de kesin nitelik taşımaktadır. Bu minvalde, bahsettiğimiz Yönetmelik m. 20 benzeri bir düzenleme ile, birinci ve ikinci rapor arasında ciddi oranda (söz konusu yönetmelikte asgari %20 belirlenmiştir) farklılık olması haline özgü olarak, üçüncü bir değerlendirme gerçekleştirilmesi öngörülebilirdi.

Yine üçüncü fıkrada yer alan, *“Aynı taraflarca bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren iki yıl geçmedikçe aynı taşınır varlıklara ilişkin yeniden değer tespiti talep edilemez.”* hükmünün lafzından yola çıkarak, farklı taraflarca aynı taşınır varlık için değer tespitinde iki yıllık sürenin uygulanmayacağı ileri sürülebilir. Örneğin ticari

işletme rehniinde işletmeye ilişkin eksper raporu olmasına rağmen, ticari işletme üzerinde tesis edilecek sonraki rehinlerde yeni rehinli alacaklı, yeni bir eksper raporu için mahkemeye başvurabilmesi gerekir. Bu iki yıllık sınırlandırmanın, aynı taşınır varlık (ticari işletme) üzerinde tesis edilecek sonraki rehinleri kapsayacak şekilde yorumlanmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Nihayet son fıkrada yer alan, “*Aynı taraflarca itiraz edilmeksizin bir yıl içerisinde yapılan ve aynı taşınır varlıklara ilişkin ikinci değer tespit talebi itiraz hükmündedir.*” düzenlemesi, esasen birinci fıkrayla birlikte ele alındığında farklı yorumlanmalara müsait bir durum ortaya çıkarmaktadır. Zira birinci fıkrada, itiraz için **üç günlük** süre öngörülmüştür. Ancak son fıkrada, aynı tarafların itiraz etmedikleri rapora yöneltilen ikinci değer tespiti talebinin itiraz hükmünde olduğu belirtilmiştir. Bu minvalde öngörülen **üç günlük** süre **hak düşürücü** kabul edilirse, aynı tarafların üç gün içinde itiraz etmedikleri eksper raporunun kesinleşmesi gereklidir. Fakat son fıkra göz önüne alındığında, itiraz edilmeyen bir eksper raporunun ancak **bir yıl** içinde ikinci bir rapor talebi ileri sürülmediği takdirde kesinleşeceği gibi bir sonuç çıkmaktadır. Hükümde, *ikinci* değer tespiti talebi dendiğinden bu talebin, yine aynı kişiler tarafından ileri sürüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda aynı taraflarca (rehin veren-rehin alacaklısı, varsa lehine rehin verilen), aynı taşınır varlığa ilişkin ilk rapora üç gün içerisinde itiraz edilmemiş olması pek önem arz etmeyecek ve bir yıl içerisinde ikinci bir rapor talep edilmesine engel oluşturmayacağı gibi, ilk rapora itiraz ile aynı sonuçları doğuracaktır. Birinci ve son fıkranın birlikte değerlendirilmesiyle kanaatimizce, üç günlük süreden ziyade bir yıllık süre hak düşürücü olarak kabul edilebilir. Bu durumda üç günlük süre bir düzen hükmünden öte anlam ifade etmeyecektir.

C. Şekle İlişkin Şartlar

1. Ticari İşletme Rehni Sözleşmesinin Şekli

Öncelikle belirtmek gerekirse, hukuki işlemlerin şekle bağlanmasının yararlı ve sakıncalı yönleri vardır. Hukuki bir işleme şekil şartı getirilmesinin temel faydaları öğretide şöyle ifade edilmektedir: Hukuki işlemin düşüncesizce yapılması engellenmiş

olur ve şekil; açıklık, kesinlik ve güveni temin eder²⁶⁴. Bunların aksine, işlemlerin yavaşlaması, istenilen işlemin şekil noksanlığından geçersizlik yaptırımı ile karşılaşması, taraflara ekonomik külfet yüklemesi gibi gerekçelerle, şekil şartı getirilmesinin sakıncalı noktaları da öğretide ifade edilmektedir²⁶⁵. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin (konumuz özelinde ticari işletme rehni sözleşmesinin) özünde aynı teminat barındırması sebebiyle birtakım şekil şartlarına tabi tutulması, uygulamada ortaya çıkabilecek birçok sorunu engelleyici nitelikte olduğu ve bu sözleşmeler için kanunen şekil şartı konulmasının isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi, *yazılı şekilde* veya *elektronik ortamda* hazırlanabilmektedir. Yazılı şekilde düzenlenen rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilebilmesi için taraflarının imzalarının noterce onaylanmış olması veya sözleşmenin Sicil yetkilisi huzurunda imzalanması zorunludur (TRK m. 4/4). Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Siciline tescil edilebilmesi için ise sözleşmenin güvenli elektronik imza ile onaylanması şarttır (TRK m. 4/3).

Bu noktada TRK m. 4'de yer alan "*Sicile tescil edilebilmesi için*" ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durulmalıdır. "Güvenli elektronik imza" veya "noter onayı", rehin sözleşmesinin geçerliliği için mi yoksa tescil aşaması için mi aranmaktadır? Hukukumuzda ilke, teslim bağli taşınır rehinlerinde, rehin sözleşmesinin şeklinin TBK m. 12/1 düzenlemesine tabi olmasıdır. Bir başka ifadeyle, taşınır rehni sözleşmesinin geçerliliği, kanunlarda aksi öngörülmediğinden, hiçbir şekilde bağli değildir. Teslimsiz taşınır rehinlerinde ise, rehin sözleşmelerine ilişkin şekli zorunluluklar yer alabilmektedir. Örneğın, mülga 1447 sayılı TİRK döneminde

²⁶⁴ Şeklin yararları bakımından detaylı açıklamalar için bkz. **Necip, Kocayusufpaşaoğlu/Hüseyin, Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir, Arpacı**; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Birinci Cilt (Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Beşinci Tıpkı Bası, İstanbul 2010, s. 271, N. 4*; **M. Kemal, Oğuzman/M. Turgut, Öz**; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, Gözden Geçilmiş 16. Bası, İstanbul 2018, s. 140, N. 446*.

²⁶⁵ Şekil şartı getirilmesinin sakıncaları bakımından detaylı bilgi için bkz. **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**; s. 271, 272, N. 5.

rehin sözleşmesinin, *ticari işletmenin kayıtlı bulunduğu sicil çevresindeki*²⁶⁶ bir noter tarafından tanzim edilmesi gerekmektedir. Mülga düzenleme bağlamında noter tarafından tanzim edilmeyen ticari işletme rehni sözleşmeleri geçersiz kabul olunurdu²⁶⁷. TRK’da güvenli elektronik imza veya noter onayının, sözleşmenin²⁶⁸ Sicile tescil edilmesi için arandığı belirtilmektedir. Temerrüt Yönetmeliğindeki düzenlemelerin kaleme alınışı, söz konusu ek zorunlulukların, rehin sözleşmesinin geçerliliği için değil, bu şartlar olmadan hazırlanan rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için aranan gereklilikler olduğuna işaret etmektedir. Öğretide haklı olarak *Antalya/Acar*, *güvenli elektronik imza veya noter onayı* gerekliliğinin, sözleşmenin düzenlenmesi ve geçerliliğinden ziyade, rehin hakkının tescili aşamasıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir²⁶⁹. Bir başka ifadeyle yazarlar, söz konusu bu ek zorunlulukların, tasarruf işlemi ile ilgili olduğunu haklı olarak savunmaktadırlar²⁷⁰.

a) Yazılı Şekilde Düzenleme

(1) Metin ve İmza Kısmı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca sözleşme yazılı şekilde yapılabilmektedir (m. 4/2). Burada ifade edilen “yazılı şekil” ile kast edilen nedir? Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türk Borçlar Kanunu sözleşmeler için temelde, “adi

²⁶⁶ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233, N. 440 vd.; karşı. **İmregün**, s. 17, dpn. 20. Ticari işletmenin kayıtlı olduğu ticaret sicili çevresinden başka yerdeki bir noter tarafından düzenlenmiş olmasının, bir sakatlık teşkil etmeyeceği, zira evlenme gibi önemli bir hususta dahi, kanunun yerel olarak yetkili kılmadığı bir evlendirme memuru tarafından yapılmış evlendirme işleminin geçersiz sayılmadığı (TMK m. 155) yönünde aksi görüş için bkz. **Ertaş**, *Tescilli Taşınır Rehni*, s. 1164.

²⁶⁷ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233, N. 440 vd.

²⁶⁸ Aynı haklar bağlamında doğru olan ifadenin, “sözleşmenin” tescilinden ziyade “hakkın” tescili yönünde olduğuna ilişkin bkz. **Antalya/Acar**, s. 41.

²⁶⁹ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 39.

²⁷⁰ Tapuda veya noterde düzenleme şeklinde gerçekleştirilen senetlerin, tarafları düşünmeye sevk etme ve acele karar vermelerini önleme amacı taşıdığını, ancak TRK’da aranan bu ek koşulların böyle bir amaç barındırmadığı yönünde açıklamalar için bkz. **Antalya/Acar**, s. 39. Ek unsurlar gerçekleştirildikten sonra rehin sözleşmesinin tasarruf işlemi niteliğine bürüneceği, borçlandırıcı işlem ile aynı sözleşmenin iç içe geçmiş olacağı yönünde bkz. **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 122.

yazılı şekil” ve “resmi şekil” olmak üzere iki tip şekil öngörmektedir²⁷¹. TRK’da ifade edilen yazılı şekilden, “adi yazılı şekil” anlaşılmaktadır²⁷². Rehin sözleşmesini oluşturan irade beyanlarının veya beyanlardan birinin yazılı bir metinde açıklanması ve beyanda bulunan tarafından imzalanması, adi yazılı şekil için yeterli olmaktadır²⁷³. Bu bağlamda, TRK’da öngörülen, “*rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu hususların*” mevcut olduğu bir rehin sözleşmesinin, hangi maddenin veya nesnenin üzerinde yazıldığıнын önemi olmaksızın²⁷⁴ taraflarca imzalanması²⁷⁵ ile ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi geçerli bir şekilde kurulmuş olacaktır. Yine TRK’da açık bir düzenleme yer almadığından bahisle, sözleşme metnindeki yazının elle yazılma zorunluluğu bulunmamaktadır; daktilo, bilgisayar, matbaa yardımı ile yazılabileceği gibi başka bir üçüncü kişi tarafından da sözleşme pekâlâ yazılabilir²⁷⁶.

Acaba TRK uyarınca yazılı şekilde düzenlenmek istenen sözleşmedeki imzalar, güvenli elektronik imza ile atılabilir mi? Güvenli elektronik imza bilindiği üzere kural olarak, adi yazılı şekil için gereken imza koşulunu yerine getirir²⁷⁷. Hatta TBK m. 15/1 uyarınca güvenli elektronik imza, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurmaktadır. Ancak EİK m. 5/2 düzenlemesinde, *teminat* sözleşmelerinin güvenli elektronik imza ile imzalanamayacağına ilişkin bir

²⁷¹ Bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 140, N. 447. Yine Türk Medeni Kanunumuzda bazı hukuki işlemler için gerekli olan özel şekiller de mevcuttur. Örneğin; evlenme sözleşmesi için sözlü merasim (TMK m. 142), vasiyetnameler için özel düzenlemelerin öngörülmüş olması (TMK m. 539 vd.; m. 538; m. 532; m. 545) vb.

²⁷² Nitekim öğretilde Nomer, bir hava aracının üzerinde mülkiyet veya diğer aynı hakların tesisi veya devri için gerçekleştirilen sözleşmelerin (TSHK m. 66/1), adi yazılı şekle tabi olduğuna işaret etmektedir [bkz. **Halûk, N., Nomer; Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş Onbeşinci Bası, İstanbul (Ekim) 2017, s. 122, N. 76.18]. Bu bağlamda, uçak siciline tescil ile kurulan hava aracı rehni özel bir teslimsiz taşınır rehni türü olduğu göz önüne alındığında benzer bir düzenleme olan TRK’nın da, yine benzer düzenlemeler barındırması neticesinde, sözleşmenin şekline ilişkin aynı tespit yapılacağı kanaatindeyiz.

²⁷³ Karş. **Oğuzman/Öz**, s. 142, N. 449.

²⁷⁴ Yazının bir kağıda yazılması âdet olsa da bir plakete veya bir taşa bile yazılması mümkündür (bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 142, N. 450); **Nomer**, s. 113, N. 74.

²⁷⁵ Görme engellilerin imza atması ve imza atamayan kimselerin durumu için bkz. ve karş. **Nomer**, s. 116-118; **Kılıçoğlu**, s. 183; **Hatemi/Gökyayla**, s. 49, N. 15.

²⁷⁶ Bkz. **Hatemi/Gökyayla**, s. 49, N. 13.

²⁷⁷ Bkz. **Nomer**, s. 115, N. 75.2.

sınırlandırma getirilmiştir²⁷⁸. Sorumuzun cevabı, EİK’da yer alan istisnai düzenlemenin TRK çerçevesinde yazılı şekilde düzenlenen sözleşmeler için geçerli olup olmadığına yatmaktadır. TRK’da, **elektronik ortamda düzenlenen** sözleşmelerin, sicile tescil edilebilmeleri için *güvenli elektronik imza* ile imzalanmış olmaları şart koşulmaktadır. **Yazılı şekilde düzenlenecek** sözleşmelerin sicile tescil edilebilmesi için ise, ya imzaların noterce onaylanmış olması ya da noter görevlisi huzurunda atılmış olması aranmaktadır. Bu bağlamda TRK’da, **elektronik ortamda** düzenlenen sözleşmelerin *güvenli elektronik imza* ile imzalanabileceği düzenlenmiş, fakat yazılı şekilde düzenlenen sözleşmelerin güvenli elektronik imza ile imzalanabilmelerine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanaatimizce, TRK’da, elektronik ortamdaki sözleşmelerin güvenli elektronik imza ile imzalanabilmesi imkânını, adi yazılı şekilde düzenlenen sözleşmelere de uygulamak isabetli olacaktır. Ancak burada bir başka husus gündeme gelecektir. Acaba adi yazılı şekilde düzenlenen sözleşmenin güvenli elektronik imza ile imzalanmış olması, sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmiş olduğu sonucuna yol açacak mıdır? Zira bu durumun önemi, rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi aşamasında ortaya çıkar. Şayet adi yazılı şekilde düzenlenmiş bir sözleşme güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra elektronik ortamda düzenlenmiş kabul edilirse, sicile tescil edilmesi için noter tarafından başkaca bir şart aranmayacaktır. Ancak, bu sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmemiş olduğu kabul edilirse bu durumda, sözleşmenin sicile tescil edilebilmesi için noter görevlisinin atılan güvenli elektronik imzayı onaylaması gibi bir süreç yaşanacaktır. Kanaatimizce, güvenli elektronik imzanın elle atılan ıslak imza ile aynı sonuçları barındırdığından bahisle, sözleşme şayet yazılı olarak düzenlenmişse ve imzalar güvenli elektronik imza ile atılmışsa, sözleşmenin sicile tescili için imzaların noter tarafından onaylanması gerekecektir.

²⁷⁸ Nitekim taşınır rehni ile ilgili TMK m. 939 hükmü bir şekil koşulu öngörmediği halde EİK m. 5/2 hükmü karşısında taşınır rehni sözleşmesinin elektronik imza yoluyla kurulamayacağına ilişkin bkz. **Ahmet M., Kılıçoğlu; Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara 2017, s. 181. Yazarın ifade ettiği taşınır rehninin, teslimine bağlı taşınır rehni olduğu kabulüyle görüşüne aynen katılmaktayız.

Hazırlanmış olan adi yazılı ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin, borç altına girenler tarafından imzalanması gerekmektedir (karş. TBK m. 14/1). Burada değinilmesi gereken nokta, yazılı olarak hazırlanan ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesini rehin alacaklısının ve rehin borçlusunun birlikte imzalamaları zorunluluk teşkil edip etmediğidir. TRK’da rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu unsurlar içerisinde, rehin sözleşmesinin tarafının (maddede taraf olarak sadece; ticari işletme, gerçek kişi veya esnaf, çiftçi ve üretici örgütü düzenlenmektedir) olması gerektiği kaleme alınmıştır. “Rehin hakkının kurulması” başlıklı TRK m. 4/6, aşağıdaki şekilde hüküm barındırmaktadır;

“...Rehin sözleşmesinde aşağıdaki hususların yer alması zorunludur:

a) Rehin sözleşmesinin tarafı;

1) Ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası,

2) Gerçek kişi veya esnaf ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,

3) Çiftçi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası ile Çiftçi Kayıt Sistemi numarası,

4) Üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası ile temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası... ”.

Görüldüğü üzere bu, rehin alacaklısı ve rehin borçlusunun sözleşmede ne şekilde yer alması gerektiği açık değildir. Düzenlemeden, sadece rehin borçlusu tarafın, maddede bahsedildiği şekilde sözleşmeyi imzalaması gerektiği sonucu çıkabilmektedir. Rehin alacaklısının sözleşmede gösterilmesi gerektiği TRK’da açıkça düzenlenmemesinden doğan eksiklik, Temerrüt Yönetmeliği ile giderilmeye çalışılmıştır²⁷⁹ (Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-a; m. 9/1-b). Yönetmelik düzenlemesinde, rehin alacaklısının ve rehin borçlusunun, kim olduğuna yönelik olarak gereksinimler belirtilmekle birlikte, her iki tarafın imzalarının sözleşmede yer

²⁷⁹ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 22.

almasının zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Konumuz ekseninde özetlenirse, yazılı şekilde hazırlanan ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin geçerli olarak kurulabilmesi için, rehin alacaklısı ve rehin borçlusunun her ikisinin de sözleşmeyi imzalaması gerekmektedir.

(2) Sicile Tescil Edilebilmesi İçin Gerekli Şartlar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, rehin sözleşmesinin yazılı olarak yapılabileceği ifade edildikten sonra, yazılı olarak yapılan rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için, alternatifli iki şart konulmuştur. **Birincisi** tarafların imzalarının noterce onaylanmış olması, **ikincisi** sözleşmenin Sicil yetkilisinin huzurunda imzalanmasıdır. Sicil birimlerinin noterlerden oluştuğu düşünüldüğünde imzaların noterce onaylatılmasından ziyade sicil yetkilisi huzurunda sözleşmenin imzalanması daha ekonomik ve kolay bir imkân olarak değerlendirilebilir.

b) Elektronik Ortamda Düzenleme

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin “elektronik ortamda” düzenlenmesi ne anlama gelmektedir? Öğretide “elektronik ortama” yönelik, “kişilerin hukuki ilişkiler doğurmaya yönelik irade beyanlarını sayısallaştırılmış veriler aracılığıyla açıkladığı yer” şeklinde tanımlamalar yapılmaktadır²⁸⁰. TRK'da, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin *elektronik ortamda* yapılabileceği düzenlenmektedir. Elektronik ortamda sözleşme düzenlenebilme imkânını biraz daha açmak gerekirse şunu söylemeliyiz ki burada kast edilen sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmesi değil, sözleşmenin elektronik (sanal) ortamda geçerli bir şekilde kurulmasıdır. Şöyle ki, TRK'da ifade edilen sözleşmenin elektronik ortam yardımıyla düzenlenmesi ile belirtmek istenen, sözleşmenin elektronik ortamda geçerli bir şekilde kurulabilecek olmasıdır. Bu yönüyle karşılıklı iradelerin elektronik ortam üzerinde uyuşması ile ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulması mümkündür. Yukarıda detaylı olarak belirttiğimiz üzere²⁸¹, söz konusu sözleşmelerin geçerli bir

²⁸⁰ Bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 173, dpn. 279.

²⁸¹ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, C, 1.

şekilde kurulması için taraflarca güvenli elektronik imza ile imzalanmasına gerek duyulmamalıdır²⁸². Nitekim TRK m. 3’de açıkça, “*elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için sözleşmenin güvenli elektronik imza ile onaylanması şarttır*” denilerek, güvenli elektronik imza ile onaylanma şartının sözleşmenin tesciline yönelik bir gereklilik olduğunu vurgulamaktadır.

Güvenli elektronik imzadan ne anlaşılması gerektiği konusunda TRK, 15.1.200 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun 4’üncü maddesine atıf yapmaktadır (m. 2/1-d). Söz konusu Kanun’un “*Güvenli elektronik imza*” başlıklı 4’üncü maddesinde elektronik imzanın tanımı;

“*Güvenli elektronik imza;*

a) *Münhasıran imza sahibine bağlı olan,*

b) *Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan,*

c) *Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan,*

d) *İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan,*

Elektronik imzadır.” şeklinde yapılmaktadır. Yine aynı Kanun’un 5’inci maddesinin birinci fıkrasında “*güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur*” düzenlemesi yer almaktadır. Ayrıca TBK m. 15/1’de de, “*güvenli elektronik imza da, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur*” denilmektedir. Ancak TRK’da, elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin tescili için güvenli elektronik imza ile imzalanması yeterli kabul edilirken, yazılı şekilde düzenlenen rehin sözleşmeleri için ıslak imzanın yanında **ek olarak** bir de noter onayı aranmaktadır. Öğretide *Antalya/Acar*’ın isabetle belirttiği üzere, Kanunda

²⁸² Elektronik ortamda düzenlenen taşınır rehni sözleşmesinin güvenli elektronik imza ile onaylanmasının geçerlilik değil tescil şartı olduğuna yönelik bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 172, 173.

eş değer kabul edilen ıslak imza ile güvenli elektronik imza arasında usul farklılığı oluşturulmakta ve çelişki yaratılmaktadır²⁸³.

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nda, güvenli elektronik imzanın uygulama alanı belirtilirken, kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile banka teminat mektupları dışındaki **teminat sözleşmelerinin**, kapsam dışı olduğu ifade edilmektedir (m. 5)²⁸⁴. Bir başka ifadeyle, söz konusu işlemler, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemeyecektir. TRK kapsamında hazırlanacak sözleşmelerin esasen bir teminat sözleşmesi olduğu düşünüldüğünde, güvenli elektronik imza ile imzalanabiliyor olmaları, 5070 sayılı Kanun düzenlemesine yönelik bir istisna olarak yorumlanabilir²⁸⁵. Ancak bu, sözleşmelerin elektronik (sanal) ortamda düzenlenip güvenli elektronik imza ile imzalanarak kurulduğu durumlar içindir. Şöyle ki, TRK bağlamında elektronik ortamda düzenlenen sözleşmelerin geçerli şekilde kurulması için güvenli elektronik imza ile imzalanmaları şart değildir. Zira yukarıda ifade ettiğimiz üzere²⁸⁶, güvenli elektronik imza gerekliliği sözleşmenin kurulması aşaması ile değil, tescil aşaması ile ilgilidir. Söz konusu rehin sözleşmesi elektronik ortamda güvenli elektronik imza ile imzalanmadan zaten geçerli bir şekilde kurulabilmektedir. Sadece Rehlinli Taşınır Sicili'ne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için sözleşmenin (elektronik ortamda hazırlanan) güvenli elektronik imza ile imzalanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, güvenli elektronik imza gerekliliğinin tescil aşaması ile ilgili olduğu görüşü benimsendiğinde, TRK'daki düzenleme 5070 sayılı Kanun düzenlemesine mutlak bir istisna teşkil etmemektedir.

²⁸³ Elektronik ortamda düzenlenen sözleşmelerin lehine, yazılı şekilde düzenlenen rehin sözleşmelerinin aleyhine yönelik usul yönünden çelişki olduğu yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 45.

²⁸⁴ “Güvenli elektronik imzanın hukukî sonucu ve uygulama alanı

Madde 5- Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur.

Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.”

²⁸⁵ TRK kapsamında kurulan taşınır rehni sözleşmelerinin elektronik imza kullanılarak elektronik ortamda kurulmasına imkân sağlandığı ve böylece Elektronik İmza Kanunu'na istisna teşkil ettiği yönünde bkz. **Güleş/Doğu**, s. 71.

²⁸⁶ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, C, 1.

Ancak yine de sözleşmenin güvenli elektronik imza tercih edilerek imzalanıp kurulduğu durumlar için 5070 sayılı Kanun düzenlemesine istisna teşkil etmektedir. Şayet güvenli elektronik imza şartının, sözleşmenin kurulması için zorunlu unsur olduğu savunulursa bu durumda, 5070 sayılı Kanun düzenlemesine mutlak bir istisna getirildiği söylenmelidir.

Bir tarafın el yazısıyla düzenlediği ve ıslak imza ile imzaladığı sözleşmeyi, internet vasıtasıyla karşı tarafa gönderdiği ve karşı tarafın da bu sözleşmeyi sanal ortamda güvenli elektronik imza (veya başka bir elektronik imzayla) ile imzaladığı farazi bir durum kurgulandığında, sözleşmenin akıbetinin ne olacağı gündeme gelebilir. Böyle bir durumda sözleşmenin düzenlenmesi elektronik ortamda yapılmaya dahi sözleşmenin kurulması elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir. Elektronik ortamda sözleşmelerin kurulması için kural olarak iradelerin elektronik ortam içerisinde uyuma sağlaması gerekmektedir. Burada sözleşmenin el yazısı ile düzenlenmiş ve düzenleyenin imzasını ıslak imza ile atmış olmasının bir önemi yoktur. Netice itibarıyla sözleşme internet vasıtasıyla karşı tarafa gönderilmiş ve karşı taraf sözleşmeyi yine aynı ortam içerisinde imzalamıştır.

2. Rehin Sözleşmesinin Tescili

a) Genel Olarak “Rehinli Taşınır Sicili”

Kanun koyucu, rehin hakkının tesisi ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesi, rehinli taşınır varlık ile alacağın devrinin tescili amaçlarıyla Rehinli Taşınır Sicili adıyla yeni²⁸⁷ bir resmi sicil tahsis etmiştir (karş. TRK m. 8). 6750 sayılı Kanun’un Tasarı metninin genel gerekçe²⁸⁸ kısmında; “*oluşturulan Rehinli Taşınır Sicili ile taşınır rehinlerinin*

²⁸⁷ Sicilli taşınır rehininin esasını oluşturan sistemlerde, sicilin taşınmaz sicili gibi değil de tamamen kendisine özgü bir sicil olması gerektiğine ilişkin değerlendirmeler için bkz. ve karş. **Çiğdem, Kırca**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininde Sıra”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 178, 179.

²⁸⁸ 31853594-101-1311-3259 sayılı, 9.8.2016 tarihli TBMM’ye sunulan “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı” metninin ekinde yer alan “Gerekçe (Genel-Madde)” kısmı.

aleniyeti ve takibi sağlanmıştır” denilerek özellikle aleniyet fonksiyonunun altı çizilmektedir. İfade edilmelidir ki, temel gayenin aleniyet olması yanında TRK’da, tescil edilen hususların ilânına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır²⁸⁹. Sicil’in aleniyet fonksiyonu mutlak değildir. Bir başka ifadeyle, doğruluğu yönündeki karine TMK m. 7/1 gereği mevcut olmakla birlikte, TMK m. 7/2 hükmü doğrultusunda aksinin ispat edilebilmesi mümkündür²⁹⁰.

Kanun koyucu tarafından Rehinli Taşınır Sicili’nin kurulması ya da kurdurulması yetkisi “Gümrük ve Ticaret Bakanlığına²⁹¹” verilmiştir (bkz. TRK m. 2/1-k; ayrıca bkz. m. 2/1-a.). Bunun üzerine Bakanlık ile Türkiye Noterler Birliği arasında 23.12.2016 tarihinde protokol imzalanıp, Rehinli Taşınır Sicili’nin kurulması ve işlerin yürütülmesi görevi Türkiye Noterler Birliği’ne verilmiştir. Bunun üzerine Türkiye Noterler Birliği tarafından, “Taşınır Rehin Sicil Sistemi (TARES)” adlı internet portalı hazırlanarak, TRK’da hedeflenen amaçların en elverişli şekilde uygulamaya geçilmesi amaçlanmıştır²⁹².

²⁸⁹ Bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 183. Yine yazarlar, Rehinli Taşınır Sicili’nin elektronik ortamda da tutulmasına ilişkin düzenlemelerin, söz konusu kayıtlara kolay ulaşılarak aleniyetin sağlanmasına hizmet edileceği düşüncesiyle getirildiğini ifade etmektedirler (bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 183.).

²⁹⁰ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 56.

²⁹¹ 703 sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, “Ticaret Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir (RG. 9.7.2018/30473).

²⁹² Türkiye Noterler Birliği’nin TARES internet portalı üzerinden yapılan açıklama aynen şu hususlar vurgulanmaktadır; “01.01.2017 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile yazılı olarak düzenlenen rehin sözleşmesinin sicile tescil edilebilmesi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından noterliklere devredildi. Taşınır Rehni Sözleşmesi tercih edilen herhangi bir noterlikte ıslak imza ile imzalanabilir, rehin işlemleri hazırlanabilir ve en yakın noterliğe gidilerek işlem tescili yaptırılabilir. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın gözetimi ve denetimi altında Türkiye Noterler Birliği bünyesinde oluşturulan REHİN SİCİL MERKEZİ ile rehinler TARES (Taşınır Rehin Sicil Sistemi) portalı üzerinden herkes tarafından kontrol edilebildiğinden, herhangi bir ticaret esnasında satıcının kimlik numarası ile ticareti yapılan malın üzerindeki rehin durumu ve detayları kolaylıkla öğrenilebilir. Bu uygulama ile birlikte teslimsiz taşınır rehni hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, taşınır rehnine konu taşınır varlıkların kapsamının genişletilmesi, taşınır rehninde aleniyetin sağlanması, rehinin paraya çevrilmesinde etkin ve alternatif yollar getirilerek işletmelerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması gibi amaçlar çerçevesinde kontrol ve devir işlemleri kolaylaşarak ticari hayatta şeffaflık artar.”. (<https://www.tares.org.tr/nbsweb-tasinirRehinSorgu-app/public/main.xhtml>, erişim tarihi 19.08.2018).

Rehinli Taşınır Sicili'nin kuruluş ve işleyişini düzenleyici mahiyette, TRK m. 8 dayanak gösterilerek "Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği" (RTS Yön.) çıkartılmıştır. Söz konusu RTS Yönetmeliği, 15.5.2018 t. ve 7099 s. Kanun değişikliklerine uyum sağlanması ve birtakım eksikliklerin giderilmesi amacıyla²⁹³, "Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik²⁹⁴" ile tadilata uğratılmıştır.

Bu noktada açıklığa kavuşturulması gereken husus, Rehlinli Taşınır Sicili'ndeki yolsuz tescil kaydına güvenerek hak iktisap etmenin mümkün olup olmadığıdır. TRK'da, tapu sicilinde olduğu gibi, sicile güven ilkesi geçerli midir? Öncelikle resmi bir sicile güvenin korunması ilkesinin istisnai ve özel bir durum olduğunu²⁹⁵, sicilin mevcut olduğu her durumda bu ilkenin uygulanacağı sonucunun çıkarılamayacağını belirtelim. TMK m. 1023'de, "Tapu kütüğündeki tescile iyiniyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka aynı hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımı korunur." açık hükmü yer almakta ve tescil yolsuz olsa dahi iyiniyetli bir kişi tapu kütüğündeki kayıtlara güvenerek hak iktisap edebilmektedir²⁹⁶. Nitekim TRK'da bu manasıyla bir sicile güven düzenlemesi yer almamaktadır. Zira öğretide isabetle, Rehlinli Taşınır Sicili'nde sicile güven ilkesinin mevcut olmadığı, yolsuz tescile dayanarak hareket eden iyiniyetli kişinin hak iktisap edemeyeceği kabul edilmektedir²⁹⁷.

Son olarak, 7099 sayılı Kanun değişikliğiyle yeniden kaleme alınan TRK m. 7/3 düzenlemesinde; "Bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişilerin iyiniyeti korunur." denilmektedir. Söz konusu düzenleme

²⁹³ RTS Yön. m. 13/4; m. 17/2; m. 29/3 hükümleri, birtakım eklemeler ve değişikliklere konu olmuştur.

²⁹⁴ RG. 22.5.2018/30428.

²⁹⁵ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 57.

²⁹⁶ Detaylı değerlendirmeler için ayrıca bkz. ve karşı. **Eda, Şahin**; "Türk Medeni Kanunu Madde 1007 Kapsamında Tapu Sicillerinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğu ve Devlete Karşı Açılacak Tazminat Davasında Zamanaşımı Meselesi", *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 141, Y. 2018, Ankara, s. 55, 56.

²⁹⁷ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 56-59; **Ayhan/Çağlar**, s. 183, 184, dñn. 301; sicilin olumlu etkisinin olmadığı ve sicil kaydına dayalı olarak rehin hakkının kazanılamayacağı yönünde bkz. **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 123; TRK'da sicile güven ilkesine yer verilmediği yönünde bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 56.

neticesinde, Sicil'in iyiniyeti ortadan kaldıran bir etkisinden söz edilemeyecektir²⁹⁸. Bir başka ifadeyle artık, rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin, maliki tarafından üçüncü bir kişiye devredilmesinde, kişinin kötüniyetli olduğu rehinli alacaklı tarafından ispat edilmedikçe, rehin hakkı sona erecektir²⁹⁹.

b) Rehlinli Taşınır Siciline Tescil

Ticari işletmenin (tamamının) üzerinde rehin kurulması için, usulüne uygun hazırlanmış ticari işletme rehni sözleşmesinin, Rehlinli Taşınır Sicili'ne tescil edilmesi zorunludur (karş. TRK m. 4/1; karş. m. 5/2, m. 8/1). Söz konusu tescil işlemi kurucu nitelik arz etmektedir³⁰⁰. Ticari işletmenin tamamı üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edildiğinde rehlin kapsamında kendine özgü sicili olan varlıklar da yer alacağından, Rehlinli Taşınır Sicili'ne yapılacak tescilin akabinde, ilgili sicil birimi tarafından³⁰¹, söz konusu varlıkların özel sicillerine de açıklayıcı mahiyette bildirim yapılacaktır (bkz. TRK m. 5/2).

Rehlinli Taşınır Sicili'ne gerçekleştirilecek tescil işleminin tasarruf işlem olup olmadığı yönünde öğretide farklı görüşlere yer verilmiş olup, katıldığımız görüş,

²⁹⁸ Bkz. **Öz**, *Birleşme ve Karışma*, s. 126 (7099 sayılı değişiklik öncesinde aksinin kabulünün mümkün olduğu yönünde bkz. ve karş. **Öz**, s. 167, 168).

²⁹⁹ Bkz. **Öz**, *Birleşme ve Karışma*, s. 126.

³⁰⁰ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 55; **Şit İmamoğlu**, s. 23; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 55; **Bahtiyar**, s. 53; **Ayhan/Çağlar**, s. 188; **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 118, 119. Burada şu hususun altı çizilmelidir ki, TRK'da Rehlinli Taşınır Sicilinin özelliklerinin ve tanımının yapıldığı 8'inci madde düzenlemesinde; "rehin hakkının tesisi ve üçüncü kişilere hüküm ifade etmesi" ibaresine yer verilmektedir. Yine 9'uncu maddenin birinci fıkrasında da "Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle üçüncü kişilere karşı hüküm ifade eder" şeklinde benzer düzenleme yer almaktadır. Söz konusu bu ibareler, Rehlinli Taşınır Sicili'ne tescil işleminin açıklayıcı nitelikte olabileceği şeklinde algılanmaya müsaittir. Ticaret hukuku öğretisinde, bir hususun tescilinin öngörüldüğü durumlarda tescilin ilke olarak açıklayıcı nitelikte olduğu görüşü göz önüne alındığında, söz konusu algı haklı karşılanabilir. Bu durumda şöyle bir yargıya varılacaktır ki; Sicil'e tescil edilmeden de rehin hakkı taraflar arasında kurulabilecek, ancak üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için tescil aranacaktır. Önemle belirtmek gerekir ki, bu yargı isabetli değildir. (Söz konusu haklı tespit için bkz. **Antalya/Acar**, s. 54, 55; aynı yönde **Ayhan/Çağlar**, s. 200). Zira, TRK'da çok açık bir şekilde rehin hakkının, rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle kurulacağı hüküm altına alınmaktadır (TRK m. 4/1).

³⁰¹ RTS Yönetmeliği "Sicil verilerinin paylaşımı" başlıklı 13'üncü maddenin ikinci fıkrasında; "Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, işletmelerin faaliyetlerine tahsis edilmiş varlıkların rehni kapsam ve ilgisine göre sicil birimi tarafından ilgili sicillere bildirilir." denilerek, söz konusu yükümlülük sicil birimlerine, bir başka deyişle, tescilin gerçekleştirildiği notere yüklenmektedir.

tescilin, sicil memurunun yaptığı bir idari işlem olduğu, TRK'nın öngördüğü şekliyle imzaları tamamlanmış olan rehin sözleşmesinin, tasarruf işlemi olduğu yönündedir³⁰².

Tescil işlemi, talebe³⁰³ bağlı olarak gerçekleştirilmektedir (bkz. RTS Yön. m. 21/3). Bildirimin kimin yapacağı hususunda RTS Yönetmeliği'nde, "birlikte" başvuru zorunluluğu yer almaktadır (m. 22/1)³⁰⁴. Bir başka deyişle kural olarak, rehin sözleşmesinin her iki tarafı ilgili sicil biriminde bulunup, tescili birlikte istemek zorundadır.

Yönetmeliklerde, ticari işletmenin tamamının rehninde izlenecek usule ilişkin özel düzenlemeler yer almamaktadır. RTS Yönetmeliği m. 22/1'de, "*Kanuna göre rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatına sahip kişiler veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri rehin sözleşmesinin tescil ve değişiklik talebinde birlikte bulunur*" denilerek, temsilcilerin de sözleşmenin tescilini isteyebilecekleri ifade edilmektedir. Mülga TİRK döneminde öğretilde çoğunluk görüşün, ticari temsilcinin ticari işletme üzerinde rehin tesis edebilmesi için "*özel*" olarak yetkilendirilmesi gerektiği yönünde olduğunu daha önce belirtmiştik³⁰⁵. Bu bağlamda, TRK'da ticari temsilciye yönelik özel bir düzenleme yer almadığından, mülga TİRK dönemine ilişkin tartışmaların da güncelliğini koruduğunu ifade etmiştik³⁰⁶. Kanaatimizce, ticari işletme rehni sözleşmesi düzenlenirken taraflar bölümünde taciri temsil ve ilzama yetkili kişinin adının sözleşmede yazılı olması (bu kişinin ticari temsilci olması muhtemeldir), söz konusu temsilciye, düzenlenen sözleşmeyi sicile tescil ettirmeye yönelik özel bir yetki verir niteliktedir. Ticari temsilci her ne kadar özel bir yetki almadan ticari işletme rehni sözleşmesi akdedemeyecekse de, tacir tarafından akdedilen sözleşmede taraflar bölümünde adının yer alıyor olması kendisine, sözleşmenin tescilini isteme yetkisi

³⁰² Bkz. **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 121; karşı. **Antalya/Acar**, s. 46. Tescilin tasarruf işlemi olduğuna ilişkin aksi yönde bkz. **Gürpınar**, *Farklılıklar*, s. 134; **Ayhan/Çağlar**, s. 188; **Bozkurt**, s. 99.

³⁰³ Tescil talebinin sicil memurunu harekete geçiren usuli bir işlem den ibaret olduğu yönünde bkz. **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 121, 122. Yine, tescil talebinin tasarruf işlemi olmadığı yönünde görüş için bkz. **Antalya/Acar**, s. 42; **Ergüne**, *Kuruluş*, s. 121, 122.

³⁰⁴ Tarafların rehin sözleşmesini sicil görevlisi huzurunda imzalamaları halinde işlemin, tabiatı gereği, bildirim birlikte yapmış olacakları yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 63.

³⁰⁵ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, II, A, 2.

³⁰⁶ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, II, A, 2.

vermelidir. Nitekim RTS Yönetmeliği m. 22/1 düzenlemesinde de, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin, rehin sözleşmesinin tescilini isteyebileceği açıkça ifade edilmektedir. Özetle ifade etmek gerekirse, ticari temsilci TRK uyarınca özel yetki almadan ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edemeyecektir; fakat tacir tarafından düzenlenen sözleşmede taraflar bölümünde adının yer alması, ticari temsilciye mevcut sözleşmenin tescilini talep yetkisi verecektir.

Mülga TİRK döneminde, “Ticaret Sicili” veya “Esnaf ve Sanatkâr Sicili”ndeki kayda dayanarak rehin hakkı iktisap edenin söz konusu iktisabı korunmaktaydı (bkz. TİRK m. 5/4). Şöyle ki, gerçekte bir ticari işletme olmamasına rağmen ticaret sicilinde mevcut bir ticari işletme kaydı varsa, iyiniyetli üçüncü kişi söz konusu kayda güvenerek rehin hakkı iktisap edebilmekteydi³⁰⁷. TRK’da benzer bir düzenleme mevcut değildir. Şu husus bir kez daha ifade edilmelidir ki, TRK esasen ticari işletme rehnine yönelik bir Kanun düzenlemesi olmadığından, mülga TİRK bağlamında ticari işletme rehnine yönelik detaylı düzenlemeler barındırmamaktadır. “Ticari işletme” rehni, TRK’da birkaç madde ile düzenlenmiş olup, rehin konusu yapılacak varlıklardan sadece biridir. Netice itibarıyla mülga TİRK m. 5/4 benzeri düzenleme TRK’da yer almadığından, ticaret sicilindeki kayda güvenen iyiniyetli kişinin rehin hakkı kazanması mümkün değildir.

c) Tescilin Diğer Sicillere Bildirilmesi ve Hukuki Sonuçları

Ticari işletmenin tamamı rehin konusu yapıldığında rehin kapsamı içerisinde, işletmenin faaliyetine özgülenmiş ve kendisine özgü sicili olan varlıklar yer alabilmektedir. Bu durumda, rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil işlemi gerçekleştirilmesinin akabinde ticaret sicili başta olmak üzere ilgili diğer sicillere bildirim yapılması gerekebilecektir. Çalışma konusu bağlamında hareket edilecek olursa aşağıda, ticari işletmenin tamamının rehni (ticari işletme rehni) durumunda

³⁰⁷ Benzer düzenlemenin ticari işletmenin devri bahsinde yer almayarak, devir ve rehin işlemi arasında çelişki oluşturulduğuna yönelik açıklamalar için bkz. **Nomer Ertan (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya)**, s. 379, N. 750. TİRK m. 5/4 düzenlemesine benzer bir hükmün TRK’da yer almadığından bahisle söz konusu çelişkinin giderildiğine ilişkin bkz. **Antalya/Acar**, s. 56.

diğer sicillere yapılacak bildirim hususu üzerinde durulacak, ticari işletmenin münferit unsurunun rehni hususundaki duruma ise kısaca yer verilecektir.

(1) Ticari İşletmenin Tamamının Rehnedilmesi Halinde (Ticari İşletme Rehni)

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca gerçekleştirilen ticari işletme rehninde rehin öncelikle ticaret siciline bildirilir (TRK m. 5/2). Bildirimin hangi ticaret siciline yapılacağı TRK ve Yönetmeliklerde düzenlenmemiştir. Söz konusu bildirim, rehni tescilinin gerçekleştirildiği ilgili sicil birimi (noter) tarafından gecikmesizin yapılmalıdır (RTS Yön. m. 13/2; karş. RTS Yön. m. 18/2). Gecikmeden kaynaklı sorumluluğun sicil yetkilisine ait olduğu söylenebilir (karş. RTS Yön. m. 8/4). Hemen belirtmek gerekir ki bildirim gerçekleştirilmemiş olması, ticari işletme rehni geçireliliğini etkilemeyecektir³⁰⁸. Zira yapılacak bildirim rehni geçerli olarak kurulmasının akabinde gerçekleştirilebilecek olup, rehni mümkün olduğunca geniş kitleler tarafından öğrenilmesine ve aleniyetin sağlanmasına hizmet etmektedir. Bu ekseninde, yapılacak bildirim, açıklayıcı niteliği haizdir³⁰⁹.

Ticari işletme rehni kurulurken rehni kapsamında özel sicile sahip varlıklar bulunması muhtemeldir. Bu varlıkların özel mevzuatları uyarınca rehni, ilgili sicillerine tescil şartına tabi olabileceği gibi, özel sicillerine tescil edilmeleri şart olmayadabilir. Örneğin, bir markanın kendine özgü sicili olmasının yanında, rehnedilebilmesi için ilgili özel siciline tescil zorunlu değildir. Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) m. 148 uyarınca marka rehninde marka siciline tescil işlemi, rehni kuruluşu için şart olmayıp, üçüncü kişiler tarafından rehni bilinmesi için gereklidir. Bahsettiğimiz diğer türlü varlıklar için ise, gemi siciline kayıtlı bir gemi örnek gösterilebilir. Ticari işletmenin tamamının rehni söz konusu olduğunda şayet işletmenin faaliyetine özgülenmiş bir gemi mevcut ise, rehni kapsamında yer alacaktır. Bilindiği üzere kural olarak, sicile kayıtlı bir geminin rehnedilebilmesi için gemi siciline tescil zorunludur. Ancak ticari işletme rehninde işletmenin faaliyetine

³⁰⁸ Bkz. Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 61.

³⁰⁹ Bkz. Narbay/Yıldız, s. 79, 80.

özgülenmiş olması kaydıyla marka veya gemi siciline kayıtlı bir gemi, rehnin kapsamında yer alabileceğinden, rehnin kurulmasının akabinde (Rehinli Taşınır Sicili'ne tescilin akabinde) ilgili marka ve gemi siciline sicil birimi tarafından açıklayıcı nitelikte bildirim gerçekleştirilecektir³¹⁰.

(2) Münferit Unsurların Rehnedilmesi Halinde

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca ilke, ticari işletmenin, TRK m. 5/1'de sayılan varlıklarının teminat gösterilerek finansmana erişilmesidir. Nitekim yukarıda detaylı olarak bahsettiğimiz üzere³¹¹, TRK m. 5/1'de sayılan varlıkların ticari işletmenin borcunu karşılaması hâlinde işletmenin tümü üzerinde rehin tesis edilemez (TRK m. 5/2, son cümle). Ayrıca ifade edilmelidir ki, TRK m. 5/1'de sayılan varlıkların içerisinde özel sicili olan varlıklar yer almaktadır. Bu bağlamda Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği'nde, *teelif hakkı, marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım*³¹², *entegre devre topografyası ile yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı hakları* üzerinde rehin tesis edilmesi halinde rehin hakkının, sicil birimi tarafından, bu taşınır varlıkların kayıtlı olduğu ilgili sicillerine bildirim gerçekleştirileceği öngörülmektedir (RTS Yön. m. 13/3). Bu bildirim niteliği itibariyle açıklayıcıdır. Söz konusu Yönetmelik düzenlemesinde sınırlı bir sayım yapıldığı görülmektedir. Ancak TRK m. 5/1-ö bendinde geçen “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” ibaresinden, TRK m. 5/1'de zikredilmemiş fakat kendine ait özel sicili olan başka varlıkların da rehin konusu yapılabileceği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle RTS Yön. m. 13/3'de sayılmayan, fakat kendine özgü sicili olan (ancak kendi mevzuatları uyarınca rehnedilmeleri için ilgili sicillerine tescil zorunluluğu bulunmayan) varlıkların TRK uyarınca rehin konusu yapılmak istenmesi varsayımında, acaba ilgili sicillerine yine bildirim yapılması gerekir mi? Bir başka ifadeyle, acaba sadece RTS Yön. m. 13/3'de sayılan varlıkların sicillerine mi bildirim yapılacaktır? Kanaatimizce buradaki bildirimlerin amacı siciller arası işbirliğinin sağlanarak rehnin olabildiğince geniş kitleler tarafından

³¹⁰ Ayrıca bkz. **Narbay/Yıldız**, s. 82.

³¹¹ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, A, 3.

³¹² 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile birlikte (m. 55 vd.) “endüstriyel tasarım” ifadesi “tasarım” olarak değiştirilmiştir.

öğrenilmesinin sağlanmasıdır. Bu yönüyle RTS Yön. m. 13/3’de sayılan varlıklar sınırlayıcı nitelikte değildir. Bu varlıklara benzer statüde bir varlığın rehin konusu yapılmak istenmesi ihtimalinde de Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil gerçekleştirilmesinin akabinde ilgili özel siciline açıklayıcı mahiyette bildirim yapılmalıdır.

IV. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN HÜKÜMLERİ

A. TRK Kapsamında Tarafların Hak ve Borçları

1. Rehin Veren Hak ve Yükümlülükleri

a) Hakları

(1) *Rehin kapsamındaki taşınır varlıklara zilyet olma ve kullanma yetkisi*

Tacir, ticari işletmesini rehin gösterdiğinde, rehin kapsamında yer alan işletmesine tahsis edilmiş taşınır varlıklar üzerinde zilyetliğini muhafaza etmeye devam edecektir. Taşınır rehinlerinde en temel prensip, taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya veya tarafların anlaşması üzerine üçüncü bir kişiye devredilmesi suretiyle (kamuya açıklık ilkesi) rehin hakkının tesis edilmesidir³¹³. Fakat TRK bağlamında tesis edilecek ticari işletme rehninde, rehnin kapsamında taşınır eşyalar yer almasına rağmen tacir, taşınır eşyalar üzerindeki dolaysız zilyetliğini sürdürecektir. Şüphesiz ki bu durum tacire, söz konusu taşınır varlıkları kullanarak rehne esas teşkil eden borcunu rehinli alacaklıya vadesinde ödeme imkânı sağlayacaktır. Mülga TİRK’in, sicilli bir taşınır rehni olarak ortaya çıkmasında da temel gaye budur³¹⁴.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/2 bağlamında ticari işletme rehninin kapsamına, ticari işletmede mevcut ve faaliyete tahsis edilmiş olan her türlü varlığın girdiğini ifade etmiştik. Bu yönüyle yukarıda ifade ettiğimiz üzere tacir, kapsam içerisinde yer alan her türlü varlığın zilyetliğine sahip olmakla birlikte bunları *kullanmaya* da devam edebilecektir. Peki rehnin kapsamında yer alan hammadde veya sarf malzemesinin kullanımı nasıl olacaktır? Öğretide *Antalya/Acar*, bazı taşınır

³¹³ Bkz. *Akipek/Akıntürk/Ateş*, s. 837, 838.

³¹⁴ Ayrıca bkz. *Davran*, s. 86, 87.

varlıkların kullanılması, onların tüketilmesi tarzında gerçekleşebileceğini ifade etmektedir³¹⁵. Kanaatimizce tacir, ticari işletmesinin faaliyetine özgülediği bu tür varlıkları (hammadde, sarf malzemesi gibi), işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesi için kullanabilecek, bir başka deyişle, bu varlıkları niteliği gereği tüketebilecektir. Çünkü kanun koyucu TRK ile, taşınırın zilyetliğinin rehin borçlusunda kalmasını hedeflerken aslında rehin borçlusunun, söz konusu taşınır varlıktan yararlanmasını da istemektedir. Zira rehinli taşınır varlıktan mahrum kalmayan rehinli borçlu, bu varlığı kullanarak rehinli alacaklıya olan borcunu gereği gibi ifa edebilecektir. Bu bağlamda ticari işletme rehininde (tamamının) kapsam içerisinde yer alan hammaddenin tüketilerek başka bir ürüne dönüştürülmesinin, tacirin yetkileri içerisinde ele alınması isabetli olacaktır.

(2) Ticari İşletmesine Yönelik Tasarruflarda Bulunma Yetkisi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda ticari işletme sahibi tacire, rehinli ticari işletmesi üzerinde tasarruflarda bulunma yetkisi verilmektedir. Bilindiği üzere mülga TİRK m. 10 düzenlemesinde, ticari işletme sahibinin işletmenin normal faaliyette bulunabilmesi için gerekli her türlü muameleleri yapmak yetkisini haiz olduğu belirtilmiş ancak, ticari işletmeyi veya rehne dâhil münferit unsurları devretmek, bir aynı hakla sınırlamak, başka bir yere nakletmek veya başkaları ile değiştirmek için alacaklının muvafakatının alınmasını zorunlu kılmıştır³¹⁶. Nitekim TRK m. 4/7'de açık bir şekilde; "*Rehni konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu*

³¹⁵ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 135.

³¹⁶ "Ticari işletme sahibinin tasarruf yetkisi" başlıklı TİRK m. 10: "*Ticari işletme sahibi, işletmenin normal faaliyette bulunabilmesi için gerekli her türlü muameleleri yapmak yetkisini haizdir.*

Buna mukabil ticari işletme sahibi, ticari işletmeyi veya rehne dahil münferit unsurları devretmek, bir aynı hakla takyid etmek, başka bir mahalle nakletmek veya başkaları ile değiştirmek için alacaklının muvafakatini almak zorundadır.

İşletme rehnine dahil münferit unsurların alacaklının muvafakati ile başkalarıyla değiştirilmesi hallerinde meydana gelen değişikliklerin, taraflarca dördüncü madde hükümlerine göre düzenlenmiş olan listeye noter marifetiyle işlettirilmesi şarttır.

İşletmeye ithal edilen yeni unsurların rehni kapsamına dahil olması için bu unsurların listeye alınması ve ayrıca Ticaret veya Esnaf ve Sanatkar Siciline tescili lazımdır."

Yukarıdaki hükmün neticesinde öğretide amaca yönelik yorum yapılarak, rehnedilmiş bir ticari işletmenin hasılat kirasına verilmesi için de rehin alacaklısının ya da alacaklılarının muvafakatının aranacağı ifade edilmiştir (**Erten**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 45-46; **Haznedar**, s. 69; **Aker**, s. 265).

edilmesi ile rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlar geçersizdir” hükmü getirilmiş olup³¹⁷, tacire, rehinli ticari işletme üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunma yetkisi tanınmıştır. Madde gerekçesinde “mal ve hizmet üretimini kesintiye uğratmamak amacıyla rehin verenin rehinli varlık üzerindeki tasarruf hakları korunmaktadır” denilerek, mevcut rehin hakkının, ticari yaşamdaki hareketliliği olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçilmek istenmektedir. Ancak kanaatimizce, buradaki tasarrufların, bir rehin ilişkisinin niteliği gereği, sınırları vardır. Şöyle ki tacir, rehinli ticari işletmesini, örneğin işletmek istemediği veya ticareti terk etmek istediği gerekçeleriyle ticaret sicilinden terkin ettiremeyecektir (TRK’da bu konuda açık bir hüküm yoktur). Her ne kadar TRK, tacirin tasarruf yetkisinin kısıtlanmasına yönelik sınırlandırmalara cevaz vermese de, tek taraflı olarak rehin ilişkisini sona erdirmeye yol açabilecek tasarrufların, bu serbesti içerisinde değerlendirilmesi isabetli olmayacaktır.

Tacir, TRK m. 4/7 düzenlemesi kapsamında, rehinli ticari işletmesini devredebilecek³¹⁸ veya bir başka sınırlı aynı hakla sınırlandırabilecektir. Bu doğrultuda, rehinli işletme üzerindeki rehin hakkı sona ermeyecek, işletmenin yeni maliki, rehinli alacaklının ileri sürebileceği TRK m. 14’de zikredilen yaptırımlarla (mülkiyet talebi, rehlin paraya çevrilmesi vs.) karşı karşıya kalabilecektir. Kanun koyucu, TRK 12’nci madde düzenlemesiyle işletmesini devreden tacire yönelik Rehinli Taşınır Sicili’ne bildirimde bulunma yükümlülüğü getirmiştir. İlgili madde düzenlemesi; “*rehin veren, rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini Sicile tescil ettirmekle yükümlüdür.*” şeklinde olup, rehinli alacaklının denetleme, önlem alma, takip yapma gibi yetkilerini gerçekleştirmesine yönelik kolaylık getirme amacı

³¹⁷ Maddenin emredici tarzda düzenlendiğine ilişkin bkz. **Esener/Güven**, s. 579.

³¹⁸ Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 23/2 uyarınca rehinli taşınır varlığın devrinin tesciline ilişkin taleplerde, şunların Rehinli Taşınır Sicili’ne sunulması zorunludur; “*a) tescil numarası, b) rehinli taşınır varlığın devredildiğini tevsik eden belgeler, c) rehin veren ile taşınır varlığı devralan üçüncü kişi veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin kimlik numarasını gösteren belgelerin aslı, ç) temsil ve ilzama yetkili temsilcilerin yetkili olduklarını gösteren belgelerin aslı ya da noter onaylı örnekleri*”. Ayrıca mülga TİRK döneminde rehinli ticari işletmenin devri için Kanun’da açıkça alacaklıların muvafakati aranmaktaydı (bkz. TİRK m. 10).

taşımaktadır³¹⁹. Rehinli ticari işletmenin devrinde, borçlunun sorumluluğu ve güvencede bir değişiklik meydana gelmeyeceği, Temerrüt Yönetmeliği m. 28/1’de açıkça belirtilmektedir.

Yine TRK m. 4/7’nin bir diğer anlamı, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde yer alan tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtların kesin hükümsüz olduğudur³²⁰. Bu bağlamda bir ticari işletme rehni sözleşmesinde, işletmenin devrini kısıtlayan veya bir sınırlı aynı hakla takyit edilmesini engelleyen hükümler mevcut ise, sözleşme tamamen hükümsüz olmayacak, sadece ilgili hüküm kesin hükümsüz olarak değerlendirilecektir.

(3) Art Rehin Kurma Yetkisi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, tesis edilecek rehinlerde, rehne konu taşınır varlığın art rehne konu edilmesinin kısıtlanmasına yönelik kayıtların (olumsuz rehin klozu)³²¹ geçersiz olduğu belirtilerek, taşınır varlık malikine, mutlak olarak *art rehin* tesis etme yetkisi tanınmıştır (TRK m. 4/7). *Art rehin* kavramının niteliği gereği belirtilmelidir ki, TRK m. 4/7’deki bu imkân, *ilerleme sistemi* tercih edilmiş rehin ilişkilerinde anlam ifade eder³²². Art rehin kavramının temeli, esasen TMK m. 941’e dayanmaktadır. TMK’da, teslim şartlı taşınır rehinlerine ilişkin olarak taşınırın malikine, bir başka kişiye yönelik *art rehin (TMK m. 941)* tesis etme imkânı tanınmıştır. TMK m. 941 uyarınca taşınırın maliki, rehinli alacaklıya, alacağı ödendiği takdirde zilyetliğindeki taşınırı sonraki alacaklıya teslim etmesi gerektiğine ilişkin yapacağı yazılı bildirimle, taşınırı üzerinde art rehin tesis eder³²³. Bu imkân düzenlenmeseydi, teslim bağı taşınır rehinlerinde taşınır rehinli alacaklıya teslim edilmiş olduğundan, taşınır malikinin söz konusu taşınır üzerinde kural olarak bir

³¹⁹ Düzenleme amacının bu doğrultuda olduğuna ilişkin bkz. **Antalya/Acar**, s. 138.

³²⁰ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 137.

³²¹ Kavram için bkz. **Makaracı Başak**, s. 229.

³²² Sonraki rehinler için art rehin kavramının isabetli olmadığı yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 139. Karş. **Köroğlu Ölmez**, s. 276; **Arif, Duran**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri”, *Sakarya Hukuk Dergisi (SHD)*, C. 4, S. 2, (Aralık) Y. 2016, s. 110.

³²³ Bkz. **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 870, 871.

başka teslimine bağlı taşınır rehni tesis etmesi mümkün olmayacaktı. Özetle, art rehin kavramı esasen, teslimine bağlı taşınır rehinlerinde anlam kazanmaktadır. Zira taşınmaz rehinlerinde, TMK m. 869 hükmü gereği, malikin rehinli taşınmaz üzerinde yeni sınırlı aynı haklar kurmayacağını taahhüt etmesi geçerli değildir³²⁴. İlâveten, taşınmaz rehinlerinde derece sistemi geçerli olduğundan, taşınmaz maliki taşınmazı üzerinde, mevcut boş dereceleri oranında rahatlıkla başkaca rehin hakları tesis edebilmektedir. Esasen, TRK uyarınca tesis edilecek tüm rehinler, teslimine bağlı olmayıp, sicil üzerinden teslimsiz gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda TRK’da art rehin kavramının tercih edilmiş olması kanaatimizce uygun değildir.

Ticari işletme rehninde, daha önceden ifade ettiğimiz üzere taraflar derece sistemi veya ilerleme sisteminden birini tercih edebilirler. İlerleme sistemi tercih edilerek tesis edilecek ticari işletme rehinde, TRK m. 4/7 uyarınca tarafların *olumsuz rehin klozu* koyarak art rehni yasaklamaları kesin hükümsüzdür. Derece sisteminin tercih edilmiş olduğu ticari işletme rehninde, rehne konu taşınır varlık üzerinde tasarruf yetkisinin kısıtlanamayacağı (TRK m. 4/7) ilkesi bağlamında yine birden fazla rehin tesis edilmesi mümkündür. Zira böyle bir hüküm olmasaydı kanaatimizce TMK m. 869 hükmünün kıyasen TRK’ya uygulanmasıyla da, derece sistemi tercih edilmiş bir ticari işletme rehninde yeni bir rehin tesis edilmesi sağlanabilirdi³²⁵. Çünkü TRK’da hüküm bulunmayan hallerde TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulacağı açıkça düzenlenmektedir (TRK m. 18).

³²⁴ TMK m. 869/1: “Malikin rehinli taşınmaz üzerinde yeni sınırlı aynı haklar kurmayacağını taahhüt etmesi geçerli değildir.”. Malik tarafından (TMK m. 869/1 kıyasen), rehinli taşınır üzerinde **art rehin** tesis edilmeyeceğinin taahhüt edilmesinin geçerli olmadığı yönünde bkz. **Ergüne (Nomer)**, s. 405, N. 1258; benzer yönde **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 832.

³²⁵ TMK m. 869 hükmünün, TMK uyarınca tesis edilecek taşınır rehinlerine kıyasen uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin görüşler ve detaylı değerlendirme için bkz. **Makaracı Başak**, s. 230, 231.

b) Yükümlülükleri

(1) Rehinli Ticari İşletmenin Değerini Koruma ve Gerekli Tedbirleri Alma Yükümlülüğü

Kanun koyucu rehin borçlusunu ticari işletme sahibine, rehinli ticari işletmesinin rehin kurulması anındaki değerini muhafaza etme yükümlülüğü getirmiştir. Şöyle ki; “Zilyed, rehinli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Zilyed, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, hâkimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. Alacaklıya, gerekli önlemleri almak üzere hâkim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde alacaklı, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir (TRK m. 12/2).” Kanun’da geçen zilyed ifadesinden, ticari işletme rehni sözleşmesinden sonra ticari işletmeyi fiilen işleten kişi anlaşılmalıdır. Örneğin, ticari işletme rehni tesis eden rehin borçlusunu tacir, ticari işletmesini kiraya vermiş olabilir. Bu durumda rehinli ticari işletmenin değerini muhafaza yükümlülüğü Kanun gereği kiracıyı da bağlayacaktır. Esasen aralarındaki kira sözleşmesinin olağan hükümleri bağlamında kiracının kiralanan şeye zarar vermeme³²⁶ yükümlülüğü olsa da, TRK m. 12/2’yi özel kılan husus, rehin alacaklısının hâkim kanalıyla aldığı yasaklama kararını doğrudan kiracı aleyhine uygulatabilecek olmasıdır. Zira o anda ticari işletmeye dolaysız zilyed olan ve değer düşüren davranışlarda bulunan kiracıdır.

Bu kapsamda, ticari işletmenin değerinin korunmasının ne anlama geldiği açıklanmalıdır. Ticari işletmenin kötü sevk ve idare edilmeye başlanması, değer düşüren davranışlar olarak değerlendirilebilir mi? Girişilen riskli yatırımlar yine bu kapsamda yer alacak mıdır? Her şeyden önce TRK bağlamında rehin borçlusunun rehinli varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin devam ettiği unutulmamalıdır. Bu yönüyle TRK m. 12/2 düzenlemesi, tasarruf yetkisine zarar getirebilecek tarzda geniş yorumlanmamalıdır. Dolayısıyla, ticari işletmenin işletilmesi hususunda

³²⁶ Kiracı, alışılmış kullanma dışında kiralanan şeyin özünü etkileyecek veya ona zarar verecek ya da değerini düşürecek veya varlığını tehlikeye sokacak bir şekilde hareket edemeyeceği gibi, kiralanan şeyde kira süresinden sonra da etkisi kalacak değişiklikler yapamaz (bkz. **Halûk, Tandoğan; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri-Kira ve Ödünç Verme (Ariyet, Karz) Sözleşmeleri**, Cilt 1/2, Dördüncü Tıpkı Basım, İstanbul 2008, s. 141, 142.

gerçekleştirilecek iş ve işlemlere rehinli alacaklının her durumda müdahil olması, ticari işletme sahibinin tasarruf yetkisini dolaylı olarak kısıtlayacağı kanısındayız. Ayrıca, rehin veren tacir, rehin konusu taşınır varlıkların değerini rehin alacaklısı aleyhine azaltan tasarruflarından doğan zararları tazmin etmekle yükümlü kılınmıştır (TRK m. 12/5).

Ayrıca TRK m. 12/2’de ifade edildiği üzere rehinli alacaklıya hakim tarafından, gerekli önlemleri alma yetkisi verilebilir. Bu yetki verilmeden de, *gecikmesinde sakınca bulunan hallerde (bkz. TRK m. 12/2-son cümle)* ticari işletmenin değerini koruyacak tedbirleri alma yetkisi, Kanun gereği mevcuttur. Her iki durumda da, rehinli alacaklı yapmış olduğu giderleri rehin borçlusundan tazmin edecektir (TRK m. 12/3). Burada rehin borçlusunun yapılan giderleri tazmin etme yükümlülüğü söz konusudur.

(2) Ticari İşletmenin Devri ve Alacağın Devrinde Sicile Bildirim Yükümlülüğü

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu bünyesindeki rehin ilişkilerinde, rehinli taşınır varlığın ve alacağın devri hususlarında rehin veren, durumu Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil ettirmekle yükümlüdür (TRK m. 12/6). Bu bağlamda ticari işletmesini rehin veren tacir, ticari işletmesini devretmek istediğinde, Rehinli Taşınır Sicili’ne açıklayıcı nitelikte bildirimde bulunmak durumundadır. TTK’da, bir ticari işlemin devredilmesi halinde keyfiyetin ticaret siciline tescili ve sonrasında ilanı gerekmektedir (TTK m. 11/3). Söz konusu tescilin niteliğine ilişkin çoğunluk görüşü, tescilin devir işlemi için kurucu olduğu yönündedir³²⁷. Dolayısıyla, Rehinli Taşınır Sicili’ne gerçekleştirilecek bildirim, devir işlemi gerçekleştirildikten, bir başka ifadeyle ticaret siciline tescil edildikten sonra Rehinli Taşınır Sicili’ne bildirilmelidir³²⁸. TRK’da, siciller arası işbirliği hususuna önem verilmesine rağmen kanun koyucu, buradaki bildirim yükümlülüğünü ticaret sicilindeki ilgili yerine, rehin

³²⁷ Bkz. Çalışma 3. Bölüm, I, A, a), (5), c).

³²⁸ Zira Rehinli Taşınır Sicili’ne yapılacak tescil bildirimlerinde; a) tescil numarası, b) rehinli taşınır varlığın devredildiğini tevsik eden belgeler, c) rehin veren ile rehinli taşınır varlığı devralan üçüncü kişi veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin kimlik numarasını gösteren belgelerin aslı, ç) temsil ve ilzama yetkili temsilcilerin yetkili olduklarını gösteren belgelerin aslı ya da noter onaylı örneklerinin Sicil’e sunulması gerekmektedir (bkz. Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 23, 2’nci ve 3’üncü fıkralar).

verene yüklemektedir. Kanaatimizce işletmenin devri hususunda ticaret sicilindeki ilgili memurun, keyfiyeti gecikmeksizin Rehinli Taşınır Sicili'ne bildirmesi daha isabetli olacaktır. Her ne kadar TRK m. 16/1-ç bendi uyarınca ticari işletmenin veya alacağın devrini Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil ettirmeyen rehin verene, rehinli alacaklının şikâyeti üzerine adli para cezası verileceği düzenlense de, bu düzenleme yeterli değildir. Çünkü rehinli alacaklının bu şikâyeti ileri sürebilmesi için, alacağını tamamen veya kısmen tahsil edememiş olması gerekir (bkz. TRK m. 16/1, son cümle). Bu boyutuyla rehinli alacaklının, devir işlemini çok geç öğrenmesi gündeme gelebilecektir. Zira rehin verenin, söz konusu devir işlemini derhal Rehinli Taşınır Sicili'ne bildirmesine yönelik bir düzenleme Kanun'da bulunmamaktadır.

(3) Katlanma Yükümlülüğü

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca, rehin alacaklısı, rehin veren ya da üçüncü kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetleme yetkisine sahiptir (TRK m. 12/4). Dolayısıyla rehin alacaklısının, rehinli ticari işletmeyi denetleme yetkisi olduğundan, rehin verenin bu duruma katlanma yükümlülüğü vardır (TRK m. 12/4)³²⁹. Hatta kanaatimizce, m. 12/4'ün lafzından yola çıkıldığında, sadece rehin veren tacirin değil, denetleme zamanında işletmeyi fiilen işleten kişilerin de gerçekleştirilecek olan denetlemeye katlanma yükümlülükleri vardır. Örneğin, rehinli ticari işletmenin kiraya verilmesi durumunda kiracı, rehinli alacaklının yapacağı denetleme faaliyetlerine katlanmakla yükümlüdür.

2. Rehin Alanın Hak ve Borçları

a) Hakları

(1) Rehin Vereni Tescile Davet Hakkı

Usulüne uygun hazırlanan ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin sicile tescili için, rehinli alacaklı ve rehin borçlusunun birlikte hareket etmeleri gerekir (RTS Yön. m. 22/1). Bu bağlamda rehin alan tarafın, tescil başvurusuna yaklaşmayan rehin

³²⁹ Bu yükümlülüğün katlanma cinsi bir edim içerdiği, bazı durumlarda yapma veya verme ediminden de söz edilebileceğine ilişkin bkz. **Antalya/Acar**, s. 141.

vereni tescil için davet hakkı vardır³³⁰. Bu hak, rehin sözleşmesinin düzenlenmesiyle birlikte her iki tarafa da sağlanmış olmaktadır.

(2) Rehinli Ticari İşletmeyi Denetleme Hakkı

Kanun koyucu TRK m. 12’de, rehinli alacaklıya birtakım haklar sunmuştur. Maddenin 5’inci fıkrasında, “*rehin alacaklısı, rehin veren ya da üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetleme hakkına sahiptir*” denilmektedir. Bunun yanında diğer fıkralarda da, rehinli taşınırın değerinin düşürülmesi hallerinde önlem alınması, önlem için yapılan giderlerin tazmin edilmesi gibi esasen denetleme yetkisiyle bağlantılı bir kısım haklar da yer almaktadır. Kanaatimizce, bahsettiğimiz ve 12’nci maddede yer alan diğer hakların kullanımı, öncesinde gerçekleştirilecek bir *denetimle* mümkün olacaktır. Dolayısıyla TRK m. 12’nin 2’nci ve 3’üncü fıkralarının *denetleme hakkı* ile ilgili olduğu belirtilmesine rağmen, TRK’daki sistematığe uymak adına, detaylı değerlendirmelerimizin *rehinli ticari işletmenin değerinin korunmasını talep hakkı* başlığı altında açıklanması kanaatimizce daha isabetlidir.

Son olarak, rehinli alacaklının rehinli işletmeyi denetleme yetkisini kullanırken nelere dikkat etmesi gerektiği³³¹ veya denetlemenin çerçevesinin nasıl çizilmesi gerektiği, TRK ve ikincil mevzuatta açıklanmamıştır. Bunun yanında, rehinli alacaklının bu denetlemeyi bir başkası aracılığıyla (konunun uzmanı olan bir gerçek veya tüzel kişi vasıtasıyla) yaptırıp yaptıramayacağı da mevzuatta yer almamaktadır.

(3) Rehinli Ticari İşletmenin Değerinin Korunmasını Talep Hakkı

Rehinli ticari işletmenin, rehnin kurulduğu esnadaki değerini muhafaza etmesi, rehinli alacaklının alacağına kavuşamadığı durumlarda, temerrüt sonrası haklarını etkili bir biçimde kullanması bakımından önemlidir. Rehinli ticari işletmenin mevcut değerinin korunması, öncelikle rehinli alacaklının menfaatine bir durumdur. Bu

³³⁰ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 141.

³³¹ Bu hakkın sınırını TMK m. 2’nin oluşturduğuna ilişkin bkz. **Faruk, Acar**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 198.

bakımdan TRK m. 12/1’de, rehinli taşınır varlığın zilyedine, rehinli taşınır varlığın değerini koruma yükümlülüğü yüklenmiş olup, ayrıca rehinli alacaklıya da bu konuda bir müdahale yetkisi tanınmıştır. Şöyle ki; “...Zilyed, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; **alacaklı**, hâkimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. **Alacaklıya**, gerekli önlemleri almak üzere hâkim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde alacaklı, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir (TRK m. 12/1).” Benzer düzenlemeye, “Koruma tedbirleri” başlıklı Temerrüt Yön. m. 27/1 hükmünde karşılaşılmaktadır. Şöyle ki; “Rehinli taşınır varlığın zilyedi, rehinli taşınır varlığın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; **ilgililer**, rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer mahkemesinden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. **İlgililere**, gerekli önlemleri almak üzere hâkim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde ilgililer, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir. İlgililer, önlem için yapmış olduğu giderleri malikten isteyebilir ve bu giderlerine has olmak üzere taşınır varlık üzerinde, tescile gerek olmaksızın ve tescil edilmiş olan diğer yüklerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olur.” denilmektedir. TRK’da gerekli tedbirleri alma veya aldırma yetkisi “alacaklı” sıfatına tanınmışken, söz konusu yönetmelikte bu yetki “ilgililer”e tanınmıştır. Yönetmelikte yer alan ilgililer ibaresi, “alacaklı” kavramına göre geniş ve belirsizdir. Temerrüt Yönetmeliği m. 4/1-e’ye göre *ilgili*, rehin alacaklısı, rehin veren borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişiyi ifade etmektedir.

Taşınmaz rehninde rehin konusu taşınmazın değerinin korunmasına dair hükümler barındıran TMK’nın 865 ilâ 867 maddelerinde, taşınmaz mâlikinin kusurlu olup olmaması göz önüne alınarak birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Kural olarak, taşınmaz mâlikinin kusuru olmadan taşınmazın değerinin azalması halinde rehinli alacaklı korunmamıştır³³². İlke, taşınmaz malikinin kusuru ile değer azalmasının gerçekleştirilmesidir. TMK’daki hükümlerden esinlenerek hazırlanan TRK m. 12’de, kusurlu olup olmama durumu göz önüne alınmamıştır.

³³² Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 949, N. 3355.

(a) Değer Düşüren Davranışlar İçin Hâkimden Yasaklama Kararı Talep Hakkı (Önleme Davası)

Rehinli ticari işletmenin değerinin korunması bakımından rehinli alacaklıya tanınmış ilk imkân, şayet rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlar gerçekleştiriliyorsa, bu davranışların yasaklanmasını hâkimden isteyebilmesidir³³³. Kanaatimizce burada, taşınmaz rehninde olduğunu gibi bir önleme davası imkânı getirilmiştir³³⁴. Peki bu konuda görevli ve yetkili mercii neresidir? Kanunda koruma tedbirinin hangi hâkimlikten talep edilebileceği belirtilmemiştir. Karşılaştırma yapılması bağlamında tespit yapmak gerekirse, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 6'da, değer tespitinin, rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinden talep edileceği hüküm altına alınmıştır. TRK'da, çıkabilecek uyuşmazlıklara ilişkin görevli ve yetkili mahkemeye yönelik özel bir hüküm de barındırılmadığından³³⁵, kanaatimizce burada genel hükümlere başvurulmalıdır.

(b) Gerekli Önlemleri Almak İçin Hâkimden Özel Yetki Alma Hakkı

Taşınmaz rehni hükümlerinde, alacaklı, taşınmazın değerinin azalması tehlikesine karşı gerekli önlemleri alması için taşınmaz malikine mahkemeden süre tayin ettirebilir (TMK m. 865/2)³³⁶. Nitekim belirtilen süre içinde taşınmaz maliki gerekli önlemleri almazsa, rehinli alacaklının talebi üzerine mahkeme, söz konusu önlemlerin alınması için rehinli alacaklıyı yetkili kılabilir (TMK m. 865/2). TRK'da da benzer bir uygulama öngörülmüştür (TRK m. 12/2). Ancak ilgili TRK 12'nci madde düzenlemesinde, rehin veren kişiye süre tayininden bahsedilmemektedir. Hâkim doğrudan, ticari işletmenin değeri düşüren davranışların engellenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması için alacaklıya bu yetkiyi takdiren verebilmektedir.

³³³ Hâkimin vereceği kararın ihtiyati tedbir niteliğinde olduğu düşünülebilir. Ancak ihtiyati tedbir kararından sonra iki hafta içerisinde dava açılması zorunlu olduğundan (bkz. ve kar. HMK m. 397), söz konusu kararın ihtiyati tedbir niteliğinde olmadığı kanaatindeyiz.

³³⁴ Taşınmaz rehnindeki durum için bkz. ve karş. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 948, N. 3350, 3351.

³³⁵ Bkz. Çalışma 3. Bölüm, II altındaki açıklamalarımız.

³³⁶ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 948, N. 3351.

(c) Hâkimden Özel Yetki Almadan Müdahalede Bulunma Hakkı

Taşınmaz rehinlerinde, TMK m. 865 uyarınca rehinli alacaklı, hâkimden yetki almadan, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde gerekli önlemleri kendiliğinden alabilme hakkına sahiptir. Almış olduğu önlemler için yaptığı masrafları malikten ister (TMK m. 865/3). Benzer düzenleme, TRK m. 12/2’de yer almakta olup alacaklıya, gecikmesinde sakınca bulunan hallerle sınırlı olmak kaydıyla, hâkim kararı olmaksızın gerekli önlemleri alma yetkisi verilmiştir. TRK’da, gecikmesinde sakınca bulunan halin mevcut olmaması veya yetkinin aşılması durumlarında ne olacağı belirtilmemiştir. Kanaatimizce halin icabına göre, yetkisiz gerçekleştirilen işlemler için taraflar birbirlerine karşı vekâletsiz iş görme, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil hükümleri bağlamında talepler ileri sürebilecektir.

(d) Önlem Alırken Yaptığı Giderleri Talep Hakkı

Rehinli taşınır varlığın zilyedinin, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunduğu durumlarda rehinli alacaklının gerekli önlemleri alma yetkisinden bahsettik (bkz. TRK m. 12/2). Rehlinli alacaklının gerekli önlemleri almak için birtakım giderler yapması muhtemeldir. TRK’da, rehinli alacaklının yaptığı giderleri tazmin etmesine yönelik özel bir hüküm bulunmaktadır. Şöyle ki; “*Hakları zarar görenler, önlem için yapmış olduğu giderlerin tazminini zarara sebep olanlardan isteyebilir*” (TRK m. 12/3). Öncelikle ifade edilmelidir ki, TRK m. 12’de bir kavram birliği yoktur. Maddenin başlığı “*rehin sözleşmesi taraflarının hak ve yükümlülükleri*³³⁷” olmasına rağmen, ikinci fıkrada rehinli taşınırın değerini koruma yükümlülüğü “*zilyed*”e verilmekte, yine aynı fıkrada “*rehinli alacaklı*”ya birtakım önlemler alma yetkisi tanınmakta fakat bu önlemler için yapılan giderleri tazmin etme yetkisi “*hakları zarar görenler*”e verilmekte, dördüncü, beşinci ve altıncı fıkralarda ise “*rehin alacaklısı*” ve “*rehin veren*” kavramları kullanılmaktadır. Esasen madde kenar başlığından hareket edilecek olursa söz konusu hükümde, özellikle sözleşmenin

³³⁷ İlgili 12’nci madde gerekçesi ise aynen şöyledir; “*Madde ile, rehin sözleşmesi taraflarının hak ve yükümlülükleri ile zilyedin sorumlulukları düzenlenmektedir.*”.

tarafklarını ifade eden terimler tercih edilmesinin, hükmün uygulanma alanının net bir şekilde ortaya konması bakımından daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Düzenlemede yer alan, hakları zarar görenler ifadesinden, rehinli alacaklıların kast edildiği düşüncesindeyiz. Bu kapsamda sıra gözetilmeksizin her bir rehinli alacaklı, rehinli ticari işletmenin değer kaybetmesinden zarar görebileceği için önlem alma ve yaptığı giderleri talep etme yetkisini haiz olabilecektir. Yine düzenlemede, yapılan giderlerin “zarara sebep olanlar”dan tazmin edileceği ifade edilmiştir. Söz konusu ifadeden yola çıkarak rehin ilişkisinden bağımsız bir üçüncü kişinin verdiği zararların da bu hükümlerle tazmin edilebileceği anlaşılmaktadır³³⁸. Peki üçüncü kişiyle birlikte rehin veren taraf birlikte sorumlu tutulabilecek midir? *Antalya/Acar*, hükümde yer alan “zarara sebep olanlar” ifadesinin, “kusur” a işaret edebileceği yönünde bir izlenim uyandırdığını belirtmekte, dolayısıyla üçüncü şahsın sorumlu olduğu durumlarda giderleri tazmin yükümlülüğünün üçüncü şahsa ait olduğu görüşünü ortaya koymaktadırlar³³⁹. Bize göre de, madde metninde rehin veren ya da rehin borçlusunu yerine özellikle “zilyed” kavramının kullanılmış olması, bir kusursuz sorumluluk yerine kusura dayalı sorumluluğa işaret etmektedir. Dolayısıyla, üçüncü kişinin sebep olduğu değer kaybının önlenmesine yönelik alınan tedbirlerin giderleri için rehin verene başvurulamayacaktır. Fakat Temerrüt Yönetmeliği m. 27/1 son cümlede, “İlgililer, önlem için yapmış olduğu giderleri malikten³⁴⁰ isteyebilir..” denilmekte ve yapılan giderlerin “malikten” istenebileceği ifade edilmektedir. Yönetmelik düzenlemesinin lafzı, TRK m. 12 ile çelişecek şekilde, zararı kimin verdiğinden bağımsız olarak bir kusursuz sorumluluk hali öngörüldüğü izlenimi uyandırmaktadır. Bu bağlamda Yönetmelik m. 27’nin lafzi olarak uygulanmasıyla ortaya çıkan sonuç; rehinli ticari işletmenin zilyedi, ticari işletmenin değerini düşüren davranışlarda bulunursa, ilgililer tarafından alınacak önlemlere yönelik giderler, ticari işletmenin maliki olan kişiden talep edilebilecektir. Ancak TRK m. 12’nin lafzi olarak uygulanmasından çıkan sonuç ise; rehinli ticari işletmenin zilyedi tarafından değer

³³⁸ Bu yönde bkz. *Antalya/Acar*, s. 156, dpn. 241.

³³⁹ Bkz. *Antalya/Acar*, s. 156, dpn. 241.

³⁴⁰ TRK m. 12 düzenlemesinde “malik” sıfatına yer verilmemiştir.

düşüren davranışlarda bulunulursa hakları zarar görenler, değer düşürülen davranışlara yönelik yaptıkları giderleri zarar sebep olanlardan isteyebileceklerdir. Yönetmelik düzenlemesi ile Kanun düzenlemesi arasında ciddi farklılık vardır. Yönetmelik hükmüne göre sorumlu kişi malik olmakla beraber Kanun hükmü uyarınca sorumlu kişi zarara sebep olandır. Normlar hiyerarşisi kuralı dikkate alındığında Kanun hükmü ile çelişen Yönetmelik hükümlerinin geçersiz olacağını önemle belirtmek gerekir.

Ayrıca Yönetmelik m. 27/1-son cümlede, TMK m. 865 hükmüne³⁴¹ benzer düzenleme getirilmiştir. Yönetmelik hükmünde, değer kaybının önlenmesine yönelik yapılan giderler için rehinli taşınır varlık üzerinde tescile tabi olmaksızın ve tescil edilmiş diğer rehinlerden önce gelen yasal bir rehin tesisi imkânı getirilmiştir. Esasen Yönetmelik hükmü, TMK m. 865 ile tamamen örtüşmektedir. Ancak TRK’da öngörülme-yen bir yasal rehin hakkının yönetmelik ile düzenlenmiş olması kanaatimizce hukuka uygun değildir³⁴².

(4) Aynı Hakları Koruyan Davaları Açabilme Yetkisi

Mülga TİRK döneminde rehinli alacaklıya aynı hakkını koruyan dava açma hakkı tanınmaktaydı. Üçüncü şahsın müdahalesinin men’i başlıklı mülga TİRK m. 13’de (benzer düzenleme için bkz. ve karşı. TTK m. 1031), “*ticari işletmeye veya rehne dahil unsurlarına, rehnin sağladığı teminatı tehlikeye düşürecek surette üçüncü şahıslar tarafından vukubulacak fiillerin men’ini alacaklı dava edebilir*” denilmekteydi. Bu hükümle birlikte, üçüncü kişilerin eylemleri karşısında rehin

³⁴¹ “IV. Önlem alma yetkisi”, “1. Değer düşmelerine karşı”, “a. Koruma önlemleri” başlıklı TMK m. 865:

“Malik, rehinli taşınmazın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, hâkimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. (1)

Alacaklıya, gerekli önlemleri almak üzere hâkim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde alacaklı, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir. (2)

Alacaklı, önlem için yapmış olduğu giderleri malikten isteyebilir ve bu alacakları için taşınmaz üzerinde, tescile gerek olmaksızın ve tescil edilmiş olan diğer yüklerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olur. (3)”

³⁴² Nitekim TRK m. 12/2, 3 çerçevesinde yapılan giderlerin yasal rehinle güvence altına alınmış olduğuna yönelik yasal bir dayanak bulunmadığı, TRK m. 10/1’de yapılan TMK m. 876 atfının da bu sonucu çıkarmaya yeterli olmayacağı yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 159, 160.

borçlusunun hareketsiz kalması neticesinde ortaya çıkabilecek sakıncaların, rehinli alacaklıya tanınan bağımsız bir dava açma hakkı ile önlenmesi hedeflenmiştir³⁴³.

Üçüncü kişilerin müdahalesine yönelik aynı hakkı koruyucu davalar açma yetkisi, TRK m. 12/2 uyarınca rehinli alacaklıya tanınmıştır. Öğretide değişiklik öncesi TRK 18'inci madde (TRK'da hüküm bulunmayan hallerde TMK'nın **taşınır** rehnine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı) düzenlemesine dayanılarak, TMK'daki **taşınır** rehinlerinde uygulama alanı bulan "eletmanın önlenmesi" davası açılabilirdi³⁴⁴. Ancak söz konusu 18'inci madde değiştirilerek³⁴⁵, TRK'da hüküm bulunmayan hallerde, TMK'nın **taşınmaz** rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda kanaatimizce, esasen teslimine bağlı taşınır rehinlerinde uygulama alanı bulan el atmanın önlenmesine yönelik olan TMK m. 683 hükmünün, TRK bağlamındaki rehin ilişkilerinde kıyasen uygulanması, ifade ettiğimiz değişiklik sonrası mevzuat dikkate alındığında, mümkün değildir.

(5) Tazminat Talep Etme Hakkı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin veren, rehin konusu taşınır varlıkların (ticari işletmenin) değerini rehin alacaklısı aleyhine azaltan **tasarruflarından** doğan zararları tazmin etmekle yükümlüdür (TRK m. 12/5). Kanun gerekçesinde söz konusu hükme yönelik bir açıklama yer almamaktadır.

Öncelikle düzenlemede yer alan "tasarruflar" ibaresinden ne anlaşılması gerektiğine değinilmelidir. TRK'da rehin verenin rehinli taşınır üzerinde tasarrufta bulunmasını yasaklayan bir düzenleme mevcut değildir³⁴⁶. Bilakis, TRK'da açıkça, rehin verenin tasarruf yetkisini kısıtlayan sözleşme hükümlerinin geçersiz (kesin hükümsüz) olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, hükümde yer alan "tasarruflar" ibaresinden, "alacaklı aleyhine rehinli taşınırın değerini düşüren tüm haksız

³⁴³ Bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 248, N. 469.

³⁴⁴ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 160-162; **Ayhan/Çağlar**, s. 196.

³⁴⁵ 7099 sayılı Kanun, RG. 10.5.2018/30356.

³⁴⁶ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 164.

davranışların” anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Yoksa “tasarruflar” ibaresinden yola çıkarak salt “tasarruf işlemi” anlaşılması yanlış çıkarımlara yol açabilecektir.

Yine, TRK m. 12/5’de, tazminat talep edilebilmesi için, rehin konusu varlığın değerinin, **rehin alacaklısı aleyhine** azaltılmış olması gerektiği belirtilmektedir. Öğretide *Antalya/Acar*, TRK m. 12/5’de yer alan tazminat talebinin, gerçekleştirilen tasarrufların rehin alacaklısı aleyhine olması koşuluyla gündeme gelebileceğine değinerek, rehinli taşınır varlığın değer kaybettiği her olasılığın, rehin alacaklısı aleyhine bir durum oluşturmadığını ifade etmektedirler³⁴⁷. Bir başka ifadeyle yazarlar, yaşanan değer kaybına rağmen kalan değer, güvence altına alınan alacağa yetebileceği ihtimalinin de söz konusu olabileceğini ve bu durumda rehinli alacaklının tazminat talep etmesinin isabetli olmadığını ifade etmektedirler. Yazarların görüşüne katılmaktayız. Ancak, salt olarak “değer kaybından sonraki kalan değer” ve “güvence altına alınan alacak miktarı” kıyaslaması, her durumda hakkaniyete uygun olmayabilir. Zira rehinli alacaklı, rehin konusu yapılacak taşınır varlığın değeri hususunda tatmin olup, rehin veren ile rehin sözleşmesi imzalamaktadır. Bu kapsamda, sözleşme imzalandıktan sonra meydana gelen değer düşmeleri esasen, rehinli alacaklının rehin hakkının doğduğu esnadaki güvence arzusuna aykırıdır. Her ne kadar değer düştükten sonra kalan miktar güvence altına alınan alacağı karşılansa bile, rehinli alacaklının dolaylı da olsa zarara uğradığı düşünülebilir.

Bir diğer değerlendirmeye açık durum, TRK m. 12/5 uyarınca istenebilecek tazminatın kimden/kimlerden talep edilebileceği hususudur. Zira hükümde tazminat ödeme yükümlülüğü rehin verene yüklenmiştir. Fakat rehinli taşınır varlığın devredildiği durumda, örneğin ticari işletmenin devredilmesi olasılığında, yeni malikin değer düşüren davranışlarından eski malik sorumlu olacak mıdır? Ya da yeni malikin de m. 12/5 bağlamında tazminat ödemesi gündeme gelebilir mi? Bu konuda iki türlü görüşün de savunulabileceği *Antalya/Acar* tarafından ifade edilmektedir³⁴⁸.

³⁴⁷ Bkz. *Antalya/Acar*, s. 166.

³⁴⁸ Yeni malikin değer düşmesine sebebiyet veren tasarruflarının, ilk rehin verenin tasarruf işlemi (örneğin devir gibi) neticesinde gerçekleştiğinden bahisle kanun koyucunun ilk rehin vereni sorumlu tuttuğu gibi bir görüş ileri sürülse bile, aksini savunmanın da mümkün olduğu, zira ilk

Bize göre kanun koyucu TRK m. 12/5 hükmüyle, salt olarak **ilk rehin vereni** sorumlu tutmayı amaçlamış değildir. Mülga TİRK m. 11 düzenlemesinde “rehin veren” yerine “ticari işletme sahibi” tabiri kullanılmaktaydı. Esasen TRK m.12/5’in de bu yönde yorumlanması gerekir kanaatindeyiz. Bir başka ifadeyle, rehinli ticari işletmenin maliki kim ise, TRK m. 12/5’de öngörülen tazminatı da onun ödemesi gereklidir.

(6) Alt Rehin Kurma Hakkı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, rehne konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmesi ile rehin verenin, rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtların geçersiz olduğu ifade edilmiştir (TRK m. 4/7). Esasen Medeni Hukukumuzda alt rehin bahsi, TMK m. 942’de düzenlenmektedir. Şöyle ki, “*Alacaklı, rehinli taşınırı ancak rehnedenin rızasıyla bir başkasına rehnedebilir*”. Ancak bu hüküm, TMK’daki düzenleme yerinden bahisle, *teslime bağlı taşınır* rehinlerinde uygulama alanı bulmaktadır. TRK’daki sistem ise teslimsiz, sicil üzerinden sağlanan bir taşınır rehnidir. Ayrıca bilindiği üzere TRK’da, hüküm bulunmayan hallerde, TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı belirtilmektedir (TRK m. 18). Bu bağlamda, alt rehnin düzenlendiği TMK m. 942’nin kıyasen uygulanarak TRK’ya tatbik edilmesi pek mümkün gözükmemektedir³⁴⁹.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde taraflar sabit derece sistemini tercih ederlerse zaten rehin borçlusu tacir, finansmana erişmek istediği durumda, rehinli alacaklının rızasına ihtiyaç duymadan boş dereceye ikinci bir rehin tesis edebilir. Şayet taraflar ilerleme sistemi tercih ederlerse alt rehin tesisi hususunda acaba TMK m. 942’nin kıyasen uygulanması mümkün olabilir mi? Bu hükmün uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Zira ilerleme sisteminin tercih edilmesi durumunda da rehin yine sicil üzerinden tesis edilmekte,

rehin vereni sorumlu tutmanın illiyet bağı ile açıklanmasının güç olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Antalya/Acar**, s. 166).

³⁴⁹ 15.2.2018 tarihli, 7099 sayılı Kanun değişikliği öncesinde, TRK’da hüküm bulunman hallerde TMK’nın taşınır rehni hükümlerinin kıyasen uygulanacağı belirtildiğinden, öğretide **Antalya/Acar**, TRK m. 4/7 hükmünün TMK m. 942’ye göre yorumlanması gerektiğini ifade etmişlerdi (bkz. **Antalya/Acar**, s. 168).

rehinli taşınırın zilyetliğinin teslim edilmesine gerek olmamaktadır. Rehinli taşınır üzerinde tesis edilecek ikinci bir rehin, yine Rehinli Taşınır Sicili'nde tesis edileceğinden, ilerleme sisteminin tercih edilmiş olmasının önemi yoktur. Şöyle ki, ilerleme sistemi, rehinde sıranın belirlenmesine yönelik bir sistemdir. Bu yönüyle ticari işletme rehinlerinde sırf ilerleme sistemi tercih edildiğinden bahisle TMK m. 942'nin tatbik edileceğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Zira, TMK m. 942, teslim dayalı taşınır rehinlerine özgü bir hükümdür.

(7) Temerrüt Sonrası Hakları

Rehin ilişkilerinde rehinli alacaklının en temel hakkı, alacağın muacceliyetine rağmen borçlunun temerrüde düşmesi durumunda rehnin paraya çevrilmesini talep edebilmesidir. Rehinli alacaklı, paraya çevrilmeyle edilen satış bedelinden alacağına kavuşabilmektedir. TRK m. 14 düzenlemesinde rehinli alacaklıya temerrüt sonrasında kullanabileceği birtakım yasal haklar tanınmaktadır. Şöyle ki, *“(1) Bu Kanun kapsamındaki borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde alacaklı, aşağıdaki yollara başvurabilir:*

a) Birinci derece alacaklı ise icra dairesinden 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesi uyarınca rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Bu halde icra dairesi, bu devri Sicile bildirir. Rehinli taşınırın, Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklının toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecelerdeki alacaklılara karşı, birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur.

b) Alacağını, 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilir. Bu halde, varlık yönetim şirketleri, alacaklının rehin sırasına sahip olur. Öncelik hakkı bu Kanunun 11 inci maddesine göre belirlenir.

c) Zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilir.

ç) (Ek: 15/2/2018-7099/31 md.) Genel hükümler çerçevesinde takip yapabilir.

(2) (Mülga: 15/2/2018-7099/31 md.)

(3) *Bu maddeye ilişkin diğer usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.*”

Yukarıda bahsedilen 14’üncü madde düzenlemesi çalışmanın ileriki bölümlerinde³⁵⁰ detaylı olarak açıklanmaktadır. Özetle kanun koyucu rehinli alacaklıya, 14’üncü maddede dört bent halinde sayılan (mülkiyeti talep, alacağın varlık yönetim şirketlerine devri, kiralama ve lisans hakkını kullanma, genel hükümler çerçevesinde takip) imkânlarla başvurma seçimlik yetkisini³⁵¹ tanımaktadır.

b) Yükümlülükleri

Rehin hakkının sona ermesiyle rehin alan (*rehinli alacaklı veya TRK’ya göre rehin alacaklısı sıfatına sahip kişiler veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri*³⁵²) Sicil’de yer alan rehin kaydını terkin ettirmekle yükümlüdür³⁵³. Rehin alacaklısı, alacağın son bulunduğu tarihten itibaren, yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı tarafından otuz, Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı tarafından on beş iş günü içinde, rehin kaydının Rehinli Taşınır Sicili’nden terkin için başvuruda bulunmakla yükümlüdür (*bkz. TRK m. 15/1; RTS Yön. m. 29/3*). Bu yükümlülüğe aykırı hareket eden rehin alacaklısına, güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında Bakanlık tarafından idari para cezası uygulanır (*bkz. ve karşı. TRK m. 15/1; RTS Yön. m. 29/4*). Söz konusu idari para cezasının uygulanabilmesi için rehin borçlusunun veya rehin verenin şikâyette bulunması gerekmektedir (*bkz. TRK m. 15/1*). Nitekim bu yükümlülüğün süresi içerisinde yerine getirilmemesi halinde borcunu ödeyen ve bunu

³⁵⁰ Bkz. Çalışma 3. Bölüm, I, A, 1.

³⁵¹ Bkz. **Öz**, *Birleşme ve Karışma*, s. 127. Öğretide Gümüş, TRK m. 14/1-b’de yer alan alacağın varlık yönetim şirketlerine devri yetkisinin, rehinli alacaklıya, sahip olduğu rehin hakkına bağlı olarak tanınan bir hak olmayıp, doğrudan rehinle temin edilen alacağa sahipliğin sağladığı bir yetkiden ibaret olduğunu ifade etmektedir (*bkz. Gümüş*, s. 204).

³⁵² Bkz. ve karşı. RTS Yönetmeliği m. 22/2.

³⁵³ Bkz. **Acar**, *Hak ve Yükümlülükler*, s. 198.

belgeleyen³⁵⁴ rehin borçlusunu, rehin hakkını ifade eden kaydın, Sicil'den terkinini bizzat isteyebilmektedir (bkz. TRK m. 15/3).

Ayrıca ticari işletme rehinlerinde, Rehinli Taşınır Sicili üzerinde rehin hakkı tesis edildikten sonra Ticaret Sicili'ne de açıklayıcı nitelikte bildirim gerçekleştirilir³⁵⁵. Dolayısıyla, rehin hakkı sona erdikten sonra Ticaret Sicili'nde yer alan kaydın da terkin edilmesi gerekmektedir.

B. Ticari İşletme Rehni Hakkında Taşınmaz Rehni Hükümlerinin Uygulanması

Öğretide **Reisoğlu** 1965 yılında, teslimsiz taşınır rehni gibi türdeki rehinlere, teslimi meşrut rehin hükümlerinin mi yoksa gayrimenkul rehni hükümlerinin mi tatbik edileceği hususunun tartışılması gerektiğine işaret etmiştir³⁵⁶. Netice itibariyle 1447 sayılı mülga TİRK'de, ticari işletme rehni hakkında, TİRK'de özel hüküm bulunmadığı hallerde gayrimenkul rehni hükümlerinden TİRK'e aykırı olmayanlarının uygulanacağı belirtilmiştir (mülga TİRK m. 20)³⁵⁷.

³⁵⁴ Rehinli Taşınır Sicili m. 21/4; “Tescil edilecek tüm hususlar ve bu hususlarda meydana gelen değişiklikler ile bu hususların terkin edilmesi işlemlerinin doğrulayıcı belgelere dayanması esastır.”

³⁵⁵ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, C, 2, b.

³⁵⁶ Bkz. **Reisoğlu**, *Menkul İpoteği*, s. 6.

³⁵⁷ Kanun koyucunun tercihine ilişkin öğretide Uyguner/Nalbantoğlu; “madde hükmüne göre ticari işletmeye dahil menkul ve gayri menkul bütün unsurlar bir küll olarak rehnedilebileceğinden, kanun koyucu, bu kanunda özel hüküm bulunmayan hallerde, işletme hakkında gayrimenkul hükümlerinden bu kanuna aykırı olmayanlarının uygulanmasını uygun görmüştür” şeklinde yorum getirmişlerdir. Taşınmaz rehnine yönelik göndermenin Türk Medeni Kanunu'nda yer alan gayrimenkul rehnine ilişkin tüm hükümleri kast ettiği yönünde bkz. **Kayıhan**, s. 51. Ayrıca detaylı bilgi için bkz. ve karşı. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 254. Nitekim öğretide taşınmaz rehnine ilişkin yollama eleştirilere de konu olmuştur. Şöyle ki **Ertaş**, TİRK m. 20 hükmünün taşınmaz rehnine ilişkin yollama yapmasını eleştirmiş, taşınmaz rehni ile ilgili düzenlemelerin ticari işletme rehni niteliklerine uygun olmadığını ifade etmiştir (bkz. **Ertaş**, *Tescilli Taşınır Rehni*, s. 1172, 1173). Ayrıca karşı. **Selda, Çiçek**; “Ticari İşletme Rehni”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 75, 76. Taşınmaz rehnine ilişkin tüm hükümlerin uygulanacağı yönünde bkz. **Ahmet, Kırtepe**; “Ticari İşletme Rehni”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 78.

Kanun koyucu, TRK’da hüküm bulunmayan hallerde TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanacağını öngörmüştür (TRK m. 18; Temerrüt Yön. m. 42)³⁵⁸.

³⁵⁸ Kanun koyucu TRK’da, 15.2.2018 değişikliği öncesi ilk hâlinde, hüküm bulunmayan hallerde TMK’nın taşınır rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanacağını ifade etmişti. Ancak öğretilde Şit İmamoğlu TRK’daki değişiklik öncesi bu hükmün isabetsiz olduğunu belirtip, kıyasen TMK’nın taşınmaz rehni hükümlerinin tatbik edilmesi gerekliliğine işaret etmişti (Şit İmamoğlu, s. 45).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME REHNİNİN SONA ERMESİ

I. REHNİN SONA ERMESİ

A. Rehin Hakkının Sona Erme Nedenleri

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, rehin hakkının sona ermesine yönelik genel bir hüküm mevcut değildir. Bu eksende TRK m. 15 düzenlemesinde alacağın sona ermesine yönelik hükümler mevcuttur. Bunun haricinde, ne genel bir rehin hakkının sona ermesine yönelik ne de özel olarak ticari işletme rehninin sona ermesine yönelik bir hüküm Kanun'da yer almaktadır. Temerrüt Yön. m. 22'de ise, rehin hakkının, “belirlenen sürenin sona ermesi”, “alacağın sona ermesi”, “rehnin terkinin” veya “rehinli taşınır varlığın tamamen yok olması” suretiyle sona ereceği ifade edilmektedir. Aşağıda, usulüne uygun kurulmuş bir ticari işletme rehninin sona erme sebeplerine, TRK ve ikincil düzenlemeleri çerçevesinde değinilecektir.

1. Temerrüt Sonrasındaki Hukuki İmkânların Kullanılması

Ticari işletme rehnine esas teşkil eden alacak ilişkisinden kaynaklanan borcun süresinde ifa edilmemesi³⁵⁹ halinde rehin alacaklısı, TRK m. 14'de sayılan imkânlardan yararlanma hakkını elde etmektedir. Rehinle temin edilmiş alacağın süresi içerisinde ödenmemesinden dolayı bu imkânlara başvurulması ve başvurunun sonuçlanması, rehin hakkını sona erdirecektir. Söz konusu 14'üncü madde düzenlemesi, mülga TİRK'den farklı olarak birtakım yeni imkânlar barındırmaktadır³⁶⁰. Ancak, mülga TİRK'de yer alan ihtiyati haciz kurumuna, TRK'da

³⁵⁹ TRK'da yer alan “borçların süresinde ifa edilmemesi” ile kast edilenin “ifada temerrüt” olduğu yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 413.

³⁶⁰ TRK ve ikincil düzenlemelerinin, rehnin sona ermesi bağlamındaki hükümlerine ilişkin eleştiri ve öneriler için bkz. **Ejder, Yılmaz**; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 255-258. Ayrıca, 14'üncü madde düzenlemesinin, kendisine özgü rehin hakkı içeriğine ilişkin menfaat yapılandırması ve kendisine özgü bir takip yolu öngördüğüne ilişkin bkz. **Gümüş**, s. 202. Düzenlemede öngörülen sistemin TMK ve İİK'da yer alan “satıp paraya çevirmeye” dayalı menfaat dengesine ve sistemine yabancı olduğu yönünde bkz. **Öz**, s. 175. Ayrıca bkz. **Murat**

yer verilmemiştir³⁶¹. Aşağıda alt başlıklar halinde söz konusu imkânlar değerlendirilecektir. Fakat bu noktada ifade edilmelidir ki, TRK ve ikincil düzenlemelerinde temerrüt sonrası hakların kullanılmasına ilişkin süre sınırlandırması bağlamında bir hükme yer verilmemiş olmasının uygulama bakımından sorun teşkil edeceği kanaatindeyiz.

a) Ticari İşletmenin Devrinin Talep Edilmesi

(1) Hukuki Niteliğine İlişkin Genel Değerlendirme

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'yla getirilen en önemli yeniliklerin başında, temerrüt halinde, öncelik hakkı bulunan rehin alacaklısının, rehin konusu varlığın mülkiyetini, başlatacağı bir takip talebiyle elde ederek, alacağına kavuşması imkânı gelmektedir (TRK m. 14/1; Temerrüt Yön. m. 29 vd.). TRK m. 14 hükmünde; “*Bu Kanun kapsamındaki borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde alacaklı, aşağıdaki yollara başvurabilir:*

a) **Birinci derece alacaklı** ise icra dairesinden 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesi uyarınca **rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep** edebilir. Bu halde icra dairesi, bu devri Sicile bildirir. Rehinli taşınırın, Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklının toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecelerdeki alacaklılara karşı, **birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur**” hükmü yer almaktadır. Rehinli taşınır varlığın

Can, Atakan; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininin Sona Ermesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 2, Y. 2018, s. 399 vd.

³⁶¹ İhtiyati hacze ilişkin mülga TİRK m. 14/3’de yer alan hüküm şöyledir; “*Alacaklı, alacağın temini için umumi hükümler dairesinde ticari işletmenin veya münferit unsurlarının ihtiyaten haczettirilmemesini isteyebilir. Bu taktirde, ihtiyati haczi tamamlama merasimi rehlin paraya çevrilmesi yoluyla olur.*”. Bu hükmün, İİK m. 257/1’de yer alan, “*Rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunun alacaklısı borçlunun yedinde ve üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacaklarıyla diğer haklarını ihtiyaten haczettirebilir*” ana kuralına istisna teşkil ettiği hususunda bkz. ve karşı. **Baki, Kuru;** *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara 2013, s. 1037, 1038. Ticari işletme rehinde taşınır borçlunun elinde bırakıldığı için ihtiyati haciz yolu tanındığına ilişkin bkz. **Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın**, s. 93

mülkiyetini talep hakkı, kanundan kaynaklanan aynî bir talep hakkıdır³⁶². Yine hükmün uygulama alanı (mülkiyetin talebi bağlamında) sadece taşınır eşyalarla sınırlı olmayıp, TRK m. 5/1’de yer alan ve Kanuni terimle ifade etmek gerekirse, tüm “taşınır varlıklara (TRK m. 5/1’de yer alan)” özgüdür³⁶³. TRK ve ikincil düzenlemelerinde, rehinli taşınır varlıklar olarak sıralanan varlıkların niteliklerine özgü özel hükümler yer almamaktadır. Buna ilave olarak öğretilerde *ifade edildiği* gibi³⁶⁴ Temerrüt Yön. m. 30/1’de, rehinli “taşınır varlığın” mülkiyetinin devredileceği belirtilmekte, “taşınır varlık” kavramının içerisinde de, özünde taşınır eşya olmayan (ticari işletme gibi)³⁶⁵ varlıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda, konumuz özelinde *ifade edilmelidir* ki, ticari işletme rehinlerinde temerrüt durumunda, rehinli alacaklı, ticari işletmenin mülkiyetini/devrini talep edebilecektir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 14’de yer alan yukarıdaki hüküm, Roma Hukuku’ndan bu yana uygulana gelen evrensel bir rehin hukuku ilkesi olan Lex Commissoria yasağı bağlamında tartışılmaya açıktır. Lex Commissoria yasağı öğretilerde **Helvacı** tarafından, “*Merhun malvarlığı değerinin (menkul, gayrimenkul, hak veya alacağın), tatmin edilmemesi halinde rehinli alacaklıya ait olmasını sağlamaya yönelik her anlaşma (merhunu temellük anlaşması), alacaklının tatmin edilmesine hizmet etmek ve rehinle teminat altına alınan alacağın muacceliyetinden önce yapılmış*

³⁶² Bkz. **Gümüş**, s. 204.

³⁶³ TRK’da yer alan “*mülkiyetin devri talebi*” ifadesini “rehin konusu (TRK m. 5’de yer alan taşınır varlıklar) üzerindeki hak sahipliğinin geçirilmesi talebi” olarak değerlendirmenin zorunluluk teşkil ettiği yönünde ve detaylı bilgi için bkz. **Gümüş**, s. 206. Karş. **Öz**, s. 182; **Hakan, Hasırcı**; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Haziran 2017, C. XXXIII (33), S. 2, s. 224.

³⁶⁴ Bkz. **Gümüş**, s. 206.

³⁶⁵ Öğretilerde **Aker** ticari işletmenin, eşya hukuku bağlamında, “eşya birliği/topluluğu (Sachgesamtheit, universitas rerum)” olarak nitelendirilebileceğini (zira eşya birliğinin mahiyeti itibariyle teknik olarak bir “eşya” olmadığını), ancak bu nitelendirmenin de eksik olacağını, aynı zamanda bir “hak topluluğu (rechtsgesamtheit)” da teşkil ettiğini, sonuç itibariyle ticari işletmenin bir “eşya ve hak topluluğu (Sach und Rechtsgesamtheit)” olduğunu ifade etmektedir (bkz. **Aker**, s. 104-106, 449).

olmak kaydıyla kesin hükümsüzdür” şeklinde tanımlanmaktadır³⁶⁶. TRK’daki söz konusu düzenleme, öğretide farklı görüşlerin ortaya konulmasına yol açmıştır³⁶⁷. Kanaatimizce, TRK’da yer alan söz konusu 14’üncü madde düzenlemesi, temerrüt sonrasına ilişkin bir düzenleme olup (alacağın muaccel olmasından sonra), lex commissoria yasağının şartlarını barındırmamaktadır. Bu bağlamda ilgili düzenlemenin, kanun koyucunun sicilli taşınır rehinlerinin sona ermesinde rehinli alacaklı lehine sunduğu yasal bir imkân olarak değerlendirilmesi kanımızca isabetli olur. Zira temerrüt durumlarında, rehnin paraya çevrilmesi suretiyle alacaklının tatmin edilmeye çalışılması, her zaman beklenen menfaati sağlamamaktadır. Paraya çevirme

³⁶⁶ Bkz. **İlhan, Helvacı**, “Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1997, s. 75. (<http://acikerisim.istanbul.edu.tr/handle/123456789/14163>) E.T. 26.02.2019.

³⁶⁷ Lex commissoria yasağının etkisizleşip etkisizleşmediği ile ilgili olarak öğretide iki farklı görüş ileri sürülmektedir: Bir görüş uyarınca; TRK m. 14/1/a düzenlemesi, lex commissoria yasağına aykırı değildir. Zira lex commissoria yasağı alacağın muaccel olmasından önceki anlaşmalar bakımından söz konusudur ve TRK, özel düzenleme olarak (her ne kadar bu özel düzenlemenin TMK’ya aykırı olduğu ileri sürülse bile) rehin alacaklısına kanuni bir imkân sağlamaktadır [bkz. **Antalya/Acar**, s. 131, 132; benzer doğrultuda **Ayhan/Çağlar**, s. 197, 198; ek gerekçelerle aynı doğrultuda **Narbay/Yıldız** ise; “TRK’da yer alan düzenleme lex commissoria yasağını ihlâl etmemektedir. Zira, mülkiyet hakkının düzenlendiği Anayasa’nın 35’inci maddesinde, mülkiyet hakkına yönelik sınırlandırmaların ancak kamu yararı amacıyla, kanunla yapılabileceği belirtilmektedir (AY m. 35/2). Nitekim, TRK m. 14/1’de yer alan hüküm de, bir Kanun düzenlemesidir. Dolayısıyla bir kanun hükmüyle rehin alacaklısına rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme hakkı verilmiştir. Buna karşılık, rehin sözleşmesinde yer alacak unsurların neler olacağını hükme bağlayan Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1/1’deki “Varsa temerrüt durumunda mülkiyeti devralma hakkının kullanılacağı kaydı” ibaresinin isabetli olmadığını, 22/05/2018 tarih ve 30428 sayılı RG.’de yayımlanan Temerrüt Yönetmeliğinde Değişiklik Yapan Yönetmelik yayımlanmadan önce ifade etmiş; bu ibarenin yerinin Yönetmelik değil Kanun olması gerektiğini belirtmiştik. Temerrüt Yönetmeliğinde Değişiklik Yapan Yönetmelik m. 2 hükmüyle Temerrüt Yönetmeliğinin 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece, “Kanun ve bu Yönetmelik kapsamındaki rehinle güvence altına alınan borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde rehin alacaklısı, bu Yönetmelikte belirtilen usulün tamamlanması üzerine 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre icra müdürlüğü marifetiyle taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir (Temerrüt Yön. m. 29/1)” hükmü, rehin sözleşmesinde ayrıca uygulanacaktır.” şeklinde görüş ileri sürmektedir (bkz. **Narbay/Yıldız**, s. 44]. Diğer görüşe göre ise, TRK m. 14/1/a ve Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1/1 hükümleri, lex commissoria yasağını etkisizleştiren düzenlemelerdir. Bir başka deyişle, söz konusu bu hükümler lex commissoria yasağının kapsamında yer almaktadır [bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 40-41, 43; **Göle/Aydoğan**, s. 45; **Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu**, s. 130, 131; **Koroğlu Ölmez**, s. 279; **Öz**, s. 152]. Konuyu farklı açılardan ele alarak kesin bir yargıya varmanın güç olduğuna işaret edilen açıklamalar için bkz. **Hikmet, Bilgin**, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, S. 31, Y. 2017, s. 622-624.

aşamasında rehinli taşınır varlığın satılması, mevcut değerinin aşagısında gerçekleşeceğinden, rehinli alacaklı söz konusu teminat ilişkisinden umduğu faydayı görememe riski ile karşı karşıya kalacaktır (bkz. ve karş. İİK m. 150-g; m. 115). Dolayısıyla, öğretide *Antalya/Acar*'ın da belirttiği üzere, söz konusu hükmün tatbiki neticesinde, rehin veren aleyhine sömürü ve ahlaka aykırılığın oluştuğu ihtimali de oldukça zayıftır³⁶⁸.

(2) Mülkiyetin Devrini Talep Edebilecek Kişiler

Mülkiyetin devrini ancak *öncelik hakkı* sahibi rehinli alacaklı talep edebilecektir. Buradaki öncelik hakkı sahibinin kim olduğunu, ticari işletme rehni tesis edilirken tercih edilen rehin sistemine göre tespit etmek gerekmektedir. Eğer rehin sözleşmesinde ilerleme sistemi tercih edilmişse, tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısı (veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi) temerrüt durumunda ticari işletmenin mülkiyetini talep edebilecek (bkz. ve karş. *Temerrüt Yön. m. 31/1-a*); fakat sabit dereceler sistemi tercih edilerek ticari işletme rehni tesis edilmişse, derece ve sıra olarak en önde bulunan rehin alacaklısı (veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi) mülkiyeti talep etmeye yetkili olacaktır (bkz. ve karş. *Temerrüt Yön. m. 31/1-b*).

Öncelik hakkına sahip söz konusu kişilerin, bir haftalık³⁶⁹ hak düşürücü³⁷⁰ süre içerisinde mülkiyetin devrini talep etmediği durumda şayet varsa sonraki sırada bulunan rehin alacaklıları, sırasıyla Temerrüt Yönetmeliği'ndeki usulü takip ederek icra müdürlüğünden mülkiyetin devrini talep yetkisine kavuşmaktadırlar³⁷¹ (bkz.

³⁶⁸ Menfaatler dengesi bakımından hükmü değerlendiren *Antalya/Acar*, durumun sanıldığı kadar kötü olmadığını, alacaklının söz konusu imkânı temerrüt sonrasında kullanacağını, alacağından fazlasını teşkil eden taşınır değerini geri vereceğini, burada borçlunun sömürülme durumunun olmadığını, zira taşınırın ekspertiz tarafından tespit edilen objektif değeri üzerinden mülk edinilmesinin gerçekleştirileceğini ileri sürmektedir (bkz. *Antalya/Acar*, s. 149).

³⁶⁹ *Temerrüt Yönetmeliği m. 30/2*'de, takip talebinin temerrüdün gerçekleşmesini izleyen yedi gün içinde verilmesi gerektiği ifade edilmiş olup, *Temerrüt Yön. m. 40/1*'de, rehin alacaklısının "bir hafta" içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmamasına sonuç bağlamaktadır. İkincil mevzuatta yeknesak bir süre kullanımın gerçekleştirilmesi isabetli olacaktır. Bu yönde bkz. *Hasırcı*, s. 264.

³⁷⁰ Bkz. *Yılmaz*, s. 239.

³⁷¹ Öğretide *Yılmaz*, olması gereken hukuk bakımından, daha sonra gelen alacaklılar bakımından yedi günlük (mülkiyeti devre ilişkin) takip talebi verme süresinin başlangıç zamanın Yönetmelikte belirtilmesi gerektiğini önermektedir (bkz. *Yılmaz*, s. 239).

Temerrüt Yön. m. 40). Kanımızca öncelik hakkı sahibinin bir haftalık süre içerisinde mülkiyetin devrini talep etmeyip, TRK m. 14’de zikredilen diğer imkânlardan yararlanmayı seçmesi, kendisinden sonra gelen alacaklıların artık mülkiyetin devrini talep yetkilerini ortadan kaldırmalıdır. Yönetmelikte bu husus açıkça düzenlenmemiş, *sadece mülkiyetin devri talebinde* bulunulmamış olması ihtimaline göre hüküm tanzim edilmiştir.

(3) Mülkiyetin Devrinde Usul

(a) Takip Talebinin Oluşturulması

Borçlunun temerrüdünün³⁷² gerçekleşmesi halinde ticari işletmenin mülkiyetinin devri bir **“takip talebi”** ile gerçekleştirilir (*karş. Temerrüt Yön. m. 30/1*). Temerrüt durumunda rehinli ticari işletmenin mülkiyeti alacaklıya re’sen geçmez³⁷³. Söz konusu takip talebinin şekline yönelik TRK’da bir hüküm bulunmamaktadır. Sözlü, yazılı veya elektronik ortamda yapılabileceği Yönetmelikte düzenlenmektedir (bkz. ve *karş. Temerrüt Yön. m. 30/2*). Takip talebinin sözlü olarak gerçekleştirilmesi hususu değerlendirmeye açık gözükmektedir. Zira takip talebinin ekinde rehin sözleşmesinin aslının veya borçlu sayısından bir fazla olacak şekilde rehin alacaklısı (veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi) tarafından onaylanmış örneğinin icra müdürlüğüne verilmesi zorunlu olarak düzenlenmiştir (bkz. *Temerrüt Yön. m. 31/6*). Bu zorunluluğun, takip talebinin sözlü yapılmasıyla bağdaşmadığı kanaatindeyiz. Yine takip talebinin ekinde, *Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik* bağlamında oluşturulan ekspertiz/değerleme raporunun da sunulması gerektiği ifade edilmektedir (*Temerrüt Yön. m. 31/5*). Dolayısıyla, takip talebine yönelik niteliksiz yazılı şekil şartı öngörülmesi kanımızca daha isabetli olurdu.

³⁷² *Temerrüt Yön. m. 30*’da [“*Borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesi halinde rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri bir takip talebi ile yapılır (1). Takip talebi, temerrüdün gerçekleşmesini müteakip yedi gün içinde yapılır (2)*”] yer alan “temerrüt” ifadesinin, “muacceliyet” olarak anlaşılmasının zorunlu olduğu yönünde bkz. **Gümüş**, s. 208.

³⁷³ Bkz. ve *karş. Yılmaz*, s. 239.

Takip talebinin muhatabı yetkili (ticari işletmenin bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri) **icra müdürlüğüdür**³⁷⁴ (bkz. ve karşı. Temerrüt Yön. m. 29/1; m. 31/2). Peki temerrüt durumunda herhangi bir takip talebi oluşturulmadan sözlü veya yazılı bir bildirimle mülkiyetin talep edilmesi ve ilgilinin rehinli taşınır varlık olan ticari işletmenin mülkiyetini rızasıyla rehinli alacaklıya geçirmesi mümkün müdür? Kanaatimizce TRK ve ikincil düzenlemelerinde açıkça vurgulanan husus, söz konusu mülkiyetin devri talebinin icra müdürlüğü marifetiyle gerçekleştirilmek zorunda olduğudur³⁷⁵. Talebin icra marifetiyle ve Yönetmelikte belirtilen usulün takibiyle yapılması, diğer rehinli alacaklıları koruyucu bir yönü de vardır. Kaldı ki Temerrüt Yönetmeliği'ndeki mülkiyet talebi kurgusu da, bu doğrultuda kaleme alınmıştır.

(b) Sıra Cetveli Düzenlenmesi ve Tebliği

Takip talebini alan ilgili icra müdürlüğü, ekspertiz (değerleme) raporunda belirlenen rehinli taşınır varlığın (konumuz açısından *ticari işletmenin*) değerini esas almak üzere, Temerrüt Yönetmeliği 33'üncü maddeye göre rehin alacaklılarının öncelik sırası ve alacak miktarlarını gösteren bir cetvel³⁷⁶ hazırlar (bkz. ve karşı. Temerrüt Yön. m. 32). Cetvelin bir örneği, icra müdürlüğü tarafından ilgililere tebliğ edilir (Tem. Yön. 32/2). Buradaki ilgililerden; *rehin alacaklısı, rehin veren borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişi* anlaşılmaktadır (bkz. ve karşı. Temerrüt Yön. m. 4/1-e).

Hazırlanacak olan cetvelde rehin alacaklıları arasındaki öncelik sırası, Temerrüt Yönetmeliği m. 33 hükmü esas alınarak belirlenir³⁷⁷. Ticari işletmenin üzerinde birden

³⁷⁴ Olması gereken hukuk bakımından "icra müdürlüğü" kavramının, icra ve iflas hukukundaki alışılmış terim olan "icra dairesi" olarak değiştirilmesi gerektiği yönünde bir öneri için bkz. **Yılmaz**, s. 240, dpn. 15.

³⁷⁵ Mülkiyet devri talebinin TRK ve ikincil düzenlemelerinin öngördüğü şekilde yapılacak bir *icra takibi* ile ileri sürülebileceği yönünde aynı doğrultuda görüş için bkz. **Gümüş**, s. 205.

³⁷⁶ Burada mevzu bahis "sıra cetveli" kavramının özel bir sıra cetveli olduğu, İİK m. 140; m. 206 düzenlemelerinde yer alan sıra cetveli kavramından farklı olduğu ve bununla karıştırılmaması gerektiği yönünde bkz. **Yılmaz**, s. 242.

³⁷⁷ Temerrüt Yönetmeliği m. 33 düzenlemesinin 3, 4, 5 ve 6'ncı fıkraları, 22.5.2018 tarihinde gerçekleştirilen değişiklikle ilga edilmiştir. Söz konusu fıkralar özetle; birleşme veya karışma

fazla rehin hakkı kurulmuş olması halinde TRK ve Temerrüt Yönetmeliği hükümlerine göre öncelik hakkı; derece belirtilmemiş kurulmuş (ilerleme sistemi) rehinlerde **rehnin kuruluş anına** göre, sabit derece sistemine göre kurulmuş rehinlerde **derecenin sırasına** göre belirlenir (*karş. Tem. Yön. m. 33/1*). İlerleme sisteminde, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına diğer alacaklıların muvafakati ile verilen boşalan dereceye geçme hakkı, diğer alacaklılara göre öncelik hakkına da muvafakat edildiği anlamına gelir (*bkz. Tem. Yön. m. 33/2*). Bu halde önceki sırada yer alan rehin alacaklısı alacağını tamamen almadan bir sonraki rehin alacaklısına ödeme yapılmaz (*bkz. Tem. Yön. m. 33/2*). Sabit derece sisteminde, boşalan dereceye geçme hakkı verilen sonraki derecede bir rehin alacaklısına o derecenin sağladığı güvence kadar ödeme yapılır (*bkz. Tem. Yön. m. 33/2*).

Getirisi üzerinde ayrıca bir rehin tesis edilmemişse, varlığın getirisi üzerindeki öncelik hakkı, asıl rehinli taşınır varlığın öncelik sırasıyla aynıdır (*bkz. Tem. Yön. m. 33/7*).

Temerrüt Yönetmeliği'nin 33'üncü maddesinin son fıkrasında; "*Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre Sicile tescil edilen rehin hakları, sonraki tarihlerde başka kanunlara göre kurulan rehinlere göre öncelik hakkına sahiptir.*" düzenlemesi yer almaktadır. Söz konusu hükmün ticari işletme rehinlerinde uygulanması değerlendirmeye açıktır. Zira ticari işletmeler üzerinde TMK hükümleri uyarınca rehin tesis edilmesi mümkün değildir. Ticari işletmeye ait olan taşınır varlıkların TMK uyarınca teslim bağli olarak veya varsa özel sicillerine tescil suretiyle rehin verdirilmesi ile, ticari işletmenin (bir bütün olarak) rehin verilmesi ayrı şeylerdir. Bir ticari işletmenin (niteliği gereği) rehin gösterilebilmesi için, mülga TİRK gibi veya mevcut TRK gibi özel bir yasal zemine ihtiyaç vardır. Günümüzde ticari işletmelerin, TRK harici bir yasal düzenleme ile rehnedilmeleri mümkün gözükmemektedir. Kanımızca bahsi geçen düzenleme, hem TRK uyarınca rehin konusu yapılabilecek hem de başka düzenlemeler uyarınca (örneğin SMK, KTK, TMK) rehin konusu yapılabilecek TRK m. 5/1'de zikredilen varlıklara özgüdür. Böyle bir durumda ilgili

durumlarında, varlıklar üzerindeki rehin sırasının tespitine yönelik düzenlemeleri barındırmaktaydı.

düzenleme, TRK bağlamında tesis edilmiş rehin hakkına, aynı varlık üzerinde³⁷⁸ diğer kanunlar uyarınca sonradan tesis edilen rehin hakları açısından öncelik tanımaktadır.

Düzenlenen ve tebliğ edilen sıra cetveline rehin alacaklısı tarafından itiraz edilebilir veya sıra cetveli şikâyet konusu yapılabilir. İlgili düzenlemeye göre her rehin alacaklısı sıra cetveli örneğinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde rehinli taşınır varlığın (ticari işletmenin) bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde³⁷⁹, ilgililer (*karş. Tem. Yön. m. 4/1-e*) aleyhine dava açarak cetvel içeriğine itiraz edebilir (*bkz. Tem. Yön. m. 34/1; karş. İİK m. 142*). Yine aynı düzenleme uyarınca dava basit yargılama usulü ile görülür. Açılacak olan sıra cetveline itiraz davasında davacı genel manasıyla kendisine verilen sıra ile alacak tutarının veya hukuki yararı bulunması şartıyla diğer alacaklıların sırası ile alacak tutarının düzeltilmesini talep eder³⁸⁰. Eğer itiraz, alacağın esas ve miktarına ilişkin olmayıp sadece cetveldeki sıraya ilişkin ise, icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurulabilir (*bkz. Tem. Yön. m. 34/2*). Kanaatimizce bu hükümdeki sıraya itiraz, hukuki yarar bulunmak kaydıyla başkasının sırasına itirazı da kapsamaktadır.

(c) Ödeme Emri ve Ödeme Emrine İtiraz

İcra müdürlüğü, sıra cetveline itiraz edilmemesi, itiraz veya şikâyetin reddedilmesi halinde, durumu rehinli taşınır varlık (ticari işletme) üzerindeki sonra gelen rehin hakkı sahiplerine bir ihbarname ile bildirir. Bununla eşzamanlı olarak borçluya da [rehin veren üçüncü kişi ise ticari işletmenin (yani taşınır varlığın) mülkine] ödeme emri³⁸¹ gönderilir (*bkz. ve karş. Tem. Yön. m. 35/1*). Ödeme emrinde;

³⁷⁸ Nitekim Temerrüt Yön. m. 33'de yer alan hükümlerin, "aynı rehinli taşınır üzerinde" çeşitli ihtimallere göre birden çok alacaklı bulunması durumuna ilişkin olduğu yönünde bkz. **Yılmaz**, s. 244. Dolayısıyla söz konusu 33'üncü madde düzenlemesi, ticari işletmenin malvarlığı içinde yer alan TRK m. 5/1'de sayılan bir varlığın (örneğin marka) başka kanun uyarınca (örn. SMK m. 148) rehnedilmesiyle, ticari işletmenin (bütün olarak) rehnedilmesi (TRK m. 5/2) arasındaki öncelik ilişkisini kapsamamaktadır.

³⁷⁹ Yönetmelik hükmü ile asliye hukuk mahkemesine görev tahsis edilmesinin, Anayasa m. 142 hükmüne aykırı olduğu yönünde bkz. **Yılmaz**, s. 244.

³⁸⁰ Bkz. **Yılmaz**, s. 244.

³⁸¹ Gönderilecek ödeme emrinin Temerrüt Yön. m. 42 atfıyla İİK m. 149/b'de düzenlenen "ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile takipteki ödeme emri" olduğu, ancak bu ödeme emrinin, Tem. Yön. m. 35/2'de zikredilen içerik dikkate alınıp değiştirildikten sonra gönderilmesi gerektiği yönünde öneri için bkz. **Yılmaz**, s. 245.

ödeme süresinin on beş gün olduğu ve söz konusu ödeme emrine yedi gün içinde itiraz olunmaz ve birinci on beş gün içinde borç ödenmezse rehinli taşınır varlığın (rehinli ticari işletmenin) mülkiyetinin alacaklıya devredileceği ihtarı yer alır (*karş. Tem. Yön. m. 35/2*).

Temerrüt Yön. m. 35/3'de, İİK'nın 150/1 maddesi hükümleri saklı tutulmuştur³⁸².

Ödeme emrine itiraz usulü, TRK ve yönetmeliklerde detaylı olarak düzenlenmeyip, İİK m. 148 ilâ m. 150/d hükümlerinin kıyasen uygulanacağı Temerrüt Yönetmeliği'nde belirtilmiştir³⁸³ (*bkz. Tem. Yön. m. 36/1*). Sırf rehin hakkına itiraz edilmesi halinde itiraz sonuçlanıncaya kadar mülkiyet alacaklıya devredilmez (*bkz. Tem. Yön. m. 36/2, 1'inci cümle*). Bu aşamada rehin hakkına itiraz edilmediyse bundan sonra yapılacak itirazlar dinlenmez (*bkz. Tem. Yön. m. 36/2, son cümle*).

(d) İcra Emri

Yetkili icra müdürlüğü tarafından borçluya veya rehinli taşınır varlığı zilyetliğinde bulundurana icra emri gönderebilmesi için, Temerrüt Yönetmeliği m. 37/1'de sayılan şartlar gerçekleştirilmiş olmalıdır. Şöyle ki;

- Ya borçlunun (veya rehin üçüncü bir kişi tarafından verilmişse o kişinin) ödeme emrine itiraz etmemiş olması,
- Ya da ödeme emrine itiraz gerçekleştirilmişse, itirazın kaldırıldığına dair icra mahkemesinden veya itirazın iptal edildiğine dair *asliye hukuk mahkemesinden*³⁸⁴ alınmış ilâmın icra müdürlüğüne verilmiş olması gerekmektedir. Bu şartların³⁸⁵

³⁸² Öğretide **Yılmaz**, hükme karşı, uygulamada çıkaracağı sonuçların belirsizliği bakımından tereddütle yaklaşmaktadır *bkz. Yılmaz*, s. 245.

³⁸³ Yapılan yollamanın hatalı olduğu görüşü için *bkz. Yılmaz*, s. 246.

³⁸⁴ Temerrüt Yönetmeliği m. 37/1'de açıkça Asliye Hukuk Mahkemesi'nden bahsedilse de, itirazın iptali davasının mutlaka bu mahkemede açılması gerekmez. Bazı şartlarda Asliye Ticaret Mahkemesi'nde de açılmış olabilir. Bu durumda Yönetmelik hükmünün tekrar gözden geçirilmesinde fayda vardır.

³⁸⁵ İİK m. 24 uyarınca icra emri gönderilebilmesi için alacaklının elinde ilâm veya ilâm niteliğinde bir belge bulunması gerekliliğinden yola çıkarak Yönetmelikte belirtilen şartları kanun koyucunun birer ilâm veya ilâm niteliğinde belge olarak algıladığını, bu düzenlemenin yönetmelikle değil kanunla yapılması gerektiğini ifade eden görüş için *bkz. Yılmaz*, s. 247.

sağlanmış olmasını müteakiben, borçluya veya rehinli taşınır varlığı (rehinli ticari işletmeyi) zilyetliğinde buldurana hitaben, yedi gün içinde o varlığın teslimini³⁸⁶ emreder (*karş. Tem. Yön. m. 37/1*). Ayrıca, icra emrinin içeriğinde; “*rehin alacaklısının, borçlunun ve rehinli taşınır varlık üçüncü kişinin zilyetliğinde ise bu kişinin 9 uncu maddede belirtilen hususları ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin adları ve soyadları, adresi ve teslim konu varlığın neden ibaret olduğu ve taşınır varlığın teslim alınacağı..*” hususları yer alır (*bkz. Tem. Yön. m. 37/2*).

Kendisine icra emri tebliğ edilen borçlu veya rehinli taşınır varlığı (rehinli ticari işletmeyi) zilyetliğinde bulduran üçüncü kişiden rehinli taşınır varlığı zorla almanın şartları Temerrüt Yön. m. 37/3’de düzenlenmektedir. Şöyle ki;

-borçlu (veya rehinli taşınır varlığı elinde bulduran üçüncü kişi) *icra emrinin*³⁸⁷ gereğini yapmazsa,

-veya eksik yapar ve rehinli taşınır varlığı zilyetliğinde buldurmaya devam ederse,

rehinli taşınır varlık *zorla elinden alınıp*³⁸⁸ rehin alacaklısına verilir. Bu husus Rehlinli Taşınır Sicili’ne bildirilir. Yönetmelik hükmüne ek olarak söz konusu Sicil’e yapılan bildirim akabinde, rehinli ticari işletmenin kayıtlı olduğu Ticaret Sicili’ne de kanaatimizce, açıklayıcı nitelikte bildirim yapılmalıdır.

³⁸⁶ Söz konusu Yönetmelik hükmünde geçen “teslim” kavramının, ticari işletme rehinleri bakımından uygun olmadığı kanaatindeyiz. Zira ticari işletmenin teslimi değil, devri gerçekleştirilecektir. Buradaki teslim kavramı, salt olarak taşınır malvarlıklarına özgüdür.

³⁸⁷ Yönetmelikte geçen “ödeme emri” ifadesinin açık bir hata olduğu ve “icra emri” olarak düzeltilmesi gerektiği yönünde bkz. **Yılmaz**, s. 248.

³⁸⁸ Yönetmelikte yer alan “zorla elinden alınma” ifadesinin ticari işletme rehinleri bakımından ifade ettiği mana, ticari işletmenin devrinin öncelik hakkı sahibi rehinli alacaklıya sağlanmasıdır. Burada ifade edilen zorla elden alma fiili, ilgili Ticaret Sicili’ndeki kaydın rehinli alacaklı lehine düzeltilmesi ve ticari işletmeyi fiilen işgal eden kişiyi oradan zorla çıkarmak şeklinde cereyan edecektir. Zira ticari işletme rehni, ticari işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesidir. Bu bağlamda rehin konusu münferit bir taşınır malvarlığından ziyade ticari işletmenin bütünü olduğundan, söz konusu borçlu veya zilyet üçüncü kişinin elinden alınıp alacaklıya verilmesi fiilen mümkün değildir.

Rehin verenin rehin konusu varlığın (ticari işletmenin) mülkiyetini devretmemesi veya devri sicile bildirmemesi fiillerine yönelik TRK’da, adli para cezası öngörülmüştür (bkz. TRK m. 16/1-b ve ç). Bu durumda alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen **rehin alacaklılarının şikayeti** üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası uygulanır. Adli para cezasına karar verecek görevli mahkeme TRK ve yönetmelikte mevcut değildir. Hükümün ceza normu barındırması, görevli mahkemeye ilişkin olarak TRK’da hüküm bulunmaması ve hüküm bulunmayan hallerde mahkemelerin görevinin düzenlendiği Adli Teşkilat Kanunu’nun uygulanması gerektiği gerekçeleriyle, adli para cezasına hükmedecek merciin asliye ceza mahkemesi olduğu kanaatindeyiz.

(e) Mülkiyetin Devri Sonrasındaki Yükümlülükler

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, mülkiyet devri işleminin gerçekleştirilmesinden sonrasına yönelik bir *müteselsil sorumluluk*³⁸⁹ düzenlenmektedir. Nitekim m. 14/1-son cümlede, “*Rehinli taşınırın, Kanunun 13’üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklıların toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecelerdeki alacaklılara karşı, birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur.*” denilmektedir. Bu doğrultuda Temerrüt Yönetmeliği m. 38’de, eksper tarafından rehinli taşınır varlığa biçilen değer ile mülkiyeti devir yetkisine sahip rehin alacaklısının alacak miktarı arasındaki farklara istinaden detaylı düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu “***Mülkiyetin devri sonrası yükümlülükler***” başlıklı düzenleme, aşağıda detaylı olarak incelenmiştir.

(i) Alacağın Eksper Tutarındaki Miktardan Fazla Olması

Temerrüt Yön. m. 38/1, alacak miktarının, rehinli taşınır varlığın (ticari işletmenin) eksper raporundaki miktardan fazla olması ihtimalini düzenlemektedir. Alacak miktarının, rehinli taşınır varlığın (ticari işletmenin) eksper raporunda belirtilen değerine eşit veya daha az olduğu ihtimalde, söz konusu fıkranın uygulanma alanı olmadığını yinelemekte fayda vardır. Düzenleme aynen şöyle kaleme alınmıştır;

³⁸⁹ Detaylı açıklamalar için bkz. Eren, *Borçlar*, s. 775 vd.

“Rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmaya hakkı olan rehin alacaklısı, eksper raporunda belirtilen tutardan fazla bir alacağa sahipse raporda belirtilen tutarın onda dokuzunu alacağına mahsup ederek varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Alacaklının fark tutarı ile diğer alacaklıların öncelik hakkı ve alacak tutarına ilişkin rehin açığı belgesi düzenlenerek rehin alacaklılarına verilir.”

Hüküm esasen, rehin alacaklısı lehinedir³⁹⁰. Hükümün lafzı, kanaatimizce, eksper raporlarında rehinli taşınır varlıkların değerlerinin, gerçek satış değerinden daha fazla gösterildiği kabulüyle kaleme alınmıştır. Zira düzenlemede yer alan “onda dokuz” şartı, 1.000.000 TL değerindeki bir ticari işletmeyi, 900.000 TL olarak işleme koydurmaktadır. Düzenleme anlaşılması zor bir şekilde kaleme alındığı için, durum bir örnek üzerinde tahlil edilebilir. Örneğin, 200.000 TL alacağı olan rehinli alacaklı, 100.000 TL değerindeki (ekspirin raporunda yazan değer) rehinli ticari işletmenin mülkiyetini devralmak isterse rehinli alacaklıya 110.000 TL (100.000 TL’nin 9/10: 90.000 TL olup, 200.000 TL-90.000 TL: 110.000 TL) için rehin açığı belgesi verilecektir. Örnekte³⁹¹ görüldüğü üzere, normalde 100.000 TL için verilmesi gereken rehin açığı belgesi, Yönetmelik hükümünün tatbiki ile 110.000 TL için verilmektedir. Burada sanki, ticari işletmenin gerçek değeri eksper raporunda belirtilen 100.000 TL değil de 90.000 TL imiş gibi bir sonuç çıkarılmaktadır. İlgili düzenleme ile neyin amaçlandığı TRK sistematüğinden anlaşılammaktadır³⁹². TİRK dönemindeki rehin

³⁹⁰ Aynı yönde bkz. **Gümüş**, s. 215.

³⁹¹ Benzer yaklaşımla kurgulanan ve aynı sonucu barındıran örnek için bkz. **Yılmaz**, s. 249. Öğretide **Gümüş**, Tem. Yön. 38/1 hükmünü, verdiğimiz örnekten farklı yorumlamıştır. **Gümüş**’ün sunduğu örnek şöyledir; “*TİTRK’na göre 3.000 TL alacağı olan rehinli alacaklı 1.000 TL değerindeki rehin konusunun mülkiyetini talep ederse, rehinli alacaklıya 2.000 TL’lik rehin açığı belgesi verilecektir. Eğer ilgili Yönetmelik hükmü uygulanırsa 2.000 TL-200 TL=1.800 TL’lik rehin konusu değeri üzerinden 2.200 TL’lik bir rehin açığı belgesi verilecektir.*” (bkz. **Gümüş**, s. 215). Kanaatimizce örnekte 2.000 TL (alacak miktarı ile eksperde biçilen değer arasındaki fark) esas alınarak 9/10’luk hesaplama gerçekleştirilmesi, Yönetmelik m. 38/1’in lafzı ile uyumlu gözükmemektedir.

³⁹² Doktrinde **Gümüş**’e göre söz konusu düzenleme “*nereden çıktığı belli olmayan kanunun sistemine son derece ters bir hüküm*” olarak eleştirilmektedir (bkz. **Gümüş**, s. 214). Kanımızca söz konusu düzenlemenin ticari işletme rehinlerinde, mülkiyeti devralan rehinli alacaklının karşılaacağı birtakım rizikoları azaltmaya yönelik amaca hizmet edebilir. Örneğin işletmeyi devraldıktan sonra karşılaacağı sürpriz borçları ödemek durumunda kalabilir. Söz konusu 1/10’luk miktar, işletmenin diğer alacaklılarına yapılacak ödemelere yardımcı olabilir. Yine kanun koyucunun buradaki düzenlemesi, rehinli taşınır varlığı devralan rehinli alacaklının, söz

konusu ticari işletmenin satılıp paraya çevrilmesi usulünde, rehinli ticari işletmenin ciddi oranda düşük değerlere satılma riski mevcuttur³⁹³. TRK’da düzenlenen rehinli ticari işletmenin mülkiyetinin eksper raporundaki miktar doğrultusunda rehinli alacaklıya geçirilmesi esasen rehin veren bakımından da lehe sonuçlar doğurabilir. Çünkü şayet işletme satışa çıkarılsaydı, gerçek değerinin çok altında bir miktar üzerinden satılabilecekti. Bu durumda rehinli alacaklının alacağı çok düşük bir kısmı ödenmiş olacak ve rehin verenin borcu devam edecekti. İşte rehin konusu varlığın mülkiyetinin rehinli alacaklıya geçirilmesiyle ticari işletme gerçek değeri üzerinden satılıp paraya çevrilmiş gibi rehin verenin borcundan kurtulmasını sağlayacaktır. Bu da rehin verenin lehine bir husustur.

Hükümün içinde yer alan “*onda dokuzunu alacağına mahsup*” saydırma işlemi, mülkiyetin devrini talebe yetkili rehin alacaklısının lehine olduğundan, acaba talep halinde mi yoksa re’sen mi dikkate alınacaktır? Bir başka ifadeyle, icra müdürlüğü re’sen, alacak miktarının, ekte sunulan eksper raporundaki miktardan fazla olduğu gerekçesiyle alacağın onda dokuzunu mahsup edebilecek midir? Yoksa rehinli alacaklının bu yönde bir talep ileri sürmesi gerekir mi? Düzenlemede yer alan bu husus emredici midir? Hüküm, iki farklı şekilde anlaşılmaya müsaittir. *Birinci yorum*; “ilgili düzenlemede geçen “onda dokuz” kriteri emredicidir. İcra müdürlüğü rehinli alacaklı lehine olan bu hususu re’sen gözetir.” şeklinde yapılabilir. *İkinci yorum* ise; “düzenlemede yer alan onda dokuz kriteri rehinli alacaklının lehine olduğundan ancak talep ile icra müdürlüğü bu hususu dikkate alabilir. Nitekim hükümün lafzında “onda dokuzunu alacağına mahsup ederek varlığın mülkiyetinin devrini *talep edebilir*” denilmektedir. Eğer rehinli alacaklı, onda dokuzunun mahsup edilmesini talep etmezse, icra müdürlüğü bu durumda, doğrudan alacak ile eksper raporundaki tutarın

konusu varlığı likide çevirmek için girişeceği bir satışta eksper değerinin altında satması durumunu amorti etme düşüncesiyle getirilmiş olabilir. Ancak yaptığımız değerlendirmelerin TRK’da yasal zemini yoktur. Nitekim TRK’nın genel ve madde gerekçesinde de konuya dair düzenleme mevcut değildir.

³⁹³ Özellikle klasik anlamdaki rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takipte karşılaşılan olumsuz durumlar için bkz. **Hasırcı**, s. 226.

farkını esas alacaktır.” şeklinde yapılabilir. Kanaatimizce, birinci yorumun benimsenmesi daha isabetli olacaktır.

(ii) Alacağın Eksper Tutarındaki Miktarla Eşit veya Daha Az Olması

İlgili Yönetmelik hükmü şöyledir; “Rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmaya hakkı olan rehin alacaklısı, eksper raporunda belirtilen **değerden az bir alacağa sahipse fazla olan tutarı icra müdürlüğü hesabına yatırarak mülkiyeti devralabilir. Bu fark tutarın icra müdürlüğü hesabına kaydedilmemesi halinde bu tutar kadar borçlu ile müteselsilen sorumludur. Fark tutar diğer rehin alacaklılarına öncelik sırasına ve hisselerine göre paylaştırılır. Aynı sırada olan rehin alacaklıları arasında o sıraya düşen tutar rehin alacaklılarının alacakları oranında dağıtılır. Alacağının bir kısmını veya tamamını alamayan diğer rehin alacaklılarına rehin açığı belgesi düzenlenerek verilir (Bkz. Temerrüt Yönetmeliği m. 38/2)”.**

Yukarıdaki fıkra uyarınca, rehinli taşınır varlığın (ticari işletmenin) mülkiyetini devir alan rehin alacaklısı, eksper raporunda belirtilen değerden daha az bir alacağa sahipse, fazla olan fark tutarını (eksper raporunda belirtilen değer-alacak miktarı=fark tutarı) icra müdürlüğü hesabına yatırır. Eğer fark tutarı icra müdürlüğü hesabına kaydedilmezse, rehinli alacaklı³⁹⁴ ve borçlu, diğer rehin alacaklılarına karşı müteselsilen sorumludur.

Diğer rehin alacaklıları, icra müdürlüğüne yatırılan fark tutarından alacaklarının bir kısmını veya tamamını alamadıkları takdirde, kendilerine rehin açığı belgesi verilir. Buradaki rehin açığı belgesinin, kesin rehin açığı belgesi mi yoksa geçici rehin açığı belgesi mi olduğu değerlendirilebilir. Kanaatimizce burada artık mülkiyeti talep etme usulü tamamlandığı için verilen belge kesin rehin açığı belgesini çağrıştırmaktadır³⁹⁵.

³⁹⁴ Öğretide **Yılmaz** tarafından bu fark tutarının icra dairesi hesabına kaydedilmemesi halinde, **icra dairesinin**, bu tutar bakımından borçlu ile müteselsilen sorumlu olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Yılmaz**, s. 250). Kanaatimizce hükümde, icra dairesinden ziyade, devir alan rehin alacaklısı ile devreden borçlunun, fark tutarınca müteselsil sorumluluğu düzenlenmektedir.

³⁹⁵ Kesin rehin açığı belgesinin tanımı için bkz. **Ramazan, Arslan/Ejder, Yılmaz/Sema, Taşpınar Ayvaz/Emel, Hanağası; İcra ve İflas Hukuku**, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 418-420; **Hakan, Pekcantez/Oğuz, Atalay/Meral, Sungurtekin Özkan/Muhammet Özkes; İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, 2. Bası, Ankara 2015, s. 352, 353. Ayrıca rehin açığı belgesine yönelik

Ayrıca burada verilen rehin açığı belgesi, İİK'nın rehin açığı belgesi ile aynı hukuki sonuçları doğurur (bkz. *Temerrüt Yönetmeliği m. 38/2*). Bir başka deyişle rehin alacaklıları, almış oldukları rehin açığı belgesiyle tahsil edemedikleri alacak için, borçlunun sıfatına göre haciz veya iflas takibi yapabilirler (*karş. İİK m. 152/2*)³⁹⁶. Nitekim ticari işletme rehinlerinde rehin veren tarafın tacir olduğu düşünülürse, iflas takibi yapılması gündeme gelebilecektir. Ancak ticari işletmesinin mülkiyetini öncelik hakkı sahibi rehinli alacaklıya devrettiğinden, başkaca ticari işletmesi yoksa tacir vasfını kaybedebileceğinden, sadece bir yıl içinde (*bkz. İİK m. 44/2*) kendisine yönelik iflas takibi yapılabilecektir.

(4) Rehin Sözleşmesinin İlam Niteliğinde Bir Belgeye Bağlanmış Olması Durumunda Ticari İşletmenin Devri Talebi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 14 düzenlemesinde, mülkiyetin devri talebine yönelik, rehin sözleşmesinin bir ilâma veya ilâm niteliğinde bir belgeye bağlanmış olup olmadığı hususu ayrıştırılmadan tek bir hükme bağlanmıştır. Nitekim TRK m. 14/1'de, (rehin sözleşmesi ilâma dayansın veya dayanmasın), birinci derece alacaklının icra dairesinden İİK m. 24 uyarınca rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği ifade edilmektedir. Bu yönüyle TRK hükmü ele alındığında, rehin sözleşmesi ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olsun veya olmasın İİK m. 24'ün kıyasen uygulanması suretiyle mülkiyetin talep edilebileceği anlaşılmaktadır³⁹⁷. Ancak İİK m. 24'ün kıyasen dahi uygulanabilmesi için rehinli alacaklıda ilam niteliğinde bir belgenin olması gerektiğinden, yapılan yollamanın isabetli olmaması durumunun Yönetmelik m. 29/2 hükmü ile giderilmeye çalışıldığı kanaatindeyiz. Söz konusu Yönetmelik hükmüne göre, rehin sözleşmesi (konumuz açısından ticari işletme rehni sözleşmesi) eğer ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmışsa, İİK m. 24 hükmü kıyasen uygulanır (bkz. *Tem. Yön. m. 29/2*). Hükmün düzenlenme amacı ve ilam niteliğinde bir belgeye bağlı olmasından ne anlaşılması gerektiği açık değildir.

detaylı bilgi için bkz. ve karş. **İbrahim, Özbay/Ferhat, Çelik**; "İcra ve İflas Hukukunda Rehin Açığı Belgesi", *TAAD*, S. 34, Y. 2018 (Nisan), s. 2 vd.

³⁹⁶ Bkz. **Yılmaz**, s. 250.

³⁹⁷ Aynı doğrultuda bkz. **Yılmaz**, s. 236, 237.

Öğretide, Yönetmelikte yapılan bu ayırmadan ne anlaşılması gerektiğinin belli olmadığı, hükmün uygulamada tereddüt yaratacak nitelikte olduğu ve gözden geçirilerek yeniden kaleme alınması gerektiği, İİK m. 38'den hareketle para borcu ikrarını içeren noter senetlerinin kast edilmiş olabileceği, bunun yanısıra alacaklının TRK m. 14'deki haklarını kullanmaya geçmeden (veya geçtikten sonra ayrı zamanda) mahkemede bir dava açarak rehin veren aleyhine bir ilam elde etmiş olması halinin de bu kapsama girip girmeyeceğinin tartışılabilir olduğu ifade edilmektedir³⁹⁸. Yine öğretide, eğer alacaklının elinde rehin hakkını tespit eden bir ilam varsa veya rehin sözleşmesi ilam niteliğinde belgeye bağlanmış ise alacaklı, Temerrüt Yön. m. 30 vd. hükümlerinde yer alan usule uymadan İİK m. 24 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla rehinli taşınır varlığın mülkiyetine sahip olabileceği gündeme getirilmiştir³⁹⁹. Başka bir görüşe göre⁴⁰⁰, Yönetmelik hükmü, rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde belgeye bağlanmış olup olmaması, taşınır mülkiyetinin devri bakımından uygulanacak prosedürde herhangi bir değişiklik arz etmeyecektir. Zira her iki ihtimalde de rehinli taşınır, borçlunun elinden icra müdürlüğü marifetiyle zorla alınıp alacaklıya teslim edilecektir.

Kanaatimizce, Temerrüt Yönetmeliği'nde genel olarak, İİK'dan farklı bir mülkiyetin devri usulü öngörülmüştür. Bu yönüyle TRK bünyesinde tesis edilen rehin ilişkilerinde, mülkiyetin devrinde Yönetmelik'teki usulden büsbütün ayrılmamak isabetli olacaktır. Bu bağlamda şayet rehin sözleşmesi ilâm niteliğinde bir belgeye bağlanmışsa, Temerrüt Yönetmeliği'ndeki bir kısım hükümler baypas edilerek, doğrudan icra emri başlıklı 37'nci madde ve devamı hükümleri tatbik edilebilir. Çünkü bu hükümlerde, örneğin mülkiyetin devri sonrası yükümlülüklerin düzenlendiği 38'inci madde gibi, İİK'da yer almayan farklı düzenlemeler yer almaktadır. Bu yönüyle rehinli alacaklının elinde ilam niteliğinde bir belge varsa, Temerrüt Yönetmeliği'nde mülkiyetin devrine yönelik hüküm içeren **tüm maddelerin** baypas

³⁹⁸ Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olmasından nelerin anlaşılacağına ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Yılmaz**, s. 237, 238.

³⁹⁹ Bkz. **Burak, Kara**; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininin Sona Ermesi*, İstanbul 2018, s. 89, N. 198.

⁴⁰⁰ Bkz. **Bilgin**, s. 627.

edilip, **sadece** İİK m. 24'ün kıyasen uygulanmasının, isabetli olmayacağı görüşündeyiz. Rehinli alacaklının elinde ilam niteliğinde bir belgenin olmasından, mülkiyetin devri prosedürünün bir parça kısalması ve borçlunun yapacağı itirazların azalması anlaşılmalıdır. Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması halinde de, Temerrüt Yönetmeliği m. 38'de yer alan mülkiyetin devri sonrası yükümlülükler tatbik edilmelidir. Özetle Yönetmelikte yapılan bu ayırmadan, rehinli alacaklının rehinli taşınır varlığın mülkiyetini elde etme şeklinin farklılaşması anlaşılmalıdır. Rehinli alacaklı rehin konusu varlığın (ticari işletmenin) mülkiyetini devraldıktan sonra, TRK'da atf yapılan İİK m. 24'ün kıyasen uygulanması sona erer, Temerrüt Yönetmeliği hükümlerinin tatbik edilmesine devam edilir.

(5) Ticari İşletmenin TRK m. 14/1 ile Devrinin Ticaret Hukuku Bağlamında Kısaca Değerlendirilmesi

“Bütünlük ilkesi” alt başlıklı TTK m. 11/3 hükmünde, *“Ticari işletme, içerdği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikrî mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülünen malvarlığı unsurlarını içerdği kabul olunur. Bu devir sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmeler yazılı olarak yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan edilir.”* şeklinde özel bir düzenleme yer almaktadır. Bu hükümde görüldüğü üzere ticari işletmenin devri; sözleşmenin yapılması, ticaret siciline tescil aşaması ve devrin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde (TTSG) ilanı olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. TRK m. 14/1 bağlamında gerçekleştirecek olan mülkiyet devrinde, rehinli alacaklı ve ticari işletme mâliki arasında TTK m. 11/3 anlamında bir devir sözleşmesi yoktur. Rehinli alacaklı, kanun gereği (TTK m. 14/1) ticari işletmenin kendisine devri için ilgiliye icra marifetiyle başvurmaktadır.

Ticari işletmenin temerrüt sonrasında bir başka kişiye devredilmesi birtakım sonuçları beraberinde getirmektedir⁴⁰¹. Ticari işletmelerin devrine yönelik hükümler TTK m. 11/3 ile TBK m. 202’de yer almaktadır. TRK ve ikincil düzenlemelerinde, ticari işletmenin temerrüt sonrası hakların kullanımı kapsamında devrine ilişkin özel bir düzenleme yoktur. Bu bağlamda, ticari işletmenin TRK m. 14/1 uyarınca devri ile TTK m. 11/3 uyarınca devrinin sonuçları paralel değerlendirilmelidir. Buradaki temel farklılık, birinde devrin sözleşme ile diğerinde ise, kanun gereği devri söz konusu olmasıdır. Ticari işletmenin devrinin sonuçları ayrı bir çalışmayı gerektirdiğinden burada özellikle başlıca hususlara değinmekle yetinilecektir.

a) Devrin Hukuki Sebebi

Türk Ticaret Kanunu m. 11/3’de, ticari işletmenin devri sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün halinde konu alan diğer sözleşmelerin yazılı⁴⁰² olarak yapılacağı belirtilmiştir. Nitekim TRK uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehni sözleşmesinin de yazılı şekil şartını sağladığı hususunda bir tereddüt yoktur⁴⁰³. TRK m. 14/1 uyarınca rehinli alacaklının ticari işletmenin mülkiyetini devralmasında esasen, ticari işletme maliki ile rehinli alacaklı arasında ticari işletmenin devrine yönelik bir sözleşme yoktur. Rehinli alacaklı söz konusu devir hakkını kanun gereği elde etmektedir (*karş. TRK m. 14/1*).

Ticari işletmenin devrinde, işletmenin içerdiği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın⁴⁰⁴ bir bütün

⁴⁰¹ Burada hemen ifade edilmelidir ki, TRK uyarınca esnaf işletmelerinin de rehin konusu yapılabilmesi mümkündür. Ancak esnaf işletmelerinin devrinde TTK m. 11/3 uygulanmaz, fakat TBK m. 202 vd. hükümleri uygulama alanı bulur.

⁴⁰² Öğretide **Moroğlu**, mülga TİRK uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehininde dahi sözleşmenin noter tarafından düzenlenmesinin zorunlu olarak öngörüldüğünden bahisle TTK m. 11’de yeterli görülen adi yazılı şekil şartını eleştirmiş ve doğru bulmamıştır [bkz. **Erdoğan, Moroğlu**; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (Başlangıç Hükümleri, Ticari İşletme, Ticaret Şirketleri, Kıymetli Evrak ve Son Hükümler) Değerlendirme ve Öneriler, 8. Baskı, İstanbul 2016, s. 44.]. Kanaatimizce, şekil bakımından TRK düzenlemeleriyle TTK m. 11 arasında bir uyum sağlandığı söylenebilir.

⁴⁰³ Sözleşmenin şekli hususunda bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, C, başlığı altındaki açıklamalarımız.

⁴⁰⁴ Fakat söz konusu kısmi külli halefiyete dayalı devir yerine, genel hükümler kapsamında her bir unsur için ayrı ayrı tasarruf işlemi gerçekleştirilerek de devir gerçekleştirilebilir. Bu yönde

halinde devredilebileceği ve diğer hukuki işlemlere konu olabileceği açıkça ifade edilmektedir (bkz. TTK m. 11/3, ilk cümle).

b) Devrin Kapsamında Nelerin Yer Alacağı

Ticari işletmenin ticaret hukuku bağlamında devrinde, “bütünlük ilkesi” gereği (bkz. ve karşı. TTK m. 11; Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 133/2); aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikri mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını içerdiği kabul olunur. Ticari işletmenin devrinde işletmenin bir bütün olarak, bir başka ifadeyle, organizasyon olarak devri söz konusudur⁴⁰⁵. Devir sözleşmesinde münferit bazı unsurlar kapsam dışı bırakılabilecekse de, bu durumun, ticari işletmenin bütünlüğüne, organizasyon yapısına zarar vermemesi gerekir⁴⁰⁶. Aksi halde, ticari işletmenin devrinden ziyade ticari işletmenin münferit unsurlarının devri söz konusu olacaktır ki, bu durumda TTK m. 11/3’de zikredilen özel prosedürden yararlanılamaz.

Ticari işletmenin rehninde taraflar arasında yapılan sözleşmeyle birtakım unsurların kapsam dışı bırakılmış olmasının, TRK m. 14/1 bağlamında gerçekleştirilecek devre etkisi ayrıca değerlendirilebilir. Kanaatimizce gerçekleştirilen rehin sözleşmesinde bir veya birden fazla unsur rehin kapsamı dışında bırakılmışsa, temerrüt sonrasında işletmenin devrinde de kapsam dışında yer almalıdır. Bunun haricinde, eğer rehin sözleşmesinde aksine bir düzenleme yoksa TRK m. 14/1 uyarınca gerçekleştirilecek devirde, TTK m. 11/3 bağlamında bütünlük ilkesi uyarınca işletmenin tüm malvarlığı (taşınmaz hariç) devrin kapsamında yer alır. Zira TRK uyarınca ticari işletmeye özgülenen taşınmazlar rehin kapsamı içerisinde yer alamayacağından (her ne kadar TRK’da açıkça bu yönde bir yasaklama olmasa da

bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 402, N. 379; **Aydın**, s. 18, dpn. 13; **Ergüne, Mülkiyet**, s. 155.

⁴⁰⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Mehmet Fatih, Arıcı**; *Ticari İşletmenin Aktif ve Pasifi ile Devri*, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 67-69; **Kerem, Çelikboya**; *Ticari İşletmenin Devri*, 1. Baskı, İstanbul 2017, s. 110.

⁴⁰⁶ Devrolunan unsurlarla ticari işletmenin işletme olarak devamı mümkün olmalıdır. Bu doğrultuda bkz. **Arslanlı**, s. 115; **Ergüne, Mülkiyet**, s. 155, dpn. 418.

Temerrüt Yönetmeliğinde yer alan “taşınmaz” ibaresi kaldırılmıştır), TRK m. 14/1 imkânın kullanılmasında da kapsam içinde yer almaz.

c) Ticaret Siciline Tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde İlan

Türk Ticaret Kanunu’nda, ticari işletmenin devri sözleşmesinin Ticaret Sicili’ne tescil edileceği belirtilmiş olup, tescilin etkisinin açıklayıcı mı yoksa kurucu mu olduğuna değinilmemiştir. Öğretide tescilin kurucu nitelikte olduğunu savunan görüşlerin yanı sıra, açıklayıcı etkiyi haiz olduğunu savunanlar da vardır⁴⁰⁷. Ağırlıklı görüş, TTK m. 11/3 uyarınca ticari işletmenin devrinde devir sözleşmesinin borçlandırıcı işlem aşaması olduğu, tescilin ise kurucu (tasarruf aşaması) etkiyi haiz olduğu yönündedir. Peki ticari işletmenin TRK m. 14/1 (temerrüt sonrası mülkiyetin devri) hükmü ile devredilmesinde ticaret sicili’ne yapılacak bildirim niteliği nedir? TRK ve ikincil düzenlemeleri esasen, ticari işletme rehni eksenli kaleme alınmadığından, bu hususa ilişkin açık hüküm yoktur. Buna ilave olarak, TRK ve ikincil düzenlemelerde, özellikle temerrüt sonrası haklardan mülkiyetin devrinin talep edilmesi hakkının kullanımı sonucunda sicillere bildirim yapılması hususu düzenlenmemiştir.

Rehinli ticari işletmenin mülkiyeti, rehin borçlusunun temerrüde düştüğü anda kendiliğinden rehinli alacaklıya geçmemektedir. Rehinli alacaklıya, rehinli ticari işletmenin mülkiyetini talep hakkı doğmaktadır. Dolayısıyla rehinli alacaklı, bu talep hakkını Yönetmelikte belirtilen usule uygun ileri sürüp, sürecin tamamlanmasıyla, ticari işletmenin maliki olmaktadır. Nitekim TRK ve yönetmeliklerinde, mülkiyetin talep edilmesi sürecinin sonunda, Ticaret Sicili’ne tescil öngörülmemiştir. Yine buradaki devir TTK m. 11/3 bağlamında gerçekleştirilmediğinden, ayrıca bir usul

⁴⁰⁷ Görüşlerin çıkış noktası, ticari işletme devri sözleşmesinin hukuki nitelendirilmesindeki farklılıktır. Tescilin kurucu olduğunu savunan yazarlar, ticari işletmenin devri sözleşmesinin borçlandırıcı işlem olduğunu, tescilin ise tasarruf işlemi olduğunu savunurlar. Tescilin açıklayıcı nitelikte olduğunu savunan yazarlar ise, devir sözleşmesinin tasarruf işlemi olduğunu ileri sürer ve ticaret siciline gerçekleştirilecek tescilin açıklayıcı niteliğe sahip olduğunu ileri sürerler.

Öğretideki ileri sürülen görüşler ve devir sözleşmesinin borçlandırıcı işlem olduğu, bu işlemin de ticaret siciline tescil talebiyle ifa edilmiş olacağı, tescil talebinin tasarruf işlemi, tescilin de kurucu etkiyi haiz olduğu yönündeki görüş için bkz. **Sirmen**, *Eşya Hukuku*, s. 350-352; benzer yönde karşı. **Ergüne**, *Mülkiyet*, s. 157.

yönetmeliklerde öngörölmüş olduğundan, Ticaret Sicili'ne tescil yapılmamış olması mülkiyetin geçişini engellemeyeceği kanaatindeyiz. Bu bağlamda mülkiyetin devrinin tamamlanmasından sonra Ticaret Sicili'ne yapılacak bildirim, açıklayıcı etkiyi haiz olacaktır. Ayrıca rehinli ticari işletmenin mülkiyetinin rehinli alacaklıya devri, söz konusu işletmenin üzerindeki rehin hakkını da sona erdirir. TRK ve ikincil düzenlemelerinde, rehinin sona ermesiyle Rehlinli Taşınır Sicili'ndeki kaydı terkin edileceği düzenlenmiştir. Siciller arası işbirliği amacıyla rehin tesis edilirken Ticaret Sicili'ne gerçekleştirilen açıklayıcı bildirim, rehin sona erdikten sonra da yapılması gerekir.

Ayrıca, TRK m. 14/1 uyarınca ticari işletmenin mülkiyetinin rehinli alacaklıya devrinden sonra, söz konusu devir işleminin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilanının gerekip gerekmediği tartışılabilir. TRK ve yönetmeliklerde konuya ilişkin hükme yer verilmemiştir. Kanaatimizce, TTK m. 11/3'ün, ticari işletmeyi bir bütün olarak konu alan diğer sözleşmeler hakkında da uygulanacak olması (karş. TTK m. 11/3, ilk cümle), rehin işleminin sonucunda gerçekleştirilen mülkiyet devrinin de Ticaret Sicili'ne tescilinin yanı sıra TTSG'de ilan ettirilmesini gerekli kılacaktır. Ticari işletmenin devrinde kurucu unsurun tescil olduğuna yönelik görüşe katıldığımızı ifade etmiştik. İlan ise tescilin hukuki sonucudur⁴⁰⁸. Bu bağlamda TTSG'de, TRK m. 14/1 uyarınca gerçekleştirilen mülkiyet devrinin ilan edilmemiş olması, ticari işletmenin devrinde sonuca etkili olmayacak fakat, ilanın yapılmamış olmasından doğan zararlar, ilanı yapmakla yükümlü olanlardan talep edilebilecektir⁴⁰⁹.

d) Devrin Başlıca Önem Arz Eden Sonuçları

(i) Ticari İşletmenin Borçlarından Sorumluluk

Malvarlığının veya işletmenin devralınması başlıklı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 202'nci maddesinde, işletmelerin devrinde borçlardan sorumluluğa ilişkin özel düzenlemeler yer almaktadır⁴¹⁰. TRK m. 14/1 uyarınca rehinli ticari işletmenin rehinli

⁴⁰⁸ Bkz. Ayhan/Çağlar, s. 133.

⁴⁰⁹ Karş. Ayhan/Çağlar, s. 133.

⁴¹⁰ Kanun koyucunun, işletmenin devrinde borçlardan sorumluluk sorununa özel bir ilgi göstermiş olduğu, özellikle işletmelerin alacaklılarının korunması amacıyla devreden ve

alacaklıya devrinde de söz konusu TBK m. 202 hükmü uygulama alanı bulacaktır. İlgili düzenlemenin birinci fıkrasına göre; “*Bir malvarlığını veya bir işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devralan, bunu alacaklılara bildirdiği veya ticari işletmeler için Ticaret Sicili Gazetesinde, diğerleri için Türkiye genelinde dağıtımı yapılan gazetelerden birinde yayımlanacak ilanla duyurduğu tarihten başlayarak, onlara karşı malvarlığındaki veya işletmedeki borçlardan sorumlu olur.*”. TRK m. 14/1’deki imkanlardan yararlanarak ve Temerrüt Yönetmeliği’ndeki prosedürü tamamlayarak ticari işletmeyi devralan rehinli alacaklının, alacaklılara yapacağı bildirim veya duyuru ile işletmedeki borçlardan sorumluluğu başlamış olacaktır.

Ayrıca, ticari işletmenin TRK m. 14/1 uyarınca devrinde, rehinli alacaklı ile devreden tacir arasında, ticari işletmenin borçlarından sorumlu olmaya yönelik özel bir sözleşme yapıp yapılamayacağı tartışılabilir. Bir başka ifadeyle, rehinli ticari işletmenin devrinde taraflar, işletmeye ait borçların tamamını veya bir kısmını devrin kapsamı dışında bırakabilirler mi? Öğretide bir görüşe göre, ticari işletmenin TTK m. 11/3 uyarınca devrinde, tarafların devir sözleşmesine hüküm koyarak işletmenin borçlarına yönelik sorumluluklarını sınırlandırabilecekleri ve bu durumun işletmenin alacaklılarına karşı da ileri sürülebileceği ifade edilmektedir⁴¹¹. Aksini savunan yazarlar ise, TBK m. 202 hükmünün (*karş. ve bkz. eTK m. 179*) emredici niteliğinden hareket ederek, devir sözleşmesinde bir kısım borçlara yönelik sınırlandırmanın yapılmasının sadece iç ilişkide etkili olabileceğini, gerçekleştirilecek olan duyuru veya bildirimlerde yer alsa dahi işletmenin alacaklılarına karşı ileri sürülemeyeceğini savunmaktadırlar⁴¹². Konumuz özelinde soruna değinecek olursak burada taraflar, sözleşme serbestisi doğrultusunda ticari işletme devri gerçekleştirilmekte, kanun

devralanın sorumluluklarına ayrıca değindiği yönünde bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 214, N. 405; karşı. **Kevork, Acemoğlu, Borçlar Kanununun 179. maddesine Göre Malvarlığı Veya Ticari İşletmenin Devri**, İstanbul 1971, s. 68 vd.

⁴¹¹ Bkz. **Arslanlı**, s. 116; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 220, 221; detaylı değerlendirme için bkz. **Arıcı**, s. 144 vd.; **Çelikboya**, s. 289-291.

⁴¹² Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 46; **Sami, Karahan**; *Ticari İşletme Hukuku*, Güncellenmiş 26. Baskı, Konya (Ekim) 2014, s. 36; **Acemoğlu**, s. 117; **Mustafa, Çeker**; *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku (Ticari İşletme Hukuku-Şirketler Hukuku-Kıymetli Evrak Hukuku)*, 7. Baskı, Adana 2013, s. 36; **Mehmet, Akçaal**; *İşletmenin Devri*, Ankara 2014, s. 67.

gereği (TRK m. 14/1) işletme devredilmiş olmaktadır. Zira burada devreden taraf, kendi özgür iradesi doğrultusunda değil, teminat konusu alacağın ifa edilmemesi gerekçesiyle başlatılan takip sonucu (bkz. TRK m. 14/1 ve Temerrüt Yön. 30 vd.) ticari işletmesini devretmek zorunda kalmaktadır. Ticari işletmeyi devralıp almama noktasında iradesini ortaya koyan taraf, öncelik sırasına sahip rehinli alacaklıdır. Bu bağlamda rehinli alacaklı işletmeyi devralmadan önce gerekli araştırmaları yapıp, icra müdürlüğüne kendisinin sunduğu eksper raporunu iyi analiz edip, sonrasında TRK m. 14/1'deki imkânı ileri sürmeye yanaşmalıdır. Kanımızca iyi hazırlanmış bir eksper raporu, işletmenin mevcut durumunu aktif ve pasifleri ile ortaya koyacaktır. Bunun yanında, eksper raporunda hiç değinilmeyen sürpriz borçların ortaya çıkması veya eksperin birtakım hususları gizlemesi nedeniyle ortaya çıkacak zarar, kanımızca, ekspeye yansıtılabilecektir. Söz konusu gerekçelerle, TRK m. 14/1 uyarınca ticari işletmenin devrinde, devreden ve devralan arasında borçların sınırlandırılmasına yönelik, ticari işletmenin alacaklılarına karşı ileri sürülebilecek bir sözleşme gerçekleştirilemeyeceği kanaatindeyiz. Ancak tarafların, aralarında yapacakları, borçlardan sorumluluğu sınırlandıran sözleşmenin, iç ilişki bağlamında kendilerini bağlayacağı kanısındayız.

Kanun koyucu, TBK m. 202/2 düzenlemesinde, alacaklıların menfaatlerini korumak amaçlı, devreden ve devralanı, ticari işletmenin borçlarından iki yıl süreyle (hak düşürücü)⁴¹³ müteselsilen sorumlu tutmaktadır. Bildirim veya ilânla duyurma yükümlülüğü, devralan tarafından yerine getirilmedikçe, söz konusu iki yıllık süre işlemeye başlamayacaktır (bkz. TBK m. 202/4). Bu bağlamda, TRK m. 14/1 gereğince ticari işletmeyi kanunen devreden ve devralan, işletmenin borçlarından iki yıl süreyle müteselsilen sorumlu olacaklardır. Bu süre, muaccel borçlar için, bildirme veya duyuru tarihinden; daha sonra muaccel olacak borçlar için ise, muacceliyet tarihinden işlemeye başlar (bkz. TBK m. 202/2, son cümle). Dolayısıyla, rehinli ticari işletmeyi TRK m. 14/1 gereğince devralan rehinli alacaklıya, ticari işletmenin alacaklıları,

⁴¹³ Bkz. **Acemoğlu**, s. 148; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 221, N. 420; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 47; **Arıcı**, s. 200.

öngörülen bu iki yıllık hak düşürücü süre içerisinde başvurabilecek ve alacaklarını ondan talep edebileceklerdir.

(ii) Tarafların Tacir Vasfını Kazanması ve Kaybetmesi

Ticari işletmeyi kanunen devralan alacaklı, tacir sıfatını haiz değilse (rehnin tarafı pekâlâ esnaf olabilir), işletmeyi devralmakla birlikte tacir sıfatını haiz olabilecektir. Ticari işletmenin TRK m. 14 hükmü uyarınca devredilmesi, devreden gerçek kişi tacir bakımından ticareti terk sonucuna yol açacağı gibi, tacir sıfatının da sona ermesi sonucunu doğurabilir (şayet başka bir ticari işletmesi yoksa). Buna ilave olarak İİK m. 44’de ticareti terk edenlere yönelik özel düzenlemeler bulunmaktadır⁴¹⁴. Ticareti terk eden tacir onbeş gün içinde keyfiyeti kayıtlı bulunduğu ticaret siciline bildirmeye ve bütün aktif ve pasifi ile alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren bir mal beyanında bulunmaya mecburdur (bkz. İİK m. 44/1; karşı. TSY m. 51/4). Bu durum, ticaret sicili tarafından Kanun’da öngörülen usulde ilân edilir (İİK m. 44/1). İlân tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, ticari işletmesini devrettikten sonra tacir vasfını kaybeden kişi hakkında iflas yoluyla takip yapılabilir (İİK m. 44/2). Yine söz konusu kişi, mal beyanının tevdi tarihinden itibaren iki ay boyunca haczi kabil malları üzerinde tasarruf edemeyecektir (İİK m. 44/3).

(iii) Diğer Sonuçları (rekabet yasağı, iş ilişkileri, ticaret unvanı, ayıp ve zapta karşı sorumluluk)

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 14/1 gereği ticari işletmenin devrinde, devreden rekabet yasağına tabi olup olmadığı da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim TTK m. 11/3 uyarınca gerçekleştirilen devir sözleşmesine yönelik öğretilerde, sözleşmenin örtülü bir rekabette bulunmama borcu içerdiği (TMK m. 2) kabul edilmektedir⁴¹⁵. Bir başka ifadeyle, açıkça öngörülmemiş

⁴¹⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Baki, Kuru; İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara 2013, s. 1093 vd.

⁴¹⁵ Görüş hakkında detaylı bilgi ve yargı kararlarının tahlili için bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 223, 224. Ayrıca karşı. **Metin, Topçuoğlu**, “İşletmenin Devri ve Devir İşlemine Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’un Etkisi”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, Cilt II, Beta, İstanbul 2003, s. 71 vd.

olsa dahi devredenin, devrettiği işletme ile rekabet etmeme borcu altına gireceği kabul edilmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olarak devredilmesi yasaklanmıştır (TTK m. 49/1). Nitekim bir ticari işletmenin devri, sözleşmede aksi kararlaştırılmış olmadıkça, ticaret unvanının da devri sonucunu doğurur ve devralan ticaret unvanını, “aynen” kullanma hakkına sahiptir (bkz. TTK m. 49/2). TRK'da ticaret unvanı, ticari işletmeden bağımsız olarak münferiden rehin konusu yapılabilecek varlıklar arasında sayılmaktadır (bkz. TRK m. 5/1-k). Ticaret unvanının münferiden TRK uyarınca rehni gerçekleştirildikten sonra temerrüt halinde rehinli alacaklıya nasıl devredileceği, TTK m. 49/1 hükmü nazarında sorun teşkil etmektedir⁴¹⁶. Gerçek kişi tacire ait rehinli ticari işletmenin TRK m. 14/1 uyarınca bir başka gerçek kişiye devredilmesi hâlinde, eğer rehin sözleşmesinde ticaret unvanı kapsam dışına alınmadıysa (ki ticaret unvanı olmadan da ticari işletme objektif anlamda faaliyetlerini sürdürebiliyorsa, devamlılığına hanel gelmemek suretiyle kapsam dışında yer alabilir⁴¹⁷), devralanın herhangi bir ek dahi kullanmadan devreden ticaret unvanını aynen kullanma hakkına sahip olacağı kanaatindeyiz.

Son olarak, ticari işletmenin devrinin genellikle bir satış sözleşmesine dayanacağından bahisle, satış sözleşmesine özgü hükümlerin (ayıp ve zapta karşı tekeffül hükümleri gibi) ticari işletmenin devrinde de uygulama alanı bulabileceği

⁴¹⁶ Ticaret unvanının ticari işletmeden ayrı olarak devrinin mümkün olmadığından bahisle rehin verilmesinin de mümkün olmaması gerektiği yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 81. TRK'da ticaret unvanının münferiden rehnine imkân tanınması, bunun yanında TRK m. 14/1 bağlamında mülkiyeti devredilebilecek unsurlar bakımından “ticaret unvanının” ayrık tutulmamış olması, acaba ticaret unvanının ticari işletme harici devrini yasaklayan TTK m. 49 hükmüne istisna teşkil edebilir mi? Zira TRK m. 5/1'de sayılan ticaret unvanının münferiden rehin verilebilecek olması, temerrüt sonrasında da mülkiyetinin istenebileceği anlamına gelmektedir. Buna ilave olarak TRK'nın, sicilli taşınır rehnini yaygınlaştırmak amacı ve TTK'ya nazaran özel bir düzenleme olduğu dikkate alındığında, istisna teşkil edeceği yönünde görüş ileri sürülebilir. Şayet bu görüş kabul edilirse, münferiden ticaret unvanını rehned tacir, TRK m. 14 uyarınca ticaret unvanının mülkiyetini rehinli alacaklıya devretmek zorunda kalırsa, yeni bir ticaret unvanı veya eski ticaret unvanına ek yaparak ticari yaşamına devam etmek durumunda kalacaktır. Yine de, soruna ilişkin kesin yargıya varmak güçtür.

⁴¹⁷ Ticari işletmenin devri bahsinde kapsam dışında yer alabileceğine ilişkin detaylı açıklama için bkz. **Kendigelen (Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 201.

öğretide kabul edilmektedir⁴¹⁸. Ancak TRK m. 14/1 çerçevesinde rehinli ticari işletmenin kanun gereği rehinli alacaklıya devri gerektiğinden, söz konusu hükümler kanımızca uygulama alanı bulamayacaktır.

b) Alacağını, Varlık Yönetim Şirketlerine veya Üçüncü Kişilere Devretme Talebi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, temerrüt sonrası imkânlar bağlamında, rehinli alacaklının alacağını, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebileceği düzenlenmiştir (bkz. TRK m. 14/1-b). Hükmün devamında, varlık yönetim şirketlerinin alacaklının rehin sırasına sahip olacağı ifade edilmiştir. Benzer ifadeleri içeren Temerrüt Yönetmeliği m. 41/1, “Mülkiyeti devralma yetkisi bulunan alacaklı alacağını 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine veya **üçüncü kişilere devredebilir. Bu halde bu kişiler alacaklının halefi olur. Halef, Kanun ve bu Yönetmeliğin alacaklıya verdiği tüm yetkilere sahiptir.**” şeklindedir. TRK'da alacağın sadece Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredilebileceği zikredilmişken Yönetmelikte üçüncü kişilere de devredilebileceği eklenmiştir⁴¹⁹. Nitekim temerrüde düşmüş bir alacağın üçüncü bir kişiye devrinin, ne derece mümkün ve etkili olacağı hususu, kanımızca değerlendirmeye açıktır. Zira temerrüde düşmüş alacağın, pek talep edilebilir olmadığı düşüncesini paylaşmaktayız. Yönetmelik hükmü, açıkça Kanun'a aykırılık teşkil ettiğinden, kanaatimizce geçersizdir.

c) Kiralama ve Lisans Haklarının Kullanılmasının Talep Edilmesi

Kiralama ve lisans haklarının kullanıma ilişkin talep imkânı, TRK m. 14/1-c bendinde düzenlenmiştir. Bu hükümde, *zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklara ilişkin olarak rehinli alacaklının, söz konusu varlıklar üzerinde kiralama veya lisans*

⁴¹⁸ Detaylı bilgi ve açıklamalar için bkz. **Acemoğlu**, s. 89 vd.; **Arıcı**, s. 84 vd.; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 251, N. 475.

⁴¹⁹ Öğretide **Yılmaz**, TRK'da yer almayan Yönetmeliğin bu düzenlemesinin, yeniden değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir (bkz. **Yılmaz**, s. 251).

alma suretiyle istifade edebileceğine işaret edilmektedir. Yine Temerrüt Yönetmeliği m. 41/2’de söz konusu imkâna ilişkin; “*Kanunun 5 inci maddesinde sayılan varlıklardan mülkiyeti veya zilyetliği devredilemeyenlerin kiralama ve lisans hakkını doğrudan kullanabilir veya üçüncü kişilere kullandırabilir. Lisanslama ve kiralama geliri borca yetecek düzeye ulaştıktan sonra kiralama ve lisanslama hakkı sona erer.*” düzenlemesi yer almaktadır.

Bu imkâna, kanımızca, TRK’nın 5’inci maddesinde sayılan varlıklardan olan “ticari işletme”nin, rehin konusu yapıldığı ilişkilerde başvurulması pek mümkün gözükmemektedir. Nitekim “ticari işletme”nin hukuki işlemlere konu olmasında ilke, işletmenin bir bütün halinde kapsama alınmasıdır (karş. TTK m. 11/3; ayrıca bkz. TRK m. 5/2). Bu doğrultuda ticari işletmelerin mülkiyetlerinin veya zilyetliklerinin devri mümkündür. Söz konusu TRK m. 14/1-c’deki imkân ise kanaatimizce, hak veya alacak gibi unsurların (TRK m. 5/1’de bu türde varlıklar sayılmaktadır) rehinde anlam ifade edebilecektir⁴²⁰.

d) Genel Hükümler Bağlamında Paraya Çevirmeye İlişkin Takip Yapılması

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun 14’üncü maddesinde borçların zamanında ifa edilmemesi hâlinde alacaklının, dilerse (a), (b) ve (c) bentlerindeki seçimlik imkânlardan⁴²¹ yararlanabileceği, dilerse (ç) bendinde yer alan “genel hükümler çerçevesinde” takip yoluna başvurabileceği ifade edilmiştir. TRK ve ikincil düzenlemelerinde, hatta Kanunun genel gerekçesinde ve madde gerekçelerinde, genel

⁴²⁰ Öğretide **Antalya/Acar**; fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, ticaret unvanı, işletme adı veya kiracılık hakkının, zilyetliğe elverişli olmayan ancak TRK m. 5 çerçevesinde rehin verilebilen varlıklardan olduğu gerekçesiyle kiralamaya elverişli olanlarının kiralama, lisans verilmesi gerekenlerin ise lisans verilmesinin talep edilebilecek olduğunu ifade etmektedirler (bkz. **Antalya/Acar**, s. 153).

⁴²¹ Kanaatimizce rehlinli alacaklı, söz konusu bentlere, sıra gözetmeksizin başvurabilecektir. Zira TRK ve ikincil düzenlemelerinin (bkz. ve karş. TRK m. 14; Tem. Yön. m. 41/3; “*Birinci ve ikinci fıkra hükümlerindeki seçimlik yetkiler genel hükümler çerçevesinde takip yapılmasına engel değildir*”) lafzından anladığımız, TRK m. 14’de yer alan imkânlara başvurmanın, rehlinli alacaklının tercihi bırakıldığıdır. Benzer görüş ve tereddütler için bkz. **Yılmaz**, s. 254.

Öğretide **Acar**, başkasının borcu için rehin veren kişiye karşı genel haciz yoluyla takip yapılamayacağını, rehin verenin sadece rehnettiği varlık ile (aynı ile) sorumlu olduğunu, kişisel bir sorumluluğunun bulunmadığını belirtmiştir (**Acar, Hak ve Yükümlülükler**, s. 197.).

hükümlerden ne anlaşılması gerektiğine değinilmemiştir. Öğretide belirtildiği üzere, genel hükümler denildiğinde akla ilk gelenin, “haciz ve iflas⁴²²” yolları olduğudur⁴²³. Bunun yanında öğretide, rehinli takiplerde, İİK m. 45 gereği önce **rehnin paraya çevrilmesi yoluna** başvurma zorunluluğunun⁴²⁴ TRK bakımından da geçerli olacağı, dolayısıyla rehinli alacaklının önce İİK’da yer alan ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip yoluna başvuracağı (*zira Temerrüt Yön. m. 42’de, hüküm bulunmayan hallerde TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri ile İİK’nın ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümlerinin kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir*), bu yolla alacağına kavuşamaması hâlinde kendisine verilecek olan rehin açığı belgesiyle haciz yoluna gidebileceği ileri sürülmektedir⁴²⁵. Bu nedenle de haklı olarak, İİK’daki taşınmaz rehninin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerinin de “genel hükümler” kapsamına girebileceği ifade edilmiştir⁴²⁶.

2. Alacağın Son Bulması

Ticari işletme rehni, fer’i niteliği sebebiyle, temin ettiği alacağın son bulmasıyla sona erer (karş. TBK m. 131/1)⁴²⁷. Esasen alacağın sona erme sebepleri Türk Borçlar Hukuku ilkeleri göz önüne alınarak belirlenecektir⁴²⁸. Rehin alacaklısı, alacağın son

⁴²² İflas kural olarak sadece tacirler hakkında mümkündür. Nitekim tacirler, her türlü (para) borçlarından dolayı iflasa tabidirler (TTK m. 18/1). Detaylı bilgi için bkz. **Kuru**, *El Kitabı*, s. 1093 vd.

⁴²³ Bkz. **Yılmaz**, s. 254; **Gümüş**, s. 225. Ancak öğretide **Yılmaz**, TRK’da geçen genel hükümler ifadesinin sadece “haciz ve iflas” yollarına özgülmesini tereddütle karşılamaktadır (detaylı açıklama ve örnek için bkz. **Yılmaz**, s. 254).

⁴²⁴ Rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurma zorunluluğu ve istisnaları için bkz. **Baki, Kuru; İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, Ankara (Eylül) 2017, s. 318-320.

⁴²⁵ Bkz. **Yılmaz**, s. 253, 254.

⁴²⁶ Detaylı bilgi için bkz **Yılmaz**, s. 253, 254.

⁴²⁷ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 64; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 251, N. 475. 1447 sayılı mülga TİRK dönemine ilişkin olarak ticari işletme rehninin, güvence altına aldığı alacağın son bulmasıyla beraber son bulmayacağına, rehin hakkının ancak mevcut tescilin terkinin ile sona bulacağına yönelik tespit için bkz. **Erten**, *Ticari İşletme Rehni*, s. 7.

⁴²⁸ Söz konusu tespit için bkz. **Antalya/Acar**, s. 172. Yine mülga TİRK döneminde alacağın; ifa, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, imkânsızlık, takas nedenlerinden herhangi biri ile sona erdirilebileceği yönünde benzer yaklaşım için bkz. **Haznedar**, s. 103.

bulduğu tarihten itibaren; yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı tarafından otuz, Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı tarafından on beş iş günü içinde rehin kaydının Rehinli Taşınır Sicili'nden terkin için başvuruda bulunma yükümlülüğündedir (TRK m. 15/1)⁴²⁹. Söz konusu yükümlülüğün ihlalinde, rehin verenin veya borçlunun şikâyeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası Bakanlıkça uygulanır (TRK m. 15/1-son cümle). Kanaatimizce, yabancı hukuka tabi rehin alacaklısına söz konusu idari para cezasının uygulanma esasları net olmayıp, ne derece etkili bir yaptırım olacağı değerlendirmeye açıktır.

3. Rehin Hakkının Geçerlilik Süresinin Sona Ermesi

Ticari işletme rehinlerinde, rehin hakkına yönelik süre belirlenmesi zorunlu değildir⁴³⁰. Ancak ticari işletme rehni sözleşmesinde süreye yönelik bir kayıt mevcutsa, sürenin sona ermesiyle rehin hakkı da sona erer (bkz. Temerrüt Yön. m. 21). Sürenin taraflarca uzatılması mümkündür. Ancak süre uzatılması durumunda, tercih edilen rehin sistemine göre (ilerleme veya sabit derece) farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Eğer ticari işletme rehni ilerleme sistemi tercih edilmiş ve sonraki sırada başka rehin alacaklısı varsa, süresi uzatılan ticari işletme rehni son sıraya geriler. Şayet sabit dereceler sistemi tercih edilmişse, sürenin uzatılması, mevcut derece ve sırada bir değişiklik meydana getirmez (karş. Temerrüt Yön. m. 21/3).

Temerrüt Yön. m. 21/2'ye göre; *“Bir borca rehin sözleşmesinde belirlenen süre sonuna kadar güvence teşkil eden rehinlerde, borçlunun temerrüdü halinde borçlu tarafından rehin sözleşmesinde belirlenen sürenin sona erdiği iddiası ile terkin talebinde bulunulamaz.”*. Hükümde kast edilen, süre kararlaştırılan rehin sözleşmelerinde, sürenin sonuna kadar asıl borçlunun borcu muaccel olmazsa, rehin sözleşmesinin sona ereceğidir⁴³¹.

⁴²⁹ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, IV, A, 2, b.

⁴³⁰ Bkz. Çalışma 2. Bölüm, III, B, 3, b.

⁴³¹ Bkz. **Gümüş**, s. 202. Yine yazar, Tem. Yön. m. 21/2'de geçen “temerrüt” kavramının “muacceliyet” olarak algılanması ve maddede yer alan “borçlu” ifadesinin hatalı olduğu ve “rehin veren” olarak anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir (bkz. **Gümüş**, s. 202).

4. Ticari İşletmenin Yok Olması

Rehinli taşınır varlığın tamamen yok olmasından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin TRK’da, özel bir düzenleme mevcut değildir. *Rehin hakkının sona ermesi* başlıklı Temerrüt Yön. m. 22/1 düzenlemesinde, rehinli taşınır varlığın tamamen yok olmasının⁴³², rehin hakkını sona erdireceği ifade edilmiştir.

Ticari işletme, maddi ve gayri maddi malvarlığını bünyesinde barındırır da, ticari işletmenin yok olması kavramı ticari işletmenin unsurlarının tamamının fiziken yok olması, kullanılabilirliğini kaybetmesi olarak düşünülebilir. Bu duruma yangın, deprem gibi mücbir sebepler örnek gösterilebilir. Bu halde “yok olma” olgusu maddi olarak gerçekleşmiş olacaktır. Esasen rehin konusu varlık olan “ticari işletmenin” yok olması olgusu gerçekleşmiş olacağından, mevcut rehin hakkının da sona ermesi söz konusu olacaktır. Peki rehinli ticari işletmenin sigortalı olması halinde rehin hakkının akıbeti ne olacaktır? Kanun koyucu, 15.2.2018 tarihinde TRK’ya, sigorta bahsinin yer aldığı yeni bir hüküm eklemiştir. Şöyle ki, “*taşınır varlığın gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürün ve ikamesi mallar, taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehinin kapsamına girer*” (m. 7/1). Bu bağlamda kanaatimizce, sigortalı ticari işletmenin yok olması durumunda rehinin sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği ileri sürülebilir. Nitekim gemi ipoteline ilişkin olarak TTK’da bu yönde özel hüküm sevk edilmiştir (bkz. ve karşı. TTK m. 1456; m. 1022)⁴³³.

5. Ticari İşletmenin Ticaret Sicilinden Terkini Hususu

Mülga TİRK m. 18 düzenlemesi gereğince, ticari işletmenin kaydının ticaret sicilinden terkin edilmesi halinde alacağın tamamı muaccel olmaktadır. Bu çerçevede rehin alacaklısı, iki aylık hak düşürücü süre içerisinde, terkin istenen ticari işletmenin üzerinde tesis edilmiş olan rehinin, paraya çevrilmesi yoluyla alacağına kavuşma imkânına sahiptir. 6750 sayılı TRK’da, TİRK m. 18 benzeri bir hükme yer

⁴³² TRK’da rehin konusu yapılabilecek varlıkların çeşitliliğinden bahisle taşınır varlığın yok olması kavramından ziyade “rehin hakkına elverişliliğin kaybı” kavramının tercih edilmesine yönelik bkz. **Kara**, s. 66 vd.

⁴³³ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 65; **Ayhan/Çağlar**, s. 204.

verilmemiştir⁴³⁴. Kanaatimizce benzer düzenlemenin TRK'da mevcut olmaması bir boşluk yaratmakta ve rehinli alacaklının haklarına zarar verebilmektedir.

Öğretide, rehinli ticari işletmenin ticaret sicilinden terkin edilmesinin rehin ilişkisine etkisi üzerine ileri sürülen görüşler, İİK m. 44 ekseninde yoğunlaşmaktadır. **Şit İmamoğlu**, rehinli işletmenin ticaret sicilinden terkin edilmesini engelleyen bir hüküm olmadığını, böyle bir durumda rehinli alacaklının İİK m. 44 hükmünün sağladığı korumadan istifade edebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca keyfiyetin, terk bildirimini alan Ticaret Sicili Müdürlüğü tarafından Rehlinli Taşınır Sicili merkezine derhal bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴³⁵. **Göle/Aydoğan**, ticari işletme sicilden terkin edilmiş olsa dahi, Rehlinli Taşınır Sicili'ne tescil olunmuş münferit unsurlar üzerinde rehin hakkının devam edeceğini ifade etmiştir⁴³⁶. **Arkan** konuyu, *rehinli taşınır varlığın yok olması* başlığı altında ele alarak, rehinli taşınır varlığın tamamen yok olmasının rehin hakkına son verdiğini ifade edip, ticari işletme rehnine ilişkin özel bir düzenlemenin olmadığını altını çizmiştir⁴³⁷. **Ayhan/Çağlar** ise, terkin işleminin rehinli taşınır varlığın tamamen yok olması sonucunu doğurabileceği, keyfiyetin derhal Rehlinli Taşınır Sicili'ne bildirilmesi gerektiği, rehinli alacaklının ise İİK m. 44 korumasından yararlanabileceği sonucuna varmışlardır⁴³⁸.

Kanaatimizce, soruna ilişkin olarak TİRK m. 18 benzeri açık bir hüküm olmadığından farklı yorumlar yapılması ve farklı sonuçlar çıkarılması mümkündür. Şöyle ki;

➤ **Öğretideki görüşlere ilişkin değerlendirmemiz:** Ticari işletmenin sahibi tacir, rehinli işletmesi üzerinde tasarruf yetkisini haizdir. Dolayısıyla, açık bir yasaklama söz konusu olmadığından, ticari işletmesini her zaman ticaret sicilinden terkin

⁴³⁴ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 45; **Göle/Aydoğan**, s. 48; **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 69; **Poroy/Yasaman**, s. 63.

⁴³⁵ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 45.

⁴³⁶ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 48. Kanaatimizce yazarlar burada ticari işletme rehinden ziyade, TRK kapsamında tesis edilen, ticari işletmenin TRK m. 5/1'de zikredilen münferit unsurlarının rehninin akıbetine ilişkin görüş bildirmektedirler.

⁴³⁷ Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 68, 69.

⁴³⁸ Bkz. **Ayhan/Çağlar**, s. 204.

ettirebilir. Söz konusu durum, rehin konusunu teşkil eden “ticari işletme”nin yok olması şeklinde yorumlanarak, rehin hakkının sona erdiği ileri sürülebilir. Ancak;

✓ Bu yorum benimsendiğinde, rehin borçlusunu tacir, rehin ilişkisinden kurtulmak amacıyla dilediği zaman işletmesini sicilden terkin ettirebilecek, akabinde işletmesine ait varlıkları likide çevirerek alacaklılarından rahatlıkla mal kaçırabilecektir.

✓ Peki burada rehinli alacaklının İİK m. 44 hükmündeki korumadan yararlanarak, terkin öncesi durumunun kötüleşmesini engelleyebileceği ileri sürülebilir mi? Öncelikle İİK m. 44, rehinli alacaklının alacağının muacceliyetine ilişkin hüküm barındırmamaktadır. Bir başka ifadeyle, konuyu derinleştirmek gerekirse, rehinli ticari işletmenin terkinini gerçekleştirilirken, rehinli alacaklının alacağı henüz muaccel olmamış olabilir. Alacağın iki sene sonra muaccel olacağı farz edildiğinde, İİK m. 44’deki haczi kabil malların üzerinde iki ay boyunca tasarruf edilemeyeceğine ilişkin hak düşürücü süre geçirilmiş olacak ve rehinli alacaklının alacağı muaccel olduğunda ortada ne bir rehin hakkı ne de genel takip yapabileceği malvarlığı bulunacaktır. Bu noktada, alacağın terkin işleminden bir ay sonra muaccel olduğu bir durumda, İİK m. 44’deki koruma, TRK m. 14 hükmü yanında ne derece etkili olacaktır? Zira İİK m. 44 hükmü, rehinli alacaklı kişiye rehlin paraya çevrilmesi yoluna başvurma hakkı vermemektedir.

✓ Yine İİK m. 44’deki koruma, ticareti terk eden tacire ilişkindir. Şayet işletmesini terkin ettiren tacirin başkaca ticari işletmeleri varsa, bu durumda ticareti terk etmiş olmayacaktır. Bu halde rehinli alacaklı yine İİK m. 44’den yararlanamayacaktır.

✓ Son olarak belirtilmelidir ki, rehinli ticari işletmenin Ticaret Sicili’nden terkin edilmesinin akabinde, TRK ve ikincil mevzuatta rehinli taşınır sicilinde tescilli bulunan rehin hakkını terkin ettirebilecek açık kanuni bir düzenleme de yer almamaktadır.

✓ Bu noktada altı çizilmesi gereken husus, ticari işletmenin sicilden terkin edilmesinin tacirin iradesinden bağımsız bir şekilde de gerçekleştirilebileceğidir. Bir başka ifadeyle, tacirin ticari işletmesi, haiz olduğu ticari işletme vasıflarını kaybedebilir ve ticaret sicil müdürlüğü tarafından sicilden terkin ettirilebilir.

Örneğin, mevcut ticari işletme artık esnaf işletmesi halini alabilir veya tacir tamamen ticaret hayatına son verebilir. Burada tacirin rehinli alacaklılardan mal kaçırma gibi bir iradesi olmasa da, ortada fiziken bir işletme olmasına rağmen (bir başka ifadeyle, rehin konusu olan ticari işletme “yok” olmamasına rağmen) rehinli alacaklı, rehin hakkı sona erdiğinden bahisle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvuramayacaktır (kaldı ki alacağı muaccel dahi olmayabilir).

- **Kanaatimizce**, rehinli ticari işletme sahibi tacir, rehinli alacaklının rızasını almadan işletmesini ticaret sicilinden terkin ettirememelidir. Rehlin borçlusu tacirin, rehin hakkı ile bağdaşmayacak tasarruflarda bulunmama borcu vardır⁴³⁹. Zira ticari işletmenin sicilden terkin edilmesi rehin hakkının sona ermesi (rehnin ancak sicile kayıtlı bir ticari işletme üzerinde verilmesi gereği) gibi bir duruma sebebiyet vereceğinden, ancak rehin alacaklısının rızası ile mümkün olmalıdır. Eşya hukukundaki sistem gereği, malikin eşya üzerindeki mülkiyet hakkından kaynaklanan yetkiler, sınırlı aynı hak sahibine zarar vermeden kullanılmalıdır⁴⁴⁰. Nitekim sicile kayıtlı rehinli bir geminin, rehin alacaklılarının muvafakatları olmadan gemi sicilinden terkin edilmesi mümkün değildir⁴⁴¹. Benzer kategori içerisinde değerlendirilebilecek olan hayvan rehninde, rehin verenin, rehinli alacaklının muvafakatini almadan rehinli hayvanı elinden çıkaramayacağı ve rehinli alacaklının zararına yol açabilecek tasarruflara konu yapamayacağı ileri sürülmektedir⁴⁴².

⁴³⁹ Konumuz uyarınca benzerlik arz eden motorlu taşıt rehninde, malikin motorlu taşıtı terk ederek mülkiyet hakkını sonlandırmasının mümkün olmadığı yönünde bkz. **Uyumaz**, s. 333, 334.

⁴⁴⁰ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 767, N. 2684. Ayrıca yazarlar, mülkiyet hakkının içerisinde kalan yetkilerin icrasının, sınırlı aynı hakkın içeriğindeki yetkilerle bağlı olduğunu belirtmektedirler (bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 767, N. 2684).

⁴⁴¹ Türk bayrağı çekme hakkını kaybetmesi sebebiyle geminin sicilden terkin edilebilmesi için dahi rehin alacaklılarının muvafakatinin gerektiği yönünde bkz. **Turgut, Kalpsüz; Gemi Rehni**, Üçüncü Bası, Ankara 1999, s. 195; ayrıca zorunlu terkin durumları için bkz. ve karşı. **Kerim, Atamer; Gemi ve Uçak İpoteğinin Hukuksal Temelleri**, 1. Baskı, İstanbul (Temmuz) 2012, s. 503 vd.

⁴⁴² İlaveten **Köprülü/Kaneti**, “Bu yasağa rağmen, rehin veren, hayvan üzerinde bu gibi tasarruflarda bulunmuşsa, iyiniyetle aynı hak kazanan üçüncü kişilere karşı rehin hakkı ileri sürülemez. Böyle bir davranış, rehin vereni sorumlu kılar.” demektedir (bkz. **Köprülü/Kaneti**, s. 511). Ayrıca bkz. **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1117; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1037, 1038, N. 3737; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 855; **Alper, Uyumaz; Motorlu Taşıt Rehni**, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 333, dpn. 37.

Ayrıca, TSHK m. 63'e göre, rehinli Türk sivil hava aracının sicilden terkin edilmeden önce ipotek hakkı sahiplerine bildirimde bulunulması gerektiği açıkça düzenlenmiştir⁴⁴³. Son olarak öğretide, rehinli bir motorlu taşıtın, maliki tarafından *terk edilmek* suretiyle mülkiyet hakkını sonlandırmasının mümkün olmadığı ifade edilmektedir⁴⁴⁴. Görüldüğü üzere, motorlu nakil aracı, hava aracı ve gemi rehinlerine ilişkin mevzuatta, rehinli alacaklılar korunarak, rehin konusu varlığın sicilden terkin edilmesinden önce birtakım haklara sahip kılınmıştır. Bu minvalde, her ne kadar TRK'da malikin rehinli ticari işletmesini sicilden terkin ettirmesini engelleyecek düzenleme olmasa da, olan hukuk bakımından gemi ipoteği, hava araçlarının ipoteğine ilişkin hükümler kıyasen uygulanarak, rehinli alacaklıların rızası olmadan malikin işletmesini sicilden terkin ettiremeyeceği sonucuna varmaktayız. Dolayısıyla, ticareti terk etmek isteyen bir tacir, rehinli ticari işletmesini sicilden terkin etmeden önce rehinli alacaklıları ile anlaşmaya varmalıdır. Örneğin, mülkiyetinde olan taşınmaz üzerinde aynı teminat verebilir ya da şahsi teminat yoluna başvurarak rehinli alacaklıyı tatmin edebilir. Olması gereken hukuk bakımından ise, TRK'da açık düzenleme yer almalıdır.

B. Sona Ermenin Sonuçları

1. Sicil (Rehinli Taşınır Sicili) Kaydının Terkini

Alacağın son bulması başlığı altında kaleme alınan TRK m. 15 hükmünde esasen, rehin hakkının sona ermesi sebeplerine değinilmiş olmanın yanı sıra, rehin hakkının sona ermesiyle birlikte Rehlinli Taşınır Sicili'nden, terkin işleminin gerçekleştirilmesi zorunluluğuna işaret edilmektedir⁴⁴⁵. Ticari işletme rehni maddi hukuk anlamında sona erdikten sonra Rehlinli Taşınır Sicili'nde yer alan şekli kaydın terkin ettirilmesi gerekmektedir⁴⁴⁶. Temerrüt Yönetmeliği (m. 29/1) uyarınca rehin

⁴⁴³ Detaylı bilgi için bkz. **Gülen Sinem, Tek;** *Ulaşım Araçlarının İpoteki*, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 246, 247.

⁴⁴⁴ Bkz. **Uyumaz**, s. 334.

⁴⁴⁵ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 172.

⁴⁴⁶ Taşınmaz rehni sona erdiği halde tapudaki kaydın mevcudiyetine ilişkin tartışma, görüş ve değerlendirmeler için bkz. ve karşı. **Antalya/Acar**, s. 175, 176.

hakkının Sicil'den terkin için, şu üç unsurdan birinin gerçekleşmesi gerekmektedir; a) *Alacağın son bulması üzerine rehin alacaklısı tarafından terkin talep edilmesi*, b) *Rehin verenin borcun son bulunduğunu tevsik eden mahkeme kararı üzerine bildirim yapması*, c) *Mahkemeler tarafından rehin sözleşmesinin terkin edilmesine karar verilmesi*. TRK ve ikincil düzenlemelerinde, Sicil'den terkin işleminin gerçekleştirilmesine yönelik genel bir süre öngörülmemiştir. Bir başka deyişle, rehin hakkının rehinli taşınır varlığın tamamen yok olması veya rehin hakkına yönelik sürenin dolması hallerinde hangi süre içerisinde Sicil'den terkin edilmesi gerektiği TRK ve ikincil düzenlemelerinde belirtilmemiştir. Bunun yanında Kanun'un **alacağın son bulması** başlıklı 15'inci maddesinde, terkin süreleri düzenlenmiştir. Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı, alacağının son bulunduğu tarihten itibaren on beş gün içerisinde terkin talebinde bulunmalıdır (TRK m. 15/1). Kişi eğer yabancı hukuka tabiyse otuz gün içerisinde terkin talebinde bulunabilir (TRK m. 15/1). Terkin yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda, rehin veren veya borçlunun şikayeti üzerine, yükümlü olan rehinli alacaklıya borç tutarının onda biri oranında idari para cezası uygulanır (TRK m. 15/1; ayrıca bkz. Sicil Yön. m. 29/5).

Terkin talebinde bulunması gereken kişi kural olarak rehin alacaklısıdır (bkz. TRK m. 15/3). Rehin alacaklısının terkin talebinde bulunmaması durumuna özgü olarak TRK m. 15/3'de; "*Rehin alacaklısının, alacağın son bulmasını müteakip rehnin terkin için süresi içinde Sicile başvurmaması hâlinde, borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen borçlu, rehnin terkinini Sicilden isteyebilir*" düzenlemesine yer verilmiştir. Bu duruma ilişkin olarak Sicil Yönetmeliği'nde (m. 29/4) ise, "...**rehin veren bu durumu borcunun son bulunduğunu tevsik eden mahkeme kararıyla birlikte Sicile bildirir. Sicil, rehin verenin terkin talebinin ulaşmasını müteakip rehin sözleşmesini sicilden terkin eder ve bu durumu alacaklıya bildirir.**" denilmektedir. Aynı konudaki iki düzenleme arasında, bildirim talep edecek süje bakımından farklılık vardır. Düzenlemelerde kanaatimizce kast edilen hak sahibi süje, "borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişi"dir. Ayrıca Kanun'daki hükümde "borcunu ödeyen ve bunu

belgeleyen”⁴⁴⁷; Yönetmelik’te ise, “borcunun son bulunduğunu tevsik eden mahkeme kararıyla” ifadeleri kullanılmıştır. Kanunda “belgeleme”nin ne şekilde yapılacağına değinilmemiştir⁴⁴⁸. Belgelemenin söz konusu Yönetmelik (m. 29/4) uyarınca mahkeme kararıyla gerçekleştirilmesinin aranması ise borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişiyi masrafa uğratabilecek niteliktedir. Süresinde terkin işlemini gerçekleştirilmeyen rehinli alacaklıya yönelik idari para cezası öngörülmüş olsa da bu düzenlemenin, borçlunun yapacağı masraflara etkisi yoktur. Borçlunun, rehin alacaklısının gerçekleştireceği bu ihmal neticesinde, terkin için yapacağı masrafların da giderilmesine yönelik düzenleme getirilmesi, kanımızca isabetli olacaktır.

2. Ticaret Siciline ve Diğer Sicillere Terkin Bildirimi Yapılması

Ticari işletme üzerindeki rehin hakkının sona ermesi hâlinde, Rehlinli Taşınır Sicili’nden terkin işlemi gerçekleştirildikten sonra ticaret siciline bildirim yapılması gerektiği, TRK ve ikincil mevzuatında, özel olarak düzenlenmemiştir. Kanaatimizce, rehin hakkının sona ermesinden sonra rehlin Rehlinli Taşınır Sicili’nden terkin edilmesini müteakip, Ticaret Sicili’ne de bildirim gerçekleştirilmelidir. Zira Kanun uyarınca ticari işletme üzerinde rehin tesis edildiğinde, Ticaret Sicili’ne (açıklayıcı nitelikte) bildirim gerçekleştirilmektedir (karş. TRK m. 5/2). Bu doğrultuda ticaret sicilindeki bu kaydın, rehin sona erdikten sonra da terkin edilmesi gereklidir.

Ticari işletme rehni kurulması hâlinde, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş varlıklardan kendisine özgü sicili olanların ilgili sicillerine, Rehlinli Taşınır Sicili birimi tarafından bildirim (açıklayıcı nitelikte) yapılmaktadır (*bkz. ve karş. Sicil Yön. m. 13/2*)⁴⁴⁹. Bu minvalde söz konusu özel sicillere, ticari işletme rehni sona erdikten sonra da aynı doğrultuda terkin bildirim gerçekleştirilmelidir.

⁴⁴⁷ Belgelemenin, kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanmak şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 45.

⁴⁴⁸ Sicil Yönetmeliği m. 21/4’de, “tescil edilecek tüm hususlar ve bu hususlarda meydana gelen değişiklikler ile bu hususların **terkin edilmesi işlemlerinin doğrulayıcı belgelere dayanması esastır**” denilmektedir.

⁴⁴⁹ Detaylı bilgi için bkz. ve karş. **Narbay/Yıldız**, s. 79-83.

II. ÇIKACAK İHTİLAFLARDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

A. Görevli Mahkeme

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, tesis edilecek rehin ilişkilerine yönelik genel manasıyla görevli ve yetkili mahkeme hükmü yer almamaktadır. Yine, TRK uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinin uygulanmasındaki uyuşmazlıklar bakımından hangi mahkemenin görevli olduğuna yönelik özel bir hüküm de TRK'da mevcut değildir. Mülga TİRK m. 22'de, çıkacak uyuşmazlıkların çözümünde görevli mahkemenin ticaret mahkemeleri olduğu, açıkça öngörülmüştü. Benzer bir düzenleme TRK'ya alınmamıştır. Bu doğrultuda TRK uyarınca tesis edilen bir rehin ilişkisinde görevli mahkemeyi tespit etmek için rehni taraflarını irdelemek gerekmektedir. Konumuz bakımından, bir ticari işletme rehni söz konusu olması nedeniyle rehin veren taraf her durumda tacir vasfını haiz olmaktadır. Burada rehin alacaklısının kim olduğuna göre bir yorum yapıp görevli mahkeme tayin edilmelidir. Şöyle ki, rehin alacaklısı şayet bir esnaf ise, bu durumda ortaya çıkabilecek uyuşmazlık ticari davaya vücut vermeyecek, HMK m. 2 uyarınca asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır⁴⁵⁰. Ancak rehin alacaklısının da tacir olduğu ihtimalde ortaya çıkacak uyuşmazlık, nispi ticari davaya vücut verecek ve asliye ticaret mahkemesi görevli olacaktır⁴⁵¹ (bkz. ve karşı. TTK m. 4/1; m. 5/1). Mahkemelerin belirli konularda uzmanlaşması gerektiği göz önüne alındığında, çok benzer davanın görev bakımından farklı mahkemelerde görülecek olması kanımızca isabetli değildir. Ayrıca bu sonucun, uygulamada görevli mahkemenin tayin edilmesinde ciddi sorun teşkil edebileceği kanısındayız.

Ayrıca TTK m. 4/1-f'de, bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının ve çekişmesiz yargı işlerinin, ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu doğrultuda öğretide **Arkan**,

⁴⁵⁰ Özel mahkemelerin görevlerine giren işler dışında kalan tüm işler asliye hukuk mahkemelerinde görüleceğine ilişkin bkz. **Pekcanitez/Atalay/Özokes**, s. 39.

⁴⁵¹ Aynı doğrultuda bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 65.

kredi kuruluşlarının (TRK uyarınca) gerçekleştirecekleri rehin sözleşmelerinden kaynaklanan davaların mutlak ticari davaya (TTK m. 4/1) vücut vereceğini ileri sürmektedir⁴⁵².

B. Yetkili Mahkeme

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, çıkabilecek uyuşmazlıklara yönelik genel bir görevli ve yetkili mahkeme tayininin olmadığını yukarıdaki açıklamalarımızda belirtmiştik. Fakat, Kanun kapsamında çıkarılan Yönetmeliklerde, bir kısım uyuşmazlıklar için, görevli ve yetkili mahkeme zikredilmektedir. Şöyle ki, Değer Tespiti Yönetmeliği'nde değer tespitinin, *rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinden* talep edileceği ifade edilmiştir (m. 6). Yine Temerrüt Yönetmeliği'nde, rehin alacaklısının sıra cetveline itiraz için *rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesine* başvurması gerektiği düzenlenmiştir⁴⁵³ (m. 34; ayrıca karş. Temerrüt Yön. m. 37). Görüldüğü üzere münferit bazı hususlarla sınırlı kalmak kaydıyla ikincil düzenlemelerde, görevli ve yetkili mahkemeye yönelik hükümler yer almaktadır. Mülga TİRK döneminde, çıkacak uyuşmazlıklara yönelik olarak ticari işletmenin kayıtlı olduğu ticaret sicilinin bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkili olduğuna, Kanun'da açıkça işaret edilmekteydi (bkz. TİRK m. 22)⁴⁵⁴.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehninde, çıkacak uyuşmazlıklar bakımından yetkili mahkemenin tespit edilebilmesi için genel hükümlere [(Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)] başvurmak gerekir. TRK'da hüküm bulunmayan hallerde, TMK'nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanacağı ifade edilmekte, ancak TMK'nın ilgili hükümlerinde de yetkili mahkemeye yönelik bir düzenleme yer almamaktadır. HMK'daki genel yetki kuralı,

⁴⁵² Bkz. **Arkan**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 66.

⁴⁵³ Bu düzenlemenin Anayasa'nın 142'nci maddesine ("*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir*") aykırı olduğu yönünde bkz. **Yılmaz**, s. 244.

⁴⁵⁴ Bkz. **Ramazan, Arslan/Ejder, Yılmaz/Sema, Taşpınar Ayvaz**; *Medeni Usul Hukuku*, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 219.

davanın, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde açılmasıdır (bkz. HMK m. 6). Bu hükmün yanısıra HMK’da, sözleşmeden doğan davalara yönelik özel bir hüküm bulunmaktadır. Şöyle ki; “sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir” (m. 10). TRK uyarınca tesis edilecek rehin ilişkisi de sözleşmeye⁴⁵⁵ dayanmaktadır. Dolayısıyla, yukarıdaki iki hüküm dikkate alındığında, genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Özel yetkili mahkeme ise, ticari işletme rehni sözleşmesinin ifa edileceği yer mahkemesidir. Sözleşmenin ifa edileceği yerin belirlenmesinde TBK m. 89 hükmü tatbik edilmelidir⁴⁵⁶. Şöyle ki;

“Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa, aşağıdaki hükümler uygulanır;

- 1. Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde,*
 - 2. Parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde,*
 - 3. Bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde,*
- ifa edilir.*

⁴⁵⁵ Öğretide, HMK m. 10’daki sözleşme ibaresinden, borçlar hukuku sözleşmelerinin anlaşılması gerektiği konusunda tereddüt yoktur. Buna mukabil, öğretide **Tanrıver**, HMK m. 10’daki **sözleşme** ibaresinin; aile, miras ve eşya hukukuna ilişkin sözleşmeleri kapsamadığını ifade etmektedir [bkz. **Süha, Tanrıver**; *Medeni Usul Hukuku (Cilt I, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması)*, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara 2018, s. 237.]. **Pekcanitez/Atalay/Özekes** ise, buradaki sözleşmelerin, borçlar hukukundan doğan sözleşmeler olduğunun altını çizmekte; nişan sözleşmesi ve miras sözleşmesinin HMK m. 10 hükmüne tabi olmadığını belirtmektedirler (bkz. **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 73). Yine öğretide **Kuru** ve **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, hükümdeki sözleşme teriminin, konusu malvarlığı hakkı olan borçlar hukukuna ilişkin sözleşmeleri ifade ettiği, konusu kişivarlığı hakkı olan (kişiler hukuku ve aile hukukuna ilişkin) sözleşmelerin ve miras hukukuna ilişkin sözleşmelerin HMK m. 10 hükmüne tabi olmadığını ifade etmişlerdir (bkz. **Kuru, İstinaf**, s. 66; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, *Medeni Usul Hukuku*, s. 212.). Kanaatimizce, TRK uyarınca gerçekleştirilecek ticari işletme rehni sözleşmesi, HMK m. 10’un kapsamına girmektedir.

⁴⁵⁶ Karş. **Ali Cem, Budak/Varol, Karaaslan**; *Medeni Usul Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 51, 52.

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir.”.

Ayrıca HMK m. 14 düzenlemesinde, bir şubenin işlemlerinden doğan davalarda, o şubenin bulunduğu yer mahkemesinin de yetkili olabileceği ifade edilmektedir⁴⁵⁷. Bu hüküm de, özel yetkili mahkemeyi düzenlemektedir. Bu bağlamda, bir bankanın şubesi ile tacir arasında gerçekleştirilen ticari işletme rehni sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık için söz konusu şubenin bulunduğu yer mahkemesinde de dava açılabilir. Bir başka ifadeyle, şubenin taraf olduğu ticari işletme rehni sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar için, merkezin bulunduğu yerde dava açılabilir gibi, şubenin bulunduğu yerde de dava açılabilir.

Tacirler arasında kurulacak ticari işletme rehni sözleşmesinde, HMK m. 17 bağlamında bir yetki şartı⁴⁵⁸ bulunması durumunda bu hüküm nasıl değerlendirilecektir? Kanaatimizce rehin sözleşmesine konulacak böyle bir yetki sözleşmesi hükmü geçerli olacaktır. Zira burada tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri bir konu mevzu bahis değildir (karş. HMK m. 18/1). Nitekim tarafların da ticari işletme rehni sözleşmesini yazılı⁴⁵⁹ yapmaları zorunlu olduğundan, yetki sözleşmesinin geçerlilik şartı da yerine getirilmiş olacaktır (karş. HMK m. 18/2). Bunun haricinde yine tarafların, ticari işletme rehni sözleşmesi kurulduktan ve Sicile tescil edildikten sonra aralarında yeni bir sözleşmeyle⁴⁶⁰ yetki anlaşması yapmaları da mümkün olabilir. Taraflar dilerse sicile tescilini gerçekleştirdikleri rehin sözleşmesine

⁴⁵⁷ Bkz. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 215.

⁴⁵⁸ Yetki sözleşmesinin tanımı ve unsurları için bkz. **Baki, Kuru**; İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Ankara (Eylül) 2017, s. 79; **Tanrıver**, s. 248-257; **İbrahim, Özbay**; *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi ?*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara (Haziran) 2013, s. 52-54.

⁴⁵⁹ Yazılılık, yetki sözleşmesinin geçerlilik şartı olduğu, bu nedenle yazılı olarak yapılmamış olan bir yetki sözleşmesinin varlığının başka bir delille (örneğin yemin veya tanıklarla) ispat edilemeyeceğine ilişkin bkz. **Ramazan, Arslan/Ejder, Yılmaz/Sema, Taşpınar Ayvaz/Emel, Hanağası**; *Medeni Usul Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 227.

⁴⁶⁰ Aynı bir sözleşmeyle düzenlenebileceği gibi asıl sözleşmenin bir maddesi şeklinde de oluşturulabilir (bkz. **Hakan, Pekcantez/Oğuz, Atalay/Muhammet Özekes**; *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 6. Bası, İstanbul 2018, s. 79.).

yetki hükmü ekleyebilirler. Bu durum bir sözleşme değişikliği arz edeceğinden, TRK'daki usul takip edilmeli ve sözleşme nihayetinde Sicil'e tescil edilmelidir.

SONUÇ

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu çerçevesinde ticari işletme rehni tesisine ilişkin yasal mevzuat hükümlerini ve öğreti görüşlerini değerlendirdiğimiz bu çalışmada esas itibariyle ulaştığımız sonuçlar şöyledir:

1- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, 1447 sayılı TİRK'i ilga ederek, TİRK'in yerine getirilmiştir. Ancak, öncelikle belirtilmelidir ki, ticari işletme rehni özelinde, TRK hükümleri yetersizdir. Zira mülga TİRK, sadece ticari işletme rehinlerine özgü bir Kanun düzenlemesi olup, müteşekkil olduğu yirmidört maddenin hemen hemen tamamı ticari işletme rehnine yönelik düzenlemeler barındırmaktaydı. Ancak, TRK hükümleri adeta özel bir sicilli taşınır rehni kanunu görünümünde olup, ticari işletme rehni odaklı bir kanun düzenlemesi değildir. TRK'da yer alan yirmibir maddenin sadece bir maddesinde ticari işletmeler göz önüne alınarak hüküm ihdas edilmiştir. Bunun en önemli sonucu, ticari işletme rehinlerinde ticari işletmelerin bünyesine uygun doğrudan tatbik edilecek hüküm bulunmamasıdır. Ticari işletme rehninde TRK'nın bir hükmü uygulanmadan önce hükmün ticari işletmelere uygunluğu değerlendirilmelidir.

Yine bir diğer sonuç, mevcut bir ticari işletme rehninin, rehin konusunun ticari işletme olmasından kaynaklanacak özel sorunlarına TRK'da değinilmemiş olmasıdır. Nitekim ticari işletme, maddi ve gayri maddi varlığı bünyesinde barındıran, TTK'da özel olarak düzenlenmiş ekonomik bütünlüktür. Dolayısıyla ticari işletme rehinlerinde, diğer rehin ilişkilerinden farklı ve kendisine özgü sorunlar her daim ortaya çıkabilecektir. Hatta TRK'da, mülga TİRK'in çözüm getirdiği bir çok soruna ilişkin hüküm dahi mevcut değildir (*örn. TİRK m. 18*).

2- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde, rehnin kapsamına ilişkin Kanun'da ve ikincil mevzuatında detaylı düzenlemeye yer verilmediğinden, kapsamın net bir şekilde ortaya konması uygulama açısından sorun teşkil edebilir. Nitekim öğretilerde bu yönde farklı görüşlere yer verilmiştir. Görüşler değerlendirildiğinde temelde iki farklı yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, ticari işletme rehninde kapsamın TRK m. 5/1 ile sınırlı olduğu, ikincisi ise ticari işletme rehninde TRK m. 5/1'deki sayımın önem arz etmediği ve

ticari işletmenin faaliyetine özgülenmiş her türlü varlığın rehne dâhil olabileceği yönündedir. Kanaatimizce, TRK m. 5/2'deki "*rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık rehnedilmiş sayılır*" ifadesinden anlaşılması gerekenin, rehne dâhil olacak unsurların kapsamının TRK m. 5/1 ile sınırlanmamış olduğudur. Nitekim bu yaklaşım, TTK m. 11'de yer alan bütünlük ilkesiyle de örtüşecektir. Ayrıca Kanun'da açıkça belirtildiği üzere, ticari işletme rehni tesis edilebilmesinin ön şartı, TRK m. 5/1'de sayılan unsurlardan bir veya birkaçının maddi değerinin, borcu karşılayamayacak olmasıdır. Bu durumda, TRK m. 5/1'de yer alan unsurların değerinin zaten teminat için yetersiz olduğundan bahisle, ticari işletme rehninde, TRK m. 5/1 sınırlandırmasının geçerli olmadığı, harici başka varlıkların da kapsama alınması gerektiği görüşü paylaşılmıştır. Aksinin kabulü halinde ticari işletme rehninde motorlu nakil araçları başta olmak üzere değerli birçok varlık rehni kapsamına alınamayacaktır, çünkü TRK m. 5/1'de motorlu nakil aracı açıkça sayılmamaktadır. Buna ilaveten, 7099 sayılı Kanun değişikliği ile TRK m. 5/1'e eklenen "p" bendinin gerekçesinde, KOBİ'lerin sahip olduğu "*her türlü taşınır ve hakkin*" rehne konu edilebilmesinin önünün açılmak istendiği açıkça ifade edilmiştir. Kanun koyucunun bu yaklaşımla gerçekleştirdiği kanun değişikliği de, ifade etmiş olduğumuz görüşle tutarlılık arz etmektedir.

Ayrıca, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 8/3 düzenlemesi, ticari işletme rehni bakımından istisnai bir hüküm barındıran TRK m. 5/2 ile birlikte değerlendirildiğinde, öğretilerde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir kısım yazarlar özetle, ticari işletme rehninde m. 8/3 hükmü dolayısıyla işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olsa dahi, motorlu nakil araçları, gemi, hava aracı gibi diğer kanunlar gereği bir sicile tescili zorunlu olan varlıkların, rehni kapsamı dışında yer alacağını ifade etmektedir. Diğer bir kısım yazarlar ise özetle, ticari işletmenin bir bütün halinde hukuki işlemlere konu olacağı ilkesi ekseninde, (*karş. TTK m. 11*), ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş (*bkz. ve karş. TRK m. 5/2*) varlıkların tümünün (motorlu nakil araçları, gemi, hava aracı, maden ruhsatı gibi rehni için ilgili sicillerine tescil gerekenler de dâhil) rehni kapsamında yer alması gerektiği sonucuna varmaktadır (*ayrıca bkz. ve karş. TRK m. 5/2; m. 5/8; m. 8/3; Temerrüt Yönetmeliği m. 17; Sicil Yönetmeliği m. 13/2*). Kanaatimizce rehni için kendi özel sicillerine tescili gereken

varlıklar, ticari işletme rehninde kapsama dâhil olacaktır. Nitekim bu varlıkların TRK uyarınca münferiden rehnini engelleyen TRK m. 8/3 hükmü, ticari işletme rehninin düzenlendiği istisnai bir hüküm olan TRK m. 5/2 karşısında etkisiz kalacaktır.

3- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre ticari işletme rehni tesis edilebilmesi için, teminat altına alınması düşünülen borcun, TRK m. 5/1'de yer alan taşınır varlıklar tarafından karşılanamamış olması zorunludur (*bkz. TRK m. 5/2*). Eğer bu varlıklardan bir kısmının veya tamamının değeri, borcu karşılamaya yetecek ise ticari işletme üzerinde rehin tesis edilemeyecektir. Ancak TRK'da, borcun miktarı karşılığında teminat gösterilmesi yeterli kabul edilmişken, Yönetmelik'te (*Temerrüt Yönetmeliği m. 17/3*), borç miktarına ek olarak beşte bir fazlasına yetecek teminatın gösterilebilmesi şart koşulmuştur. Öğretide haklı olarak, Yönetmelik'te yer alan *beşte bir* şartının, TRK'ya aykırı düştüğü ve geçersiz olduğu ileri sürülmektedir.

4- Ticari işletme rehninde rehin konusu taşınır varlık "ticari işletme"dir. Bir başka deyişle, ticari işletme rehni tesis edilmek istendiğinde sözleşmede belirtilecek ayırt edici özellikler *ticari işletmeye* ait olmalıdır. Şöyle ki, bizim de katıldığımız görüş uyarınca, ticari işletmenin bünyesinde bulunan ve rehnin kapsamında yer alacak olan ticari işletmeye ait malvarlıklarının, ticari işletme rehni sözleşmesinde tek tek belirtilmesi zorunlu değildir. Rehin sözleşmesinde hangi ticari işletmenin rehin konusu yapıldığı duraksamaya yer verilmeyecek şekilde belirtildiği takdirde, TRK m. 4/6-c'deki zorunluluğun yerine getirilmiş olacağı kanaatindeyiz.

5- Ticaret unvanının ticari işletmeden ayrı olarak devri mümkün olmadığından (*bkz. TTK m. 49*) bahisle TRK uyarınca münferiden rehin verilmesinin de mümkün olmaması gerektiği öğretide ileri sürülmektedir. Ancak, TRK'da ticaret unvanının münferiden rehnine imkân tanınması (*bkz. TRK m. 5/1-k*), bunun yanında TRK m. 14/1 bağlamında mülkiyeti devredilebilecek unsurlar bakımından "ticaret unvanının" ayrık tutulmamış olması, ticaret unvanının ticari işletme harici devrini yasaklayan TTK m. 49 hükmüne istisna olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği gündeme gelebilir. Zira TRK m. 5/1'de sayılan ticaret unvanını münferiden rehin verilebilecek olması, temerrüt sonrasında da mülkiyetinin (esasen hak sahipliğinin) istenebileceği anlamına gelmektedir. Buna ilave olarak TRK'nın, sicilli taşınır rehnini yaygınlaştırmak amacı

ve TTK'ya nazaran özel bir düzenleme olduğu dikkate alındığında, TTK m. 49'a istisna teşkil edeceği yönünde görüş ileri sürülebilir. Şayet bu görüş kabul edilirse, münferiden (ticari işletmeden ayrı) ticaret unvanını rehnedan tacir, TRK m. 14 uyarınca ticaret unvanının mülkiyetini rehinli alacaklıya devretmek zorunda kalırsa, yeni bir ticaret unvanı veya eski ticaret unvanına ek yaparak ticari yaşamına devam etmek durumunda kalacaktır.

6- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde, işletmenin faaliyet sürdürdüğü taşınmaz rehnin kapsamı dışında yer almalıdır. Taşınmazı ticari işletme rehni kapsamı dışına almaya yönelik temel gerekçemiz, kanun koyucunun iradesini bu yönde ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar Kanun ve ikincil düzenlemelerinin ortaya çıkışında kanun koyucu taşınmazı ticari işletme rehni kapsamına alma niyetiyle hareket etmiş olsa da, 22.5.2018 tarihli Yönetmelik değişikliği ile bu amacından ayrıldığı düşüncesindeyiz. Nitekim 22.5.2018 tarihli Yönetmelik değişikliği öncesinde konuya ilişkin farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Tarihsel bağlamda mülga TİRK döneminde de taşınmaz, öğretilerde büyük çoğunlukla, ticari işletme rehinlerinde kapsam dışı olarak değerlendirilmiştir. Bu minvalde tarihsel ve amaçsal bakış açısıyla, güncel mevzuat ekseninde, ticari işletmenin faaliyetine özgülenen taşınmazın ticari işletme rehni kapsamında yer almayacağı görüşünü paylaşıyoruz.

1447 sayılı TİRK döneminde döner malvarlığı unsurları (örneğin; hammadde, üretilmiş mallar, alacaklar vs.) ticari işletme rehninde kapsam dışında yer almaktaydı. TRK'da açıkça *hammadde, alacaklar, her türlü kazanç ve iratlar, sarf malzemesi* gibi döner malvarlığı olarak adlandırabileceğimiz varlıkların münferiden rehin konusu yapılabileceği hüküm altına alınmış olması (*bkz. TRK m. 5/1*), tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde de söz konusu döner malvarlıklarının rehnin kapsamında yer alıp almayacağı sorununu ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki tacir, sahip olduğu hammadde veya sarf malzemesini münferiden TRK bünyesinde rehin konusu yapabilmektedir. Tacirin tesis edeceği ticari işletme rehninde hammadde veya sarf malzemesi gibi döner malvarlığı unsurları rehnin kapsamında yer alıp almayacağına ilişkin öğretilerde farklı yaklaşımlar ileri sürülmektedir. Kural olarak, ticari işletmenin bilançolarında, ticari

işletmenin faaliyetine tahsis edilen varlıklar bağlamında döner malvarlığı da yer almaktadır (bkz. TTK m. 73/1). Kanaatimizce, söz konusu döner malvarlıkları şayet rehin konusu yapılacak ticari işletmenin faaliyetleriyle bağlantılıysa ve rehin kuruluşu anında mevcut ise, ticari işletme rehninin kapsamında yer almalıdır. Şöyle ki, sistematik yaklaşımla, ticari işletme rehninde rehnin kapsamını belirtirken, TRK m. 5/1’de sayılsın veya sayılmasın, mevcut ve işletmeye tahsis edilmiş *her türlü varlığın* rehnedilmiş sayılacağı kanun koyucu tarafından belirtilmiştir (bkz. TRK m. 5/2). Dolayısıyla, münferiden rehnine müsaade edilmiş olan döner malvarlıklarının, ticari işletmenin rehninde de kapsam dışı kalmasına yol açabilecek bir düzenleme, TRK ve ikincil mevzuatlarında yer almamaktadır. Kanaatimiz, ticari işletme rehninde, rehin kuruluşu anında mevcut ve işletmeye tahsis edilmiş olan döner malvarlıklarının rehin kapsamında yer alacağı yönündedir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, müstakbel taşınır varlıkların da rehin kapsamında yer alabileceğine ilişkin imkânlar getirilmiştir. Şöyle ki, taraflar anlaştığı takdirde, ticari işletmenin müstakbel varlıklarının da ticari işletme rehni kapsamına alınmasında tereddüt yoktur. Hatta kanaatimizce, ticari işletme rehinlerinde, TRK m. 5/1’de sayılmayan ve işletmenin faaliyetine tahsis edilecek olan müstakbel taşınır varlıkların da, tarafların yapacakları sözleşme ile rehin kapsamına alınması mümkündür. İlaveten vurgulanmalıdır ki, müstakbel taşınır varlığın rehnine imkân tanıyan TRK hükümlerinin lafzı incelendiğinde, müstakbel taşınır varlıkların rehin kapsamında yer alması sadece *işletme rehinlerine* özgü olduğu şeklinde bir yorum yapılabilir. Nitekim öğretilerde bu şekilde görüşler ileri sürülmüştür. Ancak kanaatimizce, TRK m. 5 ile Temerrüt Yönetmeliği (m. 12; m. 13) hükümlerinin birlikte değerlendirilmesiyle, söz konusu “işletmelerin” kısıtlamasının (bkz. TRK m. 5/3; m. 5/4) bilinçli olarak kanunlaşmadığı, dolayısıyla *işletme rehinleri dışındaki* TRK bünyesinde tesis edilecek rehinlerde de müstakbel varlıkların rehin konusu yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır.

7- Mülga TİRK döneminde, üçüncü kişinin borcu için ticari işletme rehni tesis edilip edilemeyeceği tartışılmış, öğretilerdeki çoğunluk görüşü, tacirin, üçüncü kişinin borcu için ticari işletmesi üzerinde rehin tesis edebileceği yönünde tezahür etmiştir.

TRK’da açık düzenlemelerle, üçüncü kişinin, TRK m. 3’de yer alan kişiler lehine TRK uyarınca rehin tesis edebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu durumda üçüncü kişi ticari işletmesini rehin konusu yaptığı varsayımda, *borçlu lehine rehin tesis edecek üçüncü kişinin* tacir vasfını haiz olduğu noktasında tereddüt yoktur. Burada sorun, söz konusu üçüncü kişi tacirin, rehin sözleşmesinde ne şekilde yer alacağıdır. Üçüncü kişinin borçlu lehine rehin tesisinde, üçüncü kişinin rehin sözleşmesindeki konumu Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-c’de; “*Üçüncü kişinin borçlu lehine taşınır varlığını rehin göstermesi halinde üçüncü kişinin kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,*”nın yer alacağı şeklinde ifade edilmiştir. Ancak TRK uyarınca tesis edilen ticari işletme rehinlerinde kural, rehin veren tacirin, *ticaret unvanının ve MERSİS numarasının* sözleşmede bulunması gerektiği yönündedir (bkz. *Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-b-1*). Kanaatimizce kanun koyucu burada bu ayrıma dikkat etmemiştir. Kanun koyucu, üçüncü kişinin borçlu lehine rehin tesis edebilmesi için, borçlunun, TRK m. 3’de sayılan kişilerden biri olmasına vurgu yapmış, üçüncü kişinin ise tacir, esnaf vs. harici kişilerden (herhangi bir vatandaş) oluşabileceği düşüncesiyle hareket etmiştir. Burada, tacirin kendi borcu için tesis edeceği ticari işletme rehinlerinde sözleşme metninde *ticaret unvanı ve MERSİS numarasının* (bkz. *Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-c*) yer alacağı, fakat başkasının borcu için tesis edeceği ticari işletme rehinlerinde *kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresinin* (bkz. *Temerrüt Yönetmeliği m. 9/1-b-1*) yer alacağı gibi çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu çelişkinin ortaya çıkması, TRK’nın ve ikincil mevzuatının genel sistematığının, *ticari işletme rehni* odaklı kaleme alınmamasının bir sonucudur. Kanaatimizce üçüncü kişi tacir, başkası (TRK m. 3’de zikredilenler) lehine ticari işletmesini rehin göstermek istediğinde, ticaret unvanının ve MERSİS numarasının sözleşmede gösterilmesi isabetli olacak ve bu yaklaşım çelişkili uygulamanın giderilmesine hizmet edecektir.

8- Türk Ticaret Kanunu m. 408/2-f’de, anonim şirket genel kurulunun, *önemli miktarda şirket varlığının toptan satışının* söz konusu olduğu durumlarda devredilemez görev ve yetkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Kanaatimizce, istisnai bir düzenleme olan TTK m. 408/2-f hükmünün lafza bağlı kalınarak *sadece satış işlemleri* bağlamında dar yorumlanması, dolayısıyla ticari işletme rehinlerinde uygulanmaması

gerekmektedir. Dolayısıyla ticari işletme rehinleri, önemli miktarda malvarlığının toptan satışı şeklinde ele alınıp, TTK m. 408/-f bendi içerisinde değerlendirilmemelidir. Bu bağlamda ticari işletme rehni tesisine genel kurul değil, yönetim kurulu karar verecektir.

Kooperatiflerde, şirketin icra organının yönetim kurulu olması nedeniyle, gerçekleştirilecek bir ticari işletme rehnine karar verecek merciin yönetim kurulu olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca, yönetim kurulu yetkilerini, yönetim kurulu üyesi olan veya olmayan bazı kişilere devredebilir (*bkz. KoopK. m. 58*). Bu durumda temsile yetkili kişiler, kooperatif şirketin amacının gerektirdiği her türlü hukuki işlemleri yapma yetkisini haizdirler (*bkz. KoopK. m. 59/1*). Bu halde kanaatimizce, temsil yetkisini haiz bir kişi (eğer anasözleşme ile bir yasaklama getirilmemişse), kooperatif şirketin amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapma yetkisini haiz olduğundan, finansmana erişebilme adına özel yetkiye ihtiyaç duymaksızın ticari işletme rehni tesis edebilmelidir.

9- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda rehnin tarafı olabilecek kredi kuruluşlarına ilişkin detaylı (kuruluşların ayırıcı unsurları, taraf olmaya yönelik koşulları gibi) hükümlerin bulunmaması, (özellikle kredi kuruluşlarının kapsamı bakımından) Kanun'un uygulamasında sorunlar teşkil edebilir. Bu bağlamda kanaatimizce, bir kamu veya özel kuruluşun TRK kapsamında rehin alacaklısı olup olmayacağını tespit etmek için, tabi olduğu mevzuat incelenerek faaliyet alanı belirlenmeli ve kredi sağlayıp sağlayamayacağı göz önüne alınarak karar verilmelidir. Burada şu hususun da altı çizilmelidir ki bu kurum ve kuruluşlar her şeyden önce tüzel kişi tacir vasfını haiz ise zaten, TRK m. 3/1-b uyarınca, tacir veya esnaf ile TRK kapsamında rehin sözleşmesi akdedebileceklerdir.

Uygulamada KOSGEB, faaliyetlerini sürdürürken, geri ödemeli veya geri ödemesiz birtakım desteklerde bulunmaktadır. Benzer şekilde TÜBİTAK da faaliyet sürdürebilmektedir. TRK'da açıkça bu kurumların rehin alacaklısı olabileceklerine değinilmemiş ancak, kredi ve kefalet sağlayan kurum ve kuruluşlar adı altında TARES internet portalı üzerinde rehin alacaklısı olabilecekleri açıkça belirtilmiştir. Bu

yönüyle söz konusu kuruluşların, TRK bünyesinde tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde rehin alacaklısı olmaları mümkündür.

Ayrıca, TRK m. 4/6 düzenlemesinde, rehin sözleşmesinin hangi tarafının (rehin alan mı rehin veren mi? Yoksa her ikisi birlikte mi?) sözleşmede zorunlu olarak yer alması gerektiği anlaşılamamaktadır. Öğretide, Kanunda yer alan ifadeden bahisle, sözleşmede yer alması gereken tarafın “rehin veren” olarak anlaşılmasının doğru olduğu savunulmaktadır. Ancak Temerrüt Yönetmeliği m. 9’da, rehin sözleşmesinde hem rehin alacaklısının hem de rehin borçlusunun, Yönetmelikte belirtilen şekilde yer almasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. TRK ve Temerrüt Yönetmeliği hükmünü birlikte ele aldığımızda kanaatimizce, sözleşmenin her iki tarafının da belirtilen şekilde sözleşmede yer alması zorunludur.

10- Ticari işletme rehinde taraflar, sözleşme serbestisi ilkesi doğrultusunda, TRK’da yer alan düzenlemelere aykırı olmamak kaydıyla, rehin sözleşmesine koyacakları hükümlerle birbirlerine hak ve yükümlülük tesis edebilirler (*bkz. TRK m. 12/1*). Bu bağlamda kanaatimizce, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin (konumuz özelinde ticari işletme rehni sözleşmesinin) sebep olacağı taşınır rehin hakkının; zilyetliğin devri gerekmeden cereyan edeceği ve bir sicile tescil ile gerçekleştirileceği (sicilli taşınır rehni) göz önüne alındığında, sözleşmede yer alacak ihtiyari kayıtların özellikle taşınmaz rehni hükümleriyle birlikte değerlendirilmesi isabetli olacaktır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, rehin sözleşmesinde rehin hakkının geçerliliğine ilişkin süre kararlaştırılabileceği belirtilmiştir. Fakat sürenin sona ermesi hâlinde, rehnin akıbetine ilişkin özel düzenlemelere yer verilmemiştir. Hatta, “*Rehin Sözleşmesinin Terkini*” başlıklı RTS Yönetmeliği m. 29 düzenlemesinde sürenin bitmesi durumu dahi kaleme alınmamıştır. Bu eksiliğin giderilmesi gerekir. Kanaatimizce, TRK uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerinde rehin hakkına yönelik süre sınırlaması belirtildiğinde, taşınmaz rehni bahsinde ileri sürülen “terkin gerekliliği” görüşü kabul edilmelidir. Zira ticari işletme rehni sicille kurulan bir rehin türü olduğundan, taşınmazlardaki süre sınırının sona

ermesine ilişkin öğretilerdeki terkin gerekliliği görüşü, kanaatimizce ticari işletme rehni bünyesine en uygun olanıdır.

11- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehinlerindeki temel gaye, tacirin ticari işletmesini işleterek borcunu ödeyebilmesi ve teminat gösterdiği ticari işletmesini teminattan arındırabilmesidir. Bu minvalde TRK kapsamında tesis edilecek ticari işletme rehni sözleşmesinde “*yararlanmalı rehin*” kaydı konulması, kaydın kesin hükümsüzlüğüne yol açabilecektir. Ticari işletme rehinlerinde teminatın kapsamını oluşturan bazı unsurlar üzerinde rehin verenin kullanma hakkını kesintiye uğratmayacak tarzda rehinli alacaklıya da kullanma imkânı verilip verilemeyeceği gündeme getirilebilir. Ancak kanaatimizce, temel prensipten ayrılmamak adına bu soru olumsuz değerlendirilmelidir.

12- Değer Tespiti Yönetmeliği m. 5 uyarınca, ticari işletme rehni sözleşmesi kurulmadan önce değer tespiti yaptırmak maksadıyla; *rehin veren, lehine rehin verilen veya rehin alacaklısı*, mahkemeye başvurabilecektir. Borçlunun temerrüde düşmesinden sonra ise sadece *rehinli alacaklıya* bu imkân tanınmıştır. Ancak rehinli ticari işletme üzerinde birden fazla rehinli alacaklı varsa bu yetkinin kime/kimlere ait olduğu noktasında duraksama yaşanabilir. Kanaatimizce TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği’nde açıkça sınırlandırma yapılmamış olmasından ve değer tespitinin esasen tüm rehinli alacaklıların menfaatine netice vereceğinden bahisle alacağı muaccel olmuş rehinli alacaklılardan herhangi biri tarafından bu talep ileri sürülebilir. Bu bağlamda henüz alacağı muaccel olmamış sonraki sırada yer alan rehinli alacaklının burada değer tespitini talep etme yetkisini haiz olmaması gerekir.

Değer tespiti, *yetkili sulh hukuk mahkemesinden* talep edilir. TRK m. 13’de, temerrüt sonrası hakların kullanımında veya rehinli taşınır varlığın birleşmesi veya karışması durumunda *rehinli alacaklının*, rehin verenin yerleşim yerindeki *sulh hukuk mahkemesinden* eksper tayinini isteyebileceği belirtilmiş olup, *rehin verenin veya lehine rehin verilen kişinin* hangi görevli ve yetkili mahkemeden talep edeceği açıkça gösterilmemiştir. Bunun üzerine Değer Tespiti Yönetmeliği m. 6’da rehni taraflarından bağımsız olarak, değer tespiti talep edilecek görevli ve yetkili mahkemenin, rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi olduğuna işaret

edilmiştir. Bu bağlamda, talebin kimden geldiğinden ari olarak (rehinli alacaklı olabileceği gibi rehin veren veya lehine rehin verilen de olabilir) değerlendirme hizmeti için başvurulacak mahkemenin, *rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi* olduğu kanısındayız. Yine kanaatimizce, ticari işletme rehinlerine özgü olarak yetkili mahkemenin rehin verenin yerleşim yerinden ziyade rehinli ticari işletmenin bulunduğu yer sulh mahkemesi olarak tercih edilmesinin, olması gereken bakımından daha isabet teşkil edeceği kanaatindeyiz. Ayrıca, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 11/3'e göre, değer tespiti talebinden doğan yargılama giderleri ile değerlendirme hizmet ücretleri, taraflarca eşit olarak ödenir. Ancak bu hükmün emredici olmadığı kanaatindeyiz. Nitekim taraflarca aksinin kararlaştırılması, pekâla mümkün olmalıdır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Değer Tespiti Yönetmeliği'nde, mahkemece atanan eksperin henüz göreve başlamadan değiştirilmesinin talep edilmesine yönelik bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Zira Mahkeme tarafından tayin edilen eksperin değiştirilmesine yönelik itiraz, ancak eksperin rapor düzenlemesinden sonra, rapordan memnun kalınmaması durumunda ileri sürülebilecektir. Esasen birtakım haklı gerekçeler (örneğin atanan eksper ile taraflardan birinin husumet içerisinde olması gibi) gösterilmek suretiyle mahkemece atanan eksperin henüz göreve başlamadan değiştirilmesini talep imkânı getirilmesi, kanaatimizce isabetli olacaktır.

Bakanlık uyarınca yapılacak denetimlere ilişkin eksperlere, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 12/5'de bazı yükümlülükler öngörülmüştür. En önemlilerinden biri, değerlendirme hizmeti sunmuş eksperlerin, bir kısım bilgi ve belgeleri saklama yükümlülüğüdür. Ancak bu bilgi ve belgelerin ne kadar süre saklanması gerektiği belirtilmemiştir. Eksperlerin sorumluluklarına ilişkin TRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği'nde detaylı düzenlemelere yer verilmemiş olması, ayrıca eksperlere yönelik yükümlülüklerin yaptırımlarına da değinilmemiş olması, kanaatimizce uygulama bağlamında sorun teşkil edebilecek niteliktedir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Değer Tespiti Yönetmeliği'nde, ticari işletmenin üzerinde rehin tesis edilmesi hâline özgü olarak eksper tarafından hazırlanacak değer tespiti raporun kapsamına ilişkin özel hükümlere yer verilmemiştir.

Ticari işletmeler, maddi ve gayri maddi varlıklardan müteşekkildir. Kanaatimizce gerçekleştirilecek olan değer tespitinde ticari işletmenin malvarlığını oluşturan tüm değerler incelenmeli, işletmenin aktif ve pasifleri değerlendirilmeli ve müşteri çevresiyle işletmenin piyasadaki durumu dikkate alınarak bütünlük ilkesi ışığında gerekçeli olarak bir sonuca varılmalıdır.

Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8/3'de, itiraz üzerine mahkeme tarafından yaptırılan ikinci değer tespitinin *kesin olduğu* belirtilmiş, aynı taraflarca bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren *iki yıl geçmedikçe* aynı taşınır varlıklara ilişkin yeniden değer tespiti talep edilemeyeceği de ayrıca hükme bağlanmıştır. Ancak belirtelim ki, *Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik* m. 20'de, aynı konuya ilişkin yeni değerlendirme hizmeti alınması bahsinde farklı bir usul öngörülmektedir. Şöyle ki, *Aynı konuya ilişkin yeni değer ilk değer in asgari yüzde yirmisi oranında farklı olması durumunda üçüncü bir değerlendirme yaptırılır. Değerleme raporlarından birbirine en yakın olanlar arasından düşük olan değer esas alınır.* Esasen Değer Tespiti Yönetmeliği'ne de benzer bir düzenleme getirilmesi isabetli olacaktır. Zira mevcut Değer Tespiti Yönetmeliği'ne göre, ikinci eksper raporu birincisinden çok farklı bir değer ihtiva etse de *kesin* nitelik taşımaktadır. Bu minvalde, bahsettiğimiz Yönetmelik m. 20 benzeri bir düzenleme ile, birinci ve ikinci rapor arasında ciddi oranda (söz konusu yönetmelikte asgari %20 belirlenmiştir) farklılık olması haline özgü olarak, üçüncü bir değerlendirme gerçekleştirilmesi öngörülebilirdi.

Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8 son fıkrada yer alan, "*Aynı taraflarca **itiraz edilmeksizin bir yıl içerisinde** yapılan ve aynı taşınır varlıklara ilişkin ikinci değer tespit talebi itiraz hükmündedir.*" düzenlemesi, esasen birinci fıkrayla birlikte ele alındığında farklı yorumlanmalara müsait bir durum ortaya çıkmaktadır. Zira birinci fıkrada, itiraz için *üç günlük* süre öngörülmüştür. Ancak *son fıkrada*, aynı tarafların itiraz etmedikleri rapora *bir yıl içerisinde* yöneltilen ikinci değer tespiti talebinin *itiraz hükmünde olduğu* belirtilmiştir. Bu minvalde öngörülen *üç günlük* sürenin *hak düşürücü* olup olmadığı tartışılabilir. Gerekçelerini metinde sıraladığımız üzere birinci ve son fıkranın birlikte değerlendirilmesiyle kanaatimizce, üç günlük süreden ziyade

bir yıllık süre hak düşürücü olarak kabul edilebilmelidir. Bu durumda üç günlük süre bir düzen hükmünden öte anlam ifade etmeyecektir.

13- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, *elektronik ortamda* düzenlenen sözleşmelerin *güvenli elektronik* imza ile imzalanabileceği düzenlenmiş, fakat yazılı şekilde düzenlenen sözleşmelerin güvenli elektronik imza ile imzalanabilmelerine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanaatimizce, TRK'da, elektronik ortamdaki sözleşmelerin güvenli elektronik imza ile imzalanabilmesi imkânını, adi yazılı şekilde düzenlenen sözleşmelere de uygulamak isabetli olacaktır. Ancak burada, adi yazılı şekilde düzenlenen sözleşmenin güvenli elektronik imza ile imzalanmış olması, sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmiş olduğu sonucuna yol açıp açmadığı ayrıca ele alınmalıdır. Zira bu durumun önemi, rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi aşamasında ortaya çıkar. Kanaatimizce lafza bağlı yorumla, güvenli elektronik imzanın elle atılan ıslak imza ile aynı sonuçları barındırdığından, sözleşme yazılı olarak düzenlenmişse ve imzalar güvenli elektronik imza ile atılmışsa, sözleşmenin sicile tescili için imzaların noter tarafından onaylanması gerekecektir.

14- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda ticari temsilciye yönelik özel bir düzenleme yer almadığından, mülga TİRK döneminde gündeme gelen, ticari temsilcinin özel yetki almadan ticari işletme üzerinde rehin tesis edip edemeyeceğine ilişkin tartışmalar, güncelliğini korumaktadır. Katıldığımız görüş uyarınca, TRK çerçevesinde bir ticari temsilcinin özel yetki almadan ticari işletme rehni tesis etmesi mümkün değildir. TRK m. 4/6'da, sözleşmedeki taraflara ilişkin olarak temsilciden bahsedilmektedir. Kanaatimizce, ticari işletme rehni sözleşmesi düzenlenirken taraflar bölümünde, *taciri temsil ve ilzama yetkili kişinin adının sözleşmede yazılı olması* (bu kişinin ticari temsilci olması muhtemeldir), söz konusu temsilciye, düzenlenen sözleşmeyi *sicile tescil ettirmeye* yönelik özel bir yetki verir niteliktedir. Ticari temsilci her ne kadar özel bir yetki almadan ticari işletme rehni sözleşmesi akdedemeyecekse de, tacir tarafından akdedilen sözleşmede taraflar bölümünde adının yer alıyor olması kendisine, sözleşmenin tescilini isteme yetkisi vermelidir. Nitekim RTS Yönetmeliği m. 22/1 düzenlemesinde de, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin, rehin sözleşmesinin tescilini isteyebileceği açıkça ifade edilmektedir. Netice itibariyle

ticari temsilci, TRK uyarınca özel yetki almadan ticari işletme üzerinde rehin tesis edemeyecektir fakat, tacir tarafından düzenlenen sözleşmede taraflar bölümünde adının yer alması, ticari temsilciye mevcut sözleşmenin tescilini talep yetkisi verecektir.

15- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 4/7’de açık bir şekilde; “*Rehni konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmesi ile rehin verenin **rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlar geçersizdir***” hükmü getirilmiş olup, tacire, rehinli ticari işletme üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunma yetkisi tanınmıştır. Ancak kanaatimizce, buradaki tasarrufların, bir rehin ilişkisinin niteliği gereği, sınırları vardır. Şöyle ki tacir, rehinli ticari işletmesini, örneğin işletmek istemediği veya ticareti terk etmek istediği gerekçeleriyle ticaret sicilinden terkin ettiremeyecektir. Her ne kadar TRK, tacirin tasarruf yetkisinin kısıtlanmasına yönelik sınırlandırmalara cevaz vermese de, tek taraflı olarak rehin ilişkisini sona erdirmeye yol açabilecek tasarrufların, bu serbesti içerisinde değerlendirilmesi isabetli olmayacaktır.

Ayrıca, rehinli ticari işletmenin bir başka kişiye devredilmesi mümkündür. Bu durumda Rehinli Taşınır Sicili’ne açıklayıcı niteliği haiz bildirim yapılması gerekir. TRK’da, siciller arası işbirliği hususuna önem verilmesine rağmen kanun koyucu, rehinli ticari işletmenin bir başka kişiye devrinde öngörülen bildirim yükümlülüğünü Ticaret Sicili’ndeki ilgili yerine, rehin verene yüklemektedir. Kanaatimizce işletmenin devri hususunda Ticaret Sicili’ndeki ilgili memurun, keyfiyeti gecikmeksizin Rehinli Taşınır Sicili’ne bildirmesi daha isabetli olacaktır. Her ne kadar TRK m. 16/1-ç bendi uyarınca ticari işletmenin veya alacağın devrini Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil ettirmeyen rehin verene, rehinli alacaklının şikâyeti üzerine adli para cezası verileceği düzenlense de, bu düzenleme yeterli değildir. Çünkü TRK uyarınca rehinli alacaklının bu şikâyeti ileri sürebilmesi için alacağını tamamen veya kısmen tahsil edememiş olması gerekmektedir (*bkz. TRK m. 16/1, son cümle*). Bu boyutuyla rehinli alacaklının, devir işlemini çok geç öğrenmesi gündeme gelebilecektir. Zira rehin verenin, söz konusu devir işlemini *derhal* Rehinli Taşınır Sicili’ne bildirmesine yönelik bir düzenleme de Kanun’da yer almamaktadır. Hükmün ceza normu barındırması, görevli

mahkemeye ilişkin olarak TRK’da hüküm bulunmaması ve hüküm bulunmayan hallerde mahkemelerin görevinin düzenlendiği Adli Teşkilat Kanunu’nun uygulanması gerektiği gerekçeleriyle, adli para cezasına hükmedecek merciin *Asliye Ceza Mahkemesi* olduğu kanaatindeyiz.

16- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda, art rehin kavramının tercih edilmiş olması kanaatimizce uygun değildir. Zira, TRK uyarınca tesis edilecek tüm rehinler, teslimine bağlı olmayıp, sicil üzerinden teslimsiz gerçekleştirilmektedir.

17- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca, rehin alacaklısı, rehin veren ya da üçüncü kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetleme hakkına sahiptir (*bkz. TRK m. 12/4*). Dolayısıyla rehin alacaklısının, rehinli ticari işletmeyi denetleme yetkisi olduğundan, rehin verenin bu duruma katlanma yükümlülüğü vardır (*bkz. TRK m. 12/4*). Kanaatimizce, m. 12/4’ün lafzından yola çıkıldığında, sadece rehin veren tacirin değil, denetleme zamanında işletmeyi fiilen işleten kişilerin de gerçekleştirilecek olan denetlemeye katlanma yükümlülükleri bulunmaktadır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 12/1’de, rehinli taşınır varlığın zilyedine, rehinli taşınır varlığın değerini koruma yükümlülüğü yüklenmiş olup, ayrıca *rehinli alacaklıya* da bu konuda bir müdahale yetkisi tanınmıştır. Benzer düzenleme Temerrüt Yön. m. 27/1 hükmünde yer alsa da, müdahale yetkisine sahip süje bakımından farklılık vardır. Şöyle ki, TRK’da gerekli tedbirleri alma veya aldırma yetkisi “*alacaklı*” sıfatına tanınmışken, söz konusu yönetmelikte bu yetki “*ilgililere*” verilmiştir. Yönetmelikte yer alan ilgililer ibaresi, “*alacaklı*” kavramına göre geniş ve belirsizdir. Nitekim Temerrüt Yönetmeliği m. 4/1-e bendine göre *ilgili*, rehin alacaklısı, rehin veren borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişiyi ifade eder.

Rehinli alacaklı, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlar sergilendiği durumda, bu davranışların yasaklanmasını hâkimden isteyebilir. Kanaatimizce burada, taşınmaz rehininde olduğunu gibi bir önleme davası imkânı getirilmiştir. Kanunda koruma tedbirinin hangi görevli ve yetkili mahkemeden talep edilebileceği belirtilmemiştir. Karşılaştırma yapılması bağlamında tespit yapmak gerekirse, Değer Tespiti Yönetmeliği m. 6’da, değer tespitinin, rehin verenin yerleşim yerindeki sulh

hukuk mahkemesinden talep edileceği hüküm altına alınmıştır. TRK’da, çıkabilecek uyuşmazlıklara ilişkin görevli ve yetkili mahkemeye yönelik özel bir hüküm de bulunmadığından, kanaatimizce burada TTK ve HMK hükümleri gözetilerek bir belirleme yapılmalıdır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 12/2’de rehinli alacaklıya, gecikmesinde sakınca bulunan hallerle sınırlı olmak kaydıyla hâkim kararı olmaksızın gerekli önlemleri alma yetkisi verilmiştir. TRK’da, gecikmesinde sakınca bulunan halin mevcut olmaması veya yetkinin aşılması durumlarında ne olacağı belirtilmemiştir. Kanaatimizce, halin icabına ve somut olayın koşullarına göre, yetkisiz gerçekleştirilen işlemler için taraflar birbirlerine, vekâletsiz iş görme, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil hükümleri bağlamında talepler ileri sürebilmeleri mümkündür.

Temerrüt Yönetmeliği m. 27/1-son cümlede, TMK m. 865 hükmüne benzer düzenleme getirilmiştir. Yönetmelik hükmünde, değer kaybının önlenmesine yönelik yapılan giderler için rehinli taşınır varlık üzerinde *tescile tabi olmaksızın* ve tescil edilmiş diğer rehinlerden önce gelen *kanuni* bir rehin tesisi imkânı getirilmiştir. Esasen Yönetmelik hükmü, TMK m. 865 ile tamamen örtüşmektedir. Ancak TRK’da öngörülme-yen bir kanuni rehin hakkının yönetmelik ile düzenlenmiş olması kanaatimizce hukuka uygun değildir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin veren, rehin konusu taşınır varlıkların (ticari işletmenin) değerini rehin alacaklısı aleyhine azaltan *tasarruflarından* doğan zararları tazmin etmekle yükümlüdür (*bkz. TRK m. 12/5*). Düzenlemede yer alan “*tasarruflar*” ibaresi, *tasarruf işlemleri* kavramıyla karıştırılmaya müsaittir. Zira TRK’da rehin verenin rehinli taşınır üzerinde *tasarrufla* bulunmasını yasaklayan bir düzenleme mevcut değildir. Bilakis, TRK’da açıkça, rehin verenin tasarruf yetkisini kısıtlayan sözleşme hükümlerinin geçersiz (kesin hükümsüz) olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, hükümde yer alan “*tasarruflar*” ibaresinden, “*alacaklı aleyhine rehinli taşınırın değerini düşüren tüm haksız davranışlar*” anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

18- Borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesi halinde ticari işletmenin devri bir “*takip talebi*” ile gerçekleştirilir (*karş. Temerrüt Yön. m. 30/1*). Temerrüt durumunda rehinli ticari işletme alacaklıya re’sen geçmez. Takip talebinin muhatabı yetkili (ticari işletmenin bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri) icra müdürlüğüdür (*bkz. ve karş. Temerrüt Yön. m. 29/1; m. 31/2*). Kanaatimizce TRK ve ikincil düzenlemelerinde açıkça vurgulanan husus, söz konusu devir talebinin icra müdürlüğü marifetiyle gerçekleştirilmek zorunda olduğudur. Takip talebinin şekline yönelik TRK’da bir şekil şartı öngörülmemiştir. Sözlü, yazılı veya elektronik ortamda yapılabileceği Yönetmelik’te düzenlenmiştir (*bkz. ve karş. Temerrüt Yön. m. 30/2*). Takip talebinin sözlü olarak gerçekleştirilmesi hususunda duraksama yaşanabilir. Zira *takip talebinin ekinde* rehin sözleşmesinin aslının veya borçlu sayısından bir fazla olacak şekilde rehin alacaklısı (veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi) tarafından onaylanmış örneğinin icra müdürlüğüne verilmesi zorunlu olarak belirtilmiştir (*bkz. Temerrüt Yön. m. 31/6*). Nitekim bu zorunluluğun, takip talebinin sözlü yapılmasıyla pek bağdaşmadığı kanaatindeyiz. Yine takip talebinin ekinde, *Değer Tespiti Yönetmeliği* bağlamında oluşturulan ekspertiz/değerleme raporunun da sunulması gerektiği ifade edilmektedir (*bkz. Temerrüt Yön. m. 31/5*). Dolayısıyla, takip talebine yönelik nitelsiz yazılı şekil şartı öngörülmesi kanımızca daha isabet teşkil eder.

Temerrüt Yön. m. 38/1’de, gerekçesi ve kaynağı belli olmayan *onda dokuz* kriteri öngörülmüştür. Hüküm esasen, rehin alacaklısı lehinedir. Hükümün lafzı kanaatimizce, eksper raporlarında rehinli taşınır varlıkların değerlerinin, gerçek satış değerinden daha fazla gösterildiği kabulüyle kaleme alınmıştır. İlgili düzenleme ile neyin amaçlandığı TRK sistematüğinden anlaşılamamaktadır. Hükümün içerisinde yer alan “*onda dokuzunu alacağına mahsup*” saydırma işlemi, mülkiyetin devrini talebe yetkili rehin alacaklısının lehine olduğundan, acaba talep halinde mi yoksa re’sen mi dikkate alınacağı açıkça ortaya konmalıdır. Hüküm, iki şekilde de anlaşılmaya müsaittir. Kanaatimizce ilgili düzenlemede geçen “*onda dokuz*” kriteri emredicidir. İcra müdürlüğü rehinli alacaklı lehine olan bu hususu re’sen gözetir.

19- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 15/1’e göre, *yabancı* hukuka tabi rehin alacaklısı *otuz*, *Türk Hukukuna* tabi rehin alacaklısı ise *on beş* iş günü içerisinde

alacağın son bulduğu tarihten itibaren Rehinli Taşınır Sicili'ndeki rehin kaydının terkinini talep etmekle yükümlüdür. Söz konusu yükümlülüğün ihlalinde, rehin verenin veya borçlunun şikâyeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası Bakanlıkça uygulanır (*bkz. TRK m. 15/1-son cümle*). Kanaatimizce, *yabancı hukuka* tabi rehin alacaklısına söz konusu idari para cezasının uygulanma esasları net olmayıp, yabancılar bakımından ne derece etkili bir yaptırım olacağı değerlendirmeye açıktır.

20- Kanun koyucu, 15.2.2018 tarihinde TRK'ya, sigorta bahsini de barındıran yeni bir hüküm koymuştur (m. 7/1). Bu bağlamda kanaatimizce, sigortalı ticari işletmenin yok olması durumunda rehnin sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği ileri sürülebilir. Nitekim gemi ipoteğine ilişkin olarak TTK'da bu yönde özel hüküm sevk edilmiştir (*bkz. ve karşı. TTK m. 1456; m. 1022*).

21- Mülga TİRK m. 18 düzenlemesi gereğince, ticari işletmenin kaydının ticaret sicilinden terkin edilmesi halinde alacağın tamamı muaccel olmaktadır. Bu bağlamda rehin alacaklısı, iki aylık hak düşürücü süre içerisinde, terkin istenen ticari işletmenin üzerinde tesis edilmiş olan rehnin, paraya çevrilmesi yoluyla alacağına kavuşma imkânına sahiptir. TRK'da, TİRK m. 18 benzeri bir hükme yer verilmemiştir. Kanaatimizce benzer düzenlemenin mevcut olmaması bir boşluk yaratmakta ve bu durum rehinli alacaklının haklarına zarar verebilecek niteliktedir. Öğretide konuya ilişkin farklı yaklaşımlarda bulunulmuştur. Kanaatimizce, rehinli ticari işletme sahibi tacir, rehinli alacaklının rızasını almadan işletmesini ticaret sicilinden terkin ettirememelidir. Rehin borçlusunu tacirin, rehin hakkı ile bağdaşmayacak tasarruflarda bulunmama borcu vardır. Zira ticari işletmenin sicilden terkin edilmesi rehin hakkının sona ermesi (*TRK uyarınca ticari işletme rehni ancak sicile kayıtlı bir ticari işletme üzerinde verilebilir*) gibi bir duruma sebebiyet vereceğinden, bu durum ancak rehin alacaklısının rızası ile mümkün olmalıdır. Her ne kadar TRK'da malikin rehinli ticari işletmesini sicilden terkin ettirmesini engelleyecek düzenleme olmasa da, eşya hukukundaki malikin eşya üzerindeki mülkiyet hakkından kaynaklanan yetkileri, sınırlı aynı hak sahibi aleyhine kullanmamalıdır yaklaşımı çerçevesinde, gemi ipoteği, hava araçlarının ipoteğine ilişkin hükümler kıyasen uygulanarak, rehinli alacaklıların

rızası olmadan malikin işletmesini sicilden terkin ettiremeyeceği kanaatindeyiz. Dolayısıyla, ticareti terk etmek isteyen bir tacir, rehinli işletmesini sicilden terkin etmeden önce rehinli alacaklıları ile anlaşmaya varmalıdır (*örneğin; mülkiyetinde olan taşınmaz üzerinde aynı teminat verebilir ya da şahsi teminat yoluna başvurarak rehinli alacaklıyı tatmin edebilir*).

22- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 15/3'e göre ticari işletme rehni sona ermesiyle rehinli alacaklı rehin hakkının Sicil'den terkinini talep etmelidir (*bkz. TRK m. 15/3*). Rehlinli alacaklının terkin talebinde bulunmaması durumuna özgü olarak TRK m. 15/3'de, ***borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen*** borçlunun, rehni terkinini Sicil'den isteyebileceği ifade edilmiştir. Bu konuda düzenleme barındıran Sicil Yönetmeliği m. 29/4'de ise bu yetki, *rehin verene* tanınmış olup, rehin verenin "*borcunun son bulunduğunu tevsik eden mahkeme kararıyla birlikte*" terkin talebinde bulunabileceği ifade olunmuştur. Öncelikle aynı konudaki iki düzenleme arasında, bildirim talebi edecek süje bakımından farklılık vardır. Düzenlemelerde kanaatimizce kast edilen hak sahibi süje, "*borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişi*"dir. Ayrıca Kanun'daki hükümde "*borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen*" ibaresi kullanılmış olup Yönetmelik'te, "*borcunun son bulunduğunu tevsik eden mahkeme kararıyla*" ifadesi kullanılmıştır. Kanunda "belgeleme"nin ne şekilde yapılacağına değinilmemiştir. Kanundaki belgeleme, terkin talebinde bulunacak kişiye daha geniş bir yelpaze sunmaktadır. Ayrıca belgelemenin söz konusu Yönetmelik (m. 29/4) uyarınca mahkeme kararıyla gerçekleştirilmesinin aranması, borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişiyi masrafa uğratabilecek niteliktedir. Süresinde terkin işlemini gerçekleştirilmeyen rehinli alacaklıya yönelik idari para cezası öngörülmüş olsa da bu düzenlemenin, borçlunun yapacağı masraflara etkisi yoktur. Borçlunun, rehinli alacaklının gerçekleştireceği bu ihmal neticesinde, terkin için yapacağı masrafların da giderilmesine yönelik düzenleme getirilmesi, kanımızca isabetli olacaktır.

Ticari işletme üzerindeki rehin hakkının sona ermesi hâlinde, Rehlinli Taşınır Sicili'nden terkin işlemi gerçekleştirildikten sonra ticaret siciline bildirim yapılması gerektiği, TRK ve ikincil mevzuatında, özel olarak düzenlenmemiştir. Kanaatimizce,

rehin hakkının sona ermesinden sonra rehnin Rehinli Taşınır Sicili'nden terkin edilmesine müteakip, ticaret siciline de bildirim gerçekleştirilmelidir. Zira Kanun uyarınca ticari işletme üzerinde rehin tesis edildiğinde, Ticaret Sicili'ne (açıklayıcı nitelikte) bildirim gerçekleştirilmektedir (*karş. TRK m. 5/2*). Bu doğrultuda Ticaret Sicili'ndeki bu kaydın, rehin sona erdikten sonra da derhal terkin edilmesi gerekir.

23- Ticari işletme rehninde çıkabilecek uyuşmazlıklar için görevli mahkemenin hangisi olduğuna yönelik özel bir düzenleme, TRK ve ikincil düzenlemelerinde mevcut değildir. Bilindiği üzere ticari işletme rehinlerinde rehin veren taraf her durumda *tacir* olmaktadır. Görevli mahkemenin belirlenmesinde, rehinli alacaklının kim olduğuna göre bir yorum yapılmalıdır. Şöyle ki, rehinli alacaklı şayet bir esnaf ise, bu durumda ortaya çıkabilecek uyuşmazlık ticari davaya vücut vermeyecek olup HMK uyarınca *asliye hukuk mahkemesi* görevli olacaktır (*karş. HMK m. 2*). Ancak rehinli alacaklının da tacir olduğu ihtimalde ortaya çıkacak uyuşmazlık, nispi ticari davaya vücut verecek ve *asliye ticaret mahkemesi* görevli olacaktır (*bkz. ve karş. TTK m. 4/1; m. 5/1*). Kanaatimizce, bu şekilde ayırım gerçekleştirilerek farklı mahkemelerin tayin edilmesi, uygulama açısından problem teşkil edecektir. Mahkemelerin belirli konularda uzmanlaşması gerektiği göz önüne alındığında, çok benzer davanın görev bakımından farklı mahkemelerde görülecek olması kanımızca isabetli değildir.

Ayrıca TTK m. 4/1-f'de, bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının ve çekişmesiz yargı işlerinin, ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılacağı hüküm altına alınmaktadır. Bu doğrultuda öğretide ifade edildiği üzere, kredi kuruluşlarının (TRK uyarınca) gerçekleştirecekleri rehin sözleşmelerinden kaynaklanan davaları mutlak ticari davaya (TTK m. 4/1) vücut verecektir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek ticari işletme rehninde, çıkacak uyuşmazlıklar bakımından *yetkili* mahkemenin tespit edilebilmesi için genel hükümlere (HMK) başvurmak gerekir. TRK'da hüküm bulunmayan hallerde, TMK'nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanacağı ifade edilmekte ancak TMK'nın ilgili hükümlerinde de yetkili mahkemeye yönelik bir

düzenleme yer almamaktadır. HMK'daki temel yetki kuralı, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir (*bkz. HMK m. 6*). Bu hükmün yanısıra HMK'da, sözleşmeden doğan davalara yönelik özel bir hüküm bulunmaktadır. Şöyle ki; “*sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir*” (m. 10). TRK uyarınca tesis edilecek rehin ilişkisi de sözleşmeye dayanmaktadır. HMK m. 10'daki sözleşme ifadesi, öğretide farklı yaklaşımlara yol açmıştır. Kanaatimizce, TRK uyarınca gerçekleştirilecek ticari işletme rehni sözleşmesi, HMK m. 10'un kapsamına girmektedir. Dolayısıyla, yukarıdaki iki hüküm dikkate alındığında davanın kural olarak davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yerinde veya sözleşmenin ifa edileceği yerde açılması gerekmektedir. Sözleşmenin ifa edileceği yerin belirlenmesinde TBK m. 89 hükmü tatbik edilmelidir. Ayrıca HMK m. 14 düzenlemesinde, bir şubenin işlemlerinden doğan davalarda, o şubenin bulunduğu yer mahkemesinin de yetkili olabileceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, bir bankanın şubesi ile tacir arasında gerçekleştirilen ticari işletme rehni sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık için söz konusu şubenin bulunduğu yer mahkemesinde de dava açılacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ACAR, Faruk; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 191-198. (Anılış: *Hak ve Yükümlülükler*)
- ACAR, Faruk; *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul (Ekim) 2015. (Anılış: *Rehin Hukuku*)
- ACEMOĞLU, Kevork; *Borçlar Kanununun 179. maddesine Göre Malvarlığı Veya Ticari İşletmenin Devri*, İstanbul 1971.
- AKÇAAL, Mehmet; *İşletmenin Devri*, Ankara 2014.
- AKER, Halit; *Ticari İşletme Kirası*, Ankara 2012.
- AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya; *Eşya Hukuku*, İstanbul 2018.
- AKYAZAN, Sıtkı; “Ticari İşletme Rehni”, *Batider*, C. VIII, Y. 1976, s. 61-81.
- ALİHAN, Aydın; “6102 Sayılı (Yeni) Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticari İşletme Kavramı ve Ticari İşletmenin Hukuki İşlemlere Konu Olması”, Kadir Has Üniversitesi Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Ticari İşletme Hukuku Alanında Getirdiği Yenilikler Sempozyumu [25-26 Kasım 2011], İstanbul, 2012, s. 9-20.
- ANTALYA, O. Gökhan/ACAR, Faruk; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)*, 2. Bası, İstanbul (Nisan) 2017.
- ANTMEN, Alpay; *Ticari İşletme Rehni*, Ankara 2001.
- ANTO, Kasak; “Special Treatment of the Floating Charge in Insolvency Proceedings”, *Juridica International*, S. 23, Y. 2015, s. 70-77.
- ARICI, Mehmet Fatih; *Ticari İşletmenin Aktif ve Pasifi ile Devri*, 1. Baskı, İstanbul 2008.

- ARKAN, Sabih; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 141-157. (Anılış: *Rehin*)
- ARKAN, Sabih; *Ticari İşletme Hukuku*, Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış ve Genişletilmiş 24. Bası, Ankara 2018. (Anılış: *Ticari İşletme Hukuku*)
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel; *Medeni Usul Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2018. (Anılış: *Medeni Usul*)
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel; *İcra ve İflas Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2018. (Anılış: *İcra ve İflas*)
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ; *Medeni Usul Hukuku*, 1. Baskı, Ankara 2016.
- ARSLANLI, Halil; *Kara Ticaret Hukuku Dersleri-Umumi Hükümler*, 3. Bası, İstanbul 1960.
- ARVAS, Mehmet Mücahit; *6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar*, Ankara 2017.
- ATAKAN, Murat Can; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 2, Y. 2018, s. 397-441.
- ATAMER, Kerim; *Gemi ve Uçak İpoteğinin Hukuksal Temelleri*, 1. Baskı, İstanbul (Temmuz) 2012.
- AYAN, Mehmet; *Eşya Hukuku-III-Sınırlı Aynî Haklar*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Ankara (Ocak) 2017.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin; *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Bası, Ankara 2018.
- AYTAÇ, Zühtü; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara 2018, s. 85-116.

- BAHTİYAR, Mehmet; *Ortaklıklar Hukuku (Kısa Karşılaştırma ve Değerlendirmeler, Dersler-Soru Örnekleri)*, Güncellenmiş 13. Bası, İstanbul (Ocak) 2019.
- BAHTİYAR, Mehmet; *Ticari İşletme Hukuku-Ders Notları-Soru Örnekleri*, Güncellenmiş 19. Bası, İstanbul (Ekim) 2018.
- BARLAS, Nami; “Yeni Medenî Kanununun Aynî Teminatlarla İlişkin Düzenlemeleri”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, Cilt II, İstanbul 2003, s. 569-588.
- BARLAS, Nami; *Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, 3. Bası, İstanbul 2012.
- BAŞTUĞ, İrfan/ERDEM, H. Ercüment; *Ticari İşletme Hukuku (Ders Notları)*, Ankara 1993.
- BAYGIN, Cem; *Yabancı Para Üzerinde Borçlanmalar ve Hukuki Sonuçları*, İstanbul 1997.
- BENGİSU, Hande; “Birden Fazla Taşınmaz Üzerinde Kurulan İpoteğin Paraya Çevrilmesinde Taşınmazların Satışına İlişkin Sorunlar”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 83, S. 4, Y. 2009, s. 1879-1920.
- BİÇER, Levent/HAMAMCIOĞLU, Esra; “Anonim Ortaklıklarda Genel Kurulun Devredilemez Yetkileri Kapsamında Önemli Miktarda Şirket Varlığının Toptan Satışı ve Uygulama Alanı (TTK. 408/2-f)”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1, (Haziran) Y. 2013 (Haziran), s. 33-52.
- BİLGİN, Hikmet; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, S. 31, Y. 2017, s. 619-656.
- BİRSEL, Mahmut Tevfik; *Ticari İşletme Hukuku Cilt I*, İzmir 1970.
- BOZER, Ali/GÖLE, Celal; *Ticari İşletme Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Beşinci Bası, Ankara (Ekim) 2018.
- BOZKURT, Tamer; *Ticari İşletme Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2018.

- BUDAK, Ali Cem/KARAASLAN, Varol; *Medeni Usul Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2018.
- ÇAKIR, Aytuğ Ceyhun; “Legal Framework Of Mortgage Law In The United Kingdom And Its Implementation”, *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, C. 2, S. 6, Y. 2018, s. 45-64.
- ÇAMURCU, Emin; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXI, S. 3, Y. 2017, s. 201-234.
- ÇEKER, Mustafa; *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku (Ticari İşletme Hukuku-Şirketler Hukuku-Kıymetli Evrak Hukuku)*, 7. Baskı, Adana 2013.
- ÇELİKBOYA, Kerem; *Ticari İşletmenin Devri*, 1. Baskı, İstanbul 2017.
- ÇİÇEK, Selda; “Ticari İşletme Rehni”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler, Enstitüsü, 2015. (www.yok.gov.tr)
- DAVRAN, Bülent; *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 1972.
- DOMANİÇ, Hayri; *Ticaret Hukukun Genel Esasları*, Dördüncü Bası, İstanbul 1988.
- DURAL, Mustafa/SARI, Suat; *Türk Özel Hukuku Cilt I (Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri)*, 13. Baskı, İstanbul 2018.
- DURAN, Arif; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri”, *Sakarya Hukuk Dergisi (SHD)*, C. 4, S. 2, (Aralık) Y. 2016, s. 103-110.
- ERDEM, H. Ercüment; “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, *Bankacılar Dergisi*, S. 76, Y. 2011.
- ERDEM, H. Ercüment; “Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşletmenin Devri”, *Türk Ticaret Kanunu İle İlgili Makaleler (2009-2016)*, 1. Baskı, İstanbul 2017.
- ERDEM, Turgut S.; *Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku Prensipleri*, Genişletilmiş İkinci Bası, İstanbul 1965.

- EREN, Fikret; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı (Tıpkı Basım), İstanbul (Ekim) 2009. (Anılış: *Borçlar*)
- EREN, Fikret; *Mülkiyet Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, 2016. (Anılış: *Mülkiyet*)
- ERGÜNE, Mehmet Serkan; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 117-139. (Anılış: *Kuruluş*)
- ERGÜNE, Mehmet Serkan; *Taşınır Mülkiyeti*, 1. Baskı, İstanbul (Ağustos) 2017. (Anılış: *Mülkiyet*)
- ERTAŞ, Şeref; “Tescilli Taşınır Rehinleri”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, C. 8, Özel Sayı, Y. 2013, s. 1155-1183.
- ERTAŞ, Şeref; “Ticari İşletme Rehni”, İrfan Baştuğ Anısına Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜFD)*, Özel Sayı, Y. 2005, C. 7, s. 39-50.
- ERTEN, M. Ali; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 181-189. (Anılış: *Teminatın Kapsamı*)
- ERTEN, M. Ali; *Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni*, Ankara 2001. (Anılış: *Ticari İşletme Rehni*)
- ESENER, Turhan/GÜVEN, Kudret; *Eşya Hukuku*, Genişletilmiş ve 6750 Sayılı Kanun Eklenmiş 7. Baskı, Ankara 2017.
- ESKİOCAK, Ali; *Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu*, İstanbul 2010.
- GÖGER, Erdoğan; *Maden Hukuku*, Ankara 1979.
- GÖLE, Celal/aydoğAN, Gökhan; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Mart 2017, C. XXXIII (33), S. 1, s. 5-51.

- GÜLEŞ, Bedia/DOĞU, Hakkı Mert; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 147-148, Y. 2016 (Kasım-Aralık), s. 53-73.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 199-225.
- GÜNAY, Ömer; *Maden Hukuku-Kavramlar-İlkeler-Tanımlar*, Ankara (Şubat) 2016.
- GÜNEL, M. Cahit; *Taşınmaz Rehninin Kapsamı Çerçevesinde Eklentinin Hukuki Durumu*, İstanbul 2013.
- GÜRPINAR, Damla; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 2, 2017, s. 61-102. (Anılış: *İncelemeler*)
- GÜRPINAR, Damla; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 1, 2017, s. 111-159. (Anılış: *Farklılıklar*).
- GÜRSOY, Kemal T./EREN, Fikret/CANSEL, Erol, *Türk Eşya Hukuku (Zilyetlik, Tapu Sicili-Mülkiyet-Sınırlı Ayni Haklar)*, Gözden Geçirilmiş İkinci Bası, Ankara 1984.
- HAMAMCIOĞLU, Esra/KARAMANLIOĞLU, Argun; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIII (13), S. 2, Y. 2016, s. 95-141.
- HASIRCI, Hakan; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Haziran 2017, C. XXXIII (33), S. 2, s. 207-269.
- HATEMİ, Hüseyin; *Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı)*, İstanbul 2005.

- HAZIROĞLU, Elif Cemre; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Haziran 2017, C. XXXIII (33), S. 2, s. 177-204.
- HAZNEDAR, İbrahim Murat; *Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi*, İstanbul 2008.
- HELVACI, İlhan; “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine (*Ticari İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2*)”, *İÜHF*, C. XV, S. 1, Y. 2007, s. 273-284.
- HELVACI, İlhan; “Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı”, Doktora Tezi, İstanbul 1997, (<http://acikerisim.istanbul.edu.tr/handle/123456789/14163>).
- HELVACI, İlhan; *Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştıralı Olarak Türk Medenî Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı*, 1. Baskı, İstanbul 2008.
- HELVACI, İlhan; *Hukukî Mütalaalar, Cilt: II (2010-2015), [Borçlar Hukuku (Özellikle Sözleşmesel Uyuşmazlıklar), Miras Hukuku-Eşya Hukuku, Tüzel Kişiler (Dernekler ve Vakıflar)]*, 1. Baskı, İstanbul (Ocak) 2017.
- HIZIR, Serdar/TURAEV, Alisher; “Türk Hukuku’nda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi”, *AÜHFD*, C. 57, S. 3, s. 371-407.
- İMREGÜN, Oğuz; *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, İstanbul 1995.
- İPEK, Meliha; “Ticari İşletme Rehni, (Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Diyarbakır 2002. (www.yok.gov.tr).
- KALPSÜZ, Turgut, *Gemi Rehni*, Üçüncü Bası, Ankara 1999.
- KARA, Burak; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi*, İstanbul 2018.
- KARABEL, E. Gökçe; *Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi*, Ankara 2011.

- KARAHACIOĞLU, Ali Haydar/DOĞRUSÖZ, M. Edip/ALTIN, Mehmet; *Türk Hukukunda Rehin (İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler ve Yargıtay Kararları)*, Ankara 1996.
- KARAHAN, Sami; “Ticari İşletme Kavramı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Aralık 1994, C. XVII (17), S. 4, s. 39-64.
- KARAHAN, Sami; *Ticari İşletme Hukuku*, Güncellenmiş 26. Baskı, Konya (Ekim) 2014.
- KARAKUŞ ERBAŞ, Burcu; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması*, Ankara 2018.
- KARAYALÇIN, Yaşar, *Ticaret Hukuku II. Şirketler Hukuku*, İkinci Bası, Ankara, 1973.
- KARAYALÇIN, Yaşar; *Ticaret Hukuku I. Giriş- Ticari İşletme*, Üçüncü Bası, Ankara, 1968.
- KAYIHAN, Şaban; *Ticari İşletme Rehni*, İstanbul 1996.
- KENDİGELEN, Abuzer; *Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl, Hukuki Mütalâalar (Mahkeme Kararları İle Birlikte) Cilt III (Ticari İşletme-Kıymetli Evrak ve Borçlar Hukuku)*, İstanbul (Kasım) 2001.
- KENDİGELEN, Abuzer; *Yeni Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler)*, 3. (Tıpkı) Bası, İstanbul (Mayıs) 2016.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara 2017.
- KIRCA, Çiğdem; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra”, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018* (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 159-179.
- KIRCA, İsmail; “Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (Batider)*, Prof. Dr. Seza Reisoğlu’na Armağan, 2007, C. XXIV (24), S. 2, (Aralık) Y. 2007, s. 295-304.

- KIRCA, İsmail; *Ticari Mümessillik*, Ankara 1996.
- KIRTEPE, Ahmet; “Ticari İşletme Rehni”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/Hatemi, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Birinci Cilt (Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme*, Beşinci Tıpkı Bası, İstanbul 2010.
- KONURALP, Orhan Emre; “Alacaklıya Rehni Özel Yoldan Paraya Çevirtme Yetkisi Verilmesi”, *Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. 16, Özel Sayı, Y. 2014, s. 2855-2880.
- KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim; *Sınırlı Aynî Haklar*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983.
- KÖROĞLU ÖLMEZ, Belin; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2017, s. 261-286.
- KURTULUŞ, Funda; “Hava Aracı İpotegi”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, (Ocak) Y. 2017, s. 155-187.
- KURU, Baki; *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara 2013. (Anılış: *El Kitabı*)
- KURU, Baki; *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara (Eylül) 2017. (Anılış: *İstinaf*)
- MAKARACI BAŞAK, Aslı; *Taşınır Rehni Sözleşmesi*, 1. Baskı, İstanbul (Nisan) 2014.
- MERİÇ, Nedim/İYİLİKLİ, Ahmet Cahit; “Taşınmaz Teminatının Üçüncü Kişi Alacaklının Alacağını Perdeleyip Takibi Semeresiz Bırakması Üzerine Bir İnceleme”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 33, Ocak 2018, s. 39-93.
- MOROĞLU, Erdoğan; *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (Başlangıç Hükümleri, Ticari İşletme, Ticaret Şirketleri, Kıymetli Evrak ve Son Hükümler) Değerlendirme ve Öneriler*, 8. Baskı, İstanbul 2016.

- NAR, Ahmet; *Yabancı Para İpoteği*, Ankara 2009.
- NARBAY, Şafak/YILDIZ, M. Enes; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. XXXIV (34), S. 4, Y. 2018, s. 37-90.
- NOMER, Halûk N.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş Onbeşinci Bası, İstanbul (Ekim) 2017.
- NOMER, Halûk Nami/ERGÜNE, Mehmet Serkan; *Eşya Hukuku (Zilyetlik-Tapu Sicili-Mülkiyetin Genel Hükümleri-Taşınır Mülkiyeti-Rehin Hakları)*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Bası, İstanbul (Ocak) 2019.
- OĞUZMAN, M. Kemal/BARLAS; Nami; *Medeni Hukuk (Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar)*, 22. Bası, İstanbul 2016.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, Gözden Geçirilmiş 16. Bası, İstanbul 2018.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2*, Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul 2018.
- OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; *Eşya Hukuku (Zilyetlik-Tapu Sicili, Taşınmaz ve Taşınır Mülkiyeti, Kat Mülkiyeti, Sınırlı Aynî Haklar)*, 19. Bası, İstanbul, Ekim 2016.
- OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018* (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 53-83.
- OMAĞ, Merih Kemal; “Türk Hukukunda Ticari İşletme Rehni”, *İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Dergisi*, S. 1, Y. 1976, s. 187-206.
- ÖCAL APAYDIN, Bahar; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”, *Bahçeşehir*

- Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 169-170 (Eylül-Ekim), Y. 2018, s. 87-119.
- ÖZ, Turgut; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Temmuz)*, C. 16, S. 2, Y. 2017, s. 151-186.
- ÖZ, Turgut; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 125-139. (Anılış: *Birleşme ve Karışma*)
- ÖZBAY, İbrahim/ÇELİK, Ferhat; “İcra ve İflas Hukukunda Rehin Açığı Belgesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, S. 34, Y. 2018 (Nisan), s. 1-36.
- ÖZBAY, İbrahim; *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı*, Ankara (Haziran) 2013.
- ÖZSUNAY, Ergün; *Ticari İşletmede “Kiracılık Hakkı”nın Korunması (TTK m. 11/2 Üzerinde Bir Araştırma)*, Ankara 1962.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet; *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 6. Bası, İstanbul 2018.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammet; *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 2. Bası, Ankara 2015.
- POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin; *Ortaklıklar Hukuku I*, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2014. (Anılış: *Ortaklıklar I*)
- POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin; *Ortaklıklar Hukuku II*, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2017. (Anılış: *Ortaklıklar II*)
- POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi; *Ticari İşletme Hukuku*, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 15. Bası, İstanbul 2015.
- POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi; *Ticari İşletme Hukuku*, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 16. Bası, İstanbul 2017.

- REİSOĞLU, Seza; “Ticari İşletme Rehni Uygulama-Sorunlar”, Prof. Dr. Gürgân Celebican’a Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 310, Ankara 2011. (Anılış: *Uygulama-Sorunlar*)
- REİSOĞLU, Seza; “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, *Bankacılar Dergisi*, S. 47, Y. 2003. (Anılış: *Son Yasal Düzenleme*)
- REİSOĞLU, Seza; *Menkul İpoteği-Teslimsiz Menkul Rehni*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 200, Ankara 1965. (Anılış: *Menkul İpoteği*)
- RODERİCK J., Wood; “The Floating Charge on Land in the Western Provinces”, *Canadian Business Law Journal*, C. 20, 1992, s. 132-147.
- SAYIN KORKMAZ, Bengi Sermet; “Roma Hukuku’ndaki Ayni Teminatın Tarihsel Gelişimi ve Rehin Hakkı (PIGNUS ve HYPOTHECA)”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 9, S. 36, Ekim 2018, s. 73-105.
- SİRMEN, A. Lâle, *Alacak Rehni*, Ankara 1990. (Anılış: *Alacak Rehni*)
- SİRMEN, A. Lâle; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018 (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 21-52. (Anılış: *Rehinde İlkeler*)
- SİRMEN, A. Lâle; *Eşya Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2017. (Anılış: *Eşya Hukuku*)
- ŞAHİN, Eda; “Türk Medeni Kanunu Madde 1007 Kapsamında Tapu Sicillerinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğu ve Devlete Karşı Açılacak Tazminat Davasında Zamanaşımı Meselesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 141, Y. 2018, Ankara, s. 51-67.
- ŞENER, Oruç Hami; *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara (Şubat) 2017. (Anılış: *Ortaklıklar*)
- ŞENER, Oruç Hami; *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi*, Ankara 2015. (Anılış: *Ticari Temsilci*)
- ŞİT İMAMOĞLU, Başak; *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*, Ankara 2017.

- TANDOĞAN, Halûk; *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri-Kira ve Ödünç Verme (Âriyet, Karz) Sözleşmeleri*, Cilt 1/2, Dördüncü Tıpkı Basım, İstanbul 2008.
- TANRIVER, Süha; *Medeni Usul Hukuku (Cilt I, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması)*, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara 2018.
- TEK, Gülen Sinem; *Ulaşım Araçlarının İpoteği*, 1. Baskı, İstanbul 2012.
- TEOMAN, Ömer; “Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, [Birinci Cilt], İstanbul 2007.
- TOPÇUOĞLU, Metin, “İşletmenin Devri ve Devir İşlemine Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’un Etkisi”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, Cilt II, Beta, İstanbul 2003, s. 71-118.
- TÜRKER, Erhan; *Ticari İşletme Rehni*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No: 228/150, Eskişehir 1981.
- UÇKAN, Özcan; *Maden Hukuku ve Yeraltı Suları*, Eskişehir 1988.
- UYUMAZ, Alper, *Motorlu Taşıt Rehni*, 1. Baskı, İstanbul 2012.
- ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan/NOMER ERTAN, N. Füsün; *Ticari İşletme Hukuku*, Beşinci (Tıpkı) Bası, İstanbul (Kasım) 2015.
- YILMAZ, Ejder; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018* (Editörler: A. Lâle Sirmen, A. Barış Özbilen), Ankara, 2018, s. 227-258.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://acikerisim.istanbul.edu.tr/handle/123456789/14163>

<http://tdk.gov.tr/>

<https://home.heinonline.org/>

<https://jurix.com.tr/>

<https://portal.tnb.org.tr/sayfalar/anasayfa.aspx>

<https://www.kazanci.com.tr/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.tares.org.tr/nbsweb-tasinirRehinSorgu-app/public/main.xhtml>

<https://www.ticaret.gov.tr/>

<https://www.yargitay.gov.tr/>

<https://www.yok.gov.tr/>